

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAYSERİ MEYDANININ CUMHURİYET DÖNEMİ MODERNİZM
YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA DEĞİŞİMİ: ESKİ HÜKÜMET KONAĞI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadriye Merve ARIN SAMANCI

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

HAZİRAN 2019

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KAYSERİ MEYDANININ CUMHURİYET DÖNEMİ MODERNİZM
YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA DEĞİŞİMİ: ESKİ HÜKÜMET KONAĞI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Kadriye Merve ARIN SAMANCI
(502161103)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimarlık Tarihi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Murat GÜL

HAZİRAN 2019

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502161103 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Kadriye Merve ARIN SAMANCI, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “KAYSERİ MEYDANININ CUMHURİYET DÖNEMİ MODERNİZM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA DEĞİŞİMİ: ESKİ HÜKÜMET KONAĞI ÖRNEĞİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Mehmet Murat GÜL**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Ece CEYLAN BABA**
Yeditepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Bilge Ar
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **03 Mayıs 2019**
Savunma Tarihi : **11 Haziran 2019**

Başta Şükrü ve Yaşar Dedem Olmak Üzere Tüm Aileme,

ÖNSÖZ

Bu çalışma Kayseri kentindeki Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarına dair araştırmalar içermektedir. Tez sürecim boyunca ilgisi ve değerli katkılarından dolayı danışmanım Prof. Dr. Murat Gül'e; jürideki değerli yorumları için jüri üyelerim Doç. Dr. Ece Ceylan Baba ve Dr. Öğr. Üyesi Bilge Ar'a; yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen Erciyes Üniversitesi'ndeki hocalarıma ve özellikle süreç boyunca görüş ve önerileriyle katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Neşe Yılmaz Bakır'a; arşiv araştırmalarım ve çalışmalarım esnasında yardımlarından dolayı Kayseri 75. Yıl İl Halk Kütüphanesi, Melikgazi Belediyesi, Kayseri Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü çalışanlarına katkılarından dolayı ayrı ayrı teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca dostluklarıyla bana motivasyon desteği veren arkadaşlarıma; yüksek lisans yapmam konusunda beni teşvik eden ve hayatım boyunca ileri gitmem için telkinlerde bulunan rahmetli dedem Şükrü Atik'e; eğitime verdiği değerle bana ışık olan dedem Yaşar Arın'a; manevi olarak bana güç veren ailemin tüm bireylerine; yüksek lisans eğitimim boyunca beraber yeni bir hayata adım attığımız ilk zamanlarda bile tüm sevgi ve samimiyetiyle hiç tereddüt etmeden bana destek olan ve bütün çalışmalarım sırasında hep yanımda olan eşim Osman Melih'e ve tüm yaşamım boyunca maddi ve manevi her türlü desteği benden esirgemeyen karşılıksız sevgilerini her zaman hissettiğim bana her anlamda güç veren canım annem, babam ve kız kardeşime bütün yüreğimle çok çok teşekkürlerimi ederim.

Haziran 2019

K. Merve ARIN SAMANCI
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET.....	xxi
SUMMARY	xxiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı	3
1.2 Çalışmanın Yöntemi	5
1.3 Konu ile İlgili Mevcut Kaynaklar ve Araştırmalar	7
2. CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE KENT PLANLAMASI VE MİMARLIK ALANINDAKİ GELİŞMELER.....	11
3. KAYSERİ ŞEHRİNE DAİR GENEL BİLGİLER VE TARİHSEL SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ	23
3.1 Şehrin Adı ve Tarihi Gelişimi	23
3.2 Coğrafi Özellikleri	24
3.3 Şehrin Tarihi Gelişimi ve Mimari Birikimi	26
3.4 Kayseri Şehrinde Kentsel Ölçekteki Değişimler.....	31
3.4.1 Jean S. Euthychides haritası 1882.....	32
3.4.2 "Sami" haritası 1916	33
3.4.3 "Mühendis Cemaleddin "haritası 1920'ler sonu	36
3.4.4 Albert Gabriel haritası 1931	39
3.4.5 Burhanettin Çaylak planı 1933-1935	40
3.4.6 Kemal Ahmet Aru planı 1945	47
3.4.7 Yavuz Taşçı planı 1975.....	55
3.4.8 1986 Bülent Berkhan Planı.....	58
3.4.9 Bölüm Sonucu	59
4. KAYSERİ'DE MEYDAN ÇEVRESİNDEKİ CUMHURİYET DÖNEMİ KAMU YAPILARI	63
4.1 Kayseri Tan Sineması	75
4.2 Kayseri Alemdar Oteli ve Sineması.....	79
4.3 Kayseri PTT Binası	84
4.4 Kayseri Tekel Binası	92
4.5 Kayseri Fevzioğlu İş hanı.....	99
4.6 Turizm ve Tanıtma Bölge Müdürlüğü Binası	103
4.7 Belediye Oteli, Eczanesi ve Lokantası.....	106
4.8 Şehir Kulübü	107
4.9 İl Halk Kütüphanesi Binası	107
4.10 Bölüm Sonucu	108
5. KAYSERİ ESKİ HÜKÜMET KONAĞI ÖRNEĞİ	111

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	143
KAYNAKLAR.....	147
EKLER.....	153
ÖZGEÇMİŞ	183

KISALTMALAR

BNF	: Bibliothèque Nationale De France
GRI	: Getty Research Institute
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
TÖS	: Türkiye Öğretmenler Sendikası
PTT	: Posta Telgraf Teşkilatı.
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
TCCDAB	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
KUDEB	: Koruma Uygulama ve Denetim Büroları

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1 : Kayseri kentinin harita ve planlarının kronolojik zaman çizelgesi.	31
Çizelge 3.2 : Harita Çalışmaları ve İmar Planları Karşılaştırması.....	61
Çizelge 4.1 : Meydan çevresinde yer alan Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu yapılarının karşılaştırması.	109

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 : Ankara Osmanlı Bankası, Mongeri (Url-3).....	15
Şekil 2.2 : İnhisarlar Başmüdürlük Binası, Mongeri, Salt arşivi (Url-4).....	15
Şekil 2.3 : Kayseri Develi Lisesi (Url-5)	16
Şekil 2.4 : Develi lisesi giriş bölüm(Url-6).....	16
Şekil 2.5 : II. Vakıf Apartmanı, Ankara, Mimar Kemaleddin (Url-7).....	17
Şekil 2.6 : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, 1937-1939, Bruno Taut, Salt Arşivi (Url-8).	18
Şekil 2.7 : Halkevi Çizimi, Arkitekt dergisi Kayseri Halkevi binası projesi başlıklı yazı.....	19
Şekil 2.8 : Taşlık Kahvesi 1947-1948, Maçka, İstanbul, Salt Arşivi, Rahmi Koç Arşivi (Url-9).	20
Şekil 2.9 : Ankara Opera Binası, Paul Bonatz, Salt Arşivi (Url-10).	20
Şekil 2.10 : Kayseri Eski Verem Hastanesi (İl Sağlık Müdürlüğü) (Url-11).....	21
Şekil 2.11 : Verem Hastanesi Merdiven Dairesi, (Arslantaş, 2009).....	21
Şekil 3.1 : Kayseri ilinin ülke içindeki konumunu gösterir harita.	24
Şekil 3.2 : Kayseri ve Erciyes Dağı, 1911, Richard Kiepert.....	24
Şekil 3.3 : Kayseri ve çevresi (TCCDAB).....	25
Şekil 3.4 : Kale ve Kapalı Çarşı görünümü 1893 (Hovardaoğlu, 2009).....	26
Şekil 3.5 : Kayseri kalesi ve Kapalı Çarşı (Faruk Yaman Arşivi).	27
Şekil 3.6 : Meydandan Kale'nin görünüşü, 1881 (Karakaya, 2006).	27
Şekil 3.7 : Huand (Hunat) Hatun Camii'nin Taçkapısı, Salt, Ülgen Ailesi Arşivi.....	28
Şekil 3.8 : Kayseri Hunat Hatun Türbesi, Salt Arşivi (Url-2).	29
Şekil 3.9 : Hacı Ahmet Paşa Camisi (Faruk Yaman Arşivi).....	30
Şekil 3.10 : Fransız müh. Jean S. Euthychides tarafından 1882 yılında yapılan harita.	32
Şekil 3.11: Kale'den Erciyes gravürü (1834) ve Tavukçu Mahallesi gravürü (1890).	33
Şekil 3.12 : Kayseri merkez, nahiye ve kazaları. 24 Ocak 1916 tarihli	34
Şekil 3.13 : 1920'lerde Sivas Caddesi (Faruk Yaman Arşivi).	35
Şekil 3.14 : 1916 Yılı Haritası Kent Merkezi (TCCDAB).	36
Şekil 3.15 : Kayseri Kent Merkezi 1917 (Faruk Yaman Arşivi).	36
Şekil 3.16 : 1920'ler sonunda Kayseri Haritası.	37
Şekil 3.17 : At Meydanı, iç kale ve dış kale sınırları.	38
Şekil 3.18 : Kayseri'nin geleneksel konut dokusu, Atpazarı Mahallesi, 1920'ler (Nihat Karakaya Arşivi).....	38
Şekil 3.19 : A. Gabriel Haritası, 1931 (Gabriel, 1954).....	39
Şekil 3.20 : Gabriel Haritası yeni eklenen yollar ve mezarlık alanları (Gabriel, 1954).	40
Şekil 3.21 : 1933 Tarihli Burhanettin Çaylak Hâlihazır Altlığı ile Açılması Kararlaştırılan Ana Caddeler ve Meydanlar (TCCDAB).....	41
Şekil 3.22 : 1933 yılı Burhanettin Çaylak'ın planında yeni önerilmiş yollar.	42
Şekil 3.23 : İstasyon Meydanı ve Atatürk Bulvarı 1938 (Faruk Yaman Arşivi).	43

Şekil 3.24 : İlk şehir meydanı düzenlemesi 1935 (Nihat Karakaya Arşivi).	43
Şekil 3.25 : Kayseri Cumhuriyet Meydanı 1935 (Faruk Yaman Arşivi).	44
Şekil 3.26 : Cumhuriyet Meydanı İlk Düzenlemesi 1935 (Faruk Yaman Arşivi).	44
Şekil 3.27 : Çaylak Planı'na Göre Genişletilen İstanbul Caddesi ve Sağda Mimar Sinan Parkı (Faruk Yaman Arşivi).	45
Şekil 3.28 : 1933 yılı B. Çaylak'ın 1/2000 ölçekli "Kayseri Şehrinin Müstakbel Planı-AvanProjesi"	46
Şekil 3.29 : Tayyare Fabrikası ve Erciyes Dağı 1935 (Faruk Yaman Arşivi).	46
Şekil 3.30 : Geleneksel Kayseri Evleri (İl Yıllığı, 1973).	47
Şekil 3.31 : Aru İmar Planı, 1945 1/5000 ölçekli (Kayseri Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürlüğü Arşivi).	48
Şekil 3.32 : Aru planı Çevreyolu Önerisi.	49
Şekil 3.33 : 1882 Haritası üzerine işlenen Meydan çevresindeki ana yollar (Yazar tarafından hazırlanmıştır).	49
Şekil 3.34 : 1931 Kapalıçarşı-Kiçikapı Meydanı arası, Çaylak planı (sol) ve 1944 Kapalıçarşı-Kiçikapı Meydanı arası, Aru planı (sağ).	50
Şekil 3.35 : 1945 yılı Aru imar planında mevcut ve önerilen yeni idari merkez.	50
Şekil 3.36 : Şehrin güneyindeki eski konut dokusu 1940'lar sonunda çekilen hava fotoğrafı.	51
Şekil 3.37 : Kayseri konut dokusu (Kocatürk, 2009) (sol) ve Zümrüt Özdemir Evi, Geleneksel yol ağı ve Aru Planına ait izgara yol aks düzeninin birarada gösterimi 1952 (Sönmez, 2012) (sağ).	51
Şekil 3.38 : 1945 yılı İmar Planında Konut Alanları (Kocatürk, 2009).	52
Şekil 3.39 : Kayseri 1944 1/1000 İmar Planı (Kocatürk, 2009).	52
Şekil 3.40 : 1882 Hunat Külliyesi ve çevresi (sol) ve 1944 Hunat Külliyesi ve çevresi (sağ) planları karşılaştırması.	53
Şekil 3.41 : Kayseri İl Yıllığı'nda yer alan 1968 şehir planı, yeni oluşan mahalleler (İl Yıllığı 1973)	54
Şekil 3.42 : Kayseri'den genel görünüş, 1970'ler başı.	54
Şekil 3.43 : Yavuz Taşçı İmar Planı, 1975.	55
Şekil 3.44 : Kemal Ahmet Aru tarafından hazırlanan 1970-1990 Kayseri Planı.	56
Şekil 3.45 : LULC map of 1987 (Kaya ve Toroğlu, 2015).	57
Şekil 3.46 : LULC map of 1999 (Kaya ve Toroğlu, 2015).	57
Şekil 3.47 : LULC map of 2013 (Kaya ve Toroğlu, 2015).	58
Şekil 3.48 : 1987, 1999 ve 2013 yılları istatistiksel bilgileri (Kaya ve Toroğlu, 2015).	58
Şekil 4.1 : Kayseri Şehri Krokisi (Halil Edhem Eldem, 1982).	64
Şekil 4.2 : Saat Kulesi ve Muvakkithane (Mustafa Şenalp Arşivi) (sol) ve Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve Saat Kulesi, arkada Sahabiye Medresesi (Mustafa Şenalp Arşivi) (sağ).	65
Şekil 4.3 : Şule Parkı'nda yer alan Şehzade Çeşmesi ve Saat Kulesi (Mustafa Şenalp Arşivi).	65
Şekil 4.4 : Heykeltıraş Nazmiye Hanım'ın yaptığı "Ayakta Duran Atatürk Heykeli".	67
Şekil 4.5 : Atatürk Heykeli ve İstasyon Caddesi (Faruk Yaman Arşivi).	68
Şekil 4.6 : Mimar Sinan'ın yaptığı Kurşunlu Camii ve Atatürk Heykeli (Mustafa Şenalp Arşivi).	68
Şekil 4.7 : Solda Mimar Sinan Parkındaki Atatürk Anıtı, sağda Sahabiye Medresesi önündeki Şehir Kulübünün aile bahçesi, 1950 (Nihat Karakaya Arşivi).	69
Şekil 4.8 : PTT ve Tekel Binası (Mustafa Şenalp Arşivi).	70

Şekil 4.9 : Bürüngüz Camii önünde bulunan ticaret yapıları (Mustafa Şenalp Arşivi).	72
Şekil 4.10 : Cumhuriyet Meydanına bakış, 2019, (Url-12).	74
Şekil 4.11 : Cumhuriyet Meydanına Kurşunlu Cami’den bakış, 2019, (Url-13)	74
Şekil 4.12 : Tan Sineması ve 1939 yılı öncesi Hükümet konağı (Ali Tuzcu Arşivi).	75
Şekil 4.13 : Tan Sineması ve Saat Kulesi (Mustafa Şenalp Arşivi).	76
Şekil 4.14: Tan Sineması çevresindeki bayram töreni (Mustafa Şenalp Arşivi).	77
Şekil 4.15 : Tan Sineması ve Saat Kulesi 1937 (Faruk Yaman Arşivi).	78
Şekil 4.16 : Cumhuriyet Alanı ve Belediye (Tan) Sineması (Erkiletlioğlu, 1998)....	79
Şekil 4.17 : 7 Haziran 1962 tarihli Hakimiyet Gazetesi Sinema haberi (sol) ve 24 Mayıs 1977 tarihli Kayseri Haber Gazetesi Sinema haberi (sağ).	79
Şekil 4.18 : Zeynel Abidin Türbesi ve Ok Burcu’nun bulunduğu adada yer almış yapılar (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).	80
Şekil 4.19 : 10 Nisan 1961 tarihli Belediyeye gönderilmiş dilekçede bulunan çizim (Melikgazi Belediyesi Arşivi).	81
Şekil 4.20 : Sağ tarafta görünen sarı renkli yapı Alemdar Sineması (İl Yıllığı, 1973).	82
Şekil 4.21 : Alemdar pasajı, Alemdar Oteli, PTT Telefon Santral Binası,1990 (Karakaya, 2006).....	83
Şekil 4.22 : Kale, Hükümet Konağı, PTT Binası, Tekel Binası, Alemdar Sineması, Fevzioğlu İş Hanı.	84
Şekil 4.23 : Tekel Binası ve Postane Binası yan yana, arkada Zeynel Abidin Türbesi (Faruk Yaman Arşivi).	85
Şekil 4.24 : 1930'larda yapıldığı düşünülen Postane Binası (Nihat Karakaya Arşivi).	85
Şekil 4.25 : Postane Binası önünde 19 Mayıs 1932 Gençlik ve Spor Bayramında Kayseri Cumhuriyet Meydanı-Talas arasında yapılacak bisiklet yarışması sporcuları (Nihat Karakaya Arşivi).	86
Şekil 4.26 : Sırasıyla Kale, Postane Binası, Zeynel Abidin Türbesi 1932 (Nihat Karakaya Arşivi).	87
Şekil 4.27 : PTT Telefon Santrali Binası (Karakaya, 2006).	88
Şekil 4.28 : PTT Binası, Tekel Binası, arkada Alemdar Sineması (Tekinsoy, 2011).	88
Şekil 4.29 : 1- Hunat Külliyesi, 2- Eski Hal Binası, 3- PTT Binası, 4- Tekel Binası, 5- Alemdar Sineması, 7- Zeynel Abidin Türbesi, 8- Fevzioğlu İş Hanı, 9- Turizm Müdürlüğü, 11- Kayseri Lisesi, 15- Yeni Hükümet Binası (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).	89
Şekil 4.30 : Eski Hal Binası (Mustafa Şenalp Arşivi).	90
Şekil 4.31: PTT Binası yıkılışı (Tekinsoy, 2011).	90
Şekil 4.32 : Cumhuriyet Meydanı’nın günümüzdeki ve 1990’lardaki çiziminin görüntüsü (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).	91
Şekil 4.33 : Yıkılmadan önce meydanın ortasında kalan PTT Binası (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).	91
Şekil 4.34 : Tekel Binası (2 Kasım 1995 Yeni Kayseri Gazetesi).....	93
Şekil 4.35 : Kayseri Tekel Binası (Erkiletlioğlu,1998).	93
Şekil 4.36 : Tekel Binası detay fotoğraf (8 Ocak 1996 Kayseri Akın Günlük Gazetesi).....	94
Şekil 4.37 : Yıkım çalışmaları sırasında Tekel Binası ön cephesi (22 Şubat 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).	95
Şekil 4.38 : Tekel Binası yıkılırken (29 Şubat 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).	96

Şekil 4.39 : Tekel Binası, Fevzioğlu İş Hanı ve Hükümet Konağı yıkıldıktan sonra Cumhuriyet Meydanı görüntüsü (Mustafa Şenalp Arşivi).	96
Şekil 4.40 : Ankara Tekel Başmüdürlüğü (Url-14).	97
Şekil 4.41 : İzmir Tekel Binası (Url-15).	97
Şekil 4.42 : Balıkesir Tekel Binası (Url-16).	98
Şekil 4.43 : Ankara İnhisarlar Umum Müdürlüğü (Topaloğlu, 2013).	98
Şekil 4.44 : Trabzon Tekel Binası ana giriş kısmı (sol) ve iç mekânda yer alan yuvarlak kolonlar (sağ) (M.R. Sümerkan kişisel arşivinden alınmış görsellere Gürkan Topaloğlu'nun tezinden ulaşılmıştır).	99
Şekil 4.45 : Diyarbakır Eski Tekel Binası (sol) ve 2008 yılına ait iç mekân fotoğrafı (sağ) (Url-17) (Url-18).	99
Şekil 4.46 : Fevzioğlu İş Hanı, Kağnı Pazarı, arkada eski Hal Binası, 1976 (Nihat Karakaya Arşivi).	100
Şekil 4.47 : Fevzioğlu İş Hanının 1962'de hazırlanmış tadilat projesi, kesit ve ön cephe çizimi (Melikgazi Belediye Arşivi).	100
Şekil 4.48 : Fevzioğlu İş Hanı (Mustafa Şenalp Arşivi).	101
Şekil 4.49 : Kale ve Fevzioğlu İş Hanı (Mustafa Şenalp Arşivi).	101
Şekil 4.50: Fevzioğlu (Sait Azmi) İşhanı (2 Eylül 1995 Yeni Kayseri Gazetesi). ..	102
Şekil 4.51: Fevzioğlu İşhanı yıkım çalışmaları (25 Eylül 1995 Yeni Kayseri Gazetesi).	103
Şekil 4.52 : Zeynel Abidin ve Hunat Külliyesi arasındaki Turizm Binası (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).	104
Şekil 4.53 : Zeynel Abidin ve Hunat Külliyesi arasındaki Turizm Binası 2006 (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).	104
Şekil 4.54 : Turizm Binası (Url-19).	105
Şekil 4.55 : Turizm Binası Ön Görünüş (Melikgazi Belediyesi Arşivi).	105
Şekil 4.56 : Turizm Binası Doğu Görünüşü (Melikgazi Belediyesi Arşivi).	106
Şekil 4.57 : Turizm Binası Doğu Görünüşü (Melikgazi Belediyesi Arşivi).	106
Şekil 4.58 : Kayseri'nin İlk Modern Oteli ve Eczanesi, 1925 (Nihat Karakaya Arşivi).	107
Şekil 5.1 : Gabriel (1954) tarafından belirlenen saray ve surları.	112
Şekil 5.2 : Selçuklu Dönemi kentsel gelişimi ve At Meydanı (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).	114
Şekil 5.3 : Kayseri Kalesi'ni gösterir kroki (Edhem, 1982).	115
Şekil 5.4 : Osmanlı Dönemi kentsel gelişimi (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).	115
Şekil 5.5 : Redif Kumandanlığı ve Askeri Depolar (1881), (Karakaya, 2006).	116
Şekil 5.6 : Cumhuriyet Dönemi 1930'lar kentsel gelişimi (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).	117
Şekil 5.7 : Kurşunlu Cami minaresinden Valilik ve Alay bahçesi 1915 (Karakaya, 2006).	117
Şekil 5.8 : Eski Hükümet Konağının alt geçit kısmında, Emniyet Teşkilatının görev yaptığı yer (Satoğlu, 2002).	118
Şekil 5.9 : Mahkeme Binası, 1920 (Karakaya, 2006).	119
Şekil 5.10 : Mahkeme Binası (Mustafa Şenalp Arşivi).	119
Şekil 5.11 : Belediye Binası 1890 (Karakaya, 2006).	120
Şekil 5.12 : Belediye Binası 1925 (Mustafa Şenalp Arşivi).	120
Şekil 5.13 : Hükümet Konağı ve Saat Kulesi önünde bir tören (Mustafa Şenalp Arşivi).	121
Şekil 5.14 : 1935 yılı Şehir Meydanında Hükümet Konağı ve Tan Sineması (Faruk Molu Arşivi).	121

Şekil 5.15 : Atatürk Hükümet Konağı'nın önünde (Mustafa Şenalp Arşivi).....	122
Şekil 5.16 : Kayseri Hükümet Konağı (İBB Atatürk Kitaplığı, URL-20).....	122
Şekil 5.17 : Kayseri Hükümet Konağı (Mustafa Şenalp Arşivi).	123
Şekil 5.18 : Hükümet Konağı ve Talas Caddesi konumu (Kayseri Kadastro Müdürlüğü Arşivi).	124
Şekil 5.19 : Hükümet Konağı ve bahçesinin Saat Kulesi ile konumu (Kayseri Kadastro Müdürlüğü Arşivi).	124
Şekil 5.20 : Cumhuriyet Dönemi kentsel gelişimi 1945 (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).	125
Şekil 5.21 : 1940'larda Hükümet Konağı ve Cumhuriyet Meydanı (Karakaya, 2006).	126
Şekil 5.22 : Hükümet Konağı ve Saat Kulesi (Faruk Yaman Arşivi).....	126
Şekil 5.23 : Hükümet Konağı ve sağında yer alan Tan Sineması (Mustafa Şenalp Arşivi).	127
Şekil 5.24 : Hükümet Meydanı 1945 Aru planı (Tekinsoy, 2011).	127
Şekil 5.25 : Hükümet Konağı Bahçesi ve Girişi (Kayseri, 1995).....	128
Şekil 5.26 : Hükümet Konağından Kapalı Çarşıya bakış (KUDEB Arşivi).....	128
Şekil 5.27 : Cumhuriyet Dönemi kentsel gelişimi 1960'lı yıllar (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).	129
Şekil 5.28 : Cumhuriyet Dönemi kentsel gelişimi 1965 (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).	129
Şekil 5.29 : Hükümet Konağı (Moda Müzayede Arşivi).....	130
Şekil 5.30 : Hükümet Konağı Giriş Bölümü (Erkiletlioğlu, 1998).	130
Şekil 5.31 : Hükümet Konağının yan cephesindeki yarı açık alanlar ve sağ tarafında yer almış arzuhalciler (Mustafa Şenalp Arşivi).	131
Şekil 5.32 : Hükümet Konağı Bodrum Kat Planı, 1984 Rölöve Çizimi (Çevre ve Şehircilik Kayseri İl Müdürlüğü Arşivi).	133
Şekil 5.33 : Hükümet Konağı Zemin Kat Planı, 1984 Rölöve Çizimi (Çevre ve Şehircilik Kayseri İl Müdürlüğü Arşivi).	134
Şekil 5.34 : Hükümet Konağı Normal Kat Planı, 1984 Rölöve Çizimi (Çevre ve Şehircilik Kayseri İl Müdürlüğü Arşivi).	135
Şekil 5.35 : Hükümet Konağı Ön Görünüş ve Kesiti, 1984 Rölöve Çizimi (Çevre ve Şehircilik Kayseri İl Müdürlüğü Arşivi).	136
Şekil 5.36 : Kayseri Sahabiye Medresesi Taç kapısı (Url-21).	137
Şekil 5.37 : Hükümet Konağı Giriş Kapısı (Kayseri İl Yıllığı, 1973).	137
Şekil 5.38 : "Hükümet Konağı taşınıyor" (15 Aralık 1995 Kayseri Gündem Gazetesi)	138
Şekil 5.39 : Hükümet Konağı ve Saat Kulesi (22 Aralık 1995 Kayseri Gündem Gazetesi).....	138
Şekil 5.40 : Hükümet Konağı yıkım çalışmaları (15 Ocak 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).....	139
Şekil 5.41 : Hükümet Konağı'nın bir kısmının yıkılmış hali (16 şubat 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).....	140
Şekil 5.42 : 1995 öncesi Cumhuriyet Meydanına havadan bakış (Mustafa Şenalp Arşivi).	140
Şekil 5.43 : Cumhuriyet Dönemi kentsel gelişimi 2009 ve Yeni Valilik Binası (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).	141
Şekil 5.44 : Cumhuriyet Dönemi Meydanı 2019 (Url-22).....	141

Şekil A. 1 :	Alemdar Sineması Vaziyet Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	155
Şekil A. 2 :	Alemdar Sineması Bodrum Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi). ...	156
Şekil A. 3 :	Alemdar Sineması Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	157
Şekil A. 4 :	Alemdar Sineması Birinci Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	158
Şekil A. 5 :	Alemdar Sineması İkinci Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	159
Şekil A. 6 :	Alemdar Sineması Balkon ve I. Lojman Katı Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).....	160
Şekil A. 7 :	Alemdar Sineması II. Lojman ve Yazlık Sinema Katı Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	161
Şekil A. 8 :	Alemdar Sineması III. Lojman Katı Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	162
Şekil A. 9 :	Alemdar Sineması Kesit (Melikgazi Belediye Arşivi).	163
Şekil A. 10 :	Alemdar Sineması Ön Cephe (Melikgazi Belediye Arşivi).	164
Şekil B. 1 :	Alemdar Pasajı Bodrum Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	165
Şekil B. 2 :	Alemdar Pasajı Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	166
Şekil B. 3 :	Alemdar Pasajı I. Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	167
Şekil B. 4 :	Alemdar Pasajı II. Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	168
Şekil B. 5 :	Alemdar Pasajı III. Ve IV. Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	169
Şekil C. 1 :	Turizm Binası Vaziyet Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	170
Şekil C. 2 :	Turizm Binası Bodrum Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	171
Şekil C. 3 :	Turizm Binası Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	172
Şekil C. 4 :	Turizm Binası 1.Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	173
Şekil C. 5 :	Turizm Binası 2.Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).	174
Şekil C. 6 :	Turizm Binası A-A Kesiti (Melikgazi Belediye Arşivi).	175
Şekil C. 7 :	Turizm Binası B-B Kesiti (Melikgazi Belediye Arşivi).	176
Şekil C. 8 :	Turizm Binası Batı Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).	177
Şekil C. 9 :	Turizm Binası Doğu Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).	178
Şekil C. 10 :	Turizm Binası Güney Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).	179
Şekil C. 11 :	Turizm Binası Kuzey Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).	180
Şekil D. 1 :	Fevzioğlu İşhanı Cephe Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi)	181

KAYSERİ MEYDANININ CUMHURİYET DÖNEMİ MODERNİZM YAKLAŞIMI BAĞLAMINDA DEĞİŞİMİ: ESKİ HÜKÜMET KONAĞI ÖRNEĞİ

ÖZET

Cumhuriyetin ilanından sonra devletin resmi politikası olan çağdaşlaşma kentler üzerinde de etkisini göstermiştir. Başkent Ankara başta olmak üzere birçok Anadolu şehri için imar planı çalışması yapılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin önemli merkezlerinden olan Kayseri de imar çalışmaları yapılan kentler arasında yer almıştır. İmar çalışmalarıyla kent orta çağ karakterini kaybetmiş, ulus-devlet anlayışıyla yeniden düzenlenmiştir. Birçok şehirde kentleşme çalışmalarında Cumhuriyet Meydanı düzenlemesi ayrıca önemsenmiştir. Şehir merkezlerinde Atatürk heykeli ve Hükümet Konağının bulunduğu idari binalarla çevrili modern Cumhuriyet Meydanları çağdaş kenti simgeleyen unsur olmuştur. İmar çalışmaları doğrultusunda Kayseri'de çağdaş bir kent çehresi oluşturmak gayesiyle yeni kamu binaları, modern yaşam mekânları içeren sanayi yerleşkeleri, halkın eğitimini ve çağdaşlaşmasını hedefleyen eğitim yapıları gibi pek çok yapı inşa edilmiştir. Söz konusu yapılarda Erken Cumhuriyet Dönemi etkileri görülmüştür.

Geçmiş MÖ 4. yüzyıla kadar giden yüzyıllar boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Kayseri şehrinde Roma Döneminden Cumhuriyet Dönemine kadar birçok döneme ait tarihi eser yer almıştır. Ancak 20. yüzyılda hızlı bir dönüşüm geçiren Kayseri kentinde Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları kısa süre ayakta kalabilmiştir. Cumhuriyet Meydanında yer alan Hükümet Konağı, Tan Sineması, Alemdar Sineması, PTT, Tekel Binası, Sait Azmi İş Hanı, Turizm Tanıtma Binası, Şehir Kulübü, Belediye Oteli gibi yapılar modern anlayışta tasarlanmıştır. Yeni bir dönemin ilk ürünlerinden olan bu yapılar daha sonraları meydan genişletme çalışmaları kapsamında yıkılmıştır. Bu nedenle bu tez çalışmasında, Kayseri kentinde kent merkezi çevresinde Cumhuriyet Döneminde yapılan ve günümüzde var olmayan kamu yapılarını incelemek amaçlanmıştır. İnceleme yapılırken Kayseri'nin kentsel gelişimi ve dönemin mimari anlayışı göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır. Söz konusu yapılar hakkında erişilen tarihi bilgiler ile birlikte yapıların mimari betimlemelerine yer verilmiştir.

Bu tez kapsamında, öncelikle Kayseri'nin kentsel gelişim sürecini incelemek açısından kentin ilk haritası olan 1881 tarihli haritadan başlayarak 1933 yılında hazırlanan ilk imar planı, 1945 Kemal Ahmet Aru planı, 1975 Yavuz Taşçı planı ele alınmıştır. Ardından çağın eğilimlerini anlamak açısından Ankara ve Kayseri'deki bazı örnek yapılarla Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığının özellikleri irdelenmiştir. Kayseri imar planları ve Cumhuriyet dönemi mimarlığı bağlamında kent meydanı çevresindeki Cumhuriyet Dönemi yapılarının değişimi araştırılmıştır. Yıkılmış olan yapılara dair bilgiler resmî kurumların arşiv dosyalarından ve dönemin gazete haberlerinden faydalanılarak edinilmiştir. Son olarak Cumhuriyet Döneminde kentlerde yeni rejimi yansıtan hükümet konaklarından Kayseri şehrinde yer alan örnek incelenmiştir. 54 yıl kullanılmış taş yapı hakkında kaynaklarda sadece yapım

ve yıkım yılları yazılmıştır. Bu çalışma ile yapının planları ortaya çıkarılmış, mimari özellikleri çağdaşı yapılarla kıyaslanarak incelenmiştir.

THE CHANGE OF THE CITY SQUARE OF KAYSERI IN THE CONTEXT OF REPUBLICAN ERA MODERNISM: THE FORMER GOVERNMENT HOUSE EXAMPLE

SUMMARY

Modernization, which is the official policy of the state after the proclamation of the Republic, has also affected the cities. Development plans have been made for many Anatolian cities, especially Ankara. Kayseri is one of the important centers of the Republican period, was also included among the cities with reconstruction work. The city has lost its medieval character with urban studies and has been reorganized with the understanding of nation-state.

In many cities, Cumhuriyet Square arrangement has been considered important in urbanization studies. Most Anatolian city centers, the modern Cumhuriyet Squares which is surrounded by the Atatürk statue and the administrative buildings with the Government House, was the symbol that represented the modern city. In line with the master plan, many buildings such as new industrial campus with modern living spaces, educational buildings aiming to educate and modernize the public have been built in order to create a modern city face in Kayseri. The effects of Early Republican Period on these structures were observed.

The city of Kayseri, which hosted many civilizations after 6th century BC, included many historical monuments from the Roman Period to the Republic Period. However, in the twentieth century, Kayseri underwent a rapid transformation and the early Republican period structures were able to survive for a short time. According to the data obtained as a result of the researches, the longest used structure of these structures survived for 62 years. This building is the PTT building, followed by Sait Azmi İşhanı, used for 60 years, Tekel building used for 54 years, and Alemdar Hotel used for 50 years. The shortest-standing structure is the first Post Office building used for about 10 years. It is thought that the tourism building has been used for about 20 years. Tan Cinema was used for about 30 years.

Within the scope of this thesis, first in order to understand the trends of the era, some examples of buildings in Ankara and Kayseri were examined. Then, master plan of the city in order to study of the urban development process of Kayseri was prepared by Kemal Ahmet Aru in 1933 and other plans respectively Kemal Ahmet Aru plan 1945, Yavuz Taşçı plan 1975, Bülent Berksan plan 1986 was discussed. In the context of the development plans of Kayseri and the architecture of the Republican period, the changes of the Republican Period structures around the city square were investigated.

The information about the demolished buildings was obtained from the archive files of the official institutions and the newspaper news of the period. Lastly, the sample of the government mansions that reflect the Republican Period in the cities of Kayseri were examined. In the case of the 54-year-old stone structure, only the years

of construction and destruction were written by historians. With this study, the plans of the building were unearthed and the architectural features of the building were compared with the buildings of the existing period.

The buildings such as Government House, Tan Cinema, Alemdar Cinema, PTT, Tekel Building, Sait Azmi Business Center, Tourism Promotion Building, City Club and Municipality Hotel are all designed in modern understanding. It was observed that all of the buildings in question consisted of simple geometric forms, generally dominated by right angles to the designs, and were far from any ornament referring to history. The buildings are examples of a modern, functional, rational approach between the First National Architecture and Second National Architecture periods.

These structures, one of the first products of a new period, have been later demolished as part of the expansion works. In addition, some of the buildings are located in the parcel where Zeynel Abidin Tomb is located. These buildings were Alemdar Cinema, PTT Building, Tekel Building, Sait Azmi İş Hanı, Tourism Promotion Building and it was demolished during the evacuation of the relatives of Zeynel Abidin Tomb. For this reason, in this thesis, it is aimed to examine the public buildings in and around the city center of Kayseri which do not exist today.

The most important building in the city is the Government House. The former Government House of Kayseri was also emphasized in the researched buildings. The reason for this is that the governmental mansions in our country in the Republican period were in an important position within the understanding of the period. In order to ensure the organization of the new nation-state and to form a modern city face, official buildings such as government buildings, public houses, factories, hospitals, schools were built.

One of the steps taken for a modern lifestyle is the effort to establish "Cumhuriyet Square", which is surrounded by administrative buildings as a public city space. These administrative structures, with their large gardens and sidewalks, have created public spaces to revive the social life around them. Government mansions have ideological meanings as a visible symbol of the new regime in the centers of cities with their features such as modern designs and creating public spaces around them. These structures, which are regarded as prestige structures of the city, show the dominance of the state.

With these ideas in the background, many cities were built as government mansions. For this reason, Kayseri Government House, which is a ring of the chain, is the most valuable of the Republican buildings in the square. For this reason, the example of the former Government House of Kayseri was chosen as the focus of the study.

On the other hand, after the Government House was demolished, it was discussed that the Governor's Office building, which was held with a competition, would be demolished and the old Government House rebuilt in the same place. It is noteworthy that the city's third government building has been built and the reconstruction of the former Government House is on the agenda, while it has not been more than a hundred years since the Western-style management approach. Three different Government Houses were located in the same area. The location of the building was important in every period since it was located near the monumental buildings of different ages.

It is possible to read the modernization movements of the city center on a macro scale with city plans and on a micro scale with the change of the buildings in the square. During the study, the urban development of Kayseri and the architectural understanding of the period were considered. In addition to the historical information about the structures in question, the architectural descriptions of the structures are included.

1. GİRİŞ

Kentler, insanların beraber yaşadıkları ve bu ortak yaşantı sonucu oluşan yere özgü yaşam biçimleriyle şekillenen mekânlardır. Kent sadece fiziki bir unsur olmanın ötesinde tarihi, kültürel, sosyal, ekonomik, siyasi vb. özellikleri olan yaşayan bir organizmadır. Spiro Kostof'un "The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History" başlıklı kitabında ifade ettiği gibi "kültürel bir anlam deposu" olan kent, içinde yaşayan onu inşa eden halkın değer yargılarını ve sosyal yapısını yansıtan bir düzenlemedir (Kostof, 1991). Lynch (1960) ise kentte her zaman duyularla algılananlardan fazlası olduğunu ifade etmiştir. Kentler bütün bileşenleriyle adeta onu keşfetmek isteyenlere bir dekor, kendine has bir manzara sunarlar.

Caddelerin, parsellerin sınırları şehirleri iki boyutlu tanımlarken yapılar üçüncü boyutu oluşturan öğelerdir. Kostofa göre yapıları anlamamanın yolu onların içinde bulunduğu kültürel koşulları yeterince bilmekten geçer (Kostof, 1991). Mimari yapıtlar tarihsel bir bağlam içinde var olurlar. Boyutlarına ve statülerine bakmaksızın bütün tarihi binalar geçmişin parçasıdır (Kostof, 1985). Lynch'in düşüncesine göre, hiçbir şey tek başına anlamlandırılmaz, çevresiyle kendisini var eden olaylar zinciriyle geçmiş zamanla anlamlandırılır (Lynch, 2014). Kostof bir söyleşisinde yapıları tekil örnekler olarak ele almak yerine bulunduğu doku içinde ve zamanının şartlarında değerlendirmeyi doğru bulduğunu ifade etmiştir¹. Bu açıdan çalışmada yapılar araştırılırken çağının kentsel, siyasi, kültürel ortamına bakarak ele almaya çalışılmıştır.

Kenti oluşturan bütün değerlerin zamansallık boyutu vardır. Zaman kavramı sürekliliğiyle kentin kültürel, sosyal, mimari katmanlaşmasını oluşturur. Kentlerin zaman içinde sahip oldukları her tabakanın korunması ve yaşatılması tarihçilerin daha eksiksiz bir tablo sunması açısından büyük önem taşır. Rossi² (1999) "diğer

¹ 1983 yılında Kaliforniya Üniversitesi'nde Zeynep Çelik'in Spiro Kostof ile Mimarlık adına yaptığı

² Taşçı, 2014'te atıfta bulunmuştur.

bütün özelliklerinin yanında kent en çok tarihtir.” sözleriyle kent için tarihsel arka planın önemini belirtmiştir (Taşçı, 2014). Bu bağlamda birçok kentte söz konusu olduğu gibi bu çalışmanın konusunu oluşturan Kayseri kentinde de başta eski Hükümet konağı olmak üzere günümüzde var olmayan yapılardan bazılarını belgelemek kentin mimarlık tarihi açısından değerlidir.

Türkiye tarih boyunca farklı uygarlıkların kültürüne tanık olmuş bir ülkedir. Birçok şehirde zengin kültürel mirasın izlerini görmek mümkündür. Şehirlerde yaşanan her dönem kent kimliği için birbirini besleyen farklı tabakalardır. İç Anadolu bölgesinde yer alan Kayseri ise tarihin çok eski çağlarından beri var olan bir şehirdir. Bu kent, tarihi boyunca Hititler, Asurlular, Persler, Bizanslılar, Danişmentliler, Selçuklular, Osmanlılar, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ise modern Türkiye olmak üzere birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Kentin M.Ö. 4000 yılına dayanan tarihsel altyapısı bir katmanlaşma örneğidir. Uzun yıllar etkin ticaret yollarının önemli bir uğrak noktası olan kentte, Roma'nın, Bizans'ın, Selçuklu'nun, Osmanlı'nın ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nin izleri görülmektedir. Fakat katmanların hepsini kentte okumak maalesef ki mümkün değildir. Zaman içerisinde bazı değerler yeterince korunamamıştır. Bu noktada mimarlık tarihçisi Spiro Kostof 'un şu sözleri dikkat çekmektedir;

... Geçmişin büyük ya da küçük yapılarının kaybına aldırmmamak, anlık ihtiyaçlarımızı ve zevklerimizı aşan bir toplum bilincine sahip olmamak demektir. Bu kaybı hissetmek, kaybetmeye direnmek, kaderimizi yüksek tasarımların eline kendi irademiz yokmuşçasına bıraktığımız zamanları anımsamak ve aynı şeyin bir kez daha olmasına izin vermeyi reddetmek demektir. Öldürmek iyileştirmek değildir. Yıkarak, sevgiyi beslemenin asla akıllıca bir yolu değildir (Çelik ve diğ., 2014).

Kayseri'nin 1882 yılında mühendis Jean S. Euthychides'in çizdiği haritası incelendiğinde kentin organik kent dokusuna sahip olduğu görünmektedir. Ancak kentin ortaçağ özellikleri taşıyan mahalle yapısı günümüzde yerini geometrik parsel düzenine bırakmıştır. Kayseri şehirinde “modernleşme” amacıyla anıtsal yapılar ve bazı konaklar dışında mevcut doku tamamen ortadan kaldırılarak, geniş ve doğrusal caddelerden meydana gelen yeni bir sistem tercih edilmiştir. Geleneksel dokunun ızgara düzenle yok olmasıyla beraber tekil halde korunan yapılar esasında bağlamından koparılmış ve suni bir düzen içerisinde var olmaya çalışmaktadır (Eldek, 2017). Örneğin, Anadolu Selçuklu dönemine ait bir eser olan Hunat Külliyesinde

olduğu gibi; önceden duvarla çevrili külliye şimdi geniş bir caddenin kenarında kalmıştır.

Bununla beraber önemli dönem yapıları da gerek yeni yapılar yapmak, gerek meydan düzenlemek amacıyla yıkılmıştır. Örneğin, 1934 yılında Cumhuriyet Meydanı'nı genişletme çalışmalarında meydana yer alan Şule Parkı ve Belediye binası yıktırılmış, yerine Tan Sineması yaptırılmıştır (Erkiletlioğlu, 1998). Ancak Tan sineması da aynı düşüncelerle "Cumhuriyet Meydanı'nı genişletme ve Valiliğin önünün açılması çalışmaları" kapsamında, 1960'lı yılların başında yıkılmıştır. Maalesef Tan sineması yok edilen tek kültür yapısı değildir. 1940'lı yılların başında Hükümet binası, Halk evi, Dikimevi, PTT ve Tekel binası gibi kamusal yapılar inşa edilmiştir (Erkiletlioğlu, 1998). 1990'larda ise Zeynel Abidin Türbesi'nin çevresinin açılması, Hunat Külliyesi çevresinin düzenlenmesi, Cumhuriyet Meydanı'nın sınırlarının genişlemesi amacıyla Merkez Postanesi (PTT), Fevzioğlu Evi (Sait Azmi İş hanı), Tekel Binası, Alemdar Sineması, İl Halk Kütüphanesi yapıları kamulaştırılıp yıkılmıştır (Tekinsoy, 2011). Oysa bu yapılar hem mekânsal hem de işlevsel olarak yeni yönetimin sembelleri olmuşlardır. Bu yapılar içinde en önemlilerinden biri olduğu düşünülen Hükümet Konağı da 1996 yılında yerine kapasitesi daha yüksek bir yapı yapmak için yıkılmıştır.

Kayseri kentinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemi yapılarına gösterilen özen Cumhuriyet Dönemi yapılarına gösterilmemiş, tekrar tekrar yıkılmıştır. Kent kimliği bağlamında her biri ayrı bir değer olan Selçuklu, Osmanlı, Bizans Dönemi yapıları kadar Erken Cumhuriyet dönemi yapılarının kıymetli görünmediği söylenebilir.

1.1 Tezin Amacı ve Kapsamı

Kayseri'de zaman içindeki değişimlerde kimi yapılar korunmaya çalışılırken kimi yapılar yıkılmıştır. Bu çalışmanın esas amacı; Erken Cumhuriyet Döneminde Kayseri'nin kent ve kent meydanı ölçeğinde yaşadığı değişimler sonucunda Cumhuriyet Meydanı çevresinde yapılmış, günümüzde var olmayan ancak Erken Cumhuriyet dönemi mimarisini temsil eden eserleri araştırmaktır. Bu bağlamda meydan çevresinde inşa edilmiş ve yıkılmış olan başta eski Hükümet Konağı, Tan Sineması, Tekel Binası, PTT Binası, Alemdar Sineması, İl Halk Kütüphanesi, Fevzioğlu İşhanı, Turizm Tanıtma Binası gibi yapılar ele alınmıştır. Araştırma kapsamında sosyal hayatı etkileyen bu yapıları tanımak, meydanın zaman

içerisindeki değişimini ele almak, Erken Cumhuriyet Dönemine ait yapılar hakkında literatürdeki eksik bilgileri derlemek hedeflenmiştir.

Cumhuriyetin ilanıyla modernleşen kentler içinde yer alan Kayseri’de kent merkezinin modernleşme hareketlerini, şehir planlarıyla makro ölçekte, meydandaki yapıların değişimiyle ise mikro ölçekte okumak mümkündür. Meydanın mikro ölçekte değişimini irdelemenin öncesinde makro ölçeği anlatır nitelikte olan imar planlarını incelemenin söz konusu yapıların bağlamını anlamak açısından önemli olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle şehrin ilk haritasından başlayarak hazırlanan imar planlarına kısaca değinilmiş, alınan ana kararlar doğrultusunda kentin değişimi ve gelişiminin göz önünde bulundurulması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Kayseri Cumhuriyet Meydanı önce üçüncü bölümde daha geniş bir perspektif bakış ile imar planları çerçevesinde incelenmiş ardından dördüncü bölümde alana daha da yaklaşarak yapıların değişim süreci ele alınmıştır. Çalışmada kent meydanına iki ayrı ölçekten bakarak yaklaşmıştır.

Şehirde meydana gelen değişiklikler bağlamında incelenen yapılardan en önemlisi Hükümet Konağı’dır. Araştırılan yapılar içinde Kayseri eski Hükümet konağı üzerinde ayrıca durulmuştur. Bunun sebebi ülkemizdeki Cumhuriyet dönemi çağdaşlaşma projesinde hükümet konaklarının önem teşkil etmesidir. İllerde yeni ulus-devletin örgütlenmesini sağlamak ve çağdaş bir kent çehresi oluşturmak gayesiyle hükümet binaları, halkevleri, fabrikalar, hastaneler, okullar, gibi resmî yapılar yapılmıştır. Modern bir yaşam tarzı için atılan adımlardan bir tanesi de kamusal kent mekânı olarak idari binaların çevrelediği "Cumhuriyet Meydanı" oluşturma çabasıdır. Hükümet konakları ise çağdaş Türkiye Cumhuriyeti kentlerinin yeni merkezi olan Cumhuriyet meydanlarında siyasal idareyi temsil eden simge yapı olmuştur. Kentin prestij yapısı olarak görülen bu yapılar devletin hakimiyetini göstermektedir. Ayrıca bu idari yapılar geniş bahçeleri ve yaya kaldırımları ile çevrelerinde kamusal alanlar oluşturmuşlardır. Arka planda bu düşüncelerle pek çok kente hükümet konağı inşa edilmiştir. Zincirin bir halkası olan Kayseri Hükümet Konağı da bu nedenlerle meydandaki Cumhuriyet dönemi yapıları içinde en kıymetlisidir.

Aynı zamanda meydan çevresinde Cumhuriyet Dönemi yapılarının varoluş ve yok oluş süreçleri incelenmektedir. Meydandaki yok olmuş Erken Cumhuriyet yapılarının ortak özellikleri, tanımlanabilir bir karakteri var mıdır? Yapıların ortak özellikleri

varsa tasarım kriterlerinden bahsetmek mümkün müdür? Sosyal ve kültürel açıdan bu yapılar kullanıldığı dönemde şehre nasıl katkı sağlamışlardır? Bu sorulara cevap bulmak gayesiyle; yapılara dair teknik çizim, fotoğraf, kullanıldığı dönemde düzenlenen etkinlik haberleri araştırılmıştır. Teknik çizim ve evraklar için resmî kurumların arşivleri incelenmiştir. Söz konusu yapıların döneminde nasıl kullanıldığı ve nasıl algılandığını ortaya koymak için gazete haberlerinden yararlanılmıştır.

Tez çalışması giriş kısmıyla birlikte altı bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, çalışmanın amacı, önemi, kapsamı ve yöntemi belirtilmiştir. İkinci bölümde, araştırma açısından göz önünde bulundurulması gereken bilgiler olduğu düşünüldüğü için Cumhuriyet rejimiyle birlikte kent planlaması ve mimarlık alanındaki yeni yapılaşma anlayışına ana hatlarıyla değinilmiştir. Üçüncü bölümde, Kayseri kentinin tarihsel ve mekânsal birikimi şehir hakkındaki kitaplardan, kentsel ölçekteki gelişimi kent hakkında hazırlanmış akademik yayınlardan ve arşiv dosyalarından faydalanarak incelenmiştir. Dördüncü bölüm, Kayseri'de meydan çevresindeki Cumhuriyet Dönemi kamu yapılarının inşa edilme ve yıkılma süreçlerini ortaya koyan, bulunan teknik argümanlar el verdiği ölçüde yapıların mimari özelliklerini ele alan bölümdür. Beşinci bölümde, meydana 1942-1996 yılları arasında yer almış eski Hükümet Konağı'nın inşa edilme ve yıkılma sürecine, mimari özelliklerine yer verilmiştir. Tezin altıncı bölümü ise, Kayseri Cumhuriyet Meydanındaki eski Hükümet Konağı ve yıkılmış diğer yapıların, esasında bir dönemin mimari anlayışına ışık tuttuğu için özenle korunan anıtsal yapılar gibi kıymetli olduğuna ve yıkarak yapmanın kent kimliğine zarar verdiğine, artık şehirlere daha özenli davranılması gerektiğine işaret eden değerlendirme ve sonuçlar içermektedir.

1.2 Çalışmanın Yöntemi

Tarihsel bağlamda oldukça köklü bir geçmişi olan Kayseri için alanların, yapıların korunması için çalışmalar oldukça geç başlamış, kent kimliği için kıymetli yapılar ya yok edilmiş ya da kentsel bağlamdan kopuk birer model olarak ayakta kalmıştır (Bakır, 2012). Bu çalışmada başta Hükümet Konağı olmak üzere Kayseri'de Erken Cumhuriyet Döneminde Meydan çevresinde inşa edilmiş ve çeşitli sebeplerle yıkılmış yapılar ele alınmıştır.

Öncelikle Kayseri hakkında araştırmaların sonucunda Cumhuriyet Döneminde yapılmış pek çok eserin yok edildiği fark edilmiştir. Ardından Kayseri'deki

Cumhuriyet Dönemi mimarlığının akademik çalışmalarda ne ölçüde ele alındığı araştırılmıştır. Literatür taraması sonucunda özellikle dönemin önemli yapılarından olan Hükümet Konağı ve meydan çevresindeki Cumhuriyet Dönemi kamu yapılarının yıkılmış ve hakkında çalışma yapılmamış olduğu tespit edilmiştir. Kayseri kentinde, önemli bir katman olan Cumhuriyet Dönemi mimarlığının yıkılmış eserlerinin belgelenmesi gerektiği düşünülmüştür.

Çalışmanın konusu belli olduktan sonra bu yapıları anlayabilmek için çevresiyle ele alınması gerektiğine karar verilmiştir. Öncelikle birçok kırılma ve yeniliğin yaşandığı bir devir olan Cumhuriyet Dönemi'nin mimarlık ve kent planlama yaklaşımlarını nasıl etkilediği incelenmiştir. Ardından Kayseri'nin tarihi ve kentsel gelişiminden bahsedip yapıların hangi bağlam içine yerleştikleri ortaya konmuştur. Bunun için Kayseri hakkında yazılmış kitaplardan, tezlerden yararlanılmış ve eski haritalar için Cumhurbaşkanlığı arşivi, Gallica arşivi gibi arşivlere başvurulmuştur. Bu bağlamda kentin değişimini daha net görebilmek adına en eski harita ile günümüz haritası karşılaştırılarak çalışmaya eklenmiştir. Sonraki aşamada ise bu yok olan yapılara dair özgün bilgilere ulaşmak amacıyla belediyeler, koruma kurulları gibi resmi kurumların arşivlerinde araştırmalar yapılmıştır. Resmi kurumların arşivlerinden teknik çizimlere ve bazı resmi evraklara erişim sağlanmıştır. Yapılar hakkında bilgi toplamak, yıkım ve yapım haberlerine erişebilmek için dönemin gazeteleri incelenmiştir. Ayrıca yapıları tanımak cephelerini incelemek için özel fotoğraf koleksiyoncularının arşivlerinden faydalanılmış ve o dönemde Kayseri'de çekilmiş filmlerden çeşitli görsellere ulaşılmıştır. Bütün bu arka plan ile yapılara dair bulunan veriler yazıya aktarılmıştır.

Ülkede birçok şehirde inşa edilen hükümet konakları dönemin anlayışı içinde önemli bir pozisyonadadır. Hükümet konakları, tasarımlarının modern çizgilere sahip olması, etrafında kamusal alan oluşturması gibi özellikleriyle kentlerin merkezlerinde yeni rejimin gözle görülür simgesi olarak ideolojik anlamlar içermektedir. Kayseri eski Hükümet Konağı örneği de bu sebeple çalışmanın odağındaki yapı olarak seçilmiştir. Bu yapı örneğini incelemek üzere yapıya ait teknik çizimler detaylı irdelenmiştir. Böylece genelden özele giden bir kurguyla ulaşılan bilgiler yazıya aktarılmıştır.

Araştırmanın bütününde izlenen yöntem nitel araştırma yöntemlerinden olan veri toplama, analiz etme ve yorumlanması şeklindedir. Birincil kaynaklara ulaşmak için

İl Halk Kütüphanesi Arşivindeki yerel gazetelerden, kişisel fotoğraf arşivlerinden (Faruk Yaman, Nihat Karakaya, Mustafa Şenalp), Kayseri Kocasınan Belediyesi Arşivinden, Kayseri Melikgazi Belediyesi Arşivinden, Kayseri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı İl Müdürlüğü Arşivinden, Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi ve Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivinden, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivinden, Salt Galata Arşivinden, Atatürk Kütüphanesi Arşivinden, Erciyes Üniversitesi bünyesindeki Kayseri Hafıza Merkezinden faydalanılmıştır. Ayrıca Fransız Milli Kütüphanesi'nin (BNF)³ dijital kütüphanesi olan Gallica'dan bazı eski haritalara ulaşılmıştır. Literatür araştırmasında ise İTÜ Mustafa İnan Kütüphanesi, 75. Yıl İl Halk Kütüphanesi, İTÜ Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi, Erciyes Üniversitesi Kütüphanesi, Kayseri Hafıza Merkezinden yararlanılmıştır. Fotoğraflar için şahsi arşivlere ek olarak Getty Araştırma Enstitüsü'nün (GRI)⁴ dijital koleksiyonundan faydalanılmıştır⁵. Gazete arşivleri inceleme sürecinde Kayseri Vilayet Gazetesi'nin 1929-1949 yılları arasındaki baskıları, Hâkimiyet Gazetesi'nin 1951-1969 yılları arasındaki baskıları, Kayseri Olay Gazetesi'nin 1980-1990 yılları arasındaki baskıları taranmıştır.

1.3 Konu ile İlgili Mevcut Kaynaklar ve Araştırmalar

Kentin tarihi belleğini oluşturan dönem yapıları hakkında çalışmalar son derece kıymetlidir. Mevcut çalışmalar; tezler, kitaplar, bildiri sunumları gibi başlıklarda toplanabilir. Ayrıca belediyelerin kendi bünyesinde hazırlayıp yayınlamış oldukları kitaplar da kentin değişimi ele alan önemli kaynaklar arasındadır. Kayseri'deki Erken Cumhuriyet yapıları özelinde gerçekleştirilen akademik çalışmalarda (Arslantaş, 2009; Oral, 2006; Asiliskender, 2008; Tozoğlu ve Sönmez, 2008; Işık, 2010) konut, eğitim, kamu, sanayi yapıları ele alınmıştır. Literatür incelemesi yapıldığında Kayseri'deki bazı Cumhuriyet dönemi yapıları hakkında çalışma bulunmamaktadır. Oysa Cumhuriyet Dönemi'nin pek çok konuda değişimlerin yaşandığı bir dönem olması nedeni ile iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Meydan çevresindeki sosyal, kültürel yapılara dair bir çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırma, literatürde eksik olduğu tespit edilen meydan çevresinde inşa edilmiş başta eski Hükümet Konağı

³ Bibliothèque Nationale De France

⁴ Getty Research Institute

⁵ https://rosettaapp.getty.edu/delivery/DeliveryManagerServlet?dps_pid=IE527569

olmak üzere Cumhuriyet Dönemi yapılarının incelenmesi bakımından özgündür. Bu çalışmada faydalanılan sıkça başvurulan önemli kaynaklar aşağıda kısaca incelenmiştir.

Cumhuriyet Dönemi yapılarını araştırırken dönemin değişen siyasi, ekonomik ve toplumsal dinamiklerini de göz önünde bulundurmanın faydalı olacağı düşünülmüştür. Dönemin siyasetinde “Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak” temel prensiptir. Bu bağlamda ülkede siyasi, toplumsal ve ekonomik yapılarda pek çok değişiklik ve yenilik yapılmıştır. 1923 yılında Cumhuriyet’in ilanı ile değişen siyasi ve ekonomik ortam ile yüzü batıya dönük ilkelerle farklılaşan toplumsal durumun ülkede görsel yansıması modernleşen kentler olmuştur. Siyasi, ekonomik ve toplumsal faktörler ülkede kent planlama ve mimarlık alanına etki etmiştir. Bu etkileri kavramak açısından ülkenin modernleşme süreci incelenmelidir. Bu konuda öncelikle Erik Jan Zürcher'in modernleşme tarihimiz üzerine derinlikli bir çalışma olan "Modernleşen Türkiye'nin Tarihi" adlı kitabından faydalanılmıştır. Zürcher'in çalışması gibi Princeton Üniversitesi Yakındoğu Etütleri profesörü Bernard Lewis'in Türklerin çağdaşlaşma sürecini anlatıp yorumladığı "Modern Türkiye'nin Doğuşu" başlıklı eseri de çalışmaya ışık tutmuştur. Ayrıca mimarlık tarihçisi Sibel Bozdoğan'ın siyasi, tarihi ve ideolojik bağlam içerisinde Türk mimari kültürünü ele aldığı "Modernizm ve Ulusun İnşası" başlıklı eserinden de yararlanılmıştır.

Halit Erkiletlioğlu'nun 2006 tarihli "Geniş Kayseri Tarihi" eseri kentin oluşumundan 20. yüzyılın sonuna kadar olan süreci detaylı bir şekilde ele alması bakımından oldukça değerli bir kaynaktır. Kent tarihini derinlemesine ele alan ilk eserdir. Yazarın 1998 yılında Kayseri Ticaret Odası tarafından desteklenen "Kayseri Yakın Tarihinden Notlar" isimli kitabı, tez kapsamında araştırılan yapılara dair önemli tarihleri kısa bilgilerle özetleyen kurgusuyla çalışmaya oldukça katkı sağlamıştır.

Kemalettin Tekinsoy'un 2011 yılında Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından basılan "Kayseri'nin İmarı ve Mekânsal Gelişimi" kitabı, Kayseri'nin gelişimini geniş bir perspektif içinde sunması sebebiyle sıkça faydalanılan önemli bir kaynak olmuştur. Zeynel Abidin Türbesi çevresindeki yapıların yıkılmasıyla ilgili verilere çoğunlukla bu kitaptan erişilmiştir. Belediyenin çalışmalarına yer veren bu kitap sayesinde Cumhuriyet Meydanı düzenlenmesi projesine ilişkin bilgilere ulaşılmıştır.

Şükrü Karatepe'nin "Kendini Kuran Şehir" kitabı, 1999 yılına kadar olan tarihsel süreci belediyeçilik çalışmalarıyla anlatmasıyla araştırma için farklı bir değerlendirme olanağı sunmuştur. Şükrü Karatepe bir dönem belediye başkanlığını yürüttüğü Kayseri kenti hakkında kaleme aldığı çalışmasında aynı zamanda hükümet ve yerel yönetimlerin çıkarları arasında kalmış şehirlerimizi konu almaktadır. Karatepe'ye göre Türk şehirleri merkezi otorite yüzünden kendi iç dinamikleriyle toplumsal dönüşümünü tamamlayamamaktadır. Bu düşüncesini Kayseri örneği üzerinden aktarmaktadır.

Kocasinan Belediyesi'nin çıkardığı "Fotoğraflarda Kayseri" kitabından eski fotoğrafların bir bölümüne erişilmiştir (Kocasinan Belediyesi, 2006). Nihat Karakaya'nın fotoğraf arşivinden derlenmiş olan yayın aracılığıyla başka yerde bulunmayan fotoğraflara ulaşılmıştır. Ayrıca fotoğrafların altında yer alan isimler sayesinde kente dair pek çok kısa bilgiler edinilmiştir. Eser görselleştirme anlamında sık başvurulan kaynaklardan biri olmuştur.

Kayseri ile ilgili tezler incelendiğinde yakın dönemde kentsel gelişim süreci ile ilgili birçok çalışma yapıldığı görünmüştür. “Kentsel Planlama Ve Proje Bütünleşme Süreci Kayseri Kenti Örneği” isimli çalışmada; dünya üzerinde seçilen bazı şehirlerin kentsel projeleri, planlama süreçleri, projelerin mekânsal ve kullanıcı yönünden stratejilerini ele almış ve bunlardan sonra kavramsal bir sistem modeli önermiştir. Çalışmanın devamında ise Kayseri kentinde gelişen kentsel projeleri, planlama süreçleri ele alınmıştır (Yılmaz Bakır, 2012). Bakır'ın çalışması kentsel gelişimi ele alan kurgusuyla tez kapsamındaki yapıları imar planları çerçevesinde değerlendirmek açısından faydalı olmuştur.

Hovardaoğlu'nun; Kayseri'nin kentsel katmanlaşmasının belgelenmesi çalışmasında M.Ö. 3000 tarihinden M.S. 2000'lere kadar kentin mekânsal derinliği araştırılmıştır. Roma döneminden Cumhuriyet'e kadar şehrin gelişim ve değişimi incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarından bazıları ise şu şekildedir; Cumhuriyet Meydanı, her dönemin sosyal ve fiziki anlamda en hareketli noktası olup, yer üstündekilerden çok daha fazlasını büyük olasılıkla yer altında saklayan tarihi birikimin en yoğun olduğu alandır. Son dönemlerde yık-yap şeklinde gelişen düzenlemelerle, büyüklük ve tasarım anlamında meydan değişirken, tescilsiz Erken Cumhuriyet Dönemi ve öncesi tarihi yapılar da büyük oranda yok edilmiştir (Hovardaoğlu, 2009). Bu çalışmadan kentin Cumhuriyet öncesindeki süreci hakkında bilgiler edinilmiştir.

Bir başka örnekte ise araştırmacılar kentin fiziksel değişimini 1882-1945 tarih aralığında incelemiştir. Bu kapsamda Kayseri’de 19. yüzyılın geleneksel kent dokusu ve Cumhuriyet döneminde oluşmaya başlayan modern kent dokusu ile şekillenmiş ikili bir yapı görülmektedir. Araştırmacılar bu yapıyı “yollar”, “kamu yapıları” ve “konut alanları” olmak üzere üç başlıkla ele almıştır (Sönmez ve Alper, 2012). Çalışma 1945 öncesi için yol gösterici olmuştur.

Kayseri’deki Erken Cumhuriyet dönemi yapılarıyla ilgili yazın incelendiğinde kentsel araştırmalar dışında bu döneme ait kamu yapılarının, eğitim yapılarının, konut kültürünün de çalışılmış olduğu görülmektedir. Eğitim yapılarının araştırılmış olduğu çalışmada içinde Kayseri Halkevi’nin de bulunduğu 8 eğitim yapısı incelenmiştir. Araştırma sonucunda binalarda fonksiyona göre biçimlenen mekân, yalın ve ritmik cephe düzeni gibi modern mimarlık anlayışının etkileri göze çarpmaktadır. Bu bilgiler paralelinde Erken Cumhuriyet Dönemi içerisinde, Kayseri kent merkezindeki, 1940’tan sonra yapılan eğitim yapılarının modern mimarinin bakış açısıyla tasarlanan yapılar olduğu söylemek mümkündür. Eğitim yapıları örnekleri üzerinden yapılan bu çalışma ile görülmüştür ki; Cumhuriyet döneminin çağdaşlaşma projesi kapsamındaki eğitim reformlarının yeni yapılan eğitim yapıları mimarileri üzerinde etkisi olmuştur (Işık, 2010).

Arslantaş’ın 2009 tarihli tezinde dönemin kamu yapıları ele alınmıştır. Kayseri’de 20. yüzyılın ilk yarısında inşa edilen Tayyare Uçak Fabrikası, Sümerbank Bez Fabrikası, Kayseri Lisesi ve tren istasyonu gibi yapılarında içinde olduğu on üç adet kamu yapısının araştırılması, incelenmesi ve gözlem yapılarak yeniden değerlendirilmesi sonucunda dönem mimarisinin çok sade yapılardan oluştuğu gözlenmiştir. Genel olarak bütün kamu yapılarında benzer malzeme kullanımı ve plan özellikleri tespit edilmiştir. Aynı dönem içinde farklı merkezlerde inşa edilen kamu yapılarının birbirleriyle olan benzerlikleri de dikkat çekmektedir (Arslantaş, 2009). Bu çalışmadan Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarının ortak özelliklerini ele alırken faydalanılmıştır.

2. CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE KENT PLANLAMASI ve MİMARLIK ALANINDAKİ GELİŞMELER

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Avrupa'da milliyetçilik hareketleri mimarlık alanında etkisini göstermeye başlamıştır. Neo-gotik, neo-rönesans gibi üsluplarla ülkeler kendilerine özgü milli mimarlık arayışlarına girmişlerdir. Eski formları yeni mimarlık işlevleriyle kullanan neo-klasisizm giderek üslupların karıştırılarak kullanıldığı eklektik mimarlık düşüncesinin oluşmasına yol açmıştır. Aynı yıllarda Avrupa'da işlevselci fikirlerin filizlendiği, yeni malzeme ve konstrüksiyon yöntemlerinin uygulandığı yani çağdaş mimarlığa zemin hazırlandığı söylenebilir (Alsaç, 1973). Dönemin bu fikir bolluğunda milliyetçi mimarlık düşüncelerini bilen Batı'da eğitim almış Türk mimarları 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet sonrası gelişen milliyetçilik eğilimiyle birlikte milli mimarlık düşüncelerini benimsemişlerdir (Hasol, 2017). İki önemli isim olan Almanya'da eğitim görmüş Kemaleddin ve Fransa'da eğitim görmüş Vedat Beyler yurda dönerek Milli mimarlık düşüncesiyle çalışmaya başlamışlardır. Batıdan öğrendikleri yöntemleri Türk motifleriyle sentezlemeye çalışmışlardır (Alsaç, 1976).

Cumhuriyet'in ilk 15 yılında Atatürk'ün düşünceleri ve reformlarıyla ülke birçok değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Kemalist reformların en önemli unsurları devleti, eğitimi, hukuku laikleştirmek, dinsel simgelerden arındırmak, toplumsal yaşamı modernleştirmektir (Zürcher, 2018). "Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak" reformların temelindeki gayedir diyebiliriz. Atatürk "Millet, muasır medeniyetin bütün milletlere temin eylediği hayat ve vasıtaları öz ve şekil olarak aynen ve tamamen gerçekleştirmek için kesin karar vermiştir."⁶ sözleriyle bu hedefte kararlı olduğunu belirtmiştir. Bu düşünceyle ülkeyi hedeflenen seviyeye çıkarmak, modern bir devlete dönüştürmek maksadıyla çeşitli mecralarda eskiye karşı tutum sergilenmiştir (Lewis, 2018).

⁶ Söylev, i. 325.

Türkiye'yi çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarma gayesiyle yapılan reformlar mimarlık alanında da etkisini göstermiş yeni yaşam alanları ve modern kent çehresi oluşturmaya başlanmıştır. Bozdoğan modern mimari anlayışının radikal kararların alındığı dönemdeki rolünü şu sözleriyle ifade etmiştir,

Modern mimari, ülkenin kendi Osmanlı ve İslami geçmişinden kopmuş, tam anlamıyla Batılılaşmış, modern ve laik yeni bir ulus yaratmaya yönelik bu radikal programın hem gözle görülür bir simgesi hem de etkili bir aracı olarak ithal edildi (Bozdoğan, 2002, s. 18).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında öncelikli amaç, çağdaş bir toplum için gerekli görülen düzenli sağlıklı bir yaşam çevresi oluşturmaktır (Alsaç, 1973). Bu bağlamda ülke çapında kentsel ve mimari anlamda adımlar atılmıştır. İstanbul geçmiş ile çok sıkı bağları olan İmparatorluk ve hanedan geleneklerini simgeleyen bir şehirdi oysa yeni rejim kendisi temsil edecek modern ve laik bir merkez ihtiyacındadır. Bir başka açıdan ise İstanbul jeopolitik konumu itibarıyla çok güvenli değildir. Hatta bu sebeple 1910'ların başlarında İmparatorluğun başkentini bir Anadolu şehrine taşıma düşüncesi bulunmaktadır (Gül, 2018). Böylelikle Cumhuriyet'in ilanı ile hanedana, imparatorluğa, inanca bağlı olmayan ve köklü değişimleri simgeleyen yeni devletin merkezi için Türk anayurdunun tam ortasında bir kent seçilmiştir (Lewis, 2018).⁷

Başkent Ankara'nın yeni rejimi temsil edecek şekilde imarının yapılması en önemli basamaklardan biri olmuştur. Başkent inşaatı yanında yurt çapında Anadolu kentlerini yeniden inşa etmek, yeni devletin teşkilatlanmasını sağlayacak resmi yapılar, illerde hükümet ve belediye binaları, okullar, hastaneler, sanayi kuruluşları gibi birçok yeni işlevli yapı yapılması amaçlanmıştır (Alsaç, 1973). Bu sırada eski rejim yanlılarının merkezi olarak düşünülen İstanbul geri planda kalmış ve yatırımlar yeni başkente ve Anadolu şehirlerine yapılmıştır. Bu tutum 1940'ların ortalarına kadar devam etmiştir (Gül, 2018).

Bu dönemde, kentsel alanları planlanmasına dair bir dizi yasa çıkarılmıştır. 1930'lu yıllarda Belediye Kanunu kabul edilmiştir ve yeni belediyeler kurulması için 1934'te beş yıllık bir plan yapılmıştır. Yeni sisteme göre nüfusu on binden fazla olan kent ve kasabalar için imar planları hazırlanmıştır. 1930-1948 yılları arasında yaklaşık 240

⁷ Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, Arkadaş Yayınevi, 2018, sf.351, Çevirmen: Boğaç Babür Tuna. Kitabın özgün adı: The Emergence of Modern Turkey, Oxford University Press, Inc, 2002. Ankara'nın yeni başkent olarak seçilmesine dair detaylı bilgi için bakınız: Gönül Tankut, Bir Başkent inşaatı, İstanbul, 1993.

kasabanın haritası çizilmiş, Anadolu'da toplamda 300 plan hazırlanmıştır.⁸ (Gül, 2018).

Yerleşim yerlerinin yapılandırılmasında bazı ana kararlar alınmıştır. Atatürk heykelinin tam merkezde yer aldığı Cumhuriyet Meydanı ve bu meydana çıkan kentin ana caddesi olan Gazi Bulvarı simgesel kent unsurları haline gelmiştir. Kent merkezlerinin bir diğer simgesel unsuru ise, Belediye binalarıdır. Birçok merkezde tren istasyonları ilk modern yapılar olarak yapılmıştır. Birinci Beş Yıllık plana göre çoğu Anadolu kentlerinde tren istasyonlarıyla bağlantılı fabrikalar kurulmuştur. Her kent kendi Gazi Okulunu yapmaya çabalamıştır. Yönetim yapıları gibi eğitim ve sanayi yapıları da rejimi sembolize eden öğelerdir (Batur, 2007).

Kemalist yaklaşım pozitivist, modern, laik bir tutum sergilemiştir. Tren istasyonlarıyla bağlantılı yollar yakınında, rasyonel modern mimarisi, halka açık parkları, çay bahçeleri, sinemaları ve Atatürk heykeli olan kent ve kasabalar oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda yenilikler sadece kentlerde gerçekleştirilmemiş köy ve kasabalar için de girişimler olmuştur. Köy ve kasabalara kentlerdeki Halkevi⁹ mantığında Halkodaları ve Köy Enstitüleri¹⁰ kurulması bunlara örnektir (Zürcher, 2018). Yeni hükümet binaları, geniş bulvarlar, kulüpler, piknik yerleri, parklar, halka açık kamusal alanlar Cumhuriyet'in çağdaş, genç ve sağlıklı ruhunu yansıtan Türk ulusunun yenilikçi ve laik simgeleridir.¹¹

Başkent dışındaki kentlerin de modern, sıhhatli görünümüne sahip olabilmesi için yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Geniş çaplı kent planlaması çalışmalarında yaşam alanlarının çağdaş yaşama uygun hale getirilmesi için yabancı ve Türk şehir plancıları çalışmalara başlamıştır. Kemal Ahmet Aru, Ankara, İzmir başta olmak üzere Isparta, Kayseri, Tekirdağ, Bandırma, İzmit, Burdur, Tokat, Kars, Gaziantep,

⁸Murat Gül'ün "The Emergence of Modern Istanbul" adlı eserinde yer alan bu bilgiler, Bayındırlık Dergisi (1950), s. 154, Malcolm D. Rivkin, Area Development for National Growth adlı çalışmadan elde edilmiştir. (Newyork, 1965), s.59

⁹ Halkevleri hakkında detaylı bir araştırma için bakınız: Neşe Gürallar Yeşilkaya, Halkevleri; İdeoloji ve Mimarlık, İstanbul, 1999.

¹⁰ Köy Enstitüleri hakkında ayrıntılı bir okuma için; M. Asım Karaömerlioğlu, "The village institutes experience in Turkey", British journal of middle eastern studies 25/1 (1998).

¹¹ Yabancı bir ziyaretçinin 1937 yılına ait gözlem verileri şu şekildedir; hükümet on yıl içinde 4041 resmi bina, 3287 kamu binası, 352 park, 190 mesire alanı, 261 spor alanı, 477 pazar yeri, 120 anıt, 152 salhane, 24 hastane, 2 yoksullar evi, 28 dispanser, 44 klinik yaptırmıştır. Ayrıca 116 şehir ve kasaba elektriklenmiş ve 212 kasabaya su ulaştırılmıştır. Bu bilgiler Murat Gül'ün "The Emergence of Modern Istanbul" kitabından alınmıştır. Kendisi ise bu verileri Dragoslav P. Mihajlovic, La Nouvelle Turquie Economique, Belgrad, 1937 kitabından edindiğini belirtmiştir.

Boğazlıyan, Malkara, Babaeski, Gönen, Ödemiş, Söke, Biga, Serik, Niksar, Turhal, Tavşanlı, Finike gibi birçok yerleşim yeri için imar planları hazırlanmıştır.¹² Kayseri kenti de bu dönemlerde hazırlanmış imar planları ile köklü değişimlere uğramıştır.

Kemalist rejimin kentleri modernleştirme amacıyla yürüttüğü çalışmaların Cumhuriyet mimarlığı kavramının oluşmasına zemin hazırladığı söylenebilir. Cumhuriyet mimarlığının etkisi en çok başkent Ankara'da görülür. 1945'lere kadar olan Modern Türk mimarlığını üç döneme ayırabiliriz. İlki modern fikir ve işlerle karşılaşma evresidir. 1933'e kadar süren hazırlıklardan sonra, Ankara'nın yapılaşmasına ve yabancı mimarlarla çalışmalara başlanmıştır. Genç Türk mimarlarda modern akımı istekle karşılamışlardır (Batur, 2007). Döneminde Neo-klasik Türk Üslubu olarak adlandırılan şu an Birinci Ulusal Mimarlık adıyla anılan akımın öncüleri Mimar Kemaleddin, Vedat Tek ve Giulio Mongeri'dir.¹³ Birinci Ulusal Mimarlık akımının sıklıkla cephe ve iç mekânda kullanılmış yapı öğeleri olarak Selçuklu, Osmanlı ve İslam mimarlıklarından alınan geniş saçaklar, kubbe, çıkma, sütun, mukarnaslı başlık, sivri kemer, çini kaplamalar görmek mümkündür. Bu akımın diriltmeci bir üslubu olduğu yönünde eleştiriler vardır (Hasol,2017). Öte yandan Bozdoğan Milli Mimari Rönesans'ın Türkiye mimarlık ortamındaki ilk "modern" söylem olduğunu düşünmektedir (Bozdoğan, 2002).

Mongeri'nin Ankara'daki Osmanlı Bankası (Şekil 2.1), pencere üstlerindeki Selçuklu geometrik desenleri, cumbamsı cephe çıkmaları, Osmanlı pencere düzeni ve cephe süslemeleri gibi özellikleriyle Birinci Ulusal Mimari akımını yansıtmaktadır.

Mongeri'nin tasarladığı İnhisarlar Başmüdürlük Binası ise (Şekil 2.2), geniş ahşap saçakları, sekizgen kulesi, pencere kemerlerini taşıyan klasik Osmanlı başlıklı sütunlarıyla ulusal üslubun alçakgönüllü bir örneğidir (Yavuz ve Özkan, 2007).

¹² <http://www.kemalahmetaru.itu.edu.tr>

¹³ Osmanlı canlandırmacılığı da denilen bu döneme dair detaylı bilgi için bakınız: Bülent Özer, Rejyonalizm Ünlversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme, İstanbul, 1970.

Şekil 2.1 : Ankara Osmanlı Bankası, Mongeri (Url-3).

Şekil 2.2 : İnhisarlar Başmüdürlük Binası, Mongeri, Salt arşivi (Url-4).

Birinci Ulusal Milli Mimari döneminin Kayseri'deki örneği Kayseri Develi Lisesi'dir. Develi ilçesinde bulunan 1923 yılında yapımına başlanan bina 1930 yılında tamamlanmıştır. Kesme taş malzeme ile yığma yapı tekniğiyle inşa edilmiş yapı U plan tipinde ve 3 katlıdır (Şekil 2.3). Zemin katta yer alan pencereler basık kemerli, üst kattakiler ise sivri kemerlidir. Pencere üstlerinde yer alan alınlık benzeri süslemeler eskiye atıf yapan öğelerden biridir. Yapının cephe süslemeleri ve pencere düzeni Birinci Ulusal Mimari anlayışını yansıtmaktadır (Şekil 2.4).

Şekil 2.3 : Kayseri Develi Lisesi (Url-5).

Şekil 2.4 : Develi lisesi giriş bölümü(Url-6).

Dönemin konut yapılarda bazı ortak özellikler görülür. Planlar geometrik biçimlerde düzenlense de formlar katı geometriye bağlı kalmamaktadır. Konut planlarının geniş bir hol çevresinde oluşturulmuştur. Mekânlarda dairesel formlar popülerdir. Cephelerde yatay şerit pencereler ve köşe pencereler kullanılmıştır. Konsol saçaklar kısalmış, yapılarda strüktür olarak betonarme karkas sistem tercih edilmiştir (Batur, 2007).

Kemalettin Bey'in Ankara'da tasarlamış olduğu II. Vakıf Apartmanı (Şekil 2.5), üst katlarında apartman daireleri, zemin katında dükkanlar ve merkezinde büyük bir

oditoryum yer alan bir yapıdır. Dışbükey balkonları, yuvarlatılmış köşeleriyle dönemin dairesel form dünyasına örnektir (Yavuz ve Özkan, 2007).

Şekil 2.5 : II. Vakıf Apartmanı, Ankara, Mimar Kemaleddin (Url-7).

Birinci Milli Mimari'den modern mimarlığa geçiş birden olmamıştır. 1926-1933 yılları arasında iki yaklaşımında etkisini gösterdiği bir üslup belirsizliği evresi yaşanmıştır (Bozdoğan, 2002). 1927'de yayınlanan Teşvik-i Sanayi Yasası ile yabancılara Türkiye'de çalışma imkânının verilmesiyle Theodor Jost, Celemens Holzmeister, Ernst Egli, Bruno Taut gibi birçok mimar Türkiye'ye gelmiştir. Yerli mimarların bu sayede batıdaki gelişmelerden haberdar olmaları düşüncelerini değiştirmeye başlamıştır. Böylelikle biçim işlev uyumu, fonksiyoncu, rasyonel yaklaşımlar mimarlık ortamına girmiştir (Aslanoğlu, 2010).

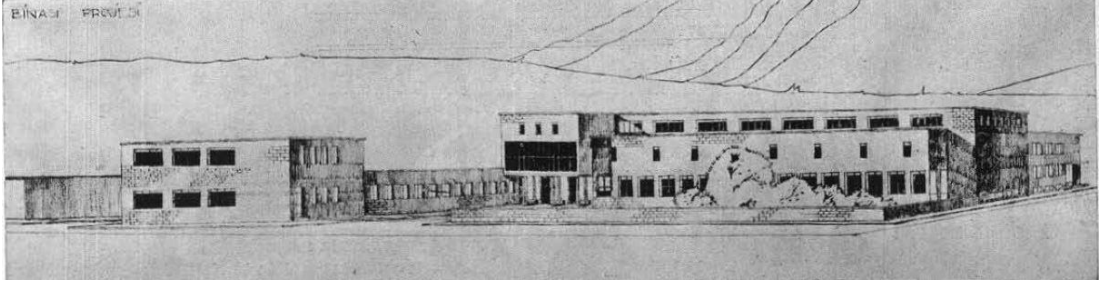
İkinci dönemde fonksiyoncu mimarlar, mimarlığın sade, ekonomik, yapının işleve uygun biçimlenmiş olması ve malzemenin doğasına uygun şekilde kullanılması gerektiğini düşünmektedirler. (Alsaç, 1973). Türk mimarlarının bu evrede çeşitli ölçeklerde kamu yapıları tasarladıkları görünür. Yeni rejimin zihniyeti yansıması olacak ki bu dönemde ilk kadın mimarların çalışmaları dergilerde yayınlanmaya başlamıştır. İlk kadın mimarlardan Münevver Belen ve öğretim üyesi olan Leman Tomsu kentlerdeki halkevi yapılarının tasarlamaşlardır. Dönemin önemli mimarları arasında Zeki Sayar, Rüknettin Güney, Bekir İhsan, Asım Kömürcüoğlu ve Rebii

Gorbon bulunmaktadır. Mimari açıdan dönemin karakteristik özellikleri şu şekildedir: Kamu yapılarında işlevselci tasarımlar yapılmıştır. Dönemin konut yapılarında koridorlu şemalara göre planın merkezde büyük bir hol etrafında şekillenmesi daha sık görülür. Gerek konut yapılarında gerek kamu yapılarında prizmatik hacimlerle yuvarlak köşelerin birleşimlerine rastlanır. Yatay şeritlerle katların birbirinden ayrılması, kesintisiz denizlik çizgileri, köşeli pencereler gibi öğelerden bahsetmek mümkündür. Önceki evreye göre dairesel mekânlar daha az görünürken bunun yerine balkonlarda, giriş mekânlarında ve merdiven boşluklarında yuvarlatılmış köşelere sahip dikdörtgen formlar kullanılmıştır. Bunun bir örneğini Dil ve Tarih-Coğrafya Fakülte binasının giriş bölümünde görebiliriz (Şekil 2.6). Çatılarda ise düz ve ya gizli çatılar yaygınlaşmıştır. Cephelerde kesintisiz uzanan yapı elemanları kullanılmıştır. Dönemin son zamanlarında tasarımcıların simetrik düzenlemelere yöneldiği görülür (Batur, 2007).

Şekil 2.6 : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara, 1937-1939, Bruno Taut, Salt Arşivi (Url-8).

Kayseri'de bu dönemin düşüncelerini yansıtan yapılardan biri Halkevi Binası'dır. Yapının projesi 1937 yılında düzenlenen yarışma ile hazırlanmıştır. Yarışmada birinciliği kazanan mimarlar Leman Tomsu ve Münevver Belen'dir. 1942 yılında açılan yapı dikdörtgen kütle ve pencere formları, düz çatı gibi özellikleriyle modern yapılara örnektir (Şekil 2.7). Yapı günümüzde Şehir Tiyatrosu olarak kullanılmaktadır.

Şekil 2.7 : Halkevi Çizimi, Arkitekt dergisi Kayseri Halkevi binası projesi başlıklı yazı.

Üçüncü evre olan 1940'ların sonuna kadar etkisi devam eden II. Ulusal Mimarlık anlayışının oluşumunu etkileyen birçok faktör olmuştur. 1938'de Atatürk'ün ölümü ve II. Dünya Savaşı'nın başlaması bu akımın oluşumunu etkileyen sebepler arasındadır. Savaştan önce inşaat alanında kullanılan birçok malzeme dışarıdan ithal edilmekte iken savaşın başlamasıyla malzemeler tedarik edilememiş ülke kendi kaynaklarıyla yetinmek durumunda kalarak içe kapanmıştır (Alsaç, 2005). Ayrıca Modernist düşünceyle yapılmış yapılarda kullanılan malzeme ve teknikler, karşılaşılan inşa sorunları nedeniyle eleştirilmektedir (Tekeli, 2007). Bu gelişmeler modern mimarlık fikirlerini benimsemiş mimarları bile yerel malzeme ve teknikleriyle çalışmak durumunda bırakmıştır İkinci ulusal mimarlık akımını hazırlayan başka bir faktör ise yabancı mimarların çalışmalarına yönelik eleştirilerdir. Cumhuriyet devrim mimarisinin yabancı mimarlar tarafından değil Türk mimarlar tarafından oluşturulması gerektiği düşünülmektedir (Alsaç, 2005). Sonuçta, geleneksel mimari ile bağlantılı, iklim koşullarına uygun, yerel malzeme ve tekniklerle yapı üretimi yapmayı isteyen mimarlar ulusal bir mimarlık anlayışı geliştirmeye başlamışlardır.

1934 yılında Sedat Hakkı Eldem'in Güzel Sanatlar Akademisi'nde başkanlık ettiği "Milli Mimari Semineri" İkinci Ulusal Mimarlık dönemi için önemli bir adımdır. Dönemin anlayışı için gerekli alt yapıyı bu seminer oluşturmuştur (Sözen ve Tapan, 1973). Sedat Hakkı Eldem 1940 yılında Arkitekt dergisinde yayınlanan "Yerli Mimariye Doğru" başlıklı yazısında ise; mimari anlayışın ithal edilemeyeceği, her coğrafyanın kendine has bir mimarisi olduğu, yapı malzeme ve tekniklerinin yerel olması gerektiği gibi bazı ilkeler bulunmaktadır (Eldem, 1940). Bu düşünceleri en iyi görebileceğimiz eser 1948 yılında Tasarladığı Taşlık Şark Kahvesi'dir (Şekil 2.8).

Şekil 2.8 : Taşlık Kahvesi 1947-1948, Maçka, İstanbul, Salt Arşivi, Rahmi Koç Arşivi (Url-9).

1942'de Anıtkabir için açılan yarışmada seçici kurulda yer alan Paul Bonatz da bu anlayışa katkı sağlamıştır. Bonatz'ın mimari anlayışı anıtsal biçimlenme ve geleneksel Türk mimarisinden yararlanmayı benimsemiş, taşıyıcı strüktürde modern malzeme ve tekniklerin kullanılması ancak mutlaka taş ve ya taş kaplama olmasını gerekli görmüş bir anlayıştır. Ankara Opera binası önemli yapıları arasındadır (Şekil 2.9). Ek olarak, II. Ulusal Mimarlık Döneminde anıtsallığı ön planda tutan en önemli örneği Emin Onat ve Orhan Arda tarafından tasarlanan Anıtkabir'dir (Tekeli, 2007).

Şekil 2.9 : Ankara Opera Binası, Paul Bonatz, Salt Arşivi (Url-10).

Bu dönemin yapılarında, cephelerin taş veya taş kaplama olması, aralarda eski tip yassı tuğlalar kullanılması, geniş saçaklı çatıların kullanılması, cumbalar yapılması, iç mekânda yassı tuğla ve çinilere yer verilmesi, beton tavan ve saçakların ahşapla kaplanması gibi özellikler görülmektedir (Ünsal,1973).

II. Ulusal Mimarlık Döneminin Kayseri'deki örneği olarak Kayseri Eski Verem Hastanesi verilebilir. 1950 yılında inşa edildiği bilinen yapı kesme taş malzemeden yapılmıştır. Yapının ana cephesi sade olup aynı zamanda anıtsal özelliklere sahiptir. Giriş bölümü üçgen alınlık, diğer cephelerden farklı pencere düzeni, dairesel kolonlar ve yükseltilmiş giriş ile vurgulanmıştır (Şekil 2.10). II. Ulusal Mimarlık Döneminde anıtsallık tasarımlarda ön planda olmuştur. Bu dönemde dik açılı kütlelere eklenen dairesel formlara rastlanmaktadır. Girişin sağ tarafında yer alan dışarı taşmış merdivenin bulunduğu kütle köşeleri pahlanmış, dairesel form yaklaşan biçimdedir (Şekil 2.11). Bina günümüzde İl Sağlık Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır.

Şekil 2.10 : Kayseri Eski Verem Hastanesi (İl Sağlık Müdürlüğü) (Url-11).

Şekil 2.11 : Verem Hastanesi Merdiven Dairesi, (Arslantaş, 2009).

3. KAYSERİ ŞEHRİNE DAİR GENEL BİLGİLER VE TARİHSEL SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

Araştırmanın bu bölümünde Kayseri kenti hakkında bazı genel bilgiler aktarıldıktan sonra şehrin kentsel gelişim sürecinde hazırlanan harita ve imar planlarına değinilecektir.

3.1 Şehrin Adı ve Tarihi Gelişimi

Kayseri ve civarındaki bilinen en eski yerleşim yeri "Kültepe" höyüğüdür. Kültepe höyüğünde bulunan "Kaniş" şehri bugünkü şehre 20 km mesafede bulunmaktadır. "Kappadokia Tabletleri" adı ile anılan tabletler ilk yazılı vesikalar olup Kültepe'de bulunmuştur. Çalışmalar sonucunda tabletlerdeki yazının Anadolu'daki Asurlu tüccarların ticari mektupları olduğu anlaşılmıştır (Erkiletlioğlu, 2006). Kaniş şehrinin iktisadi bakımdan önemi büyüktür.¹⁴ Hititlerin Anadolu'daki ilk izlerine Kaniş'te rastlanmıştır. Kaniş'in önemini kaybetmesinden sonra şehir, günümüzde Beştepeler veya Eskişehir diye bilinen bölgede "Mazaka" adıyla kurulmuştur. Mazaka adı M.Ö. 4. yüzyıldan M.S. 1. yüzyıla kadar kullanılmıştır (Eravşar, 2000). Kayseri'ye gelen ilk seyyah olarak bilinen Strabon¹⁵ (M.Ö. 64 – M.S. 21) şehrin en eski adı olarak Mazaka'dan bahseder ve kentin Argaios'un¹⁶ eteklerinde kurulduğunu belirtir (Erkiletlioğlu, 2006). M.S. 17'de Roma İmparatorluğuna bağlanan şehre "İmparator şehri" anlamına gelen "Caesarea" adı verilmiştir. Caesarea ismi, Araplarca Kaysariye, Anadolu'yu fetheden Türklerce Kayseriye olarak değiştirilmiştir. Son olarak Cumhuriyet dönemi ile Kayseri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Eldem, 1982).

Kayseri şehri antik çağlardan başlayan tarihi süreç içinde Asurlular, Hititler, Frigyalılar, Medler, Kilikyalılar, Persler, Makedonlar, Kapadokya Krallığı,

¹⁴ Kaniş şehri hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmak için Nezahat Baydur'un "Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar" adlı kitabından yararlanılabilir.

¹⁵ Strabon, Pontos'da Amuseia (Amasya) kentinde doğmuştur. 57 yaşında iken gezdiği yerleri ve özellikle Anadolu'yu anlatan 17 kitaplık "Geographika" isimli eseri kaleme almıştır.

¹⁶ Erciyes Dağı

Romalılar, Bizanslılar, Araplar ve Türkler gibi pek çok uygarlığa yurt olmuştur. Kayseri'nin Türklerin hâkimiyetine geçtiği tarih hakkında kesin bilgi yoktur. Kaynaklara göre şehrin Malazgirt savaşından önce Türklerin eline geçtiği düşünülmektedir (Subaşı, 1986). 1084 yılında Danişment'lilerin hâkimiyetinde olan Kayseri 1174 yılında Anadolu Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Ardından 1243-1308 yılları arasında Moğolların toprağı olup, sonrasında İlhanlılar ve Eretna Devletinin merkezi olmuştur. Şehir birçok beyliğe ev sahipliğı yapmıştır ve Karamanoğulları hâkimiyetindeyken Fatih Sultan Mehmet'in 1472'de Karamanoğulları'na son vermesiyle Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Çelebi, 1972). Kayseri Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra 1924 yılında il olmuştur.

3.2 Coğrafi Özellikleri

Kapadokya bölgesinde bulunan Kayseri, İç Anadolu Bölgesinde yer alır (Şekil 3.1). İl merkezi, bölgenin ve Kayseri'nin en büyük dağı olan Erciyes'in kuzey eteklerinde kurulmuştur (Şekil 3.2). Şehrin deniz seviyesinden yüksekliğı 1054 metredir.

Şekil 3.1 : Kayseri ilinin ülke içindeki konumunu gösterir harita.

Şekil 3.2 : Kayseri ve Erciyes Dağı, 1911, Richard Kiepert.

Karasal iklim özellikleri taşıyan şehir kışları soğuk ve karlı yazları sıcak ve kurak olur. Kayseri konumu itibarıyla İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Akdeniz kıyılarını birbirine bağlayan önemli yolların kesiştiği bir merkezdir (Şekil 3.3). Şehir topraklarının verimsiz olması sebebiyle halk ticarete yönelmiştir. Kayseri her çağda önemli bir ticaret merkezi olmaya devam etmiştir (Çakmakoglu, 1998). İpek Yolu ve ticaret yolları İran'dan gelirken Kayseri üstünden geçerek Ege'ye gitmektedir (Erkiletlioğlu, 1996). 18. yüzyılda Avrupalı seyyahlar Kayseri'nin yoğun iktisadi yapısını şu sözlerle anlatmaktadırlar;

Kayseri ve Talas'ta ülkenin dört bir yanında ticari eşya taşıyan deve kervanlarının gidip gelişinden yollar görünmez olur, adeta karınca gibi gidip gelirlerdi. Hanlar düzenli ve ritmik bir boşaltmaya sahne olmaktadır. Kayseri tüccarları kervanlarını İzmir'e, Tahran'a, Şam'a hızlı bir şekilde emniyet içinde getirip götürürler (Tuzcu, 2000, s. 529).

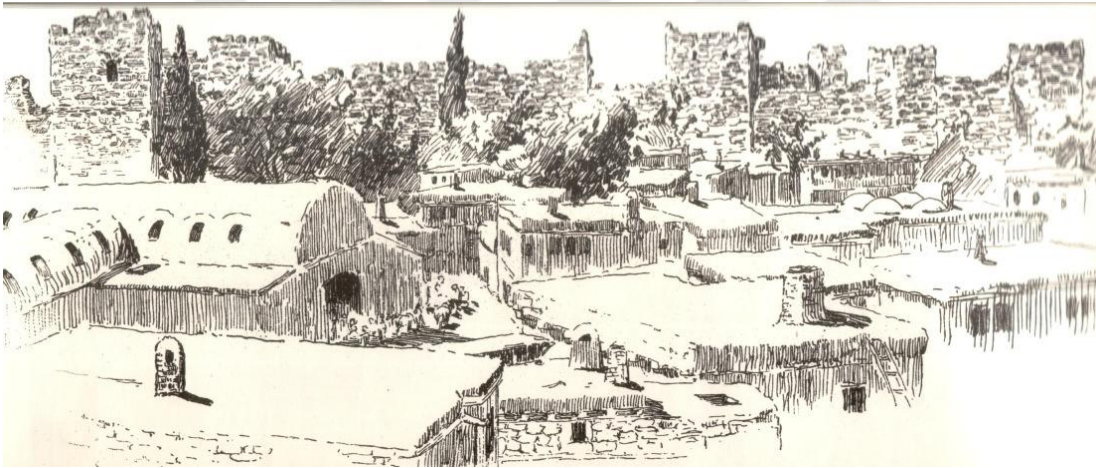

Şekil 3.3 : Kayseri ve çevresi (TCCDAB).

3.3 Şehrin Tarihi Gelişimi ve Mimari Birikimi

Kayseri tarih boyunca birçok medeniyeti barındırmış bir şehir olarak güçlü mirasa sahiptir. Kent merkezinde Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı dönemlerine ait eserlerin bir arada bulunması bunu destekler niteliktedir (Şekil 3.4).¹⁷ Şehir merkezinde bulunan Kale dışında Roma ve Bizans dönemlerine ait eserler çok fazla bulunmasa da, Felâhiye, İncesu gibi ilçelerde Roma Mezar yapıları bulunmaktadır. Bizans dönemi izlerine Erciyes Dağı eteklerinde Bizans kalıntıları, Yeşilhisar/Soğanlı'daki Kaya Kiliseleri ve freskleri örnektir.

Kayseri kalesi kentte geniş bir alana sahiptir (Şekil 3.5). Şehir merkezinde iç ve onu çevreleyen dış surlar olmak üzere iki kale bulunmaktadır (Şekil 3.6). Dış kale günümüze ulaşamamıştır. Surların Roma çağında M.S. 238-244 yılında yapıldığı sikkelerden anlaşılmaktadır (Erkiletlioğlu, 2006).

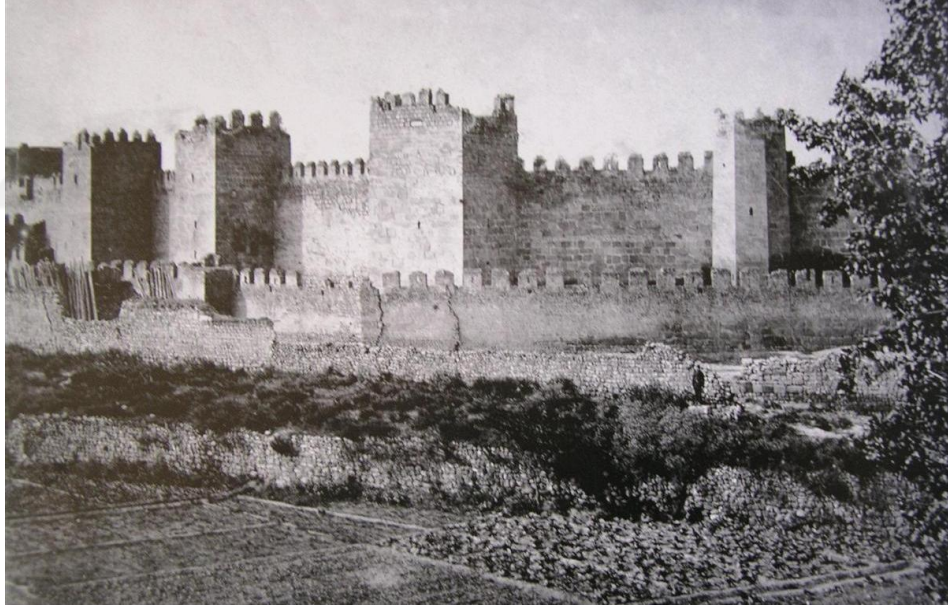
Şekil 3.4 : Kale ve Kapalı Çarşı görünümü 1893 (Hovardaoğlu, 2009).¹⁸

¹⁷ Kayseri'deki Türk Anıtları daha yakından incelenmek istenirse Alev Çakmakoglu Kuru'nun "Fetihten Osmanlı dönemine kadar Kayseri'deki Türk anıtları" adlı Gazi Üniversitesi'nde yazılmış doktora tezinden faydalanılabilir.

¹⁸ Orjinali Rudolf Naumann, Eski Anadolu Mimarlığı kitabında bulunmaktadır.

Şekil 3.5 : Kayseri kalesi ve Kapalı Çarşı (Faruk Yaman Arşivi).

Şekil 3.6 : Meydandan Kale'nin görünüşü, 1881 (Karakaya, 2006).

Kentte Türk mimari gelişimi için çok kıymetli olan Anadolu Selçuklu mimarisini yansıtan özgün yapılar bulunmaktadır. Selçukluların yüksek kültürünü gösteren kervansaraylar başta olmak üzere camiler, medreseler, saraylar dönemi okuyabileceğimiz örneklerdir. Bu döneme ait kentteki en önemli eser şüphesiz ki Anadolu Selçukluların ilk külliyesi olan Hunat Hatun Külliyesi'dir (Şekil 3.7). Hacı

Kılıç Cami¹⁹, Han Cami, Bünyan Ulu Cami, Lale Cami gibi cami yapıları da taş işçiliğiyle göz kamaştıran örneklerdendir (Aslanapa, 1972).

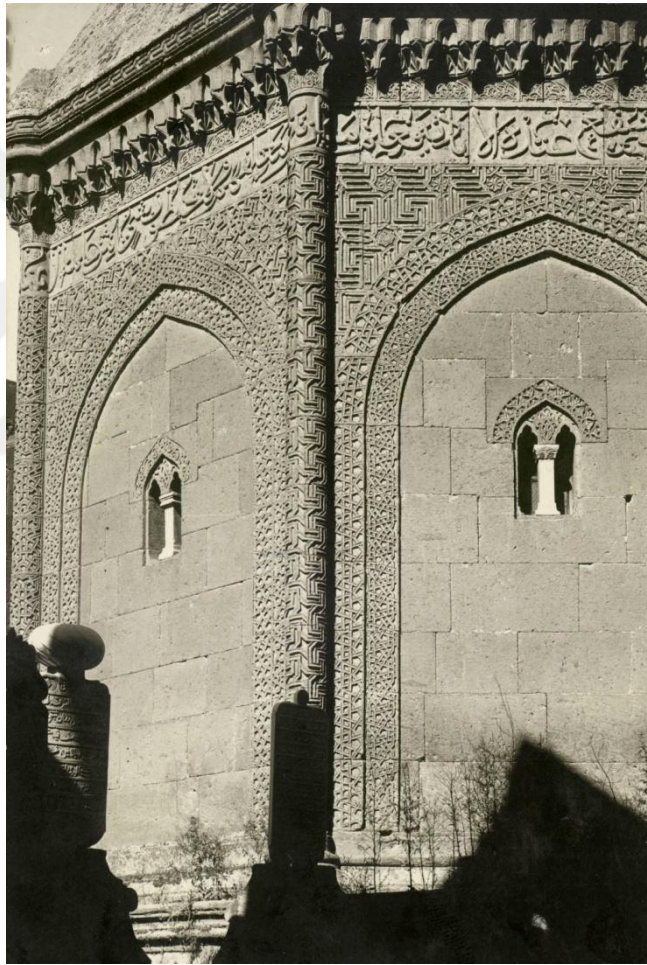

Şekil 3.7 : Huand (Hunat) Hatun Camii'nin Taçkapısı, Salt, Ülgen Ailesi Arşivi (Url-1).

Selçuklular kültürel gelişime önem vermiş ve şehre çok sayıda medrese inşa ettirmişlerdir. Hunat Hatun Medresesi, Hacı Kılıç Medresesi, Seracettin Medresesi, Sahabiye Medresesi, Avgunlu Medresesi başlıca medreselerdendir (Gabriel, 1954).

¹⁹ Kayseri Hacı Kılıç Camii ve Medresesi hakkında daha fazla bilgi edinmek için Hacettepe Üniversitesi Sanat Tarihi bölümünde 2011 yılında hazırlanan Hatice Demir'in Yüksek Lisans Tezi incelenebilir.

Kayseri'de taş eski zamanlardan beri kullanılan bir yapı malzemesidir. Selçuklu dönemi süsleme sanatında taş işlemleri oldukça önemli bir yer tutar. Özellikle Orta Anadolu kentlerinde daha çok rastlanılan geometrik tezyinatlar²⁰ taşın en ince detaylarına kadar işlenerek özenle bezenmesiyle oluşturulmuştur. Hunat Hatun Türbesi (Şekil 3.8) ve Hacı Kılıç Cami'sinde görülen güçlü geometrik kompozisyonlar bu çalışmalara örnek olarak gösterilebilir (Arslantaş, 2009). Ayrıca dönemin taş işçiliğini ve süsleme elemanlarını kümbet ve türbe yapılarında da görebiliriz. Özellikle Döner Kümbet, Çifte Kümbet, Alaca Kümbet önemli yapılardandır.²¹

Şekil 3.8 : Kayseri Hunat Hatun Türbesi, Salt Arşivi (Url-2).

²⁰ Geometrik bezemelerle ilgili detaylı bilgi için "Kayseri Anadolu Selçuklu Dönemi camilerinde geometrik bezemeler (taş tezyinat)" adlı Erciyes Üniversite'sinde hazırlanan Ömer Okur'un yüksek lisans tezine başvurulabilir.

²¹ Türbelerle ilgili detaylı bilgi için Hakkı Önkal tarafından hazırlanan Anadolu Selçuklu Türbeleri kitabı incelenebilir.

Kentte Selçuklu eserlerinin Osmanlı eserlerinden daha fazla olmasından anlaşıyor ki Kayseri Selçuklu devrinde yaşadığı zenginliği Osmanlı döneminde yaşayamamıştır (Aslanapa, 1972). Osmanlı döneminin en önemli mimarı Mimar Sinan Kayserili olmasına rağmen kentte belli başlı üç adet eseri bilinmektedir. Bu eserler; Osman Paşa Camisi, Hacı Ahmet Paşa Camisi (Kurşunlu Cami), Hüseyin Bey Hamamı'dır. Bu üç yapıdan sadece şehir merkezindeki Kurşunlu Cami günümüze kadar gelebilmiştir (Şekil 3.9).

Şekil 3.9 : Hacı Ahmet Paşa Camisi (Faruk Yaman Arşivi).

Osman Paşa Camisi'nin Kayseri Saat Kulesinin civarında olduğu bilinmektedir. Hüseyin Bey Hamamı (Çömlek Hamamı) 1916 yılında harap olarak yıkılmış, 1934 yılında ise belediyece yıkıntı kaldırıp arsa haline getirilmiştir. Bu hamamın, Cumhuriyet Meydanı'nın kuzeyinde olduğu bilinmektedir (Erkiletlioğlu, 2006). Osmanlı Dönemi yapılarından bazıları; Kapalı Çarşı, Hamidiye Medresesi, Vezir Hanı, Pamuk Han, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi, Fatih'in kale içine kendi adına yaptırdığı Fatih Camisi, birçok şadırvan ve çeşmedir.²²

²² Kayseri'nin Osmanlı Dönemi yapıları hakkında daha çok bilgi için bakınız; Halit Erkiletlioğlu, Osmanlılar Zamanında Kayseri.

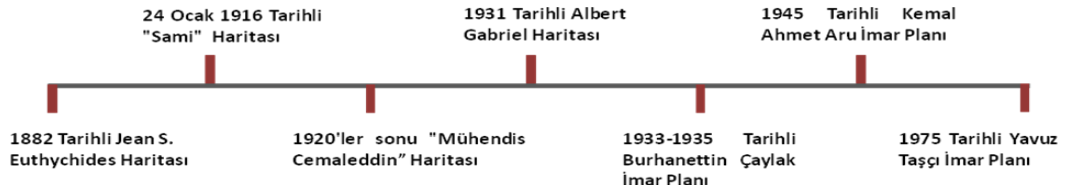
3.4 Kayseri Şehrinde Kentsel Ölçekteki Değişimler

Kent, Cumhuriyetin ilanından sonra hazırlanan imar planlarıyla organik dokudan ızgara planlı kent yapısına geçişe sahne olmuştur. Kayseri'deki değişimleri, kentin fiziksel gelişiminde esas kararların alındığı haritalar ve imar planları üzerinden okumak önemlidir. Harita ve planlarda kentte planlanan yeni yol aksları ve düzenlenen konut ve sanayi alanlarıyla geleneksel sistemin yıkılıp, yeni kentsel strüktürün oluştuğunu görmek mümkündür. Tanyeli'nin geleneksel kentlerin değişimi hakkında şu ifadeleri göze çarpmaktadır;

Geleneksel kent kavramı ile modern kent kavramı arasındaki en belirgin fark, birincinin yapısal değişikliği bilinçli bir biçimde hiç talep etmemesi, buna karşılık ikincide değişim ve başkalaşım iradesinin sürekli gündemde tutulmasıdır. Kent bağlamında modernite, işlevsel, fiziksel, toplumsal ve yapısal bünyeye aktif müdahale kavramının doğuşu demektir (Tanyeli, 1998).

Kentsel gelişim süreci hakkında yapılan çalışmalarda, 1882-1931 yılları arasında haritalardan 1933 yılından sonra ise imar planlarından yararlanılmıştır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 : Kayseri kentinin harita ve planlarının kronolojik zaman çizelgesi.

Kayseri şehrinin bilinen en eski haritası 1882 tarihli Jean S. Euthychides tarafından hazırlanan haritadır. Bu haritadan sonra daha geniş alanı kapsayan 1916 tarihli "Sami" haritası kent hakkında bilgi vermektedir. Ardından 1920'li yılların sonunda hazırlandığı tahmin edilen "Mühendis Cemaleddin" Haritası gelmektedir. Albert Gabriel'in 1931 tarihli kitabında yer alan Kayseri Haritası ise önemli veriler içeren belgelerdendir. 1933 yılında Burhanettin Çaylak tarafından hazırlanan şehrin ilk imar planı 1945 yılına kadar güncelliğini sürdürmüştür. 1940'lı yıllar ülke çapında birçok kent için imar planlarının hazırlandığı yıllardır. 1945 tarihli Kemal Ahmet Aru'nun Kayseri için hazırladığı imar planı bunlardan biridir. Bu plan 1975 Yavuz Taşçı planına kadar kentin çehresini önemli ölçüde değiştirmiştir.

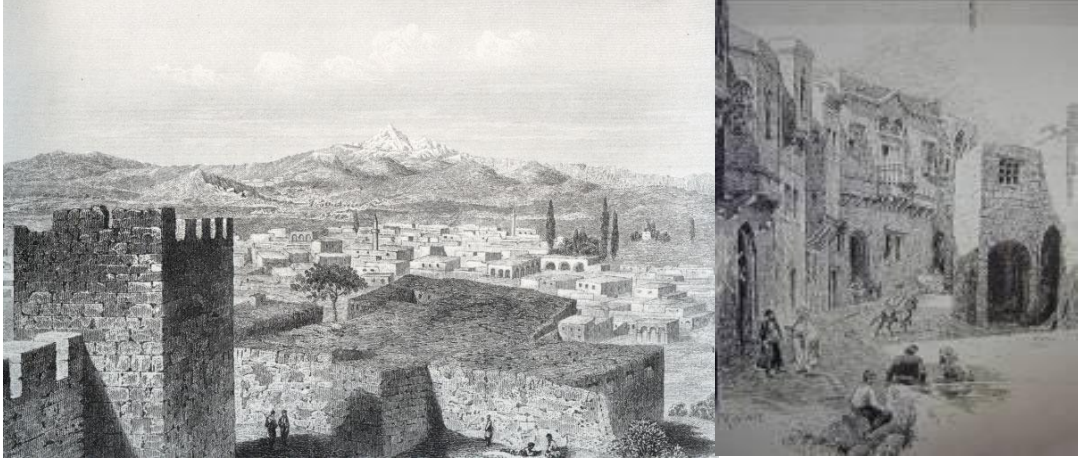
3.4.1 Jean S. Euthychides haritası 1882

19. yüzyılda, Anadolu'daki birçok kentin haritası hazırlanmıştır. 1882 yılında mühendis Jean S. Euthychides'in çizdiği Kayseri kent haritası da bu haritalardandır.²³ Jean S. Euthychides tarafından çizilmiş olan haritanın üzerindeki ifadelerle göre Nafia Nezareti tarafından yaptırılmıştır ve Kayseri yollarının düzeltilmesine ilişkin bir projedir. Projede, Kayseri'nin o dönem sancak olarak bağlı olduğu Ankara vilayetinin adı da yer almaktadır. Kentin gelişimi ve surların durumu hakkında bilgi veren harita, Eravşar (2000)'e göre Kayseri'nin 19. yüzyıldaki genel durumunu gösteren imar planı niteliğindedir (Şekil 3.10). 1882 haritasının genel görüntüsünden kentin organik formlu çıkmaz sokaklarıyla Ortaçağ özellikleri taşıyan mahalle yapısına sahip olduğunu görmekteyiz (Şekil 3.11).

Şekil 3.10 : Fransız müh. Jean S. Euthychides tarafından 1882 yılında yapılan harita.

²³ Harita projede imzası olan mühendis Jean S. Euthychides tarafından 1299 tarihinde (hicri takvime göre) çizilmiştir. Haritada anıt, sokak ve bölge isimleri lejant oluşturularak verilmiştir. Jean S. Eutyehides Imperial 'den mezun olan eski öğrencilerden biridir. «L'Université impériale», 1.Napolyon tarafından 10 Mayıs 1806'da tüm imparatorlukta kamu hizmeti verilmesi için kurulmuştur.

Şekil 3.11: Kale'den Erciyes gravürü (1834) ve Tavukçu Mahallesi gravürü (1890)²⁴.

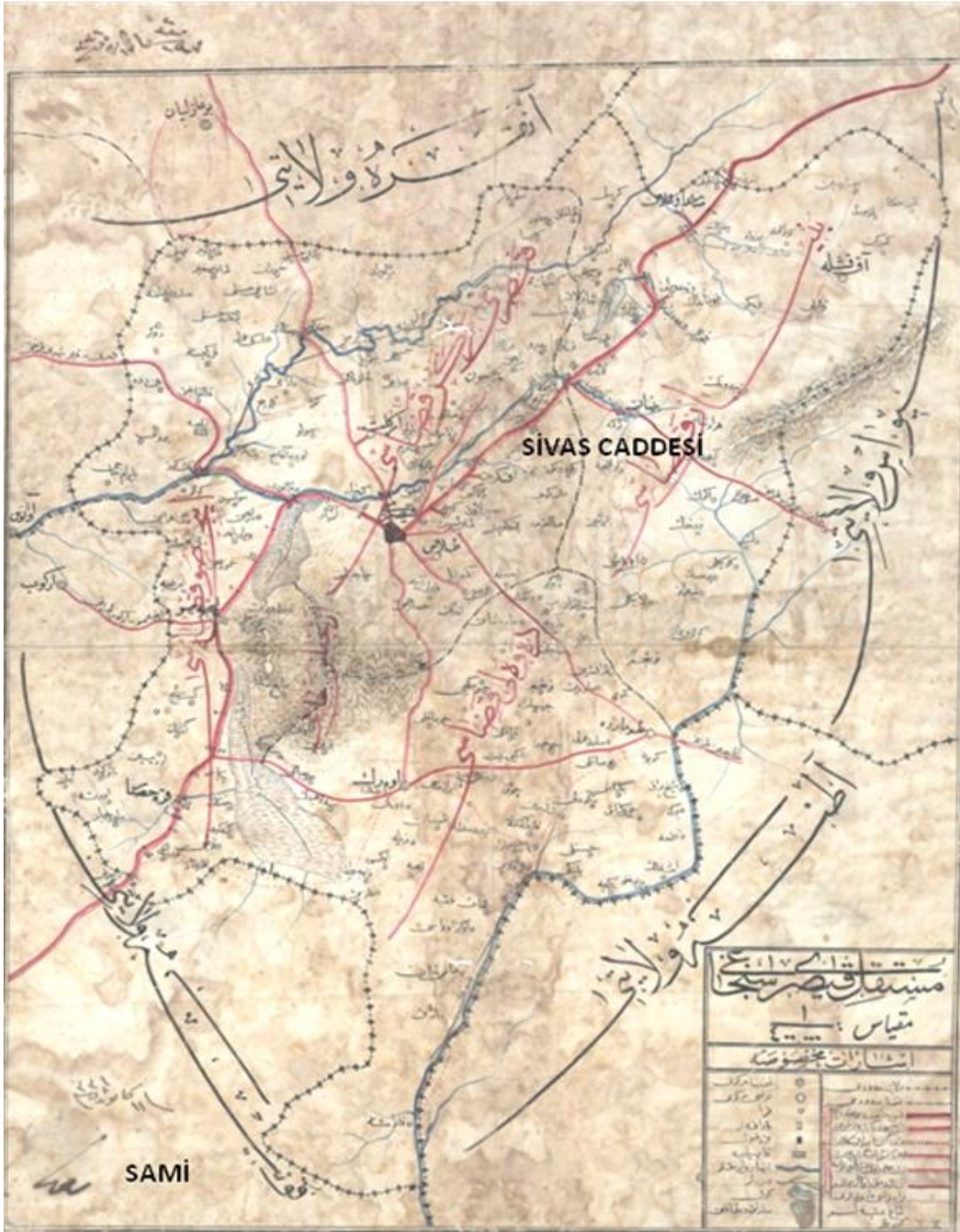
Kayseri 1882 haritasında, 1 numaralı ana aks, Ulukışla Caddesi; 2 numaralı aks, Hacı Kılıç Camisi'nin (M. 1249) bulunduğu sokak aksı (günümüzdeki İstasyon Caddesi); 3 numaralı aks, Talas'a giden şose; 4 numaralı aks, Düvenönü ve dış kale surlarını takip eden yol aksı; 5 numaralı aks ise İstanbul Caddesi'ni göstermektedir. Haritada kırmızı ile işaretlenmiş bölgelerden anlaşılabileceği üzere, 1, 2, 3 numaralı yol aksları üzerinde yoğun mezarlık alanları bulunmaktadır. Kentin yollarının düzenlenmesi için öncelikle mezarlık alanlarının kamulaştırıldığı düşünülebilir. Haritadan kentteki önemli ticari yapılar, idari yapılar, surlar, mezarlıklar, dini yapılar (Cami Kebir, Hacı Kılıç, Kurşunlu Cami), Hunat Hatun Külliyesi, hamamlar, çeşmeler, bazı varlıklı ailelerin evlerine (Hunat Hatun Külliyesi'nin doğusunda yer alan Mollaoğulları evi ve Zennecioğulları evi gibi) dair bilgilere ulaşılabilmektedir (Sönmez, 2012a).

3.4.2 "Sami" haritası 1916

1882 haritasına göre kente daha üst ölçekten bakan "24 Ocak 1916" tarihli harita kent sınırları, kaza ve köylerini, dağ, göl gibi doğal güzelliklerini ve yol akslarını göstermektedir (Şekil 3.12).²⁵

²⁴ 1834 yılında çizilen gravür Charles Texier ve 1890'daki gravür de, Edmund Nauman tarafından çizilmiştir.

²⁵ Harita, 24 Ocak 1916 Pazartesi / R. Fî 11 Kânunusani Sene 1331 tarihlidir. Haritanın sol alt köşesinde "Sami" adı yer almaktadır. Prof. Dr. Ali Aktan'ın tahminine göre, *Sami* haritaya resmiyet kazandıran memurun adı olabilir. Ali Aktan Erciyes Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim görevlisidir. Bu bilgiler 25.05.2012 tarihinde Filiz Sönmez ile yaptıkları görüşmeden elde edilmiştir.

Şekil 3.12 : Kayseri merkez, nahiye ve kazaları. 24 Ocak 1916 tarihli

(Fî 11 Kânunusani Sene 1331) Kayseri Haritası. Ölçek (Mikyas): 1/400.000 (TCCDAB).

Vali Muammer Bey tarafından 1910'lu yıllarda Hükümet konağından Talas'a, Serçeönü'nden Kurşunlu Camisi'ne, Sivas Kapısı'ndan kentin güneydoğu sınırına doğru caddelerin açılması kararı alınmıştır. Bu üç caddenin kesişim noktası meydan olarak ifade edilebilir (Hovardaoğlu ve Akın, 2010). 1909 yılında açılan Sivas yolu,

geleneksel doku içinde oluşturulmuş doğrusal bir akstır (Şekil 3.13). Meşhed olarak adlandırılan mezarlık alanından geçen Sivas yolunun modern kent dokusunun ilk unsurlarından biri olduğu düşünülebilir (Erkiletlioğlu, 2006). Tanyeli'nin de belirttiği gibi, “kent bağlamında modernite, işlevsel, fiziksel, toplumsal ve yapısal bünyeye aktif müdahale kavramının doğuşu demektir”(Tanyeli, 1998).

20. yüzyıl başlarında yolların düzenlenmesiyle şehrin yol ağı gelişmeye başlamış, kentler arası ilişkiyi güçlendirecek şekilde yol kapasiteleri arttırılmıştır. Ayrıca Sivas yolunun kent dışına doğru açılması şehir merkezi kavramını kuvvetlendirmiştir (Hovardaoğlu ve Akın, 2010, s. 121-132).

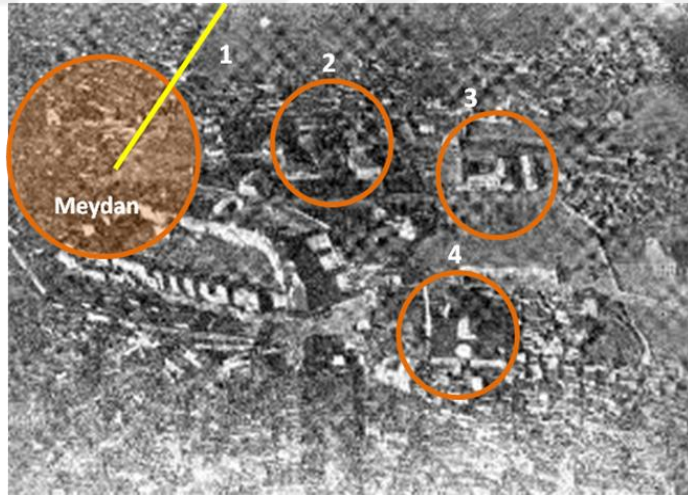
Şekil 3.13 : 1920'lerde Sivas Caddesi (Faruk Yaman Arşivi).

Haritada, 1 numaralı yol 1909 yılında açılan Sivas Yoludur. 2 numaralı yol Talas Yolu, 3 numaralı yol Hisarcık Yoludur ve 2 ve 3 numaralı yollar evvelden mevcut olup muhtaç-i tamir şose olarak adlandırılmıştır. 4 numaralı yol Ulukışla yoludur, 1882 haritasında mezarlık olarak gösterilen alan bu haritada yeniden yapılması gereken yol olarak gösterilmiştir. 5 numaralı yol İstasyon Caddesi aksı, düzenlemesi yeniden yapılan yol şeklinde belirtilmiştir (Şekil 3.14).

Şekil 3.14 : 1916 Yılı Haritası Kent Merkezi (TCCDAB).

Harita 1/400.000 ölçekli olması nedeniyle kent merkezi hakkında detaylı bilgi vermemektedir. 1917 tarihli hava fotoğrafında ise 1 numaralı alan At Meydanı ve İstasyon Caddesi olmadan önceki sokak aksı, 2 numaralı alan Hükümet Konağı, 3 numaralı alan Mensucat Fabrikası ve 4 numaralı alan Hunat Hatun Külliyesi görülmektedir (Şekil 3.15).

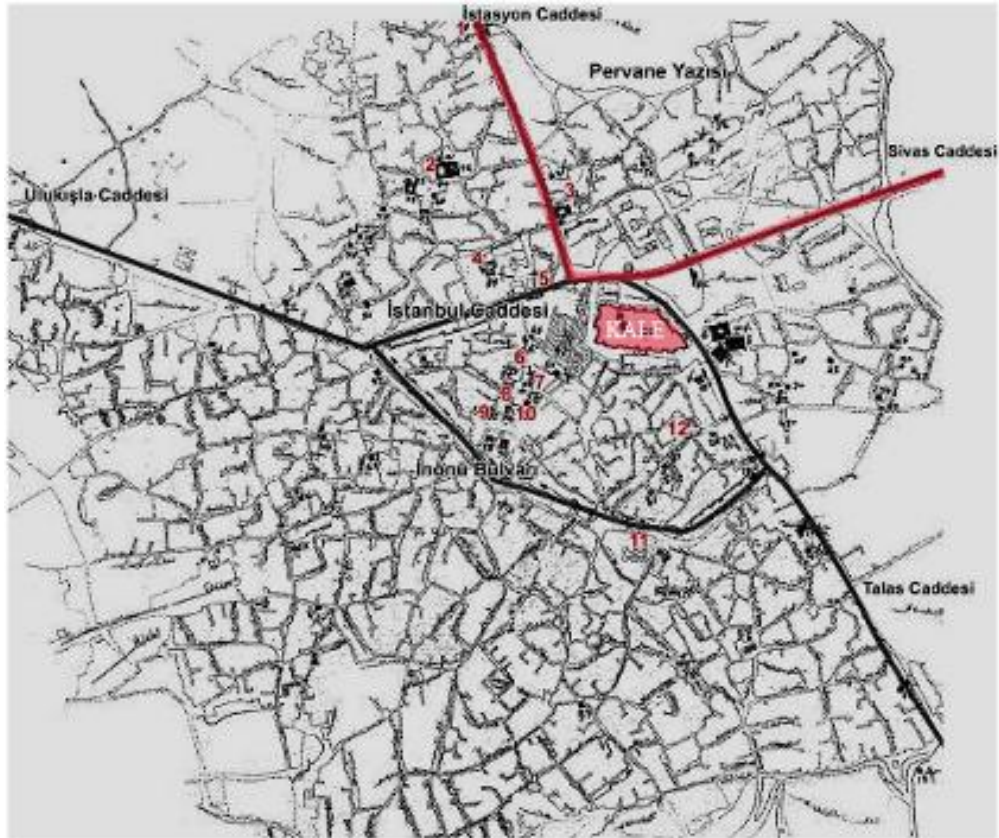
Şekil 3.15 : Kayseri Kent Merkezi 1917 (Faruk Yaman Arşivi).

3.4.3 "Mühendis Cemaleddin "haritası 1920'ler sonu

Haritanın 1920'lerin sonuna ait olduğu düşünülmektedir. Kayseri Tren İstasyonu 1927 yılında inşa edilmiştir ve bu haritada "İstasyon Caddesi" ibaresi bulunmaktadır. Bu sebeple haritanın 1927'den sonra hazırlandığına dair tahminde bulunmak

mümkündür.²⁶ Harita üzerinde, haritayı hazırladığı veya imzaladığı tahmin edilen kişi olarak “Mühendis Cemaleddin” yazmaktadır. 1920’ler sonu haritasına göre, kentte geleneksel doku devam ederken, yeni yol akslarının belirginleştiği, kentteki parklar ve bahçelerin sayısının arttığı gözlemlenmiştir (Şekil 3.16). 1882 yılı haritası ile karşılaştırıldığında mezarlık alanlarının azaldığını kamusal yeşil açık alanların ise arttığı görülmüştür. Kamusal yeşilin kente dâhil olması yeni kavramların oluşmaya başladığını göstermektedir.

Haritada, 1916 haritasında sokak olan yolun, İstasyon Caddesi adıyla doğrusal bir aks olarak gösterilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca Sivas Caddesi ve İstanbul Caddesi’nin belirginleşmesi ve birbirine bağlanması şehir merkezi algısını kuvvetlendirmektedir (Karatepe, 1999). Böylelikle, 20. yüzyıl başında kent merkezine bağlanan eski sokak ve yolların yenilenmesi ile kent ulaşımı gelişmektedir.

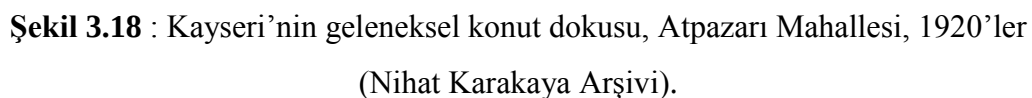

Şekil 3.16 : 1920’ler sonunda Kayseri Haritası.

²⁶ Karatepe’nin kitabında İstasyon Caddesi’nin açılması için 1928’de Belediye Başkanı Muhittin Gürbaz’ın caddenin açılması için istimlaklara başladığı bilgisi verilmiştir.

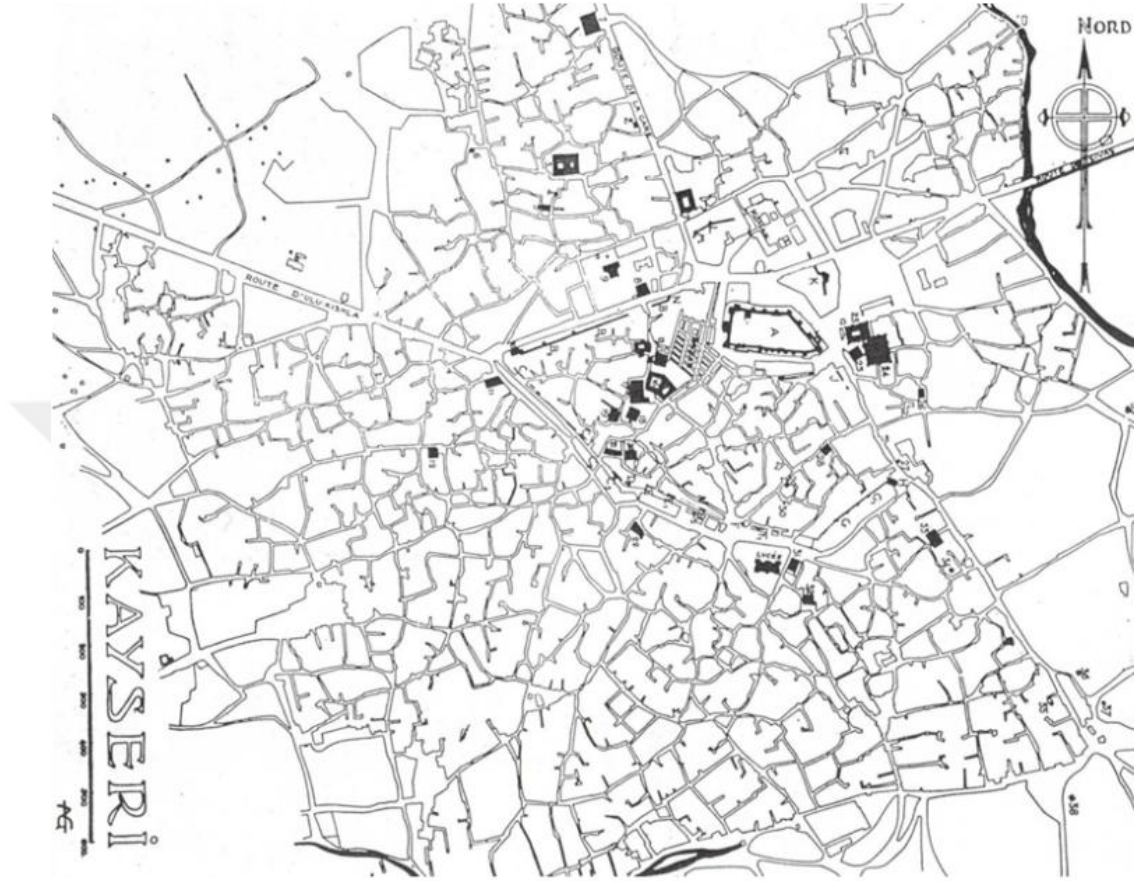
Buna göre, hükümet konağı, adliye, jandarma, matbaa, belediye daireleriyle, hapishane, ıslahhane, saat kulesi, askerlik dairesi ve askeri ambar gibi binalar ile Mensucat Fabrikası, otomobil garajı, hükümet konağı bitişiğinde belediye bahçesi vardır. Kayseri'nin Cuma Pazarı bu meydanın bir kısmında kurulur. Kayseri'nin kale ve surları dışındaki sonradan kurulan mahalle ve kısımlarına da Dış Şehir denilmektedir(Kars, 1995).

1920’ler sonuna ait bu haritada geleneksel konut dokusu gözlemlenirken (Şekil 3.18), belirtilen Sivas yolu ile konut ve kamu yapılarının yapılması için yeni bir alan oluşturulduğu düşünülebilir.

3.4.4 Albert Gabriel haritası 1931

A. Gabriel'in 1931 tarihli "Monuments Turcs d'Anatolie" isimli kitabında yer alan Kayseri haritası şehrin eski yapılarının incelenmesiyle hazırlanmıştır (Şekil 3.19).

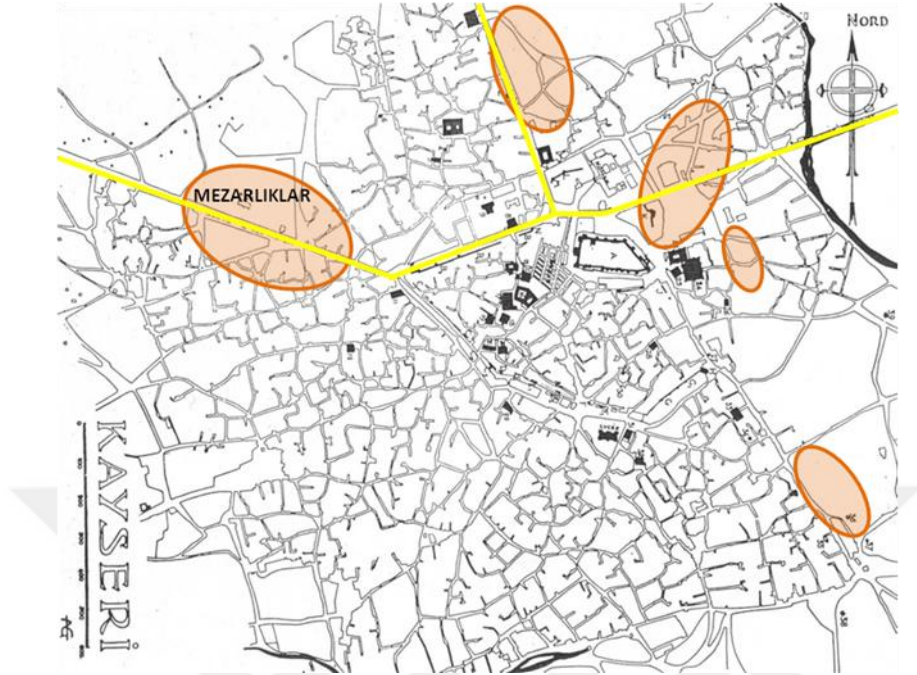

Şekil 3.19 : A. Gabriel Haritası, 1931 (Gabriel, 1954).

Gabriel haritasındaki yollar 1920'ler sonunda üretilen haritanın devamı niteliğindedir. Haritaya Sivas Caddesi, İstasyon, İstanbul, Ulukışla ve Talas caddeleri belirgin şekilde işlenmiştir. Ayrıca anıtsal yapılar ve bazı varlıklı ailelerin konutları koyu renge boyanarak özellikle vurgulanmıştır. Kent içi mezarlık alanı küçülen şehirde yol akslarının doğu batı yönünde uzandığı görünmektedir (Şekil 3.20).

Kent merkezinde konut ve kamu yapıları kapsamında önemli bir değişme olmamıştır. 1930'lar başında konut alanında Tren İstasyonu'na ait lojman yapıları dışında önemli bir konut üretimi olmamıştır. Cumhuriyet Dönemiyle istimlak edilen mezarlık alanları yerine yeni konut alanları oluşmaya başlamıştır. Gabriel'in kentte yaptığı incelemelerde konutların arasında kalan türbeler dikkatini çekmiştir. Bunun

üzerine modern mahallelerin mezarlıklar yerine kurulduğunu düşünmüştür (Gabriel, 1954).

Şekil 3.20 : Gabriel Haritası yeni eklenen yollar ve mezarlık alanları (Gabriel, 1954).

3.4.5 Burhanettin Çaylak planı 1933-1935

1933 yılında Vali Nazmi Toker²⁷ döneminde Kayseri'nin ilk imar planını mühendis Burhanettin Çaylak'ın hazırlamıştır (Şekil 3.21). 1945 planına kadar kullanılan plan, 1933 yılında tamamlanan 1/8000 ölçekli avan proje ile 1935 yılında tamamlanan 1/2000 ölçekli esas projeden ve bu projelerin raporlarından oluşmaktadır.²⁸ 29 Ekim 1946 tarihli dönemin yerel gazetesi Kayseri Vilayet Gazetesi'nin "Kayseri'nin İmar Meselesi" başlıklı yazısında, Burhanettin Çaylak'ın kent imar planını hazırladığı yazılmıştır;

"1935-1936 senelerinde haritaların karşılayamayacağı tabirik olan ve şehrin müstakbelini gösterir plan 1/2000 mikyasında olarak mühendis Burhanettin Çaylak tarafından yapılmıştır".²⁹

²⁷ 1932-1936 yılları arasında Kayseri'de valilik yapmıştır.

²⁸ TCCDAB-Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi- (1933) Kayseri İmar Planına Ait Rapor ve Şehrin Kroki, Tarih: 7/11/1933, Dosya: 836, Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 81.533..5.

²⁹ Anonim. "Kayseri'nin İmar Meselesi", Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946.

1935 yılından önce Kara Mehmet Ağazade Kemaleddin, Kayseri'nin imar planının Burhanettin Bey tarafından hazırlanacağını bildirmiştir;

Ankara'da imar müdürlüğü şehircilik mühendislerinden Türkiye'de birçok şehirlerin planını yapan Kayserili Burhanettin Bey belediyeye asri Kayseri'nin istikbalde alacağı şeklin planını yapmaktadır. Bundan böyle şehrin vaziyeti ve yeni binaların yapılması bu plana uygun olacaktır (Kemaleddin, 1934).

Şekil 3.21 : 1933 Tarihli Burhanettin Çaylak Hâlihazır Altlığı ile Açılması
Kararlaştırılan Ana Caddeler ve Meydanlar (TCCDAB)³⁰.

Çaylak'ın hazırladığı planda Kale'den İnönü Bulvarı'na doğru mevcut konut dokusunun üzerinden geçirilen yeni bir yol aksı önerilmiştir. İstasyon Caddesi'nin paralelinde bulunan Atatürk Bulvarı ilk kez bu planda önerilmiştir. Ayrıca 1931 yılı

³⁰ TCCDAB (1933) Kayseri İmar Planına Ait Rapor ve Şehrin Krokisi, Tarih: 7/11/1933, Dosya: 836, Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 81.533..5.

haritasında olmayan ve aylak planında Hastane ve Tavlusun'a yönelen aks, günümüze kadar gelmiştir (şekil 3.22).

şekil 3.22 : 1933 yılı Burhanettin aylak'ın planında yeni önerilmiş yollar.

Kentte mevcut dokudaki yollar düzgün akslar oluşacak şeklinde düzenlenmiştir. Belediye Yapı ve Yollar Kanunu (4. madde H bendi) gereğince yeni yollar 9,5 m genişliğinde alınmıştır. Kuzeyde "yeni şehir" olarak adlandırılan konut alanında ise yolların genişliğı 10 m olarak planlanmış ve kaldırımlara bir sıra ağı dikilmesi önerilmiştir (şekil 3.23).

Şekil 3.23 : İstasyon Meydanı ve Atatürk Bulvarı 1938 (Faruk Yaman Arşivi).

1934-1935 yılında Nazmi Toker'in Cumhuriyet Meydanı'nı düzenlenme çalışması dönemin önemli faaliyetlerinden biridir. 1935 yılında ilk kez modern anlamda kent meydanı düzenlemesi yapılmıştır (Şekil 3.24). İdari, dini ve ticari yapılar önceki haritalar gibi Cumhuriyet Meydanı çevresinde konumlanmıştır (Şekil 3.25). Meydan yeni kamu yapıları, bahçe, park gibi açık alan düzenlemeleri ile modern bir çehreye sahip olmuştur (Şekil 3.26).

Şekil 3.24 : İlk şehir meydanı düzenlemesi 1935 (Nihat Karakaya Arşivi).

Şekil 3.25 : Kayseri Cumhuriyet Meydanı 1935 (Faruk Yaman Arşivi).

Şekil 3.26 : Cumhuriyet Meydanı İlk Düzenlemesi 1935 (Faruk Yaman Arşivi).

Bu çalışmalar kapsamında, 1930'larda da kent merkezindeki mezarlıklar zamanla kaldırılarak bahçe ve park gibi kamu alanları oluşturulmuştur. 1936'da Kurşunlu Cami etrafındaki hazire alanı meydanın bir parçası olacak şekilde park olarak düzenlenmiştir (Şekil 3.27).

Vali Konağı, Kız Enstitüsü, Erkek Sanat Enstitüsü, Halkevi, PTT, Devlet Hastanesi, Tekel gibi eğitim ve resmi yapılar 1935-1945 yılları arasında yeni açılan yolların üzerine (başta İstasyon Caddesi, daha sonra Atatürk Bulvarı ve Talas Caddesi) yapılmıştır. Yeni yapılaşmalarla eski merkezin sınırları genişlemiştir.

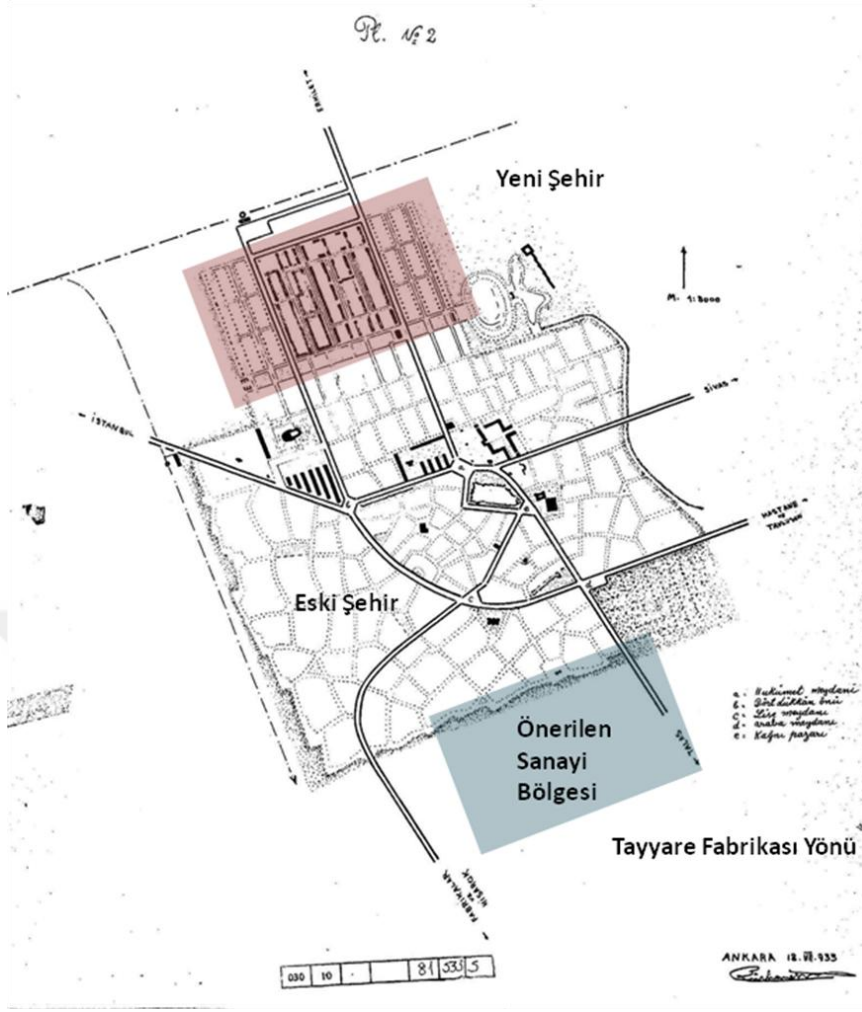
Şekil 3.27 : Çaylak Planı’na Göre Genişletilen İstanbul Caddesi ve Sağda Mimar Sinan Parkı (Faruk Yaman Arşivi).

1935 yılı imar planında konut yerleşimi açısından kent eski ve yeni şehir olarak ikiye ayrılmıştır. Mühendis Burhanettin “eski şehir” olarak bahsettiği bölgede, geleneksel dokuyu “tanzim ve tesviye etmek” gerektiğini düşünmüş ve Tren istasyonunun kuzey bölümünde geometrik bir parsel düzeninde yeni konut alanı önermiştir (Şekil 3.28). Önerilen yapılaşmalar genellikle iki katlıdır. Ancak konut alanlarıyla ilgili alınan bütün kararlar uygulanmamıştır. Ayrıca Tayyare Fabrikası yönünde ise sanayi bölgesi önerilmiştir (Şekil 3.29).

Burhanettin Bey, kararını raporda şu şekilde açıklamıştır;

...eski şehir kısmını yapı ve yollar kanununa en fazla uyacak veçhile [şekilde] adalara taksim ettim. Yeni bir veya birkaç eski adaları birleştirerek bir yeni ada olarak kabul ettim. Bu yeni adalar arasındaki yollar 9.5 m genişliğinde araba münakalatına piyade ihtiyacına aynı zamanda müsait yollar olup şehir bünyesine kafi ve katiyen lazım olduğundan çerçevesi dâhilinde kalan eski şehir kısımları yapı ve yollar kanununun tarifâtı [tarif ettiği] veçhile birleştirilecektir (TCCDAB, 1933).

Burhanettin Bey'in düşüncesine göre kentte “... yeni zevkleri tatmin edecek tarzı mimaride binaların bulunması şarttır”.

Şekil 3.28 : 1933 yılı B. Çaylak'ın 1/2000 ölçekli "Kayseri Şehrinin Müstakbel Planı-AvanProjesi"³¹.

Şekil 3.29 : Tayyare Fabrikası ve Erciyes Dağı 1935 (Faruk Yaman Arşivi).

³¹ 1/2000 ölçekli asıl plan Nisan 1935'te hazırlanmış, 19 Eylül 1935 tarihinde belediyeye sunulmuştur.

Çaylak Planı hakkında dönemin gazetelerinde eleştirel yaklaşımlarda olmuştur. Kayseri Gazetesi 6 Eylül 1937 tarihinde yayınlanmış “Bugünkü Kayseri” adlı yazıda aşağıdaki ifadeleri kullanılmıştır:

Müstakbel plan geldikten sonra görüldü ki, planı yapan mühendis şehrin bu günkü mevcudiyetini hiçte göz önüne almamış, yalnız şehir içindeki eski eserleri nirengi noktası yaparak mevcut olan şehri yollarla, caddelerle, bulvarlarla şerha şerha etmiş ve Kayseri Belediyesi’ne sanki dümdüz bir alan üzerinde yapılacaktı gibi bir şehir planı sunmuştur. Bir bakımdan mühendis haklıdır, çünkü doğrultulabilecek cadde, düzeltilecek bir sokak yok!... Halk müştekidir, çünkü yeni proje taş bırakmayacak derecede yıkıyor diye... (Kayseri Gazetesi, 6 Eylül 1937).

3.4.6 Kemal Ahmet Aru planı 1945

1940’lı yıllarda, ülke genelinde geleneksel doku örüntüsü önemsizden her kent için benzer biçimde hazırlanan imar planları ızgara sistemli parsel düzenini öngörmüştür. Organik dokuyu kökten değiştirici plan anlayışını yerel yönetimler istekle benimsemiştir. 1947’de yayınlanan Kayseri Vilayet Gazetesi’nde şu ifadeler yer almaktadır;

Omuz omuza vermiş toprak damları ile ve hendese çizgilerinin tarif edemeyeceği biçimdeki sokakları ile birbirine kenetlenmiş, yalınkat duvarları ile pencereleri tavanlara yakın tokanaları ile Selçuk devrinin pozlarını muhafaza eden bir şehir... Şehir bugünkü durumundan mahcuptur. (Şekil 3.30) ,(Kayseri Vilayet Gazetesi, 1947).

Şekil 3.30 : Geleneksel Kayseri Evleri (İl Yıllığı, 1973).

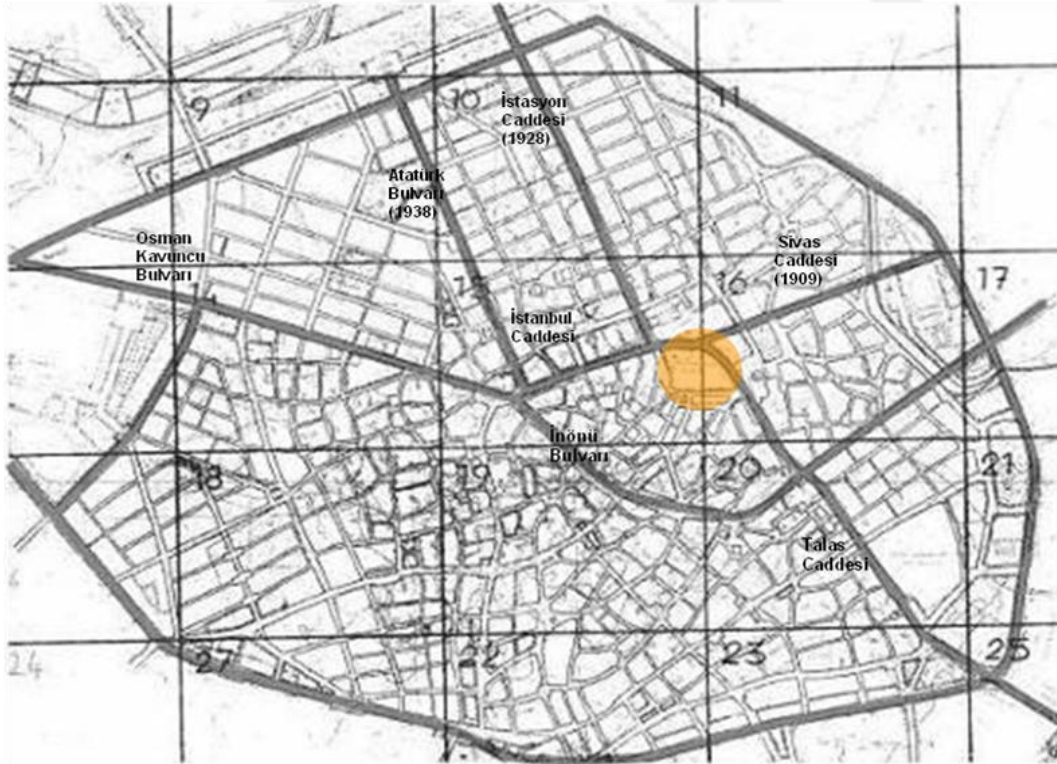
Kayseri’de de 1945 tarihli Aru İmar Planı ile kent önemli değişimler gerçekleşmiştir. Aru imar planının Kayseri için tam bir modernite projesi olduğu söylenebilir.

Tekeli'nin ifade ettiği gibi, “bu planlama genellikle var olan kent dokularına saygılı olmayan modernist bir planlamaydı” (Tekeli, 2009).

Avukat Emin Molu 1945 yılında belediye başkanlığı sırasında Kayseri için imar planı hazırlanmasını önermiştir. Molu imar planı için Alman Profesör Oeslner'i Kayseri'ye davet etmiştir. Kayseri'nin imar planı Oeslner ve Kemal Ahmet Aru'nun birlikte çalışmasıyla hazırlanmıştır (Erkiletlioğlu, 2006). 1946 yılında Kayseri Vilayet Gazetesi'nde bu konu okuyucuya şöyle aktarılmıştır:

...daha büyük mikyasta ve şehrin tarihi ve eski eserleri durumunu mükemmel şekilde tespit etmek üzere de 1945 senesinde 1/500 ve 1/1000 mikyasında hâlihazır plan tanzim ve tatbika başlamıştır. Kayseri'nin mühim bir eksikliğini karşılayan ve müstakbelini sağlayan bu plan, Profesör Oeslner başkanlığında Kemal Ahmet Aru ve Ali K. Tankör tarafından vücuda getirilmiştir (Kayseri Vilayet Gazetesi 29 Ekim 1946).

Aru Kayseri'nin ııınsal bir sistemle kurulduğunu düşünmektedir (Şekil 3.31). Kent çoğunlukla mevcut sınırlarında kalarak, iç kaleden Kıkıkapı'ya kadar ızgara planlı olarak düzenlenmiştir (Kocatürk, 2009).

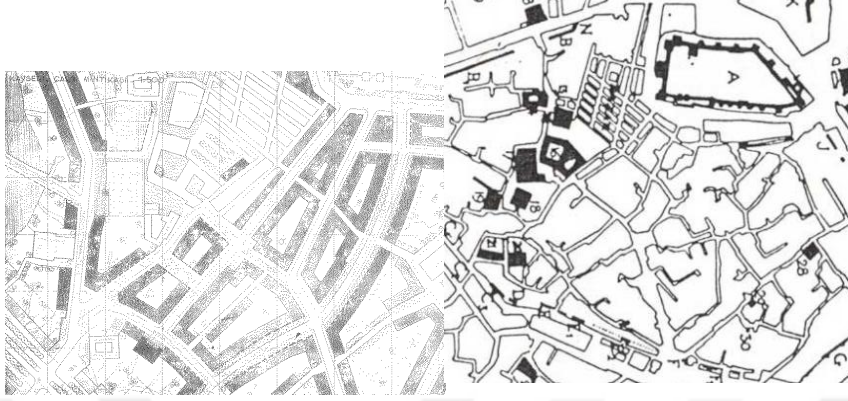
Şekil 3.31 : Aru İmar Planı, 1945 1/5000 ölçekli (Kayseri Büyükşehir Belediyesi İmar Müdürlüğü Arşivi).

Başka bir önemli nokta olarak anıtsal yapılar dışında mevcut doku yok edilmiş, geniş ve doğrusal caddelerden oluşan yeni ulaşım ağı oluşturulmuştur (Şekil 3.33).

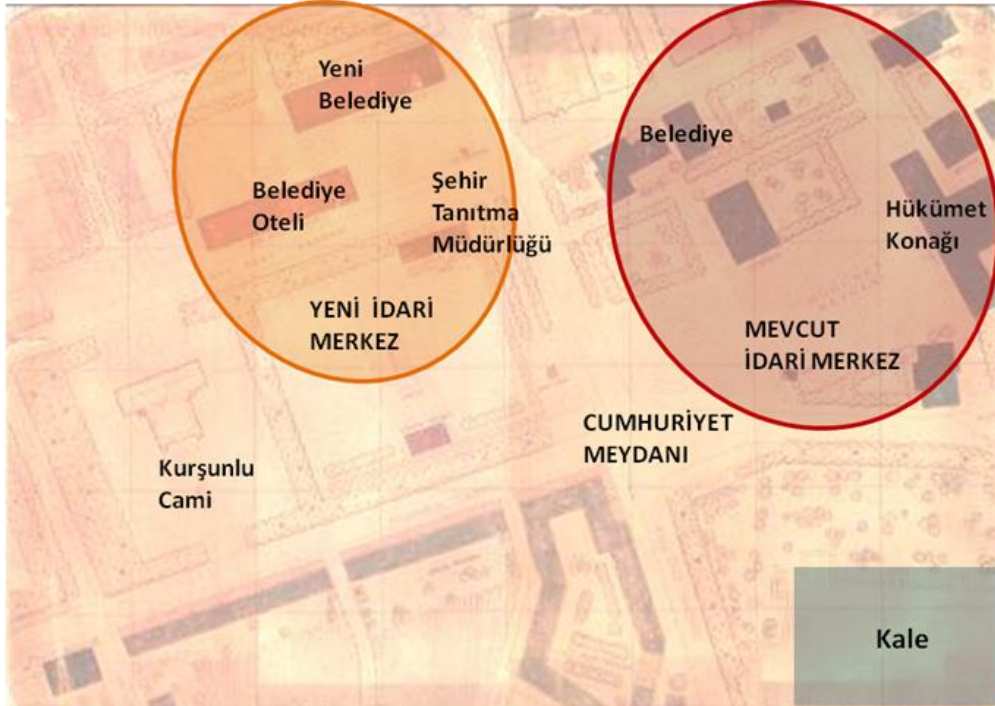
49

Aru planı kentin organik dokusunu yok ederek araçların kullanımına yönelik düzenlediği yol akslarıyla kentin daha “sentetik” biçimlenmesine sebep olmuştur (Şekil 3.34) (Sönmez, 2012).

Şekil 3.34 : 1931 Kapalıçarşı-Kiçikapı Meydanı arası, Çaylak planı (sol) ve 1944 Kapalıçarşı-Kiçikapı Meydanı arası, Aru planı (sağ).

Planda kamu yapılarına ek olarak yeni kamu yapıları önerilmiştir. Şekil 3.35’de görüldüğü gibi, “mevcut merkeze” karşı Belediye Binası, Belediye Otel, Belediye Şehir Tanıtma Müdürlüğü gibi yeni kamu yapılarından oluşan “yeni bir idari merkez” önerilmiştir. Ancak yeni idari merkez önerisi uygulanmamıştır.

Şekil 3.35 : 1945 yılı Aru imar planında mevcut ve önerilen yeni idari merkez.

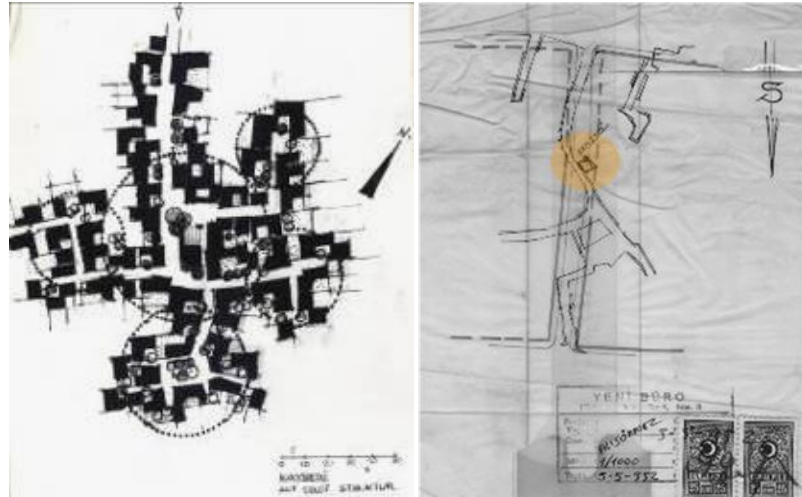
Kayseri tipik bir ortaçağ kenti olarak organik konut dokusuna sahiptir. İmamoğlu bu dokuyu şöyle tarifler;

Geleneksel Kayseri mahalleleri, insan ölçeğindeki dar sokakları, bu sokakların kesiştiği yerlerde veya cami, mescid okul önlerindeki organik meydanları ve çıkmaz yolları ile bir Ortaçağ görünümü taşır. Sokaklar ve çıkmazlar dardır... Sokaklar ancak birkaç ev boyunca düz gider, çoğunlukla girintili, çıkıntılıdır, birbirleriyle dar veya geniş açılarla birleşir... (Şekil 3.36).

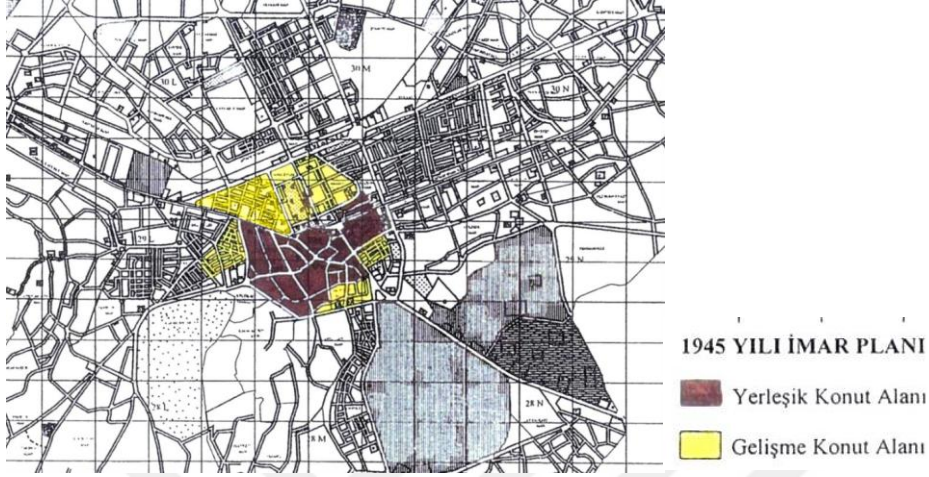
Şekil 3.36 : Şehrin güneyindeki eski konut dokusu 1940'lar sonunda çekilen hava fotoğrafı.

Planda çıkmaz sokaklardan oluşan mevcut organik kent dokusu yerine ızgara plan sistemi önerilmiştir. Zümrüt Özdemir Evi örneğinde görüldüğü üzere yeni önerilen yol geleneksel sokak üzerine denk gelmiştir (Şekil 3.37).

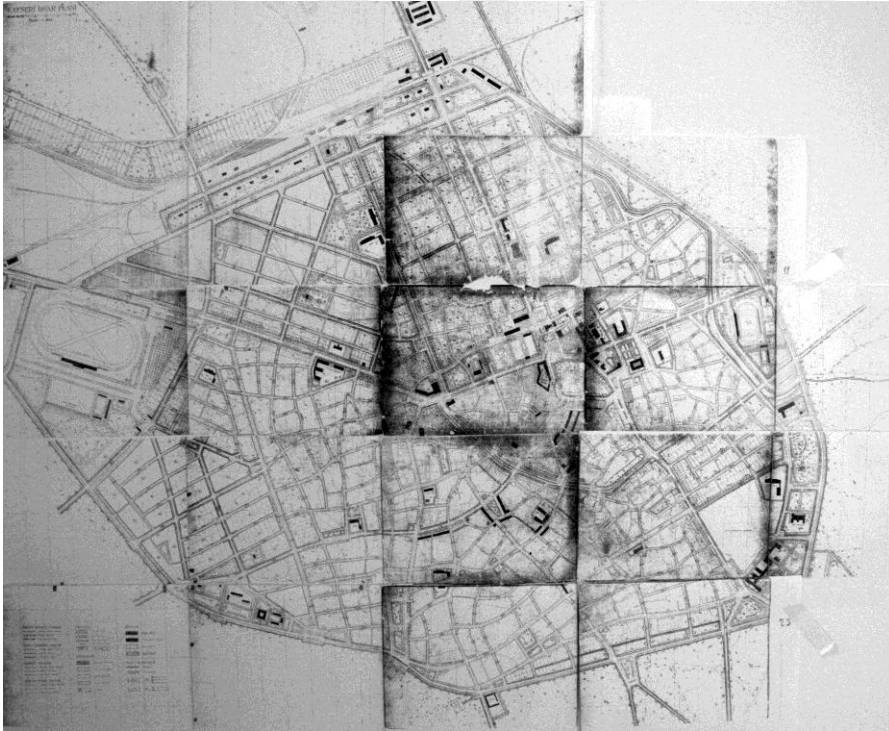

Şekil 3.37 : Kayseri konut dokusu (Kocatürk, 2009) (sol) ve Zümrüt Özdemir Evi, Geleneksel yol ağı ve Aru Planına ait ızgara yol aks düzeninin birarada gösterimi 1952 (Sönmez, 2012) (sağ).

Planda kentin çeperlere doğru büyümesi önerilmiştir (şekil 3.38). Aru'nun “modern” kent önerisinde, ızgara düzenli adalarında iki ya da üç katlı bitişik ya da ayrıık nizam, apartman ve bahçeli konut tipleri bulunmaktadır. Böylelikle birbirine benzeyen yapı adalarında yeni mahalleler oluşmaya başlamıştır (şekil 3.39).

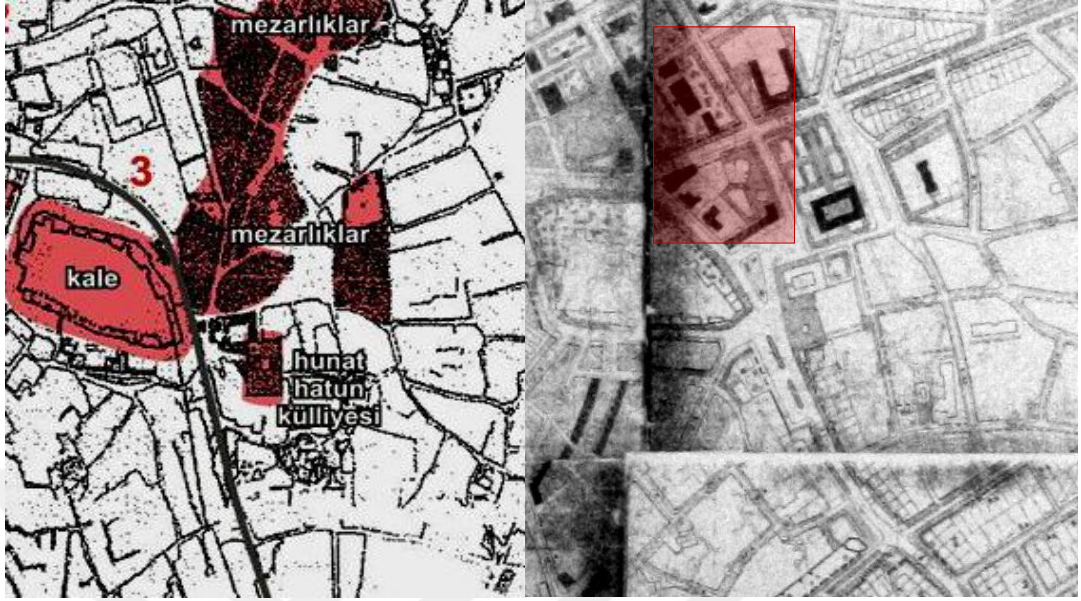
şekil 3.38 : 1945 yılı İmar Planında Konut Alanları (Kocatürk, 2009).

şekil 3.39 : Kayseri 1944 1/1000 İmar Planı (Kocatürk, 2009).³²

³² Kayseri Byşehir Belediye arşivinden elde edilen paftalar F. Kocatürk tarafından birleştirilmiştir.

Geleneksel dokunun ızgara sistemle ortadan kalkmasıyla beraber Hunat Külliyesinde görüldüğü gibi tarihi yapıların çevresi de suni bir çevreye dönüşmüştür (Şekil 3.40).

Şekil 3.40 : 1882 Hunat Külliyesi ve çevresi (sol) ve 1944 Hunat Külliyesi ve çevresi (sağ) planları karşılaştırması.

Kayseri kenti 1960'lara kadar merkez çevresinde kompakt olarak gelişmiştir. Zamanla doğu-batı aksında lineer gelişim göstermiştir. 1960'lar istimlâk hareketlerinin yıkıcı etkisinin yoğun hissedildiği bir dönemdir. 1967 yılı Belediye çalışma raporuna göre,

“Günden güne gelişen şehrimizdeki imar tatbikatı ve mesken darlığını önlemek için geçen 1967 yılı içerisinde şehrimiz Cami Kebir Mahallesinde... 259 adet meskenin istimlakı yapılmış, gayrimenkul sahipleri ile anlaşma yapılarak aynı mevkide kendilerine modern şehircilik prensiplerine uygun imar arsaları teslim edilmiştir.” (Şekil 3.41), (Merkez Belediye Reisliği, 1967).

Şekil 3.41 : Kayseri İl Yıllığı'nda yer alan 1968 şehir planı, yeni oluşan mahalleler (İl Yıllığı 1973).

Kentin kuzeyinde ızgara planlı Fevzi Çakmak Mahallesi gibi yeni mahalle oluşumları varken kentin güneyinde eski konut dokusunun devam ettiğini görmek mümkündür (Şekil 3.42).

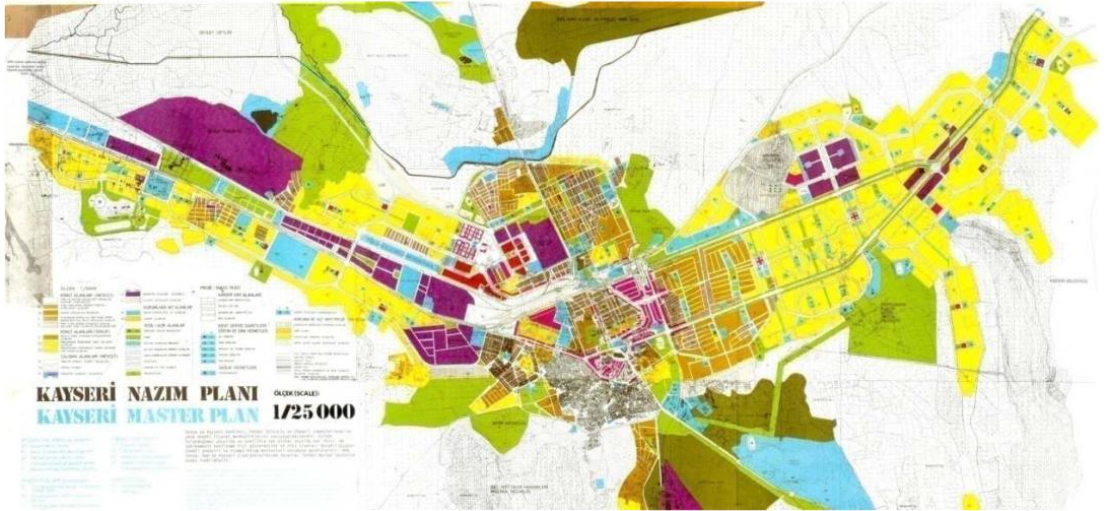
Eski tip Kayseri evleri ve geride hızla çoğalan modern binalar

Şekil 3.42 : Kayseri'den genel görünüş, 1970'ler başı.

1960'ların sonunda kentte sanayileşme ve kamulaştırmalarla birlikte hızlı bir büyüme gerçekleşmiştir. 1969 yılı Belediye Başkanı çalışma raporunda, Kayseri'nin 88 mahallenin birleşmesinden meydana geldiği belirtmiştir. Kentin 1920'ler başındaki mahalle sayısına yaklaşık 40 civarında olduğunu düşünürsek kentin iki katı büyüdüğü düşünülebilir (Merkez Belediye Reisliği, 1967).

3.4.7 Yavuz Taşçı planı 1975

Cumhuriyet döneminde Kayseri, önceleri kamu yatırımları sonra da özel sektör yatırımları ve göçlerle büyümüş, gelişme göstermiştir. 1945 Aru İmar Planı, 1970'li yıllarda kentin büyüme hızıyla paralel olarak fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Yıkılan tarihi bölgede beş-altı katlı, yeni imara açılan bölgelerde ise bahçeli, tek katlı veya en fazla üç katlı yapılar, artan konut talebine cevap verememiştir (Karatepe, 1999). Bunun sonucunda, 1975 yılında Mimar Yavuz Taşçı yeni bir nazım plan hazırlamıştır (Şekil 3.43). Bu plan yüksek bloklu, geniş bulvarlı şehir anlayışına sahiptir. Taşçı yıkılan eski mahalleler ve yeni imara açılan alanlarda, çok katlı yerleşimler ve geniş yollar oluşturulmasını önermektedir. Kent merkezi ticari ve idari işlevini devam ettirirken, meydan özellikle yeni Atatürk heykellerinin yapımıyla değişmeye devam etmiştir.

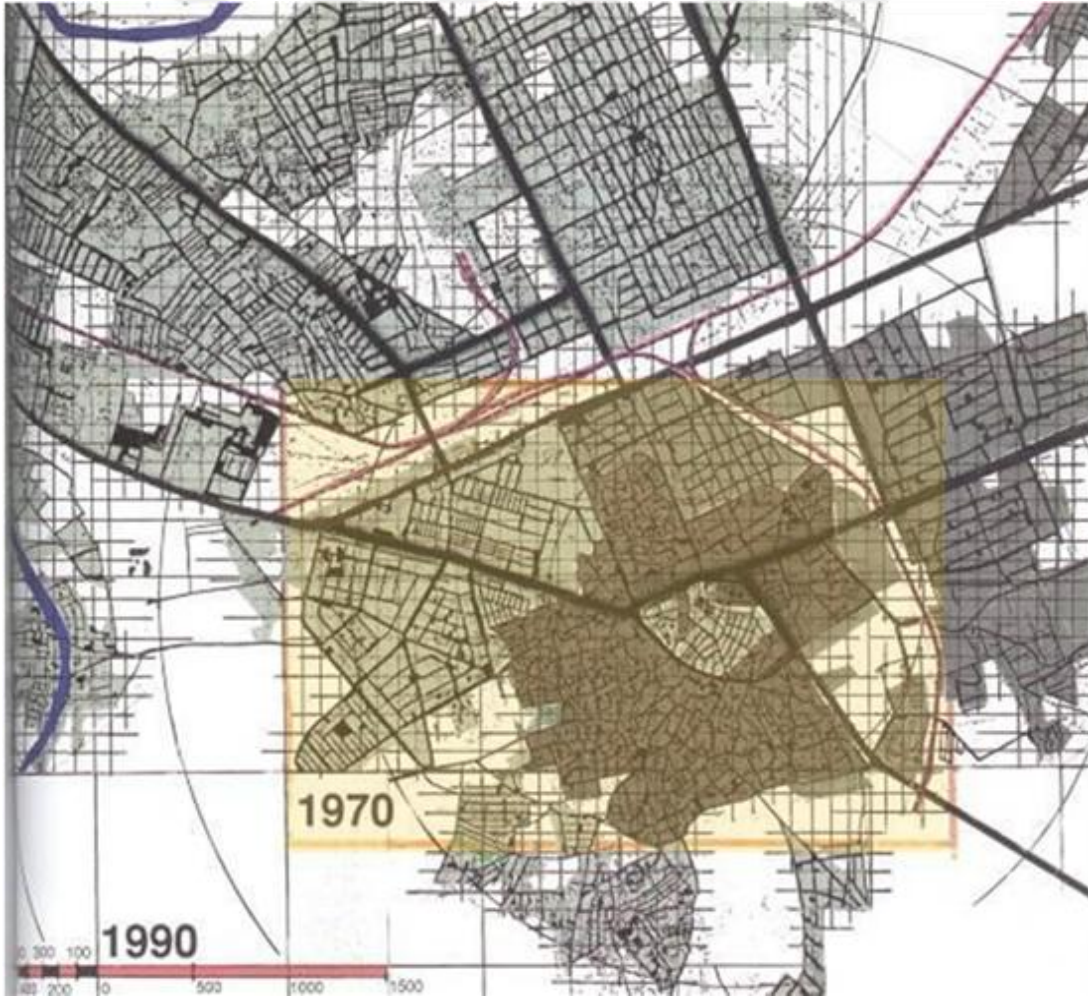

Şekil 3.43 : Yavuz Taşçı İmar Planı, 1975.

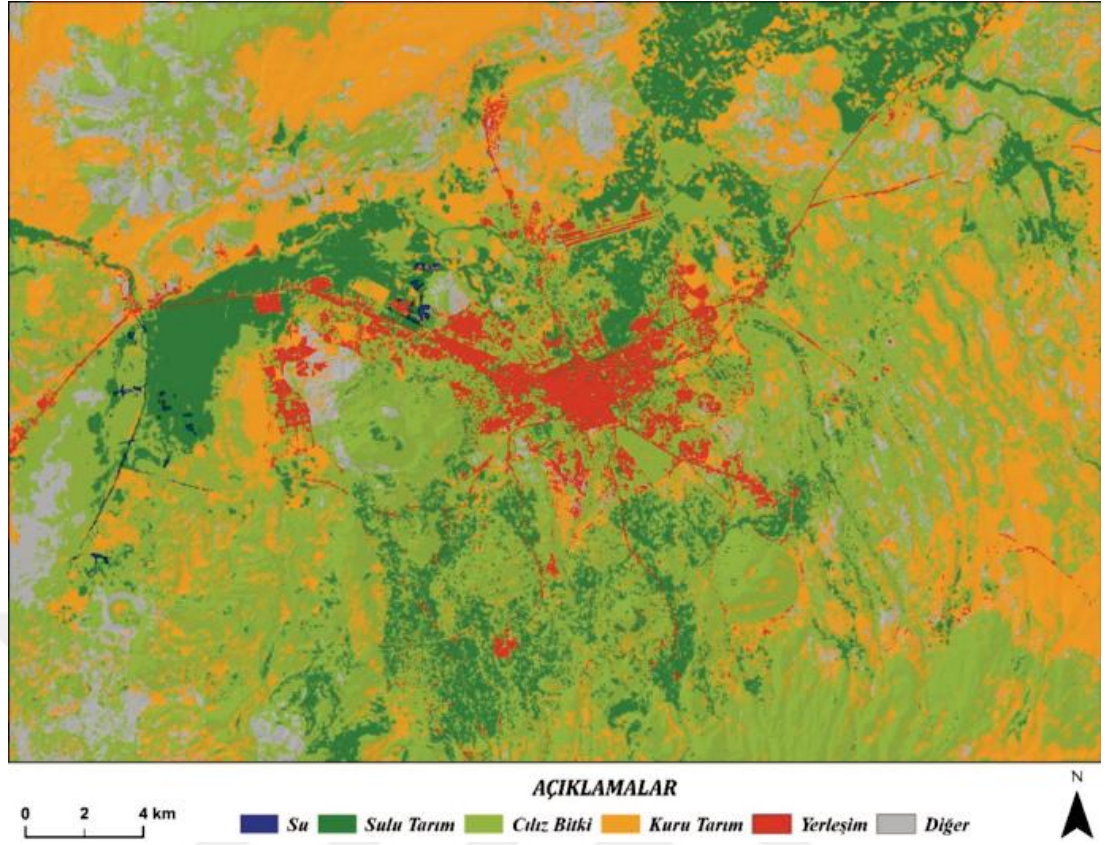
1970'li yıllar, tespit ve tescil çalışmalarının başladığı dönemlerdir. 1975 yılında Kayseri için ilk kez sit alanı belirleme kararı alınmış ve 1979 yılında iç kale ve yakın çevresini içeren kentsel sit alanı belirlenmiştir. Konut alanları kent merkezinin

doğusu ve Sivas caddesinin Güneyi yüksek gelir grubu, merkezin kuzey ve batı bölgesi ise alt-orta gelir grubunun yerleşeceği düşüncesi ile planlamıştır. Batı bölgesi ise sanayi alanları olarak düşünülmüştür (Taşçı Plan Raporu,1975).

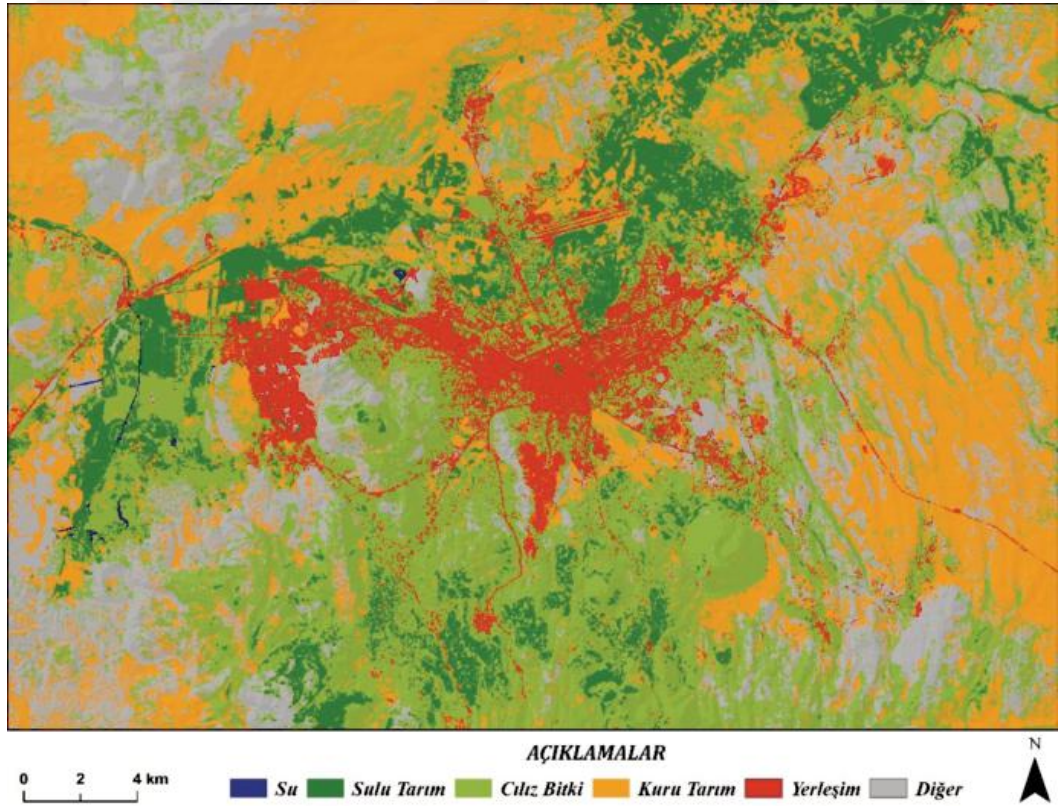
Bu tarihler, özellikle bazı anıtsal yapıların çevresinin yıkılarak, açık alan olarak düzenlendiği zamanlardır. Ayrıca Cumhuriyet Meydanı'nın sınırlarının genişlemesi de önemsenmektedir. Bu bağlamda PTT, Tekel Binası, Alemdar Sineması, Sait Azmi İş hanı, İl Halk Kütüphanesi'nin yıkılarak Zeynel Abidin Türbesi'nin çevresinin açılması önemli bir örnektir. 1970'lerde eski dokunun yeni dokuya oranı %1,63 iken, kentsel düzenlemelerle birlikte bu oran 1990'da %0,25'e düşmüştür (Aru, 1998) (Şekil 3.44). 1987'den sonra kentin gelişimi Şekil 3.45, Şekil 3.46, Şekil 3.47 ve Şekil 3.48'de görünmektedir. Haritalardaki kırmızı bölgelerin artışı yapı artışını göstermektedir.

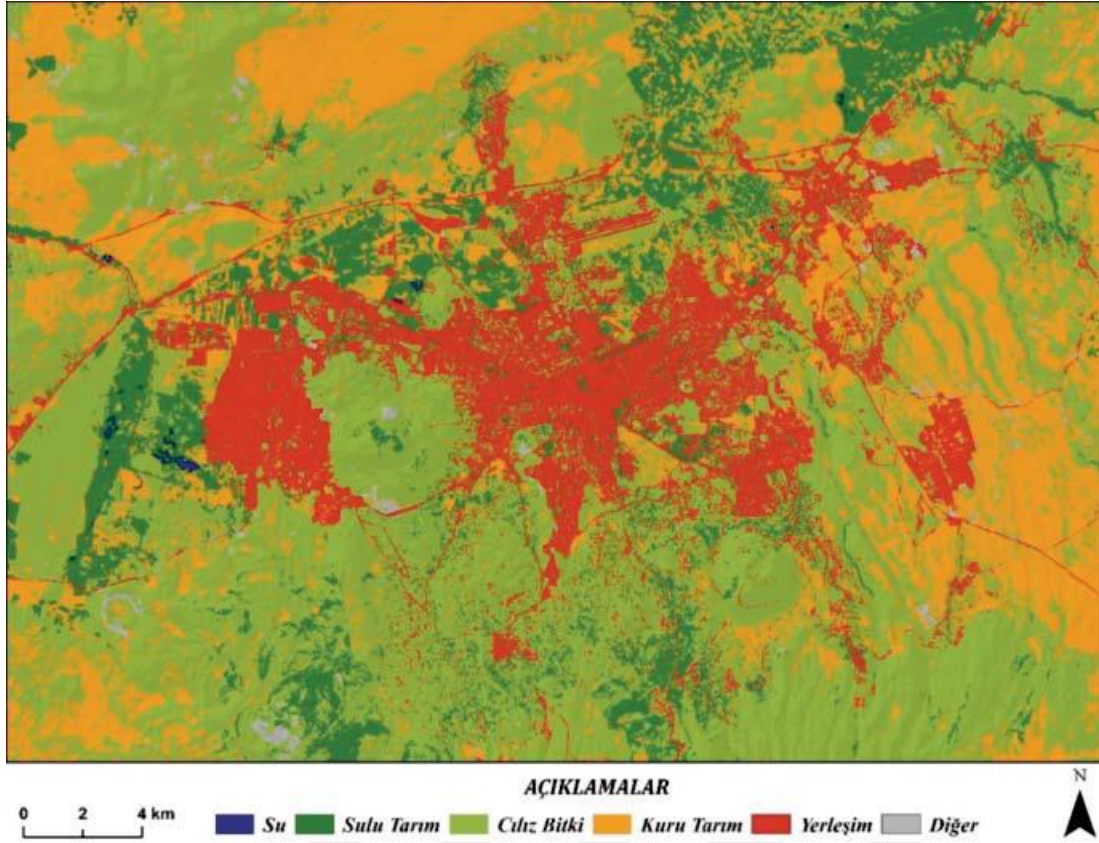
Şekil 3.44 : Kemal Ahmet Aru tarafından hazırlanan 1970-1990 Kayseri Planı.

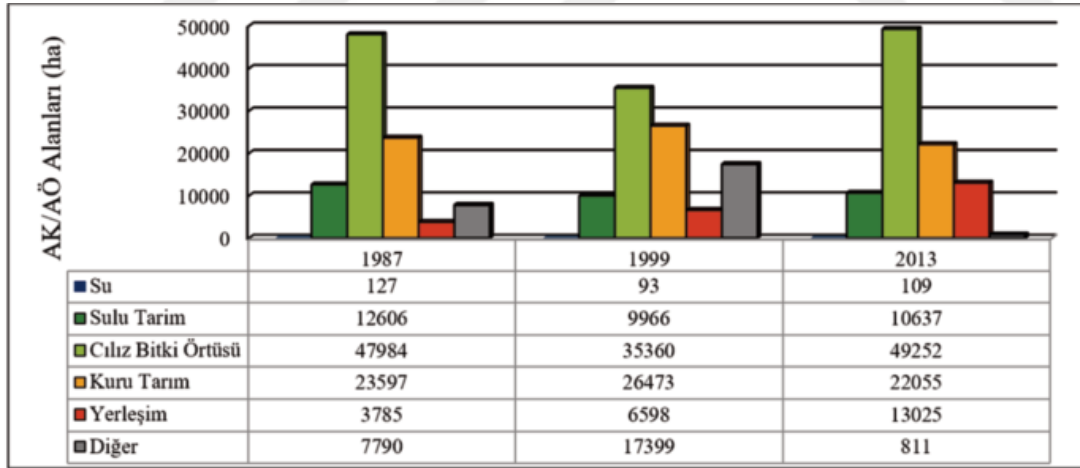
Şekil 3.45 : LULC map of 1987 (Kaya ve Toroğlu, 2015).

Şekil 3.46 : LULC map of 1999 (Kaya ve Toroğlu, 2015).

Şekil 3.47 : LULC map of 2013 (Kaya ve Toroğlu, 2015).

Şekil 3.48: 1987, 1999 ve 2013 yılları istatistiksel bilgileri (Kaya ve Toroğlu, 2015).

3.4.8 1986 Bülent Berkşan Planı

1986 Bülent Berkşan planında Taşçı planının temel ilkeleri korunmuştur. Bu plan kapsamında meydan ve çevresinde yoğunlaşma önerilmiştir. Meydanın yoğunlaşmasının istenmesiyle meydanın değişmesi ve düzenlenmesi gündeme

gelmeye başlamıştır. Bu önerilerden sonra meydanın büyütülmesi istenmiştir. Böylelikle Hükümet Konağı'nın yıkımına zemin hazırlanmış olduğu düşünülebilir.

3.4.9 Bölüm Sonucu

Kayseri için hazırlanmış harita ve imar planı çalışmaları genel hatlarıyla incelenmiştir. Bölüm sonucunda ise Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın gelişiminin bu planlara nasıl yansıdığını incelemek amaçlanmıştır. Öncelikle harita çalışmalarını göz önüne alacak olursak; 1882 haritasından başlayarak 1916, 1920'ler sonu, 1931 haritaları hazırlanmıştır.

Kentin ilk haritası olan 1882 haritasında dış kale sınırları ifade edilmiş, ancak günümüzde önemli yollar olan Sivas Caddesi ve İstasyon Caddesi henüz çizimlerde belirgin şekilde yer almamıştır. Ana aksların okunamadığı haritada, dış kale surlarının çevrelediği alanın merkez olarak algılandığı düşünülebilir. 1916 yılı haritası 1882 haritasına göre kente üst ölçekten yaklaşmıştır. Bu haritada merkezden ırsal şekilde dağılan yollar dikkat çekmektedir. 1916 haritasının ölçeği nedeniyle meydana işaret eden bir gösterim bu haritada da bulunmamaktadır. 1920'li yılların son çeyreğinde hazırlandığı düşünülen Mühendis Cemaleddin haritası, önceki haritalara göre yolların daha belirgin işlendiği bir haritadır. 1920'lerde yeni yol aksları belirginleşmeye, yol ağları gelişmeye başlamıştır. Ayrıca Sivas yolunun kent dışına doğru uzanması, Sivas Caddesi'nin ve İstanbul Caddesi'nin birbirine bağlanması şehir merkezi olgusunu güçlendiren bir unsur olmuştur. Albert Gabriel'in 1931 yılında hazırladığı harita da ise ana yollar isimleriyle birlikte net bir şekilde gösterilmiştir ve bu yolların kesişiminde geniş bir alan bulunmaktadır. Bu alanın kuzeyinde Kayseri Kalesi ve Kapalı Çarşı, güneyinde Sahabiye Medresesi, batısında Kurşunlu Camii, doğusunda ise Hükümet binaları olduğu haritadan okunmaktadır. Günümüzdeki meydanın bulunduğu alan bu çalışmada henüz tanımsız olsa da oluşmaya başladığı görülmektedir.

Kayseri'nin ilk imar planı Burhanettin Çaylak tarafından hazırlanan Çaylak Planı'dır. Bu planda ana yolların net bir şekilde ifade edilmesinin yanı sıra meydana "Hükümet Meydanı" adı verildiği görülmektedir. Yenilikçi bir tasarım anlayışı ile ızgara sistemli mahalle düzeni önerilmiştir. Kentte modern anlamda ilk meydan düzenlemesi de bu imar planı ile 1935 yılında yapılmıştır. Meydan, bahçe ve park

gibi kamusal alanlar ile daha modern bir görünüme kavuşmuştur. Şehirlerde kamusal mekan kavramının önemszenmesi Cumhuriyet Dönemi modernizm yaklaşımının bir uzantısı olduğu söylenebilir. Kayseri kent meydanı da, Cumhuriyet Döneminde kentlerde oluşturulmaya çalışılan parkları bahçeleri olan, Atatürk Heykeli ve Hükümet Konağı'nın bir arada yer aldığı yeni rejimi yansıtan meydanlardan birisi olmaya bu plan ile başlamıştır.

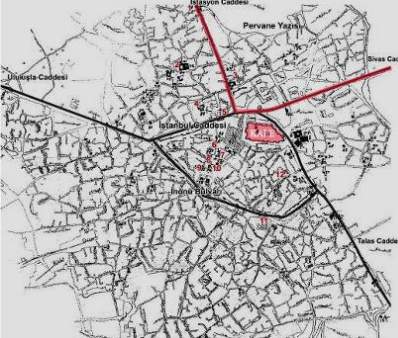
1945 Aru planı ile kentte önemli değişimler gerçekleşmiştir. Organik dokunun yerine geniş doğrusal caddeler, ızgara sistemin parsel düzeni almıştır. Ayrıca şehrin çeperlerine çevreyolu önerilmesi ve kentin bu sınırlar içinde gelişmesinin öngörülmesi meydan olgusunu kuvvetlendirmiştir. 1960'lı yıllara kadar Kayseri şehri merkez etrafında yoğunlaşarak gelişmiştir. Ancak zamanla doğu batı aksında doğrusal gelişme göstermiştir.

Yavuz Taşçı'nın 1975 yılında hazırladığı imar planında ise çok katlı, geniş bulvarlı yapılaşmaya geçilmiştir. Kayseri için ilk sit alanı 1975 yılında belirlenmiştir. Bu yıllar anıtsal yapıların yakın çevresinin yıkılarak açık alan olarak düzenlendiği zamanlardır. Meydan çevresindeki Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarının yakın tarihlerde yıkılmasının da bu yaklaşım ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Ayrıca bu tarihlerde Cumhuriyet Meydanı'nın alanının genişletilmesi de istenmektedir.

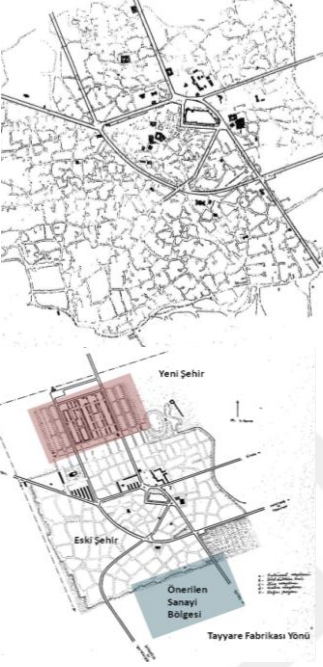
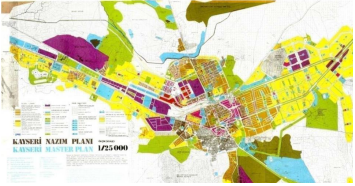
1986 tarihli imar planında ise meydan çevresinde yoğunlaşma önerilmiştir. Bu öneri ile meydanın tasarlanması ve büyütülmesi fikri gündeme gelmiştir. Bu düşüncelerin Hükümet Konağı'nın yıkılmasına zemin hazırladığı söylenebilir. Nitekim meydan çevresindeki yapılar yıkılırken gazete haberlerinden şehrin daha büyük bir meydana kavuşacağı hakkında olumlu ifadeler yer almıştır.

Çalışma kapsamında incelenen harita ve imar planlarının karşılaştırılması çizelgede ifade edilmeye çalışılmıştır (Çizelge 3.2).Kayseri kentinin harita ve imar planlarında şehir merkezinin ilk belgelerde belirgin olmadığını ama yol akslarının belirginleşmesiyle zaman içinde ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. İmar planlarında ise modern anlayışla hazırlanmış kentsel düzenlemelerle kent meydanı olgusunun geliştiğini söyleyebiliriz.

Çizelge 3.2 : Harita Çalışmaları ve İmar Planları Karşılaştırması.

Harita Çalışmaları Ve İmar Planları	Hazırlayan Hazırlandığı Yıl	Meydan gösterimivar mı?	Planın kentsel alana etkisi
	Jean S. Euthychides 1882 Haritası	Yok	-Organik formlu sokaklarıyla Ortaçağ kenti görünümü
	Mühendis Sami 1916 Haritası	Yok	-Kenti üst ölçekten ele alarak doğal güzellikleri ve merkezden dağılan yol akslarını göstermesi
	Mühendis Cemaleddin 1920'ler sonu Haritası	At Meydanı ifadesi bu yıllarda kullanılmıştır.	-Önceki haritalara göre yol akslarının daha belirgin ifade edilmesi
	Albert Gabriel 1931 Haritası	Ana yolların kesişiminde tanımsız boş alan var	-Ana caddelerin isimleriyle birlikte gösterilmesi -Tarihi yapıların planda gösterimi

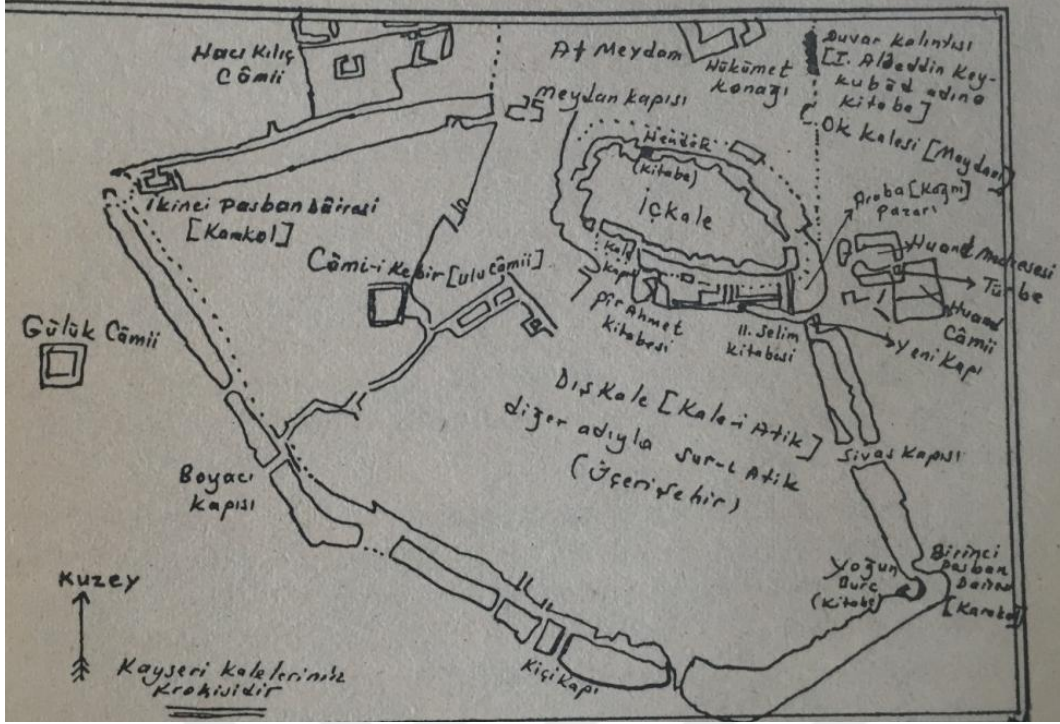
Çizelge 3.2 (Devam): Harita Çalışmaları ve İmar Planları Karşılaştırması.

Harita Çalışmaları Ve İmar Planları	Hazırlayan Hazırlanıldığı Yıl	Meydan gösterimivar mı?	Planın kentsel alana etkisi
	Burhanettin Çaylak 1933-1935 İmar Planı	Hükümet Meydanı ifadesi planda yer almıştır.	-Yenilikçi tasarım -İlk meydan düzenlemesi -Eski-Yeni şehir ayrımı -Izgara sistemli mahalle önerisi -Kamusal alanların kurulması (park, bahçe vs.)
	Kemal Ahmet Aru 1945 İmar Planı	Hükümet Meydanı	-Izgara Sistemi önerisi -Şehrin çeperlerine çevreyolu önerilmesi -Müstakil, dışa dönük evler
	Yavuz Taşçı 1975 İmar Planı	Cumhuriyet Meydanı	-Doğrusal gelişim önerisi -Çok katlı, geniş bulvarlı yapıya geçiş -Büyükşehir vizyonu
-	Bülent Berkas- Melahat Topaloğlu 1986 İmar Planı	Cumhuriyet Meydanı	-Doğrusal gelişim önerisi -Çok katlı yapı -Sit alanlarının daralması -Meydan çevresinde yoğunlaşma önerisi

4. KAYSERİ'DE MEYDAN ÇEVRESİNDEKİ CUMHURİYET DÖNEMİ KAMU YAPILARI

Kayseri şehrinde yeterince korunamamakla birlikte anıtsal yapıların, sanayi dönemine ait resmi yapıların, sivil mimarlık yapılarının örnekleri bulunmaktadır. Ama modern dönem eserleri açısından şehir oldukça yoksuldur. Erken Cumhuriyet Döneminde batı modelinde inşa edilmiş hükümet ve devlet binaları kısa ömürlü olmuş ve ard arda yıkılmıştır. Meydan çevresi özelinde incelendiğinde Hükümet Konağı, PTT, Tekel binası, Tan Sineması kısa ömürlü yapılara örnektir. En uzun ömürlü yapı elli yıl ayakta durabilmiştir.

Kayseri'nin Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki resmi yapılarının, İç Kale, Saat kulesi, günümüzde Valilik ve Ok Burcu arasında kalan bölgede olduğu bilinmektedir. Kayseri'nin planlarında geçen ilk resmi binası Anadolu Selçuklu Dönemi'nde yapılan Devlethane (Saltanat Sarayı) adlı yapıdır. I. Alaettin Keykubat tarafından yaptırılmış yapının planlarda Paşa Sarayı olarak da yer aldığı görülür. Kayseri kent merkezinde yer alan Cumhuriyet Meydanı klasik dönemde Paşa Sarayı'nın burada yer alması sebebiyle Saray Önü olarak anılmıştır. Bu bölgede bir de Nizam-ı Cedid askerleri için yaptırılmış kışla yapısı yer almıştır. Meydanın Kale, Saat Kulesi, Ok Burcu, Hükümet Konağı arasında kalan bölümü Selçuklular döneminde “At Meydanı” olarak adlandırılmıştır (Şekil 4.1). At meydanı, I. Alaettin Keykubat'ın İç Kale'nin kuzeyinde yaptırdığı surlarla çevrili alandır. Paşa sarayı, Askeri kışla ve diğer resmî kurumlar at pazarı etrafında bulunmaktadır. Ayrıca dış surlardan girilen At Meydanı bu zamanlarda kentin en canlı ticaret merkezidir. Cumhuriyet ilanından sonra Kayseri'de yeni kamu binaları gerekmiştir. 1869 yılında Ahmet Paşa Mektebi, 1892'de Askeri Hastane, 1904'de Kayseri Lisesi, 1910'da Memleket Hastanesi yapılmıştır (Karatepe, 1999).

Şekil 4.1 : Kayseri Şehri Krokisi (Halil Edhem Eldem, 1982).

1881-1901 yılları arasında belediye başkanlığı yapmış Mehmet Ali Efendi meydana tarihin ilk köklü değişimini başlatmıştır. Mehmet Ali Efendi sebze bahçesi olan Cumhuriyet Meydanı'nın büyük bir bölümünü istimlak etmiştir.³³ İstimlak edilen yere "millet bahçesi" adında bir park yapılmıştır.³⁴ Parka bir havuz ve iki katlı bir yapı yaptırmıştır. Yapının üst katında otel alt katında ise eczane ve lokanta bulunmaktadır. Ayrıca kentin bilinen en erken tarihli haritası olan Mühendis Jean S. Euthychides haritası (1882) bu yıllar arasında çizilmiştir (Karatepe, 1999; Demir ve Çabuk, 2013). Sultan Abdülhamid döneminde büyük şehirlere saat kulesi ve muvakkithane yapılmasına karar verilmiştir. Mutasarrıf Haydar Bey'in katkılarıyla 1906 yılında Hükümet Konağı'nın bahçesine Saat Kulesi'nin yapımına başlanmıştır (Şekil 4.2). Aynı yıl tamamlanarak hizmete açılan Saat Kulesi ve Muvakkithane şehrin ve meydanın önemli sembollerinden biridir.

³³ Büyük sebze bahçesi bugünkü yer altı çarşısının bulunduğu alana denk gelmektedir.

³⁴ Kayseri Millet Bahçesi Sultan Ahmet Meydanı örnek alınarak yapılmıştır (Karatepe, 1999).

Şekil 4.2 : Saat Kulesi ve Muvakkithane (Mustafa Şenalp Arşivi) (sol) ve Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve Saat Kulesi, arkada Sahabiye Medresesi (Mustafa Şenalp Arşivi) (sağ).

1914 yılında belediye başkanı olan Rıfat Çalıka döneminde meydana önemli değişiklikler olmuştur. Zeynel Abidin Türbesi'nin batısında yer alan medrese ve güneyinde bulunan mezarlıklar yıkılarak kaldırılmıştır. Medresenin bulunduğu alan 1942 yılında Tekel Binası yaptırılacağı alandır (Karatepe, 1999).

Birinci dünya savaşı yıllarında kalenin meydan tarafında bulunan hendekler doldurulmuştur ve bu bölüme 1915 yılında "Şule Parkı" olarak adlandırılan bir bahçe yaptırılmıştır. Park iç kalenin hemen kuzeyinde olup günümüzde Atatürk heykelinin bulunduğu alanda yer almıştır. Şule Parkı'nın içerisine bir de şadırvan yapılmıştır. Sultan Aziz'in oğlu Yüzbaşı Cemaleddin Efendi tarafından yaptırılan mermer çeşme halk arasında "şehzade çeşmesi" olarak adlandırılmıştır (Şekil 4.3). Bu dönemde Hunat Külliyesi ve Orduevi arasındaki mezarlıklarda kaldırılmıştır (Karatepe, 1999).

Şekil 4.3 : Şule Parkı'nda yer alan Şehzade Çeşmesi ve Saat Kulesi (Mustafa Şenalp Arşivi).

Dr. Hıfzı Nuri'nin 1922 yılında Kayseri kenti için hazırladığı rapora ifade edildiğine göre o tarihte At Meydanı olarak bilinen meydanda, Hükümet Konağı, Belediye Bahçesi, Jandarma Binası, Adliye, Matbaa, Belediye Daireleri, Hapishane, Askerlik Dairesi, Askeri Ambar, Mensucat Atölyesi, Islahhane, Otomobil Garajı ve Saat Kulesi bulunmaktadır. Ayrıca kentin Cuma Pazarı bu meydanda kurulmaktadır (Kars, 1995). Cumhuriyet kurulduğu dönemde, Dr. Hıfzı Nuri'nin raporunda tek tek belirtilen kentin bütün resmi kuruluşları At Meydanı çevresinde yer alıyordu (Karatepe, 1999; Kars, 2005).

Osmanlı döneminde oluşmuş Kayseri kent merkezi sınırları 1930'lu yıllara kadar değişim göstermemiştir. 1933-1936 yılları arasında Dahiliye vekâletinin çıkardığı bir kararname ile Belediye Başkanlığı görevini de yürüten Vali Nazmi Toker de meydan ve çevresi için değişiklikler yaptırmıştır. En önemlisi 1933 yılında Mühendis Burhanettin Çaylak'a hazırlattığı imar planıdır. Çaylak Planı'nda tüm idari yapılarının Cumhuriyet Meydanı çevresinde yapılması önerilmiştir. 1935 plan raporunda eski ve yeni yönetim binaları için yine Hükümet Konağı'nın bulunduğu alan seçilmiştir. Meydana doğru bakan ilk binanın Vilayet Konağı, ikinci binanın Kolordu, üçüncü binanın Adliye ve bu yapıların kuzeyinde dördüncü olarak diğer resmî kurumların (Polis, Evkaf, Müftülük) olması planlanmıştır.

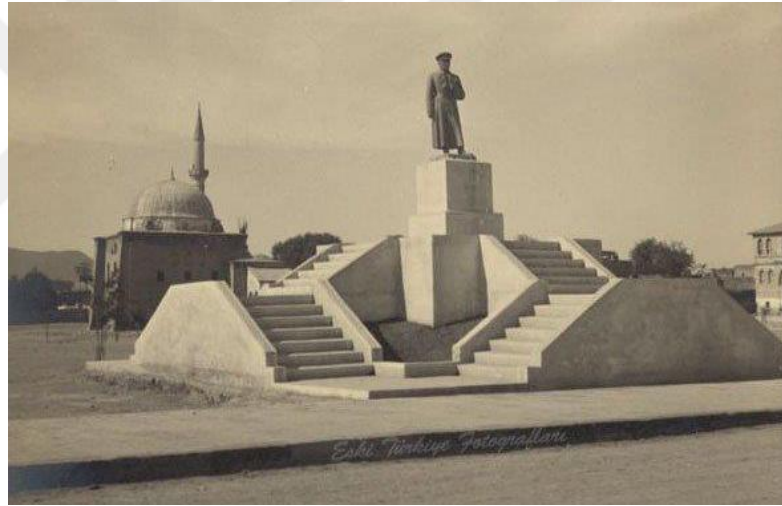
Otoriter bir mizacı olduğu anlatılan Toker'in elinde bir bastonla dolaştığı ve bastonuyla işaret ettiği alanların yıkıldığı ifade edilmektedir. Toker, Tavlusunlu Mehmet Ali Efendi'nin yaptırdığı belediye olarak da kullanılan otel ve eczaneyi yıktırmıştır. Bu alana ise Cumhuriyet'in inkılâpçı felsefesine uygun olduğunu düşündüğü bir sinema binası inşa ettirmiştir. Kayseri ile ilgili önemli kaynaklarda Nazmi Toker'in Şule parkı ve içindeki Şehzade Çeşmesini yıktırdığı ifade edilmiş olmasına rağmen gazete haberleri bunun aksini işaret etmektedir.³⁵ 4 Eylül 1939 tarihinde Kayseri Vilayet Gazetesinde “Görüşler” başlıklı yazıda Cumhuriyet Meydanında iki önemli bahçe olduğu bunlardan birinin Tan diğerinin kale önündeki Şule bahçesi olduğu ifade edilmiş ve bu iki bahçe kıyaslanmıştır. Tan bahçesinin iki

³⁵ Şehzade çeşmesi hakkında bazı kaynaklarda Kayseri Kurşunlu Cami avlusuna taşındığı yazmaktadır. Fakat fotoğraflar ile günümüzde yer alan avluda bulunan şadırvan karşılaştırıldığında farklı oldukları görünmektedir. Çeşmenin Kurşunlu Cami'nin avlusuna taşındığı bilgisi doğru değildir.

yıl öncesine kadar yoğun kullanıldığı ama artık bakımsız ve pahalı olduğu için Şule bahçesinin tercih edildiği anlatılmıştır.

Kayseri Vilayet Gazetesinin 7 Eylül 1939 tarihli” Belediyemiz Çalışıyor” başlıklı yazısında Şule parkının önünden başlayan asfalt kaldırımın uzatılacağı haberi yer almıştır. Ayrıca 7 Haziran 1948 tarihinde Kayseri Gazetesinde Şule Park Tiyatrosunda iki kişinin yaralandığı haberi bulunmaktadır. Bu haberler sayesinde Şule Parkının hala kullanımda olduğu görünmektedir.

Nazmi Toker dönemindeki başka önemli bir yenilik ise meydana ilk defa heykel dikilmesi olmuştur. 4 Mart 1935 tarihinde düzenlenen bir tören ile İstanbul Sanayi-i Nefise hocalarından olan Tavlusunlu Heykeltıraş Nazmiye Hanım'ın yaptığı "Ayakta Duran Atatürk Heykeli" Yeraltı Çarşısı'nın batı girişinin bulunduğu alana yerleştirilmiştir (Şekil 4.4).

Şekil 4.4 : Heykeltıraş Nazmiye Hanım'ın yaptığı "Ayakta Duran Atatürk Heykeli".

1935 tarihinde ilk heykelin dikilmesinden sonra bu tarihe kadar eski At Meydan'ında gerçekleşen törenler heykelin etrafında yapılmaya başlamıştır (Karatepe, 1999). Heykelin kaidesi ise Kayseri şehrinin ilk imar planını hazırlayan Kemal Ahmet Aru'nun çizdiği projeye göre Tavlusunlu Hasan Usta tarafından 1946'da yeniden yapılmıştır.

Kayseri Gazetesi'nde 1935 yılında yayınlanan haberde heykelin coşkulu açılışı şu ifadelerle anlatılmıştır; “İki günden beri Kayserinin her bucağında ve her galebelik yerinde söylenen, konuşulan şey, Atatürk heykelinin gelişi ve bu gelişin halk üzerindeki sevinci sonsuz kıvancı idi.” (Şekil 4.5).

Şekil 4.5 : Atatürk Heykeli ve İstasyon Caddesi (Faruk Yaman Arşivi).

28 Ekim 1935 tarihinde Kayseri Vilayet Gazetesinde “Cumhuriyet Devrinde Kayseride Bayındırlık İşleri” başlıklı haberde kentte yapılan imar faaliyetleri anlatılmıştır. Bu haberde heykel ile ilgili şu sözler yer almaktadır; “...Bu meydanın orta yerine Atatürk’ün, şık bir kaide üstüne oturtulan büyük bir boy anıtı dikilmiş ve meydanın bir tarafında bulunan Mimar Sinan camii de meydana hoş manzara veren bir süs olmuştur...” (Şekil 4.6).

Şekil 4.6 : Mimar Sinan’ın yaptığı Kurşunlu Camii ve Atatürk Heykeli (Mustafa Şenalp Arşivi).

Belediye Başkanı Necmettin Feyzioğlu döneminde Cumhuriyet Meydanında Sahabiye Medresesi önüne geniş bir bahçe içinde iki katlı modern bir yapı yapılmıştır (Şekil 4.7). Zamanının en modern yapısı olan binanın ilk katı Şehir

Kulübü, üst katı ise Şehir Oteli olarak düzenlenmiştir. Yapı 1960 yılında Vali Sedat Tolga'nın Belediye Başkanlığına vekâlet ettiği zamanlarda meydan genişletilmesi çalışmaları nedeniyle diğer binalarla birlikte yıkılmıştır (Karatepe, 1999).

Şekil 4.7 : Solda Mimar Sinan Parkındaki Atatürk Anıtı, sağda Sahabiye Medresesi önündeki Şehir Kulübünün aile bahçesi, 1950 (Nihat Karakaya Arşivi).

1939 yılında başkan olan Necmettin Fevzioğlu'nun Meydan, İstasyon Caddesi, Talas Caddesi ve çevresi için hazırlattığı bölgesel imar planı uygulamaya konulmuştur. 1933 tarihli Çaylak planı üzerinde tadilat yapılmıştır. Bu plana göre Talas ve İstasyon Caddesi genişletilmiştir. İstasyon caddesi üzerinde bulunan Kız Enstitüsü, Vali Konağı, Halkevi³⁶ ile meydan çevresindeki Tekel Binası, Postane ve Sait Azmi İş Hanı bu imar planı kapsamında yapılmıştır. 1939 yılında önceki Hükümet Konağı yıkılarak yenisinin temeli atılmıştır. Yeni yapılardan Kız Enstitüsü 1939 yılında diğerleri ise 1942'de hizmete açılmıştır. Bu plan kapsamında yapılan Hükümet Konağı, mevcut Valilik binasının batı bloğunun yerindedir. Postane, Tekel binası, Sait Azmi İş hanı meydandan Hunat külliyesine doğru giden cadde üzerinde sırasıyla yer almıştır (Şekil 4.8). Bu yapıların tamamı modern mimarlık yapılarıdır (Çabuk, 2012).

³⁶ Cumhuriyet döneminin ideolojisini yansıtan halkevi yapıları birçok Anadolu şehrinde olduğu gibi Kayseri'de de inşa edilmiştir. Yapının projesi birçok halkevi tasarımı yapan Kayserili Mimar Leman Tomsu ve Münevver Belen tarafından hazırlanmıştır. Kayseri Halkevi 1932 yılında açılmış ve şehrin kentlileşme sürecine katkı sağlamıştır. 1940'lı yılların başında restore edilen yapı 1943'de Şehir Tiyatrosu olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yapı günümüzde şehir tiyatrosu olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.8 : PTT ve Tekel Binası (Mustafa Şenalp Arşivi).

Önceki bölümlerde, yüzyılın başından 1930'lara kadar etkisini sürdüren Osmanlı canlandırmacılığı akımına ve sonrasında batıya yönelme tutumuna karşı tepki olarak 1940'lı yıllardan sonra artık İkinci Ulusal Mimarlık Akımı kamu yapılarında etkisini göstermeye başladığı ifade edilmiştir. Söz konusu yapılarda İkinci Ulusal Mimarlık akımının etkileri gözlenmektedir.

Karatepe, (1999)'da atıfta bulunulduğu gibi İmamoğlu bu yapılar hakkında şöyle söylemiştir; "1950'lere kadar kent ve civarında yapılan binaların hemen hepsinin mimari değere sahip olduğunu söyleyebiliriz." Fakat bu yapılar, Büyükşehir Belediyesi tarafından 1995 yılında onaylanan "Büyük Meydan Projesi" içinde bulunması sebebiyle kamulaştırılmıştır (Karatepe, 1999).

Kayseri 1940'larda geleneksel Anadolu şehri görünümünden çıkmaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti ile kent farklı mimari uygulamalara sahne olmuştur. 1927 yılında Alman ekiplerce tasarlanan Tayyare Fabrikası, 1935 yılında Rus tasarım ekibince üretilen Sümerbank Bez Fabrikası, Alman mimar Paul Bonatz'ın başında bulunduğu ekibin tasarımı olan Erkek Sanat Okulu, Kız Meslek Lisesi, Halk Evi, Tekel Binası, Hükümet Konağı gibi birbirinden farklı, ancak temelde modern tasarım yaklaşımının bulunduğu yapılar kentin çehresini değiştirmiştir (Eldek ve Tuncer, 2018).

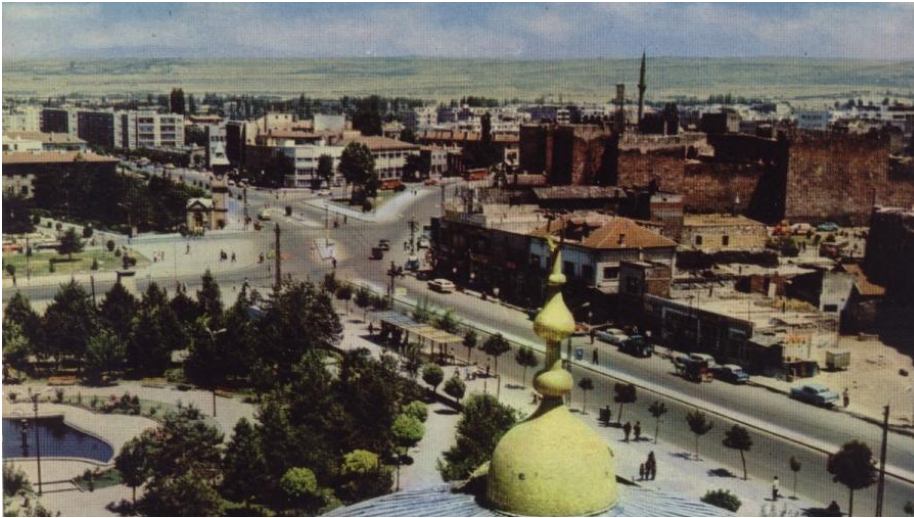
1943 yılında Belediye Meclisi tarafından Emin Molu başkanlığa getirilmiştir. Molu Almanya'da hukuk doktorası yapmış olmasının etkisi olacak ki Almanya'dan şehir planlamacıları getirtmiş³⁷ ve kentin ilk modern planını çizdirmiştir (Subaşı, 2003). 1943 yılında başlanmış, 1945 yılında onaylanmış Kemal Ahmet Aru planı Alman şehirci Prof. Oelsner başkanlığında çizilmiştir. Alman Ord. Prof. Dr. Gustav Oelsner İstanbul Yüksek Mühendis Mektebi (İTÜ) hocalarındandır. Oelsner, şehrin tarihi dokusunun tamir ve bakımının yapılarak korunmasını ve yeni şehrin doğu yönünde ilerlemesi gerektiğini teklif etmiştir. Belediye Meclisi Oelsner'in teklifini pahalı olduğu gerekçesiyle reddetmiş ve Oelsner belediyenin isteği doğrultusunda eski şehri planlamaya yönelmiştir (Karatepe, 1999). Prof. Oelsner'in Ulu Cami'nin minaresine çıkarak kentin panoramik fotoğraflarını çektiler ve yaptığı incelemeler sonrasında eski eserleri korumaya çalıştığı planı, 1973 yılına kadar uygulanmıştır. Cumhuriyet Meydanı "Hükümet Konağı" isimli 1/500 ölçekli paftada ayrıca düzenlenmiştir. Bu planda eski hükümet konağının önündeki büyük bir alan Hükümet Meydanı olarak ifade edilmiştir. Hükümet meydanının güneyinde mevcut olan Kumandanlık Binası, kuzeyinde yine mevcut olan "Sinema-Belediye" ve "Kulüp-Otel" Binaları ayrı yapılar olarak gösterilmiştir (Tekinsoy, 2011). Oelsner Belediye Binası'nın Sahabiye Medresesi'nin batı tarafına yapılmasını önermiştir. Ayrıca belediyenin yanına modern bir otel yapılması da istemiştir. Ve bu yapıların toprak seviyesinden bir metre yüksekte ve iki katlı olmalarının uygun olacağını düşünmüştür (Demir ve Çabuk, 2013).

1963'te Ok Burcu'nun doğusu ile Zeynel Abidin Türbesi'nin kuzeyindeki alan üzerine İl Halk Kütüphanesi yaptırılmıştır. Şehrin en kalabalık bölgesinde 265 metrekarelik dar bir arsa üzerine üç katlı olarak yaptırılan bu kütüphane 1997 yılında meydan projesi kapsamında yıkılmıştır. 1960'lı yıllarda Belediye başkanı Mehmet Çalık'ın temelini attığı Yer altı Çarşısı, 1973 yılın Belediye Başkanı olan Niyazi Bahçecioğlu döneminde tamamlanarak açılmıştır (Karatepe, 1999).

1976 yılında belediye Kayseri Meydanı için yeni bir heykel yapılmasına karar vermiştir. Bunun üzerine Heykeltıraş Gürdal Duyan kent için ikinci heykeli

³⁷ 23 Nisan 1944 Pazar Günü Nafia Vekâleti Şehircilik Fen Heyeti Başkanışmanı Alman Mimar-Şehirci Gustav Oelsner Kayseri'ye gelmiştir. Oelsner'e tercümanlık yapmak yardımcı olmak üzere Yüksek Mühendis Mimar Muzaffer Berberoğlu eşlik etmiştir.

yapmıştır. Duyan'ın heykelinde Atatürk figüratif özellikleri bulunan at üstünde, kalpaklı ve eli kılıçlı bir şekilde tasvir edilmiştir. Yeni heykel meydanda bulunan 1935 tarihli ilk heykelin kuzey ucuna dikilmiştir. İki heykel meydanda bir süre bir arada yer almıştır. Sonra ilk heykel 31 Aralık 1976 tarihinde Büyükşehir Belediyesi'nin önündeki caddenin orta refüjüne taşınmıştır. İkinci heykel ise halktan ve uzmanlardan eleştiriler almış, fazla beğenilmemiştir. Bu sebeple 1984 yılında Haluk Tezonar'a Atatürk'ün süvari olarak betimlendiği bir heykel ısmarlanmıştır. Tezonar'ın heykeli meydanda bulunan ulu çınar ağacı ile saat kulesi arasındaki refüje (saat kulesinin güneyine) dikilmiştir. İkinci heykel ise 1995 yılında Fuar Kültür Parkı içine taşınmıştır (Karatepe, 1999). Günümüzde meydanda yer alan üçüncü Atatürk heykeli 19 Aralık 1984 günü Belediye Başkanı Hüsamettin Çetinbulut tarafından törenle açılmıştır (Erkiletlioğlu, 1998). Ayrıca Hüsamettin Çetinbulut döneminde 1985 yılında Cumhuriyet Meydanı'ndaki Bürüngüz Camii önünde bulunan ticaret yapıları yıkılmıştır ve böylelikle caminin önü açılmıştır (Şekil 4.9) (Tekinsoy, 2011). Cumhuriyet devri modern Türk kentinde meydanın simgesi Atatürk Heykeli'dir. Meydanların ismi çoğunlukla "Cumhuriyet Meydanı" olarak tercih edilmiştir. Zaman zaman hükümet konakları önünde yer aldıkları için Hükümet Meydanı adı da verilmiştir. Kayseri'de meydana dikilen heykellerin, yapılan hükümet konaklarının sürekli değişmesi kentin kimliğini konusunda sürekliliğe zarar vermiştir. Tarihi Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nda günümüze kadar birçok medeniyetin eserlerinin gelebilmesine rağmen Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait sadece Atatürk heykeli bulunmaktadır.

Şekil 4.9 : Bürüngüz Camii önünde bulunan ticaret yapıları (Mustafa Şenalp Arşivi).

Büyükşehir Belediye Meclisi, 1995 yılında Meydandaki Kemerli Justinianus Surları, Kapalı Çarşı, Bürüngüz Camii, İç Kale, Kurşunlu Cami, Sahabiye Medresesi, Hükümet Konağı, Ok Burcu, Zeynel Abidin Türbesi ve Hunat Külliyesi'nin, çevrelediği 100 bin metrekarelik alan içerisinde bir daha yapı yapılmamasına ve mevcut ticari yapıların yıkılmasına karar vermiştir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi İmar Yönetmeliği, 1997). Zeynel Abidin Türbesi ve Ok burcu çevresinde yer alarak bu yapıları kapatan Alemdar Sineması, Tekel Binası, Sait Azmi İş hanı, Postane yapıları Meclis kararı gereğince kamulaştırılmıştır. Taşıt trafiğini engeller konumda bulunduğu ve eskidiği düşünülen yapılar belediye tarafından yıkılmıştır. Böylelikle etrafı tarihi eserlerle çevrili Türkiye'nin en büyük meydanı olma yolunda ilerleyen bir meydan ortaya çıkmıştır (Karatepe, 1999).

1995 yılında Kent Meydanı projesi hazırlanmıştır. 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planlarında vilayet binasının önünde oldukça geniş bir alanda tören alanı önerilmiştir. Belediye ve Mimarlar Odası Kayseri Şubesi bu konuda fikir ayrılığı yaşamıştır. Mimarlar Odası Kayseri Şubesinin İdare Mahkemesinde dava açması üzerine 1995 yılı planları iptal edilmiştir.

1999 yılında Vilayet Konağı önündeki büyük alan otopark olarak kullanılmaktadır. Şehrin en merkezi yerinde otopark olması, valilik binasının yakınında yeraltı çarşısının bacasının bulunması meydanın plansız ve bakımsız olduğunu düşündürmektedir. Haziran 1998 tarihinde Mehmet Özhasaki'nin Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanlığına seçilmesi ile Cumhuriyet Meydanı düzenleme projesi yeniden gündeme gelmiştir. 2004 yılında Belediye meydanın planlanması için sınırlı bir proje yarışması düzenlemeye karar verir ve yarışma ile seçilen meydan projesi (Şekil 4.10) 2006 yılından itibaren uygulamaya başlanmıştır (Tekinsoy, 2011) (Şekil 4.11).

Şekil 4.10 : Cumhuriyet Meydanına bakış, 2019, (Url-12).

Şekil 4.11 : Cumhuriyet Meydanına Kurşunlu Cami'den bakış, 2019, (Url-13).

4.1 Kayseri Tan Sineması

Vali Nazmi Toker, Tavlusunlu Mehmet Ali Efendi'nin yaptırdığı Belediye olarak da kullanılan otel ve eczaneyi³⁸ yıktırarak yerine sinema binası yaptırmaya karar vermiştir (Şekil 4.12). Toker, Kayseri'nin çağdaşlaşmasında sinemanın büyük önemi olduğunu düşünmektedir. Konu ile ilgili şöyle emir vermiştir; "Belediye binasını ve eczaneyi yıkın. Buraya bir sinema inşasına başlayın. Kısa zamanda bitirilsin. Açılışında ben de bulunacağım."

1933 tarihinde Belediye bahçesinin yanına sinemanın temeli atılmıştır. 20 Temmuz 1933 tarihli Kayseri Vilayet Gazetesinde "Belediye İşleri" başlıklı haberde sinema yapısının yapımı hakkında şu sözler yazılmıştır;

...Hiçbir memleketimizde misline tesadüf edilmeyecek bir şekilde yapılacak olan belediye bahçesi ortasındaki sinema binasına da başlanması ve divarlarının yükselmesi yine esasları kurulan o işlerin cümlesindendir. Umum halk için yapılan muazzam park ile ortasındaki muhteşem havuz da yine o işlerin cümlesindendir...

Kayseri Vilayet Gazetesinde 28 Ekim 1935 tarihinde yayınlanan haberde Kayseri'nin ilk sesli sinema salonunun çevresinde iki yıl içinde belediyenin malı olan Tan Parkı'nın oluştuğu ve o zaman için oturulabilecek en güzel park haline geldiği ifade edilmiştir.

Şekil 4.12 : Tan Sineması ve 1939 yılı öncesi Hükümet konağı (Ali Tuzcu Arşivi).

³⁸ Bahsi geçen yapı, 1998 yılında Hükümet Konağı'nın yanındaki arzuhalcilerin bulunduğu alanda yer almıştır.

Sinema binası önceki yıllarda mevcut olan yer altı çarşısı bacasının bulunduğu yerde konumlandırılmıştır. Muhaciroğlu Mustafa Ağa ve Kıranartlı Rifat Usta'nın yapım işini üstlendiği sinema binası 1935 yılında bitirilerek kullanıma açılmıştır. Böylelikle şehir büyük bir sinema salonuna kavuşmuştur (Erkiletlioğlu, 1998).

Sinema inşası tamamlandıktan sonra adının ne olacağı konusunda karar verilmesi gerekmektedir. Yapının fikir babası Vali Nazmi Toker akla gelir. Vali'nin ad ve soyadının baş harflerini alırlar. Toker'in T'si başta, Nazmi'nin N'si sonda, ortaya da alfabemizin ilk harfini koyunca "Tan" ismi verilmiş olur (Subaşı, 2003). Vali Nazmi Toker'in eseri olan Tan Sineması (Şekil 4.13), meydan düzenlemesi yapılması gerekçesiyle yıktırılmıştır (Erkiletlioğlu, 1998).

Şekil 4.13 : Tan Sineması ve Saat Kulesi (Mustafa Şenalp Arşivi).

29 Ekim 1934 tarihinde Kayseri Vilayet Gazetesinde yayınlanan “Kayserinin İmar Faaliyetlerine Bir Bakış” adlı yazıda Tan Sineması hakkında şöyle ifadeler kullanılmıştır;

...Bundan başka hükümet konağı karşısında yine belediye tarafından yapılp ikmal edilen sinama, Kayseri gibi büyük ve mühim bir vilayette ilk yapılan asri bir binadır. Hem öyle bir binaki sinama diye yapılmış isede hakikatta memleketin her toplantısını temin edecek bir şekilde inşa edilmiştir. Bu bina tevsî edilen ve etrafı açılan güzel bir park içindedir... Meydanın bir tarafında hükümet konağı, yeni sinama binası, bir tarafındada kolordu ile sinamanın muntazam tarhedilmiş umumi bahçeleri bu sahayı tezyin eylediği gibi, Kayserili mimar Sinanın şah eserlerinden olan cami dahi meydanın üst tarafında yükselmekte ve sahaya başka bir ahenk vermektedir.

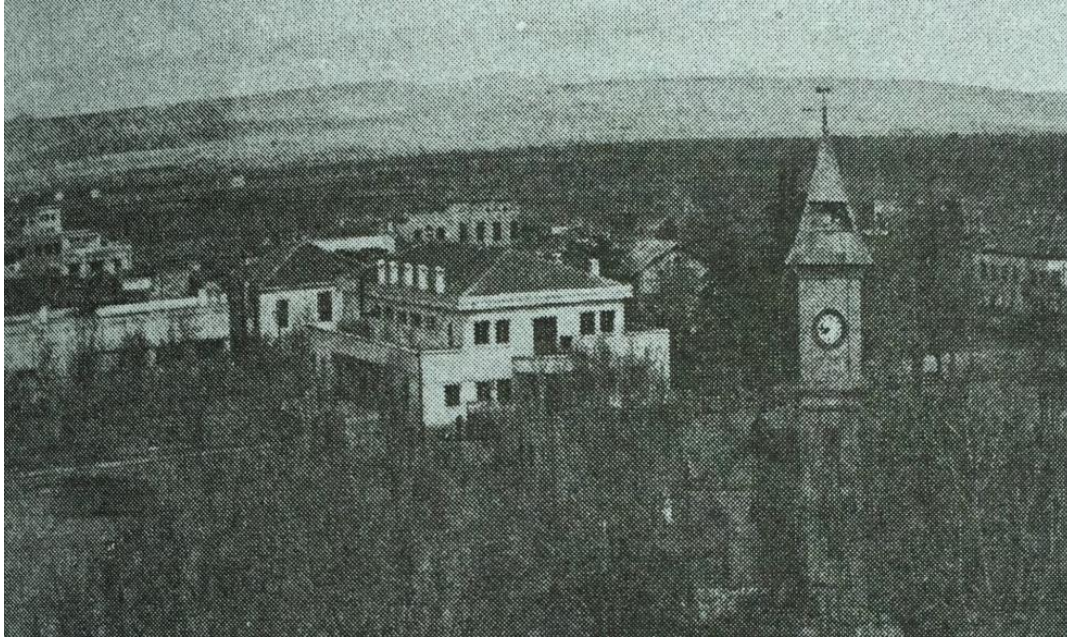
Kayseri Gazetesi'nde 1935 yılı genel seçimlerinin ardından kentte seçimin nasıl yapıldığını konu alan bir yazıda; seçimin yapılacağı yeni sinema binasının bayraklarla süslendiği, halkın sabahın erken saatlerinde buraya gelmeye başladığı, gelenler arasında bayanların çokluğunun göze çarptığı anlatılıyordu. Kayseri'de oy hakkını kullanan ilk kadın, Himmetdede Nahiyesi'nden Havva Hanım'dı. Havva Hanım oyunu kullanırken salon alkışlarla çınlamış, kimileri sevinç gözyaşları dökmüştü (Kayseri Vilayet, 1935).

1936 yılında Kayseri Vilayet gazetesinde "Yılbaşı Balosu Pek Parlak Oldu" başlıklı haberde ise Kayseri'de Hava Kurumu'nun düzenlediği yılbaşı balosu anlatılmıştır. Haberde balonun Tan Sineması'nda yapıldığı yazılmıştır. Halkevi bandosunun gösteri yaptığı, dansların, piyangoların, zeybek oyunlarının oynandığı etkinliğin sabaha kadar sürdüğü ifade edilmiştir (Kayseri Vilayet, 1936). Ayrıca 1941 yılı gazetesinde Tan Sineması'nda siyasi tarih konulu bir konferans verildiği ve hoparlör ile yayınlandığı yazılmıştır (Kayseri Vilayet, 1941). Tan sineması Kayseri'de insanların hizmetine sunulan ilk sinema salonu olmakla kalmamış çok amaçlı kullanılmıştır (Şekil 4.15). Yapı yapıldığı dönemde gerek içinde bulunduğu park ile ilgili gerekse iç ve dış mekanıyla ilgili övgüler almıştır. Sinema binası zarif mimari yapısı ve farklı işlevler için kullanılabilir olması sayesinde kısa zamanda Kayserililerin uğrak mekânı olmuştur.

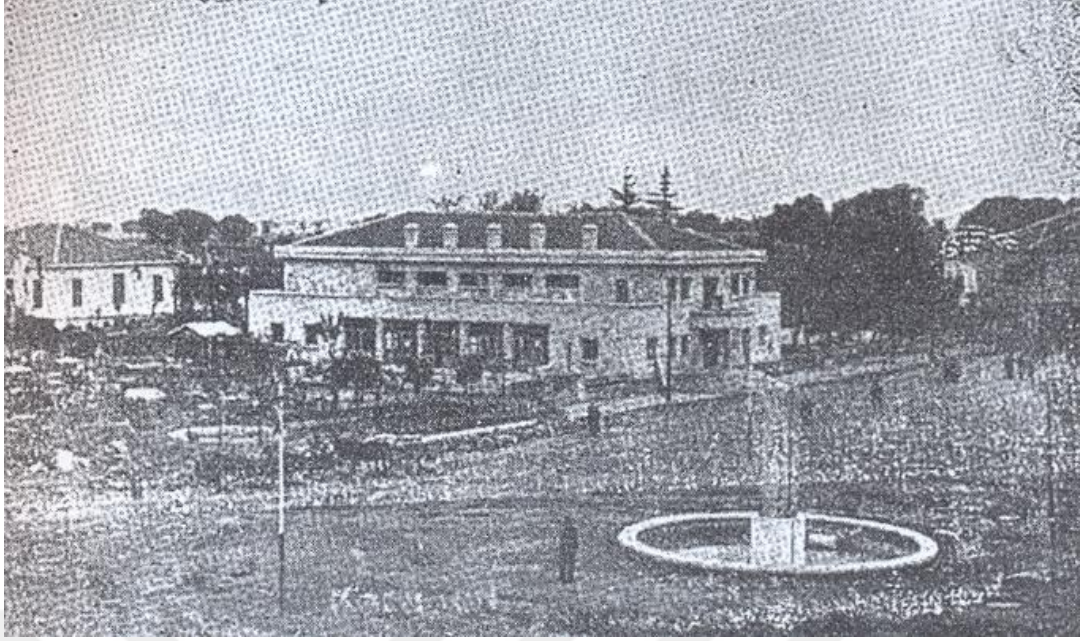
Şekil 4.14: Tan Sineması çevresindeki bayram töreni (Mustafa Şenalp Arşivi).

Tan sineması, iki katlı bir yapıdır. İkinci kat zemin kata göre daha küçüktür ve iki yanda teras yer aldığı görülmektedir. Yapının tasarımında yalın geometrik formlar kullanılmıştır. Simetrik bir cephe düzeni olan sinema binasının giriş bölümünde kolonlar üzerinde duran dairesel formda bir balkon bulunmaktadır. Yapının yapıldığı dönemin eğilimleri göz önüne alındığında giriş bölümündeki kolonların yuvarlak formda kolonlar olduğu düşünülmektedir. Cephede geniş, kareye yakın pencerelerin kullanıldığı görülmektedir. Çatıdaki yer alan bacalar ise dikkat çekici detaylardır. Tan Sineması geçmişe atıfta bulunacak süslemeleri olmayan, modern anlayışa göre tasarlanmış, naif bir yapıdır.

Şekil 4.15 : Tan Sineması ve Saat Kulesi 1937 (Faruk Yaman Arşivi).

Tan Sineması hem kışlık hem de yazlık salonlarıyla hizmet vermiştir. Salon 600 kişi kapasitelidir. Yapının alt katı soğuk hava deposu, üst katın bir bölümü düğün salonu ve kalan alanı gerçek anlamıyla sinema salonu olarak tasarlanmıştır. Tan Sineması özenli iç dekorasyonu ve güzel binasıyla dikkat çeken bir yapı olmuştur (Şekil 4.16). Sinemanın asıl müşterileri ailelerdir. Çoğunlukla yerli filmler gösteren sinema 19 matinesinde yabancı filmler göstermekteymiş. Yabancı filmlerin gösterildiği 19 matinesine genellikle şehrin kalburüstü aileleri, üst düzey devlet memurlarının katıldığı bilinmektedir. Sinema seyircilerin iyi giyimli halleriyle bir anlamda gösteriş yaptıkları sosyal bir ortam olmuştur. Tek gişesi olan sinema hakkında kirlenmiş sarı boyalı olduğu ifade edilmiştir (Elden, 2018).

Şekil 4.16 : Cumhuriyet Alanı ve Belediye (Tan) Sineması (Erkiletlioğlu, 1998).

Gazetelerde yayınlanan sinema seanslarından 1962 yılında Tan Sinemasının hala çalıştığını anlamaktayız (Şekil 4.17). Yapı Cumhuriyet Meydanı genişletme, Valiliğin önünün açılması çalışmaları kapsamında 1960'ların başında yıkılmıştır.

Tan Sineması : Telefon 1102

AŞK ÇİÇEĞİ

DEHŞET KORSANLARI

Orduevi Sineması

ÖĞLEDEN SONRA AŞK

SİNEMALARDA Bu hafta

TAŞ

1-HAMAL
İ. Atasoy

2-BİR ARAYA
GELEMİYİZ
O. Gencebay

ALEMDAR

1-NEREYE
ARKADAŞ
Aytaç Arman

2-SEN
VE BEN
A. Okay

BÜYÜK

1-AŞK
RÜZGARLARI
Yabancı film

2-ESMER
TILKI
Yabancı film

OĞULCUKLU

1-LOKUM GİBİ
Yabancı film

2-KİNG-KONG
Y. film

MATİNALAR

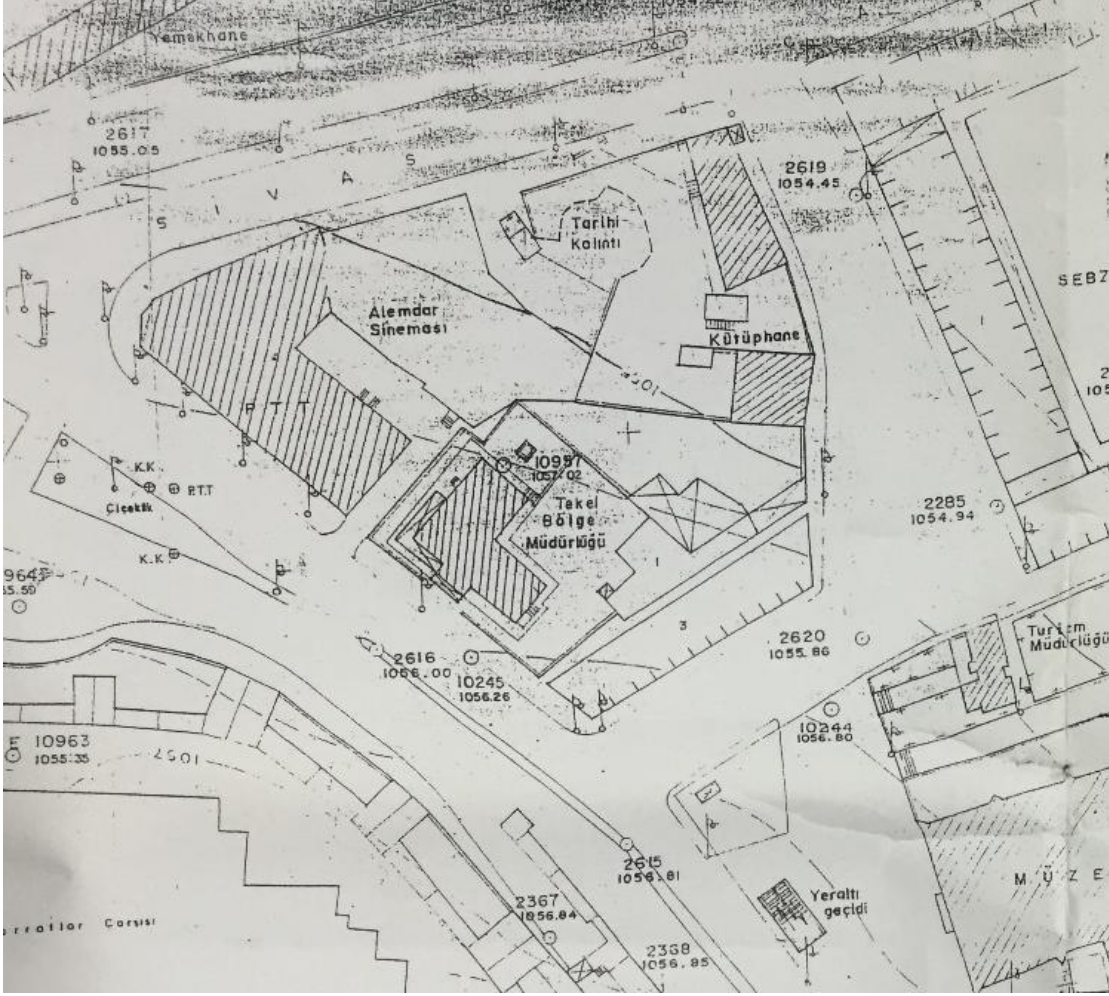
11,00 14,30

21,00

Şekil 4.17 : 7 Haziran 1962 tarihli Hakimiyet Gazetesi Sinema haberi (sol) ve 24 Mayıs 1977 tarihli Kayseri Haber Gazetesi Sinema haberi (sağ).

4.2 Kayseri Alemdar Oteli ve Sineması

Alemdar Oteli ve Sineması günümüzdeki Orduevi'nin karşısında yer almıştır. Zeynel Abidin Türbesi'nin bulunduğu adada konumlanan yapının yanında PTT Binası onun yanında Tekel binası, Fevzioğlu İş Hanı bulunmuştur (Şekil 4.18). Sivas Caddesi üzerinde konumlanan yapı özel mülktür ve Mehmet Alemdar isimli şahsa aittir.

Şekil 4.18 : Zeynel Abidin Türbesi ve Ok Burcu'nun bulunduğu adada yer almış yapılar (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).

Alemdar Otel ve Sineması ile ilgili ikincil kaynaklarda herhangi bir veri bulunamamıştır. Kayseri Vilayet Gazetesi 20 Ağustos 1945 tarihinde şehir röportajları bölümünde Alemdar Otel hakkında Şakir Sungar isimli yazarın Mehmet Alemdar ile yaptığı röportaj önemli bilgiler içermektedir. Yapıya dair edinilen veriler gazete haberleridir. Sungar'ın ifadesine göre Otel bol ışıklı birçok salon, 28 oda ve 60 yatak kapasitesine sahiptir. Geniş cepheli üç katlı bina PTT idaresinin otomatik telefon santrali binasının bitişiğinde yer almıştır. Ayrıca otelin altında mağazalar bulunmaktadır. 1961 tarihinde yazılmış bir dilekçede yer alan çizim ile fotoğraflar uyumludur (Şekil 4.19). Bu üç katlı binaya ek olarak sonraki yıllarda Sinema binası yapılmıştır.

Telgraf ALEMDAR
Telefon 1214

Kayseri, 10-4-1961

Şekil 4.19 : 10 Nisan 1961 tarihli Belediyeye gönderilmiş dilekçede bulunan çizim
(Melikgazi Belediyesi Arşivi).

Röportajda ikinci kata mozaik kaplı zarif küpeşteleriyle etrafı süsleyen bir merdivenle ulaşıldığı aktarılmıştır. Üçüncü katın ikinci kat ile aynı olduğunu ve son derece modern ve temiz olduğu ifade edilmiştir. Yazar otelin yan tarafındaki geniş arsayı merak etmiş Mehmet Alemdar'a sormuştur ve bu alana yakında sinema binası yapılacağını, binanın alt katı bar üst katı sinema olacağını yakında inşaata başlanacağını öğrenmiştir. Yapıdan övgü ile bahsedilmiştir; "...Çok usta bir mimarın bütün zekâ ve kabiliyetini harcayarak vücuda getirdiği bir pılanın kusursuz tatbik edildiği ilk bakışta anlaşılan binanın dışı gibi içindede iç alıcı bir güzellik ve zarafet var..."

30 Ocak 1947 tarihli Kayseri Vilayet Gazetesinde "Şehrimizde üçüncü sinama" başlığı altında Alemdar Sinemasının yapılacağını haberi duyurulmuştur. Haberde sinemanın Alemdar Otelinin bitişiğinde olacağı ve 600 kişi kapasitesi geniş salonun inşasının ilkbaharda başlanıp sonbaharda biteceği belirtilmiştir.

12 Haziran 1963 tarihli inşaat ruhsatnamesinde yer alan bilgilere göre 2572 m² alanda sinema yapısına ruhsat verilmiştir. Yapının yüksekliğinin 16 metre olacağı yol seviyesinin üstünde 6 kat altında 1 kat olmak üzere toplam 7 katlı olacağı bilgisi bulunmaktadır. Yapı kullanma izin belgesine göre 1965 yılında inşaat tamamlanmıştır. 1970 yılına ait İnşaat Ruhsatnamesi incelendiğinde yapının taşıyıcı sistemi iskelet sistem olduğunu ve giriş katında 334 m²'lik fırın yer aldığı bilgisi edinilmiştir.

1969 yılında Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) Genel Kurulu toplantısı Kayseri Alemdar Sineması'nda yapıldığını o zamanlarda yapılan bir saldırıya dair haberden

öğrenmekteyiz (Yalçın, 1998). Demek ki bu yapı da Tan Sineması gibi sinema dışında başka sosyal etkinliklere de mekân olmuştur.

1987 yılında Mehmet Alemdar'ın Belediye Başkanlığına yazdığı dilekçeye ulaşılmıştır. Bu belgede Alemdar Sinema yapısının artık iş yapmadığını bu sebeple bina dışında hiçbir değişiklik yapmadan iç mekânlarda tadilat yapılması gerektiğini ifade etmiş ve tadilat için izin istemiştir. Ayrıca yazısında "istimlâke kadar" ifadesini kullanmıştır. 1987 yılında yapının arazisinin istimlâk edileceğini bilindiğini anlıyoruz.

26 Şubat 1988 tarihli İnşaat Ruhsatı ve Yapı Kullanma İzin belgesinde 1963 tarihinde ruhsatlanan Sinema Binasının tadilatının yapıldığı ve 30 adet dükkânın 1134 m² alanda düzenlendiğini tespit edilmiştir (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 : Sağ tarafta görünen sarı renkli yapı Alemdar Sineması (İl Yıllığı, 1973).

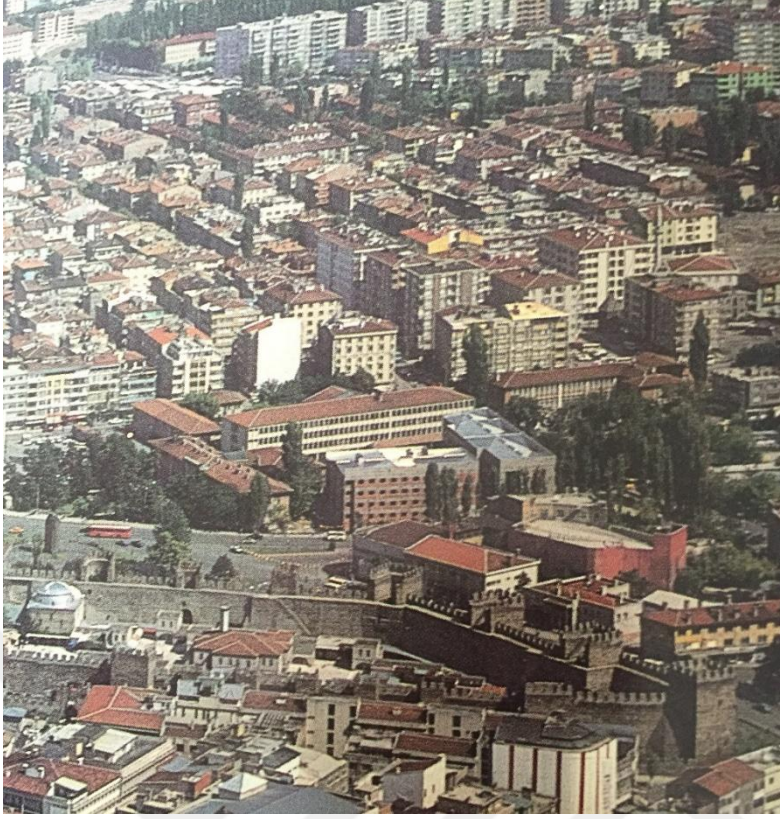
Kayseri Melikgazi Belediye Arşivinden alınan çizimler incelendiğinde 1963 yılında ruhsatlanan Sinema binasında bodrumda teknik birimler, zemin katta sinema salonu ve bekleme salonu, birinci katta düğün salonu, ikinci katta salonun balkon bölümü ve fuayesi, üçüncü katta lojman, dördüncü katta yazlık sinema ve lojman ve beşinci katta lojman yer almıştır. Planlar, kesit ve görünüş ekte yer almaktadır (Ek A). Ön cephe çizimi incelendiğinde yapının rasyonel ve modern bir yaklaşımı olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 4.21).

Şekil 4.21 : Alemdar pasajı, Alemdar Oteli, PTT Telefon Santral Binası,1990
(Karakaya, 2006).

1986 yılına ait çizimlerde ise bodrum katta teknik birimler ve dükkânlar, zemin katta dükkânlar, birinci katta otel lobisi ve odalar, ikinci, üçüncü ve dördüncü katta otel odaları bulunduğu tespit edilmiştir. Sinema salonu ortasına yürüyen merdiven yapılmış ve yapı pasaja dönüştürülmüştür.

1990'lı yıllarda Zeynel Abidin Türbesinin bulunduğu adadaki Postane Binası, Alemdar Sineması ve pasajının yıkılması istenmektedir (Şekil 4.22). 1990 yılında Zeynel Abidin Türbesinin yakınında bulunan eski hal binası Argıncık mevkiindeki yeni hal binasına taşınmış ve eski hal binası yıktırılmıştır. Eski hal yapısının alanı Büyükşehir Belediyesine aittir. Belediye bu alanı söz konusu yapıların sahiplerine Postane, Alemdar Sineması ve pasajının boşaltılması takdirde takas olarak vermiştir. Özel mülk olan Alemdar sineması ve pasajı 1997 tarihinde yıkılmıştır. Alemdar Otel ve Pasajı'nın yıktırılması karşılığında günümüzde Orduevi'nin karşısında bulunan alan verilmiştir. Alemdar İş Merkezi zemin katları dükkân, üst katları büro ve son katı düğün salonu olarak düzenlenmiştir.

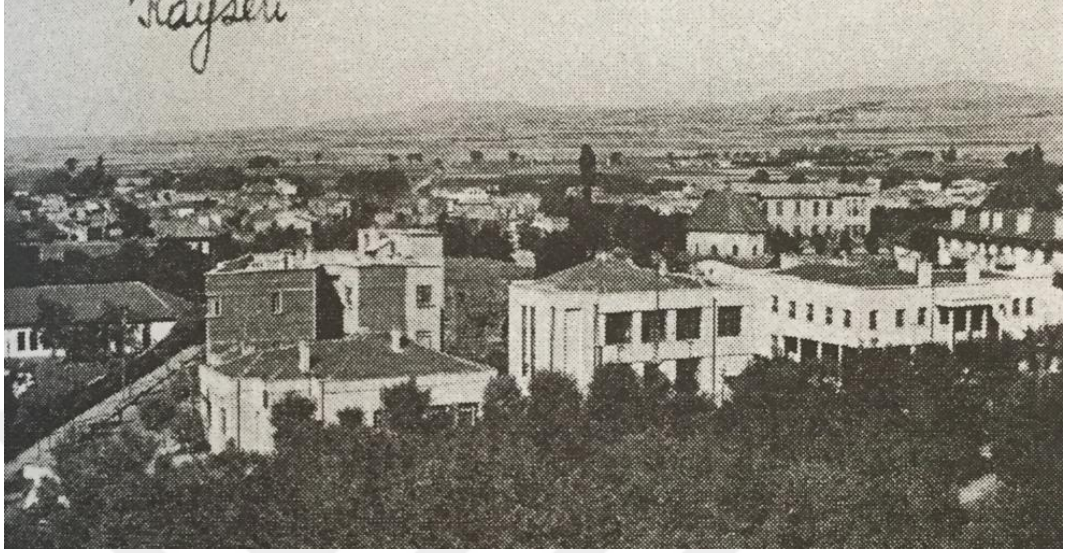
Şekil 4.22 : Kale, Hükümet Konağı, PTT Binası, Tekel Binası, Alemdar Sineması, Fevzioğlu İş Hanı.

4.3 Kayseri PTT Binası

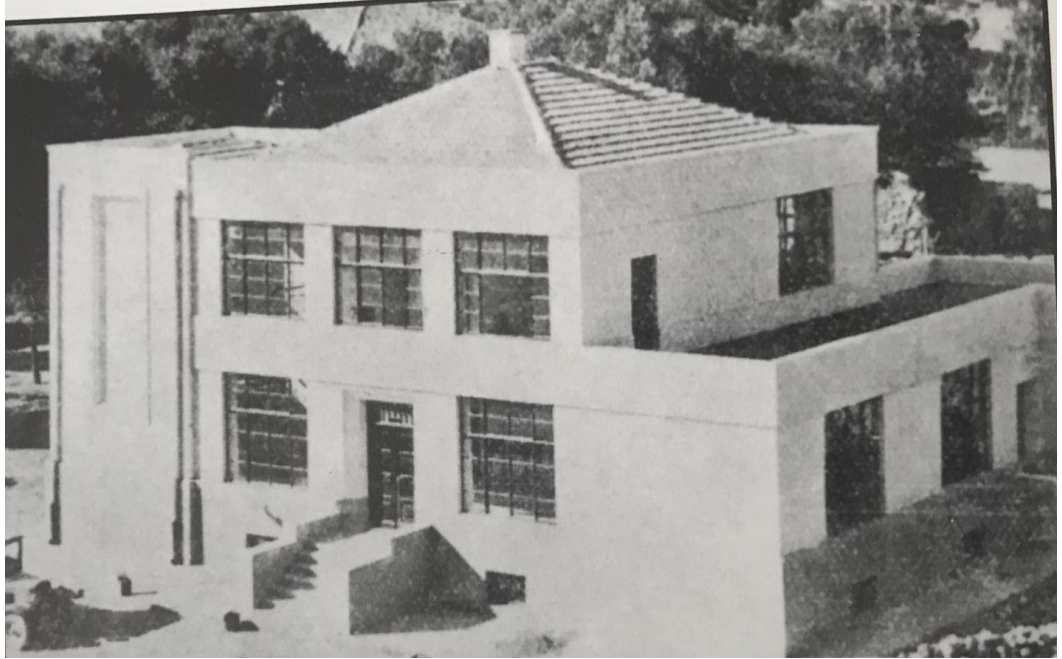
4 Aralık 1930 tarihli Kayseri Gazetesi'nde Kayseri posta ve telgraf müdürlüğünden başlığıyla şöyle bir haber bulunmaktadır; "Kayseride yapılmakta olan posta ve telgraf binasının üst kat tuğla duvarlarının bir buçuk tuğlaya iblağı ve bir koridor teşkil etmek üzere yarım tuğla duvar imali 3-12-930 tarihinde saat 16 da pazarlık suretile ihale edileceğinden taliplerin posta müdürlüğüne müracaatları." Bu haberden anlaşıldığı üzere 1930 yılında yeni bir postane binası yapılmaktadır. 5 Ekim 1936 tarihinde Kayseri Gazetesi'ndeki başka bir haberde ise Kayseri Posta Telgraf, Telefon Müdürlüğünden şu bilgi halka duyurulmuştur; "27-9-936 tarihinden itibaren Kayseri-Ankara, İstanbul, Zonguldak ve Kırıkkale merkezleri arasında telefon konuşmaları başlamıştır." Bu haber sayesinde 1930'da yapılmakta olan binanın kullanılmaya başlandığı düşünülebilir.

İkincil kaynaklarda Tekel Binası ve PTT Binasının 1939 yılında yapılmaya başlanıp 1942'de açıldığı yazmaktadır. Fakat Tekel Binasının mevcut olduğu bir fotoğrafta bahsedilen PTT Binası yerinde başka bir yapı bulunmaktadır (Şekil 4.23). Ayrıca bu

yapı fotoğraf arşivlerinde postane olarak belgelenmiştir. Bu durumda tekel binasının yanındaki yapının 1930'lu yıllarda yapılan daha önceki postane binası olduğu düşünülmektedir (Şekil 4.24).

Şekil 4.23 : Tekel Binası ve Postane Binası yan yana, arkada Zeynel Abidin Türbesi (Faruk Yaman Arşivi).

Şekil 4.24 : 1930'larda yapıldığı düşünülen Postane Binası (Nihat Karakaya Arşivi).

1930'da yapımına başlanan Postane Binasının modern tarzda tasarlandığı söyleyebiliriz. Yapı rasyonel biçimde dik açılı formların birleşimiyle oluşmuştur.

Cephelerinde tarihe atıfta bulunacak herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Yapının süslemesi kendini oluşturan hacimlerin organizasyonundaki oranlardır.

Binaya yalın bir merdivenle giriş sağlanmıştır ve girişinin yer aldığı orta kısmında simetrik biçimde geniş, çerçeveli kareye yakın pencereler bulunmaktadır. Girişin bir tarafında açıklık bulunmamakta ve dikey algıyı kuvvetlendirici dikdörtgen bir çerçeve yer almaktadır, diğer tarafında ise kütle olarak üst katta geri çekilerek teras oluşturulmuş bir tasarım söz konusudur. Ayrıca orta kısmın çatısının kırma çatı olup yan bölümlerin teras çatı olması da tek düzeliği kırmıştır. Binanın doluluk boşluk anlamında oranlarının iyi kurgulandığını söyleyebiliriz.

19 Mayıs 1932'de çekilmiş bir fotoğrafta 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramında Kayseri Cumhuriyet Meydanı-Talas arasında yapılacak bisiklet yarışı sporcularının bu yapının önünde poz verdiği görülmektedir (Şekil 4.25). Bu durumda 1932 yılında yapının tamamlanmış olduğu düşünülebilir.

Şekil 4.25 : Postane Binası önünde 19 Mayıs 1932 Gençlik ve Spor Bayramında Kayseri Cumhuriyet Meydanı-Talas arasında yapılacak bisiklet yarışı sporcuları (Nihat Karakaya Arşivi).

Tarihi bilinmeyen başka bir fotoğrafta ise uzakta görünen postane binasının yakınlarında Kale ve Zeynel Abidin Türbesi olduğu görünmektedir. Yapının Tekel Binası ve ya yıkılan PTT Binasının yakınında olduğunu destekleyen bir fotoğraftır (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 : Sırasıyla Kale, Postane Binası, Zeynel Abidin Türbesi 1932 (Nihat Karakaya Arşivi).

28 Ekim 1940 Kayseri Gazetesinde PTT müdürlüğünden bir ihale haberinde şu ifadeler bulunmaktadır; "Kayseri PTT müdürlüğü binasının boş teraçesine yaptırılacak dört oda bir kademhane ve teferruatı 15 ikinci teşrin 1940 günü ihalesi yapılmak üzere eksiltmeye konulmuştur." 17 Temmuz 1941 yılında yayınlanan bir yazıda ise Kayseri PTT binasının bitişiğindeki arsaya mevcut plana göre inşa ettirilecek telefon binasının ihale tarihi açıklanmıştır. Bu haberler göz önüne alındığında Sivas Caddesi köşesinde yer almış olan PTT telefon santrali yapısının üst katının sonradan ilave edildiği düşünülmektedir. Fotoğraf incelendiğinde de ilk iki kat ile üçüncü katın biçimlenişinde farklılıklar olduğu tespit edilebilir (Şekil 4.27).

Şekil 4.27 : PTT Telefon Santrali Binası (Karakaya, 2006).

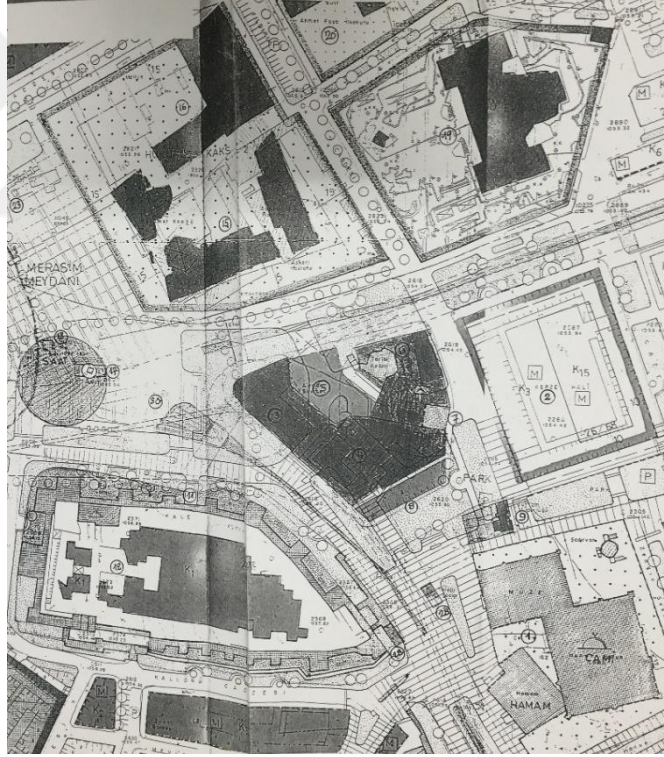
Halit Erkiletlioğlu, PTT binasının 1939 yılında inşaatına başlandığını Vali Şefik Soyeri zamanında 1942 yılında tamamlanarak hizmete girdiği ifade etmiştir (Erkiletlioğlu, 1998). Kaynaklarda PTT ve Tekel binasının aynı zamanlarda yapıldığı ve açıldığı ifade edilmiş olsa da fotoğraflarda Tekel Binasının yanında yer alan yapıların birbirinden farklı olduğu ve tarihler konusunda belirsizliğin olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.28). 1930 yılında yeni bir Postane Binası inşa edildiği bilinmekte fakat bu yapının kaç yılında yıkılıp ikinci Postane Binasının yapıldığı kesin olarak bilinmemektedir.

Şekil 4.28 : PTT Binası, Tekel Binası, arkada Alemdar Sineması (Tekinsoy, 2011).

İkinci PTT Binasının planlarına ulaşamamıştır. Fotoğraflar üzerinden yapının cephesi incelendiğinde yalın geometrik formların kullanıldığı görülmektedir. Yapının Cumhuriyet Dönemi II. Ulusal Mimarlık Akımı anlayışıyla modern çizgide tasarlandığı söylenebilir. Kolonlarla güçlendirilen giriş, kolonların cephe boyunca devam etmesi, dik açının egemenliği ve yapının her türlü dekoratif tarihi detaydan arınmış olması bu akımın örneklerinde görülen özelliklerdir.

1990'lı yıllarda Belediye Zeynel Abidin Türbesinin bulunduğu adadaki Postane Binası, Tekel Binası, Fevzioğlu İş Hanı, Alemdar Sineması ve pasajının yıkılması istemektedir (Şekil 4.29). Bu sebeple Belediye'ye ait olan eski Hal Binası alanı bu yapıların yıkılması karşılığında takasla söz konusu yapıların mülk sahiplerine verilmiştir (Şekil 4.30). Böylelikle Alemdar Sineması ve pasajı boşaltılmış ve yıkılmıştır. Postane ise yeni yapılan binanın inşaatının bitmesini beklemiştir (Tekinsoy, 2011).

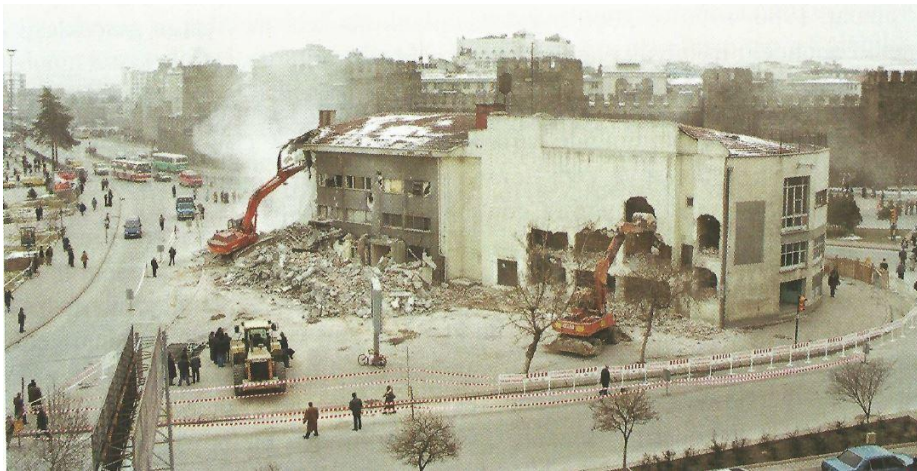

Şekil 4.29 : 1- Hunat Külliyesi, 2- Eski Hal Binası, 3- PTT Binası, 4- Tekel Binası, 5- Alemdar Sineması, 7- Zeynel Abidin Türbesi, 8- Fevzioğlu İş Hanı, 9- Turizm Müdürlüğü, 11- Kayseri Lisesi, 15- Yeni Hükümet Binası (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).

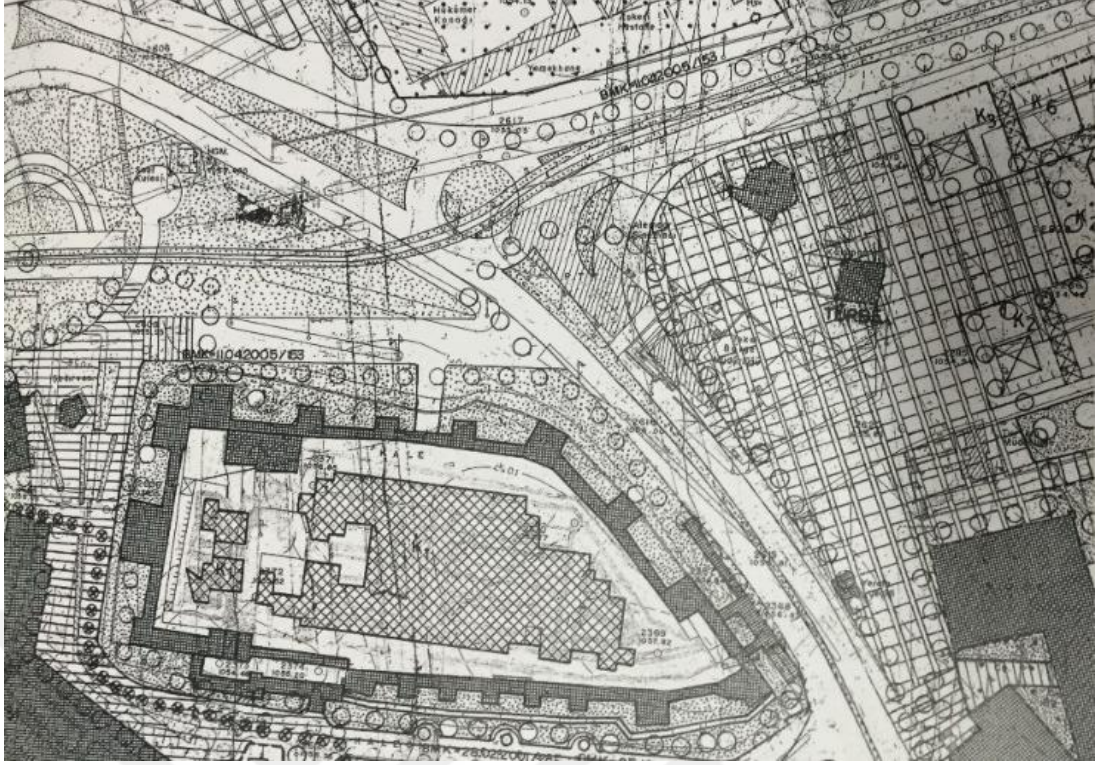

Şekil 4.30 : Eski Hal Binası (Mustafa Şenalp Arşivi).

Yol çalışmalarında Hunat Cami önünden Sivas caddesine doğru giden yan yol bu yapıların bulunduğu ada üzerinden geçirilmiştir (Şekil 4.32). Postane binası ise yeni yapılan binası bitmediği için taşınamamış, bina ve telefon santrali Cumhuriyet Meydanı'nda yolun ortasında kalmıştır (Şekil 4.33). Eski hal binasının arazisinden verilen alana inşası süren postane ve santral binası 7 yıl meydanın ortasında kalan eski postane binasında hizmet vermiştir. 7 yılın ardından 2004 yılında, Hunat Medresesi'nin yanında bulunan Turizm Müdürlüğü'nün boşalttığı bina postane olarak düzenlenmiş ve postanenin geçici süre buraya taşınması sağlanmıştır. Meydanın ortasında kalan binada boşaltıldıktan sonra Şubat 2004 tarihinde bu son binada yıkılarak yok edilmiştir (Şekil 4.31) (Tekinsoy, 2011). Cumhuriyet Meydanı genişletildikten sonra ortasından tramvayın geçtiği yeni düzenleme uygulanmaya başlanacaktır.

Şekil 4.31: PTT Binası yıkılışı (Tekinsoy, 2011).

Şekil 4.32 : Cumhuriyet Meydanı'nın günümüzdeki ve 1990'lardaki çiziminin görüntüsü (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).

Şekil 4.33 : Yıkılmadan önce meydanın ortasında kalan PTT Binası (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).

4.4 Kayseri Tekel Binası

Kayseri Tekel Binası'nın 1939 yılında yapımına başlanmıştır. Yapı 1942 yılında tamamlanarak hizmet vermeye başlamıştır (Erkiletlioğlu, 1998). Zeynel Abidin türbesinin bulunduğu adada bulunan yapı Cumhuriyet Dönemi eserlerindendir.

7 Şubat 1938 tarihli Kayseri Gazetesinde yer alan "Kayseride rakı fabrikası yapılacak" başlıklı haberde İnhisarlar Vekaletinin kararlarından bahsedilmiştir. Başmüdürlük binasından söz edilmemiştir. 22 Temmuz 1940 tarihli Kayseri gazetesinde Kayseri İnhisarlar Başmüdürlüğünden bir ihale haberi yayınlanmıştır. 1 Eylül 1941 yılında yayınlanan haberde ise Kayseri İnhisarlar Başmüdürlüğü binasında memur alımı için sınav yapılacağı duyurulmuştur. 2 Ocak 1947 yılına gelindiğinde İnhisarlar Başmüdürlüğü yerine Tekel Genel Müdürlüğü ifadesi kullanılmıştır.

Tekel Binası'nın cephe düzeninden yapının modern yaklaşımla tasarlandığı anlaşılmaktadır. Yapının tasarımında sadelik ve fonksiyonellik ön plandadır. Girişinde bulunan dairesel kolonlar dışında yapı dikdörtgen ve köşeli hatlara sahiptir (Şekil 4.34). Girişin üzerinde çatı seviyesinde konsol döşeme ve altında dört adet iki kat boyunca devam eden yuvarlak kolonlar bulunmaktadır. Bina cephesinin yaklaşık olarak ortasında yer alan bu elemanlarla giriş vurgusu göze çarpar. Yapının Hunat Külliyesi tarafında iki katta da dikdörtgen pencereli bir cephe kurgusu görülmektedir. Yapının Cumhuriyet Meydanı tarafında ise ikinci katında dikdörtgen pencere düzeni varken giriş katında geri çekilen kütle ve kolon sırasıyla yarı açık alan oluşturan bir tasarım söz konusudur (Şekil 4.35).

Yapının planlarına erişilememiştir. Ancak Kayseri Melikgazi Belediyesi arşivinde bulunan 2355 evrak numaralı 29 temmuz 1970 tarihli Tekel Genel Müdürlüğünün Belediye Başkanlığına yazdığı bir dilekçe ile Başmüdürlük Merkez Binasının avlusu olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 4.34 : Tekel Binası (2 Kasım 1995 Yeni Kayseri Gazetesi).

Şekil 4.35 : Kayseri Tekel Binası (Erkiletlioğlu,1998).

1980’li yıllarda iç kalenin kuzey doğusundaki Zeynel Abidin türbesinin bulunduğu adada bulunan yapıların yıkılması için çalışmalar yapılmış olsa da resmi ve özel pek çok bina geniş bir alan kapladığı için bu istek o yıllarda henüz gerçekleşmemiştir. Söz konusu adada yer alan Tekel binasının boşaltılması karşılığında Tekel Müdürlüğü’ne Bozantı Caddesi üzerinde büyük bir parsel verilmiştir. Cumhuriyet Meydanı’ndaki Tekel Binasının Bozantı Caddesindeki yeni binaya taşınması ve depo

olarak kullandıkları Memleket hastanesini Büyükşehir Belediyesi'ne vermeleri istenmiştir. Meydan'daki Tekel Binasının taşınması bu şekilde olmuştur (Tekinsoy, 2011). Zeynel Abidin Türbesi ve Ok Burcu yapılarının yakınında olması sebebiyle Şubat 1996 yılında belediyenin yeni meydan tanzimi için yıktırılmıştır (Şekil 4.39) (Erkiletlioğlu, 1998). Yapının yıkımına ilişkin bilgilere dönemin gazetelerinden ulaşılmıştır.

8 Ocak 1996 tarihli Kayseri Akın Günlük gazetesinde Tekel Başmüdürlüğünün artık 1992 yılında temeli atılan yeni kompleksine taşınacağı ve burada hizmet vereceği duyurulmuştur (Şekil 4.36).

Şekil 4.36 : Tekel Binası detay fotoğraf (8 Ocak 1996 Kayseri Akın Günlük Gazetesi).

12 ocak 1996 günü Kayseri Gündem gazetesinde yer alan haber “Tekel binasında yıkılıyor” başlığıyla yazılmıştır. Haberde Tekel Müdürlüğü’nün yeni binasına taşınma işlemi tamamlanır tamamlanmaz eski binanın yıkımına başlanacağı yazmaktadır. Ayrıca haberde Büyükşehir Belediyesi Fen Daire Başkanı Kemalettin Cengiz Tekinsoy Meydan projesi çalışmalarıyla ilgili şunları söylemiştir;

“...1995 yılında projesi hazırlanan ve hızlı bir şekilde çalışmalara başlanan Meydan Projesinde ilk olarak Feyzioğlu binasının yıkımı gerçekleştirildi. Bunun yanında Tekel Müdürlüğü ile anlaşıldı. Şu anda taşınma işlemleri tamamlanmak üzere. Taşınma işleminden sonra yıkıma başlayacağız. Ayrıca

PTT ile binanın boşaltılması konusunda protokol imzalandı. Posta işletmesi yeni binasına taşındığı zaman yıkım gerçekleştirilecek. Vilayetinde taşınmasının ardından Meydan projesi gerçekleşme aşamasına gelecek. Sadece Alemdar ile henüz bir anlaşma sağlanmadı.”

22 Şubat 1996 tarihli Kayseri Gündem gazetesi “Büyük meydana adım adım...” adlı haberde yıkılma sırasının Tekel Binasına geldiğini şu sözlerle anlatılmıştır (Şekil 4.37);

“Kayseri Cumhuriyet Meydanının Türkiye’nin en büyük meydanı olması için yapılan çalışmalar devam ediyor. Valilik binası ve Fevzioğlu işhanının yıkılmasından sonra, Tekel boşaltılarak yıkılması çalışmalarına başlandı. Büyük projeye adım adım yaklaşırken, PTT binasının boşaltılması bekleniyor...”

Şekil 4.37 : Yıkım çalışmaları sırasında Tekel Binası ön cephesi (22 Şubat 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).

29 Şubat 1996 tarihli Kayseri Gündem gazetesinde yer alan bir köşe yazısında Tekel binasının yıkım çalışmalarının devam ettiği ifade edilmiştir ayrıca yazar bu yıkım çalışmaları sırasında can güvenliği ve çevre kirliliği için hiçbir tedbirin alınmadığını eleştirel bir dille kaleme almıştır (Şekil 4.38).

Şekil 4.38 : Tekel Binası yıkılırken (29 Şubat 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).

Tekel Binası'nın yanında bulunan Sait Azmi İşhanının yıkılmasından sonra Tekel Binası da 1996 yılında yıkılmıştır (Şekil 4.39).

Şekil 4.39 : Tekel Binası, Fevzioğlu İş Hanı ve Hükümet Konağı yıkıldıktan sonra Cumhuriyet Meydanı görüntüsü (Mustafa Şenalp Arşivi).

Kent belleğinde önemli bir yer tutan Tekel, Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'ndan devraldığı ve ilerletmeye çalıştığı bir işletmedir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında İnhisar Umumi Müdürlüğü olarak faaliyet sürdüren kurum

isim değiştirmiştir. Avrupa'nın gerisinde kalmak istemeyen Türkiye sanayileşme reformları doğrultusunda pek çok ilde Tekel fabrikaları, idari binaları yaptırmıştır. Ankara, İstanbul, İzmir başta olmak üzere Balıkesir, Diyarbakır, Kayseri, Trabzon gibi birçok şehirde yapılar yapılmıştır.

1928 yılında Ankara Tekel Başmüdürlüğü (şekil 4.40), 1920'lerde İzmir Tekel Binası (şekil 4.41), 1930'lu yıllarda Balıkesir Tekel Binası (şekil 4.42) erken dönem inşa edilen örneklerdendir. Bu yapılar Selçuklu ve Osmanlı motifleri taşıyan süslemeler, silmelerle ayrılmış katlar, geniş saçaklı çatılar, kemerli pencereler gibi unsurlarla I. Ulusal Mimarlık Dönemi özelliklerini taşırlar.

şekil 4.40 : Ankara Tekel Başmüdürlüğü (Url-14).

şekil 4.41 : İzmir Tekel Binası (Url-15).

Şekil 4.42 : Balıkesir Tekel Binası (Url-16).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan örnekler I. Ulusal Mimarlık akımı özelliklerini yansıtırken 1930'ların sonunda itibaren inşa edilen Tekel binalarında II. Ulusal mimarlık akımı etkileri görünmektedir. Örneğin, 1937 yılında inşa edilen Ankara İnhisarlar Umum Müdürlüğü binası (Şekil 4.43), Sedat Hakkı Eldem'in modernizm çizgisinde tasarlandığı yapılardandır (Çelik, 2017). İlk aşaması 1951 yılında ikinci aşaması 1965 yılında yapılmış Trabzon Tekel Binası da II. Ulusal mimarlık akımı özelliğini göstermektedir (Şekil 4.44) (Topaloğlu, 2013).

Şekil 4.43 : Ankara İnhisarlar Umum Müdürlüğü (Topaloğlu, 2013).

Trabzon Tekel Binası betonarme yapım tekniği ile inşa edilmiştir. İç mekânda 25 cm yarıçaplı, daire kesitli, betonarme kolonlar bulunmaktadır (Topaloğlu, 2013). Kayseri Tekel Binası'nın girişinde yer alan daire kolonların boyutu bilinmemekle birlikte form olarak benzer olmalarının tesadüf olmadığı düşünülmektedir.

Şekil 4.44 : Trabzon Tekel Binası ana giriş kısmı (sol) ve iç mekânda yer alan yuvarlak kolonlar (sağ) (M.R. Sümerkan kişisel arşivinden alınmış görsellere Gürkan Topaloğlu'nun tezinden ulaşılmıştır).

Diyarbakır Tekel Müdürlük Binası, 1950'li yıllere doğru yapılmış bir örnektir. Dönemin mimari akımına uygun biçimde, geleneksel sivil mimariden esinlenerek inşa edilmiş ve önceki örneklerden bu anlamda farklıdır (Şekil 4.45) (Dalkılıç ve Hanifeoğlu, 2011). Fakat iç mekandaki yuvarlak formdaki kolonlar Kayseri ve Trabzon Tekel binaları ile ortaktır.

Şekil 4.45 : Diyarbakır Eski Tekel Binası (sol) ve 2008 yılına ait iç mekân fotoğrafı (sağ) (Url-17) (Url-18).

4.5 Kayseri Fevzioğlu İş hanı

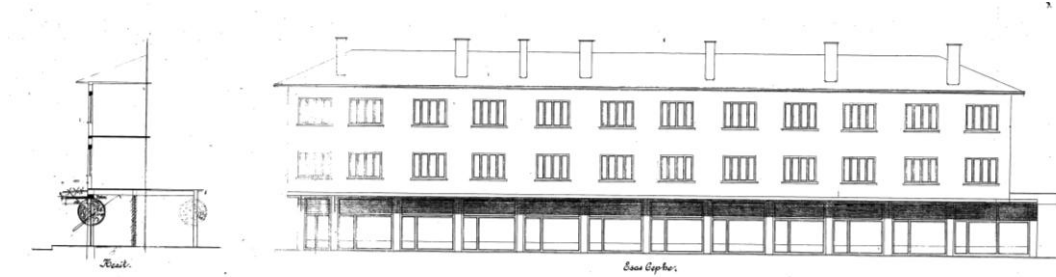
Kağnı pazarı olarak adlandırılan mevkide bulunan yapı, Sait Azmi İş Hanı ya da Kör Sait'in binası olarak da bilinmektedir (Şekil 4.46). Yapının yapım yılına dair resmi

kaynaklarda veya ikincil kaynaklarda herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Sözlü tarih araştırmaları sayesinde yapının inşa edildiği tarih hakkında bilgilere erişilmiştir. İş hanının kullanıcılarıyla yapılan görüşmeler sonrasında 1930'lu yıllarda yapıldığı öğrenilmiştir.

Şekil 4.46 : Fevzioğlu İş Hanı, Kağıncı Pazarı, arkada eski Hal Binası, 1976 (Nihat Karakaya Arşivi).

13 Kasım 1962 yılında yapı için tadilat izni istendiği Kayseri Belediye Başkanlığına yazılmış bir dilekçeden öğrenilmiştir. Yapının önündeki geçidin dükkânların içine dâhil edilmesi konusunda tadilat yapılmıştır (Şekil 4.47). Belgelere göre 72 m² yapının alanı arttırılmıştır.

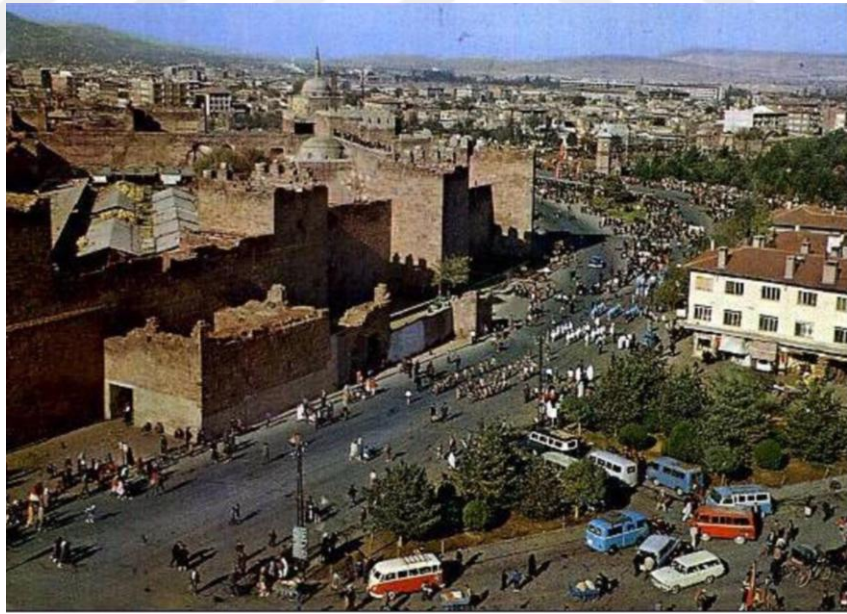
Şekil 4.47 : Fevzioğlu İş Hanının 1962'de hazırlanmış tadilat projesi, kesit ve ön cephe çizimi (Melikgazi Belediye Arşivi).

Fevzioğlu İş Hanının tasarımı yalın ve işlevseldir. Ritmik pencere düzeni, arkadlı zemin kat planı, net dikdörtgen formu, süslemeden uzak hali ile modern yaklaşımın ürünüdür (Şekil 4.48).

Şekil 4.48 : Fevzioğlu İş Hanı (Mustafa Şenalp Arşivi).

Yapının giriş katında dükkânlar, üst iki katında bürolar bulunduğu bilinmektedir. Giriş katında 1 eczane, 1 berber kalanında ise bakliyat hububat ticareti yapan dükkânlar yer almıştır (Şekil 4.49).

Şekil 4.49 : Kale ve Fevzioğlu İş Hanı (Mustafa Şenalp Arşivi).

Fevzioğlu İş Hanı Belediye Başkanı Şükrü Karatepe döneminde meydan düzenleme çalışmaları kapsamında yıkılmıştır. Yapının yıkım aşamaları hakkında bilgilere 1990'lı yılların gazete haberlerinden erişilmiştir.

2 Eylül 1995 Yeni Kayseri gazetesinin “Geri sayım başladı” başlıklı haberinde Fevzioğlu İşhanının 10 eylül 1995 tarihine kadar boşaltılacağı duyurulmuştur (Şekil 4.50).

Şekil 4.50: Fevzioğlu (Sait Azmi) İşhanı (2 Eylül 1995 Yeni Kayseri Gazetesi).

6 eylül 1995 kayseri akın günlük gazetesinde yer alan haberde şu ifadeler yer almıştır; “Türkiye’nin en büyük, Dünyanın sayılı meydanları arasına gireceği iddia edilen Cumhuriyet meydanı, köklü değişikliklere neden olacak. Geçtiğimiz günlerde yıkımına başlanan Feyzioğlu işhanından sonra sıra Tekel Başmüdürlüğü ve PTT binasına gelirken, bu değişikliklerden tarihi saat kuleside nasibini alacak.”

13 Eylül 1995 Yeni Kayseri Gazetesi “Fevzioğlu işhanı yıkılıyor” başlıklı haberde işhanının boşaltıldığı ve yıkılmaya başlandığı yazılmış ayrıca bu konuda halkın duyarlı yaklaştığı ifade edilmiştir. Vatandaşlar meydan düzenlemesine dair olumlu görüşlerini şu sözlerle açıklamıştır (Şekil 4.51).;

“Kayseri büyük bir şehir. Bu nedenle mevcut ortam Kayseri’ye yetiyor. Ancak Kayseri gelişme yolunda büyük adımlar atıyor. Önümüzdeki yıllarda artabilecek trafiği ve bu trafiğin getireceği problemleri ortadan kaldırmak için şimdiden tedbir alınması gerekiyor. Bu nedenle Büyükşehir Belediyesinin başlattığı bu çalışmayı destekliyoruz.”

Şekil 4.51: Fevzioğlu İşhanı yıkım çalışmaları (25 Eylül 1995 Yeni Kayseri Gazetesi).

25 Eylül 1995 Yeni Kayseri Gazetesi “Meydan düzenlemesi başladı” başlıklı yazıda Cumhuriyet meydanının düzenlenmesi sırasında eski PTT binası, Alemdar iş merkezi, Kütüphane, Tekel binasının da zaman içinde yıkımına başlanacağı aktarılmıştır. Ayrıca bu meydan düzenlemesiyle Cumhuriyet Meydanının Türkiye’nin en büyük meydanı olması ve yıkılması planlanan yapılar nedeniyle görünmeyen Hunat Hatun Külliyesi ve Zeynel Abidin Türbesinin çevresinin açılması hedeflendiği ifade edilmiştir.

Meydan düzenlemesi çalışmaları kapsamında yıkılan ilk bina Fevzioğlu İşhanı olmuştur. Gazete haberlerinden edinilen bilgilere göre yapı 1995 yılının son çeyreğinde yıkılmıştır. Bu yapıyı Tekel, Hükümet Konağı, PTT gibi yapıların yıkımı izlemiştir.

4.6 Turizm ve Tanıtma Bölge Müdürlüğü Binası

Turizm ve Tanıtma Bölge Müdürlüğü Binası Kayseri Hallaçoğlu mahallesinde Zeynel Abidin Türbesi ve Hunat Külliyesi arasında yer almıştır (Şekil 4.52, Şekil 4.53). Melikgazi Belediyesi arşivinden elde edilen Yapı Kullanma İzin Kâğıdı belgesine istinaden 15 Ekim 1979 tarihinde inşasına başlanan yapı 16 Mart 1981 tarihinde tamamlanmıştır. Yapının toplamda 696 m² alanı vardır. Bina yüksekliği 10 metre olan yapıda yol seviyesi üstünde 2 kat, yol seviyesi altında 2 kat yer almıştır. İnşaat ruhsatnamesine göre iskelet sistemle inşa edilmiştir.

  kil 4.52 : Zeynel Abidin ve Hunat Külliyesi arasındaki Turizm Binası (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).

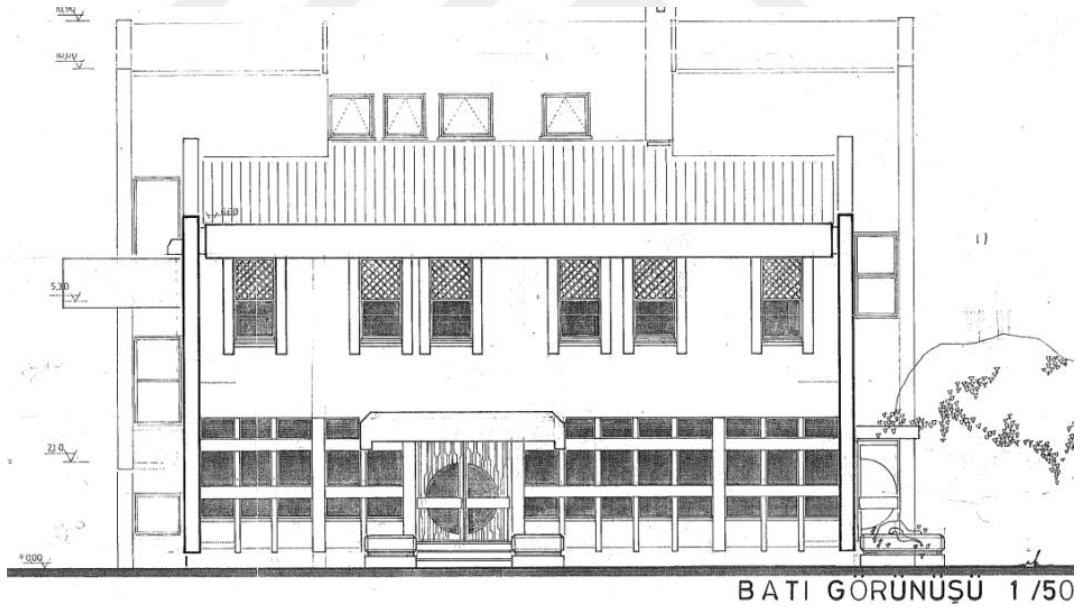
  kil 4.53 : Zeynel Abidin ve Hunat Külliyesi arasındaki Turizm Binası 2006 (Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu Arşivi).

Arşivden ulaşılan planlar incelendiğinde zemin ve birinci katta idari birimlerin, ikinci katta ise ana giriş dışında farklı bir girişten ulaşılan lojmanın yer aldığı tespit edilmiştir. Parçalı kütlelerden oluşmuş bir yapıdır (  kil 4.54). Cumhuriyet Dönemi modern yapılarındandır fakat diğer örneklerden farklıdır. Dikdörtgen prizmatik tasarımlardan değildir. Turizm binasının cephe olarak da hacim olarak da hareketli bir tasarımı vardır.

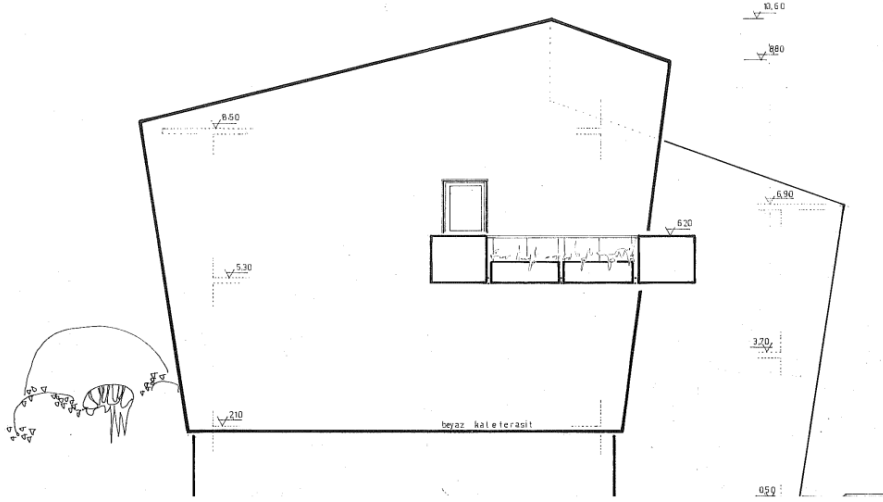

Şekil 4.54 : Turizm Binası (Url-19).

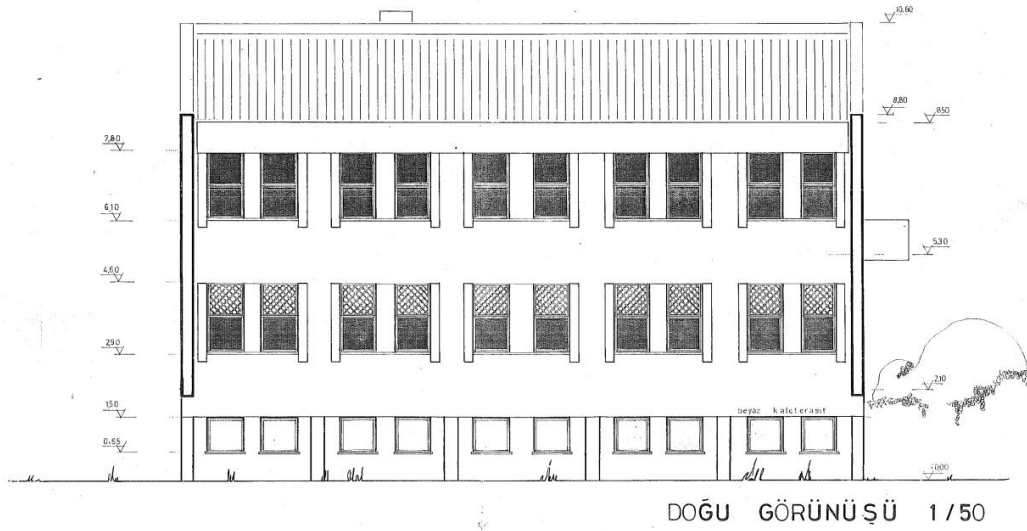
Yapının cephesinde dikey elemanların kullanımı fark edilmektedir. Simetrik olmayan cephe düzeninde yatay ve dikey şeritlerin kullanımı söz konusudur (Şekil 4.55). Ön cephede giriş katında şeffaflık ön planda iken yan cepheler nerdeyse tamamen sağırdır. Yan cephelerde alışlagelmiş dikdörtgen formdan vazgeçilmiş ve açılı yüzeyler tercih edilmiştir (Şekil 4.56). Arka cephesinde ise tüm pencereler düşeyde ve yatayda hizalanmış şekildedir (Şekil 4.57). Çağdaş bir yapı olan Turizm Binasının cephesi ve kütlesiyle özgün bir tasarımıdır.

Şekil 4.55 : Turizm Binası Ön Görünüş (Melikgazi Belediyesi Arşivi).

Şekil 4.56 : Turizm Binası Doğu Görünüşü (Melikgazi Belediyesi Arşivi).

Şekil 4.57 : Turizm Binası Doğu Görünüşü (Melikgazi Belediyesi Arşivi).

4.7 Belediye Oteli, Eczanesi ve Lokantası

Belediye Başkanı Mehmet Ali Efendi tarafından sebze bahçesi olan Cumhuriyet Meydanı'nın büyük bir bölümüne "millet bahçesi" adında bir park yapılmıştır. Parka bir havuz ve iki katlı bir yapı yaptırmıştır. Yapının ilk katında eczane ve lokanta ikinci katında otel yer almıştır (Şekil 4.58). Belediye, otel ve lokantayı kiraya vermiş, eczaneyi bir süre kendisi işletmiştir. Ayrıca bu yapı belediye olarak da kullanılmıştır (Karatepe, 1999; Demir ve Çabuk, 2013). Vali Nazmi Toker, Tavlusunlu Mehmet Ali Efendi'nin yaptırdığı belediye olarak da kullanılan otel ve eczaneyi yıktırmıştır. Toker, bu alana Kayseri'nin ilk sinema yapısı olan Tan Sinemasını inşa ettirmiştir.

Şekil 4.58 : Kayseri'nin İlk Modern Otel ve Eczanesi, 1925 (Nihat Karakaya Arşivi).

4.8 Şehir Kulübü

Belediye Başkanı Necmettin Feyzioğlu döneminde meydana Sahabiye Medresesi önüne geniş bir bahçe içinde iki katlı modern bir yapı yapılmıştır. Şehir Kulübü yapısının içi çok modern düzenlenmiş ve 19 Mayıs 1940 tarihinde Vali Şefik Soyer tarafından açılmıştır (Erkiletlioğlu, 1998). Zamanının en modern yapısı olan binanın ilk katı Şehir Kulübü, üst katı ise Şehir Otelı olarak düzenlenmiştir (Karatepe, 1999). 4 Nisan 1946 tarihli Kayseri Gazetesinde “Belediye Şehir oteli açılıyor” başlıklı yazıda Şehir kulübü üzerinde Belediye tarafından yeniden yaptırılan otelin hemen açılacağı ifade edilmiştir. 1950 yılından sonra ikinci kat Demokrat Parti İl Merkezi olarak kullanılmıştır. Bu yapı 1960 yılında Vali Sedat Tolga'nın belediye başkanlığına vekâlet ettiği zamanlarda meydan genişletilmesi sebep gösterilerek diğer binalarla birlikte yıkılmış, yok edilmiştir (Karatepe, 1999).

4.9 İl Halk Kütüphanesi Binası

Kayseri İl Halk Kütüphanesi 1962-1963 yılları arasında Vali ve Belediye Başkanı olan Kazım Atakul döneminde Zeynel Abidin Türbesi'nin kuzey tarafına yaptırılmıştır. Yapı üç katlı olup 265 metrekarelik bir kapalı alana sahiptir. Karatepe ve Erkiletlioğlu gibi Kayseri hakkında önemli eserleri kaleme almış yazarlar bu yapıyı "çok çirkin bir mimari" veya "şehrin en çirkin yapısı" gibi ifadeler ile tarif etmişlerdir (Erkiletlioğlu, 1998).

4.10 Bölüm Sonucu

Kayseri Cumhuriyet Meydanı çevresinde yapılmış Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları incelenmiştir. Söz konusu yapıların modernizm yaklaşımında tasarlanan yapılar olması sebebiyle ortak özellikleri bulunmaktadır. Yapıların tasarım özellikleri, yapım yılları gibi özelliklerinin bir arada ele alındığı aşağıdaki çizelge hazırlanmıştır (Çizelge 4.1). Ele alınan yapıların çoğu 1930-1945 yılları arasında inşa edilmiştir ve bu yapılar Zeynel Abidin Türbesi'nin etrafının boşaltılması, meydanın büyütülmesi amacıyla yıkılmıştır. 1935-1945 yılları arasında inşa edilen yapılar, 1935 yılında hazırlanmış Çaylak Planı çalışmaları sırasında yapılmıştır. Büyük çoğunluğu 1990'lı yıllarda yıkılan yapılar da 1975 Yavuz Taşçı Planı ve 1986 Bülent Berksan Planının kararlarıyla yıkılmıştır.

Araştırmalar sonucunda erişilen verilere göre bu yapılar içinde en uzun süre kullanılan yapı 62 yıl ayakta kalabilmiştir. Bu yapı PTT binasıdır, onu takip eden yapılar ise yaklaşık 60 yıl kullanılan Sait Azmi İşhanı, 54 yıl kullanılan Tekel binası, 50 yıl kullanılan Alemdar Otelidir. En kısa süre ayakta kalan yapı yaklaşık 10 yıl kullanılan ilk Postane binasıdır. Turizm binasının yaklaşık 20 yıl kullanıldığı düşünülmektedir. Tan Sineması ise yaklaşık 30 yıl faaliyet göstermiştir.

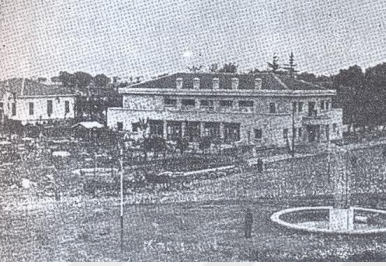
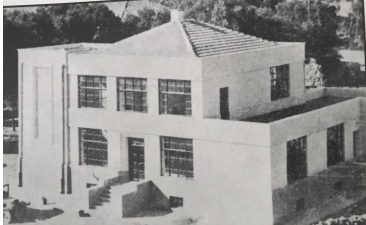
Bahsi geçen yapıların hepsinin yalın geometrik formlardan oluştuğu, genellikle tasarımlara dik açıların egemen olduğu, tarihe gönderme yapan herhangi bir süslemeden uzak oldukları gözlenmiştir. Tan Sineması'nın, Alemdar Otel ve Sineması'nın, PTT Binası'nın, Sait Azmi İşhanı'nın simetrik cephe düzenine sahip olduğu görülmektedir. İlk Postane, Tekel ve Turizm Binalarının ise simetrik olmayan daha hareketli cepheleri vardır. Yapıların çoğunda arkadlı bir alan bulunmaktadır. Erken Cumhuriyet Döneminde dik açılı kütlelere eklenen dairesel formlara sıklıkla rastlanmaktadır. Bu tasarımların bazılarında da dairesel yapı elemanları kullanılmıştır. Tan Sineması'nda balkon, Alemdar Otelinde üst katların çıkması, Tekel Binası'nda girişin önündeki kolonlar dairesel formda tasarlanmış elemanlardır.

Ayrıca bazı yapılar birbirine benzemektedir. Tan Sineması ile ilk Postane Binası, geniş kareye yakın pencereleri, ikinci katlarında teras oluşu, kırma çatı kullanılmış olması gibi ortak özellikleriyle birbirine benzediği düşünülebilir. PTT ve Tekel binasının kolonlu girişleri ile Alemdar Otel ve Tan Sinemasının girişindeki yarım daire çıkmalar benzemektedir. Bu yapılar içinde Turizm Binası diğerlerine göre daha

farklı bir tasarıma sahiptir. Kendine özgü açılı yüzeyleri ve simetrik olmayan cephesiyle daha geç dönem örneklerinden özgün bir yapıdır.

Genel olarak söz konusu yapılar modern mimarinin ürünlerindendir. Birinci Milli Mimari ve İkinci Milli Mimari dönemlerinin arasında yer alan modern, fonksiyonel, rasyonel yaklaşımın örneklerindendir.

Çizelge 4.1 : Meydan çevresinde yer alan Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu yapılarının karşılaştırması.

Yapı Fotoğrafları	Yapım ve Yıkım Yılları	Kullanım Süresi	Tasarım Özellikleri
	Tan Sineması 1935-1960'ların başı	Yaklaşık 30 yıl	-Giriş bölümünde dairesel formda balkon varlığı - Yalın, geometrik ve zarif mimari yapısı -Simetrik ve ritmik cephe düzeni -Geniş, kareye yakın pencereler -İkinci katın geriye çekilmiş kütle formu -Geçmişe ait dekoratif öğeler barındırmaması
	Alemdar Otel ve Sineması 1940'larda -1997	Yaklaşık 50 yıl	- Yapının rasyonel ve modern yaklaşımı -Giriş bölümünün hizasında dairesel formda cumba -Geçmişe ait dekoratif öğeler barındırmaması
	Postane Binası 1930-1939 öncesi	Yaklaşık 10 yıl	- Yapının rasyonel ve modern yaklaşımı - Çerçevesiz kareye yakın pencereler - Yalın yapı elemanları -Geçmişe ait dekoratif öğeler barındırmaması

Çizelge 4.1 (Devam) : Meydan çevresinde yer alan Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu yapılarının karşılaştırması.

Yapı Fotoğrafları	Yapım ve Yıkım Yılları	Kullanım Süresi	Tasarım Özellikleri
	PTT Binası 1942-2004	62 yıl	- Yalın geometrik formlar, tasarımda dik açının egemen olması - Kolonların cephe boyunca devam etmesi -Geçmişe ait dekoratif öğeler barındırmaması
	Tekel Binası 1942-1996	54 yıl	-Girişinde bulunan dairesel kolonlarla giriş vurgusu -Tasarımında sadelik ve fonksiyonelliğin ön planda olması -Geçmişe ait dekoratif öğeler barındırmaması
	Sait Azmi İşhanı 1930'lar-1995	Yaklaşık 60 yıl	-Tasarımının yalın ve işlevsel olması -Ritmik pencere düzeni, arkadlı zemin kat planı, dikdörtgen formu ile modern yaklaşımı -Geçmişe ait dekoratif öğeler barındırmaması
	Turizm Binası 1981-?	Yaklaşık 20 yıl	-Cephe olarak da hacim olarak da hareketli bir tasarımı olması -Simetrik olmayan cephe düzeninde yatay ve dikey şeritlerin kullanımı -Cephede alışlagelmiş dikdörtgen formlar yerine ve açılı yüzeylerin kullanılması -Geçmişe ait dekoratif öğeler barındırmaması

5. KAYSERİ ESKİ HÜKÜMET KONAĞI ÖRNEĞİ

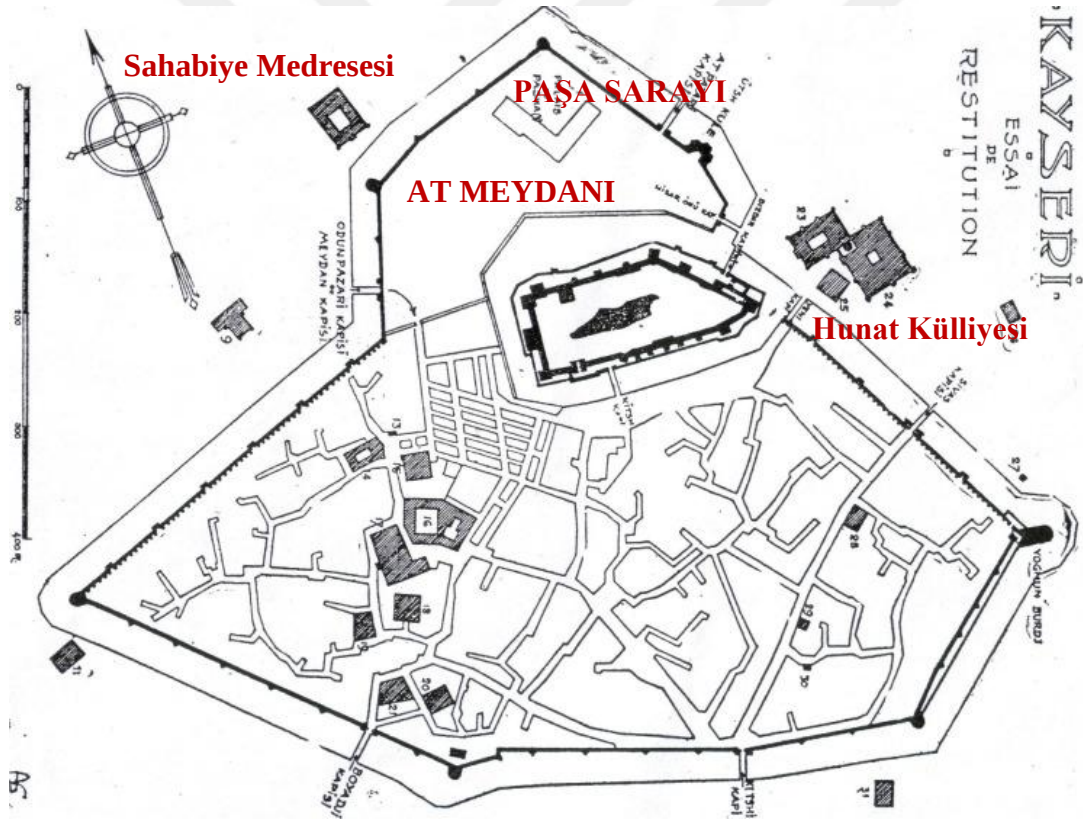
Kayseri şehir merkezi sık aralıklarla yıkılıp yeniden yapılmıştır. Modernleşme dönemindeki hızlı değişimler sonucunda kültürel birikim ciddi zarar görmüştür. Özellikle Cumhuriyet Dönemi yapıları anıtsal yapılar kadar korunmaya değer bulunmamıştır. Bu çerçevede meydan çevresinde birçok Erken Cumhuriyet Dönemi kamu yapısı yıkılmıştır. Yıkılan yapılardan bir tanesi de Cumhuriyet Meydan'ında yer alan kamu yapılarının en önemlisi eski Hükümet Konağı'dır.

1930'lardan sonra mimarlık, Cumhuriyetin Osmanlı geçmişinden kopma idealinin gerçekleştiği alan olmuştur. Cumhuriyet Dönemi beraberinde getirdiği yenilikçi, çağdaş anlayış ile önceki dönemlere ait unsurları içermeyen ve hatta mesafeli duran bir mimari tavır ile tezahür etmiştir. Dönemin düşüncesi kentlere, meydanlara, yapılara yansımıştır. Kent merkezlerinde çağdaş meydanlar, parklar, düzenli ve temiz çevreler oluşturmak amaçlanmıştır. Kent meydanlarında Atatürk heykelleri ve hükümet binaları ise mimarlık yoluyla kimlik kurmaya yönelik adımların en başında gelmiştir. Birçok kent merkezine devletin yürüttüğü modernleşme programı kapsamında hükümet konakları yapılmıştır. Kayseri kentinde de Erken Cumhuriyet Döneminde kent meydanına modern çizgilere sahip bir Hükümet Konağı yapılmıştır. Yeni rejimin batıya bakan yüzünü ifade eden bu modernist yaklaşımın ürünü, Türk mimarlığına bir yer ve kimlik bulmaya çalışan çabanın eserlerinden biri olması sebebiyle önemlidir.

Öte yandan Hükümet Konağı yıkıldıktan sonra yerine yarışma ile yapılan Valilik Binası'nın da yıktırılması ve aynı yere eski Hükümet Konağı'nın yeniden yapılması konuşulmaktadır. Batı tarzı yönetim anlayışına geçeli daha yüz yıl olmamışken kentin üçüncü hükümet ve belediye binası yapılmış olması ve eski Hükümet Konağı'nın yeniden inşa edilmesinin gündemde olması dikkat çekicidir. Ayrıca Hükümet Konağı'nın bulunduğu yerde bu yapı yapılmadan önce de yıkıldıktan sonra da devlet binası yer almıştır. Yapının konumu farklı çağlara ait anıtsal yapıların yakınında bulunması bakımından her dönemde önemli olmuştur. Daha önce bahsedilen imar planları ve harita çalışmalarında da meydan kurgusunun özenle

hazırlandığı, önemsendiği görünmektedir. Bu sebeplerle 1942-1996 yıllarında Kayseri kentinin Hükümet Konağı olarak kullandığı yapı, gerek konumu gerek tasarımı ile içerdği ideolojik anlamları gerek yeniden inşa edilmesi düşünülen tartışmalı durumuyla araştırmanın odağındaki yapı olarak seçilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde temelde 1942-1996 yıllarında kullanılmış Hükümet Konağı ele alınmıştır ancak Kayseri tarihindeki diğer Hükümet Konaklarına da değinmenin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Kayseri Cumhuriyet Meydanı'nın bulunduğu alan Cumhuriyet'ten önceki devirlerde de önemli bir merkez olmuştur. Saray Önü, At Meydanı gibi tabirlerle adlandırılmış bu alanda birçok devlet yapısının yer aldığı gözlemlenmiştir. Kayseri'nin planlarında adı geçen ilk resmi binası, yok olmuş kalenin kuzey dış surları içerisinde Anadolu Selçuklu Dönemi'nde yapılan Devlethane (Saltanat Sarayı) adlı yapıdır(Şekil 5.1).

Şekil 5.1 : Gabriel (1954) tarafından belirlenen saray ve surları.

I. Alaettin Keykubat tarafından yaptırılmış yapının planlarda Paşa Sarayı adıyla da yer aldığı görülür. Kayseri kent merkezi Paşa Sarayı'nın burada yer alması sebebiyle Saray Önü olarak anıldığı olmuştur. Bu sarayda kentin valileri ve sultanlarının oturduğu bilinmektedir. 1396 yılında Sultan Kadı Burhanettin Ahmet ve yeğeni

arasındaki savaş sebebiyle yakılmış ve yok edilmiştir. Tarihi kaynaklarda yapı şöyle tarif edilmiştir;

Tekinsoy'un Sümer (1985) den alıntılacağı üzere; "Bu saray gurur verici bir devlethane, ona bağlananların meskenleri, eğlenceyi sevenlerin yerleri idi. Etrafını da meyve bahçeleri çevirmişti. Duvarları göz alıcı muhtelif şekilde güzel çiniler ile bezenmiş ve en güzel süslemeler ile süslenmişti."

Osman Eravşar'ın Süryani Mihael'den (1905) aktardığına göre, Türk idareciler saraylarını genellikle şehir merkezine hatta yerleşim alanının kenarına inşa etme eğiliminde olmuşlardır ve Kayseri'deki Saltanat Sarayı adlı yapıda kent merkezinde ve eski bir yapı üzerine yapılmıştır. Anadolu Selçukluları dönemi ile ilgili bilgi veren kaynaklar sarayın etrafının yüksek duvarlarla çevrili olduğunu, bahçesinde çeşitli meyve ağaçlarının bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca Saray içerisinde bir mescidin ve şehirdeki bir cami ile aralarında gizli bir geçit olduğu da yine aynı kaynaklarda yazılıdır. Saray, Beylikler döneminde de kullanılmıştır. Kadı Burhaneddin Ahmed'in yeğeni Şeyh Müeyyed, Selçuklu sultanına karşı burada ayaklanmış ve sarayı yakarak İç Kaleye kaçmıştır (Eravşar, 2000b).

Albert Gabriel ise kale yanında yer alan sarayın bir surla çevrili olduğunu belirtmiştir:

İç kaleden ve nefis kentten başka, Kayseri'yi kuzeyde geniş bir çıkıntı oluşturunuyordu. Burayı kırlara taraf değil, nefis kaleye doğru bir sur çevirmekteydi. Bu çıkıntının yüzünün bir kısmının şüphesiz şimdiki Hükümet Konağı'nın inşa edildiği yerde Pasa Sarayı işgal ediyordu. Evliya Çelebi'ye göre bu Paşa Sarayı'nın söğüt dikili bahçelerinin gölgeliklerinde akan birçok çeşme vardı (Gabriel, 1954, s. 18) (Şekil 5.2).

Saltanat Sarayı ya da Devlethane adlı yapı ve kendisini çevreleyen duvarlar hakkında Hovardaoğlu'nun çalışmasından alıntılanmış olan 1398 yılında yazımı tamamlanan Bezm u Rezm isimli eserde şöyle bir açıklama bulunmaktadır.³⁹

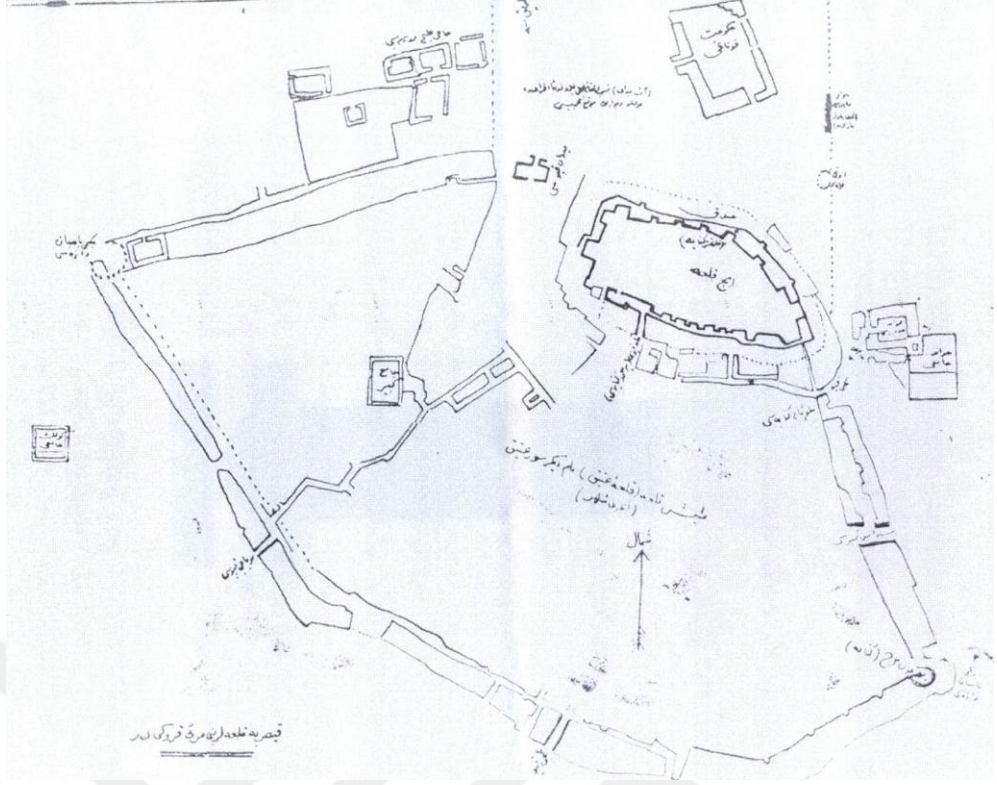
Sultan (Kadı Burhaneddin), Şeyh Müeyyed'i sıkıntıya sokmak ve gücünü azaltmak için surun üzerine merdiven kurarak içeri girmelerini buyurdu. Askerlerin yiğitlerinden oluşan bir

³⁹ Seda Çalışır Hovardaoğlu'nun "Tarihi Süreklilikte Kentsel Katmanlaşmanın Belgelenmesi Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve Yakın Çevresi" isimli tezinden aktarılmıştır.

birlik, yaydan fırlamış bir ok gibi bahçeden aşağı inip sarayın kapısına ve duvarına asıldı. Sultanların ikametgâhı olmuş olan ve kendisinin de güzel zaman geçirdiği bir yeri hiç gereği yokken kül etti (Aziz Bin Erdesiri Esterabadi, 1990, s. 468).

Şekil 5.2 : Selçuklu Dönemi kentsel gelişimi ve At Meydanı (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).

Bütün çarsılar, hanlar, tekkeler eski kalenin çevresine yapılmıştır. Burası kentin Müslüman merkezidir. Bu yapım tarzı, kentteki tüccarların oturduğu semtlerin zarafetiyle ters düşen bir sefalet görüntüsü verir. Paşa Sarayı da daha iyi bir düzen sunmaz. Bu alan çeşitli çalışma odalarına ve kabul salonuna açılan revaklarla çevrili büyük bir avludur. Bu sarayın biraz uzağında dini anıtlar ve mezarlıklarla kaplı, geniş bir alan vardır. Kentten Ali Dağı adını verdikleri yere kadar olan büyük vadide bu tür eserlere rastlanır; kentin içinde de yine türbeler bulunmaktadır (Erkiletlioğlu, 2006, ss. 65-69)⁴⁰ (Şekil 5.4)

Şekil 5.3 : Kayseri Kalesi'ni gösterir kroki (Edhem, 1982).

Şekil 5.4 : Osmanlı Dönemi kentsel gelişimi (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).

Meydanın Kale, Saat Kulesi, Ok Burcu, Hükümet Konağı arasında kalan bölümü Selçuklular döneminde “At Meydanı” olarak adlandırılmıştır. At meydanı, I. Alaettin

Keykubat'ın İç Kale'nin kuzeyinde yaptırdığı surlarla çevrili alandır. Paşa sarayı, Askeri kışla (Şekil 5.5)⁴¹ ve diğer resmî kurumlar at pazarı etrafında bulunmaktadır. Ayrıca dış surlardan girilen At Meydanı bu zamanlarda kentin en canlı ticaret merkezidir.

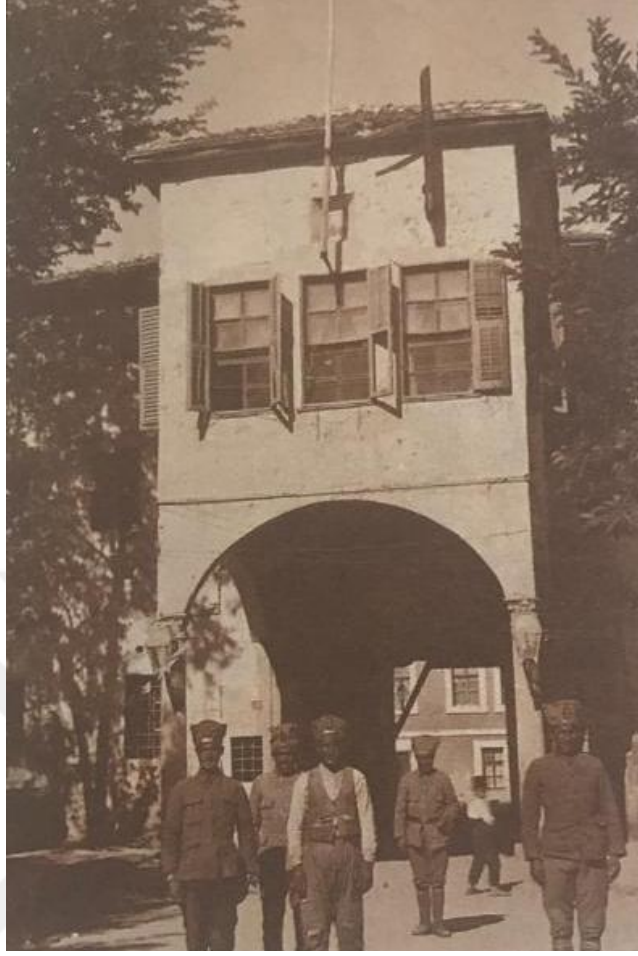

Şekil 5.5 : Redif Kumandanlığı ve Askeri Depolar (1881), (Karakaya, 2006).

1910 yılında Kayseri'yi ziyaret eden Cebecizade Mustafa Remzi Bey'in idari ve askeri alan hakkındaki izlenimleri ise şöyledir:

Kalenin ötesinde geniş ve muntazam bir daire var. Askeri Mahal'dir. Kapı şeklinde yapılmış geniş kemerden girdim, Sağında redif tabur daireleriyle bahçe, sol tarafında karanlık köskümsü bir bina varsa da binanın altı lokanta. Bina bitince belediye bahçesinin kapısındaım ve demir parmaklıklarını gördüm. Bahçede köskler, havuzlar, güzel çam ağaçları var. Sonra on arslınlık tünele girdim, buraya kabaltı diyorlar. Tünelden geçerken sağ tarafında Polis Komiserliği levhasını gördüm. Nihayet geniş serbest bir mahale çıktım. Yazıcı pavyonları karşısında Askerlik Dairesi, solda Mahkeme Dairesi ve Belediye, Sağında Postane ve Camii Şerif, arkada ise Hükümet Dairesi bulunmaktadır (Erkiletlioğlu, 2006, ss. 608-609) (Şekil 5.6).

⁴¹ Bu bölgede bir de Nizam-ı Cedid askerleri için yaptırılmış kışla yapısı yer almıştır.

Şekil 5.8 : Eski Hükümet Konağının alt geçit kısmında, Emniyet Teşkilatının görev yaptığı yer (Satoğlu, 2002).

Hovardaoğlu'nun çalışmasına göre Hükümet Konağının arka tarafında Belediye ve Mahkeme Binaları bulunmuştur. Kayseri Ansiklopedisinden erişilen Hükümet Konağının (Kapı Altı olarak bilinen) fotoğrafında geçidin arka tarafındaki bir yapı görülmektedir. Bu yapı Nihat Karakaya ve Mustafa Şenalp arşivlerinden erişilen Mahkeme Binası (Şekil 5.9) ve Belediye Binası olabilir. Mahkeme Binası da (Şekil 5.9) Belediye Binası da Şekil 5.10) birbirine çok benzemektedir. Küçük detaylarla farklılaşan yapılar Mustafa Şenalp ile yapılan görüşmede⁴² öğrenildiği üzere Alay bahçesi içinde yer alan birbirine çok benzer yapılardır. İki yapı arasında pencere hizaları, yapı büyüklükleri gibi farklılıklar tespit edilmiş ve ona göre ayrılmıştır.

⁴² 8 Nisan 2019 tarihinde fotoğraf koleksiyoncusu Mustafa Şenalp ile kişisel görüşme sonucunda bilgilere erişilmiştir.

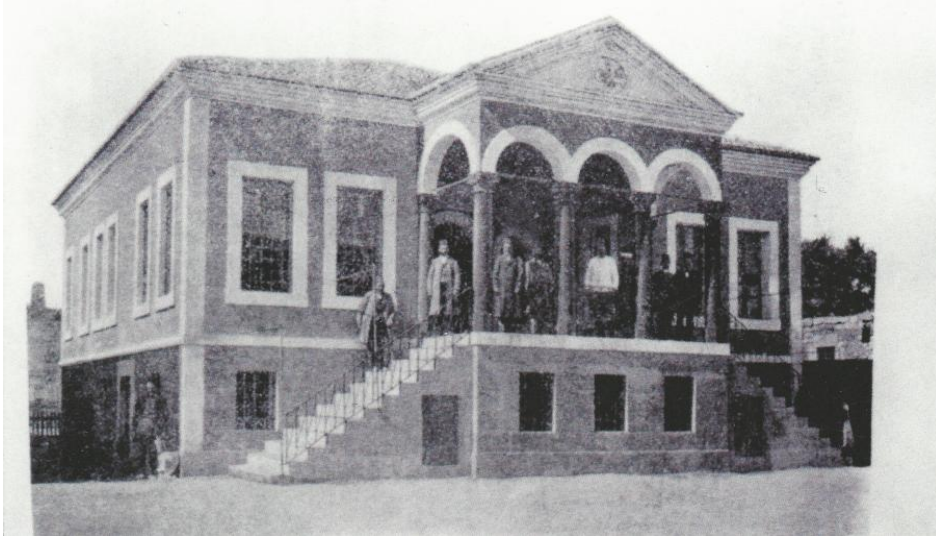

Şekil 5.9 : Mahkeme Binası, 1920 (Karakaya, 2006).

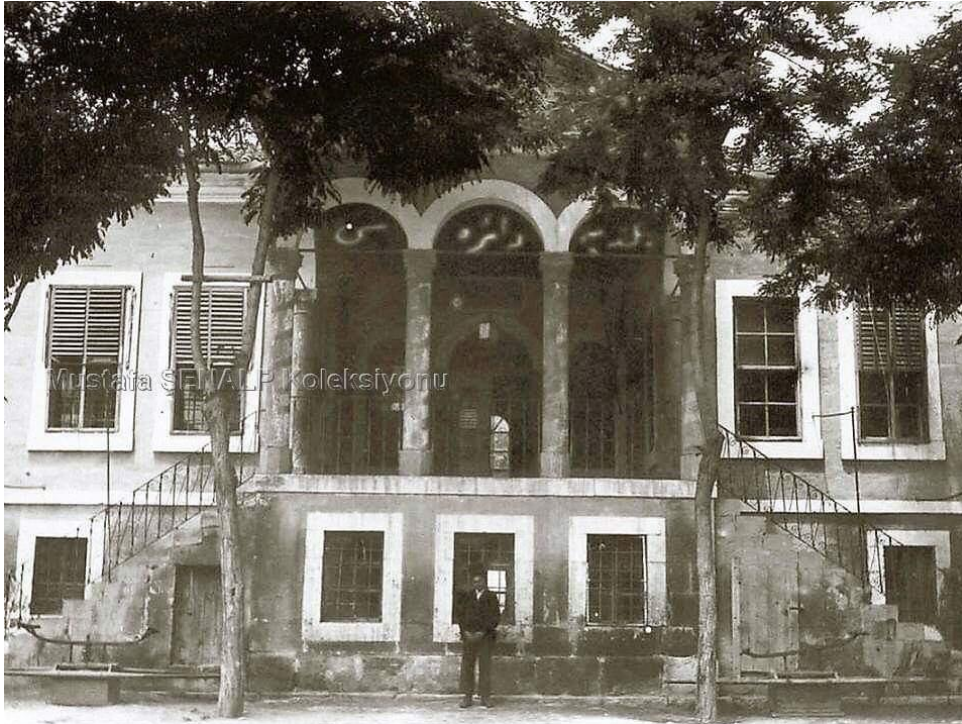

Şekil 5.10 : Mahkeme Binası (Mustafa Şenalp Arşivi).

Kapı Altı, Belediye Binası (Şekil 5.11) ve Mahkeme Binasının yapım ve yıkım yılları ile ilgili veri yoktur. Ancak bu yapıların aynı anda kullanımda olduğu fotoğraf ve gezginlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Hovardaoğlu'nun harita çalışmasındaki iki yapı arasındaki boyut farklılığı da bu tespitleri destekler niteliktedir.

Şekil 5.11 : Belediye Binası 1890 (Karakaya, 2006).

Şekil 5.12 : Belediye Binası 1925 (Mustafa Şenalp Arşivi).

Faruk Molu ve Mustafa Şenalp Arşivlerinden erişilen Hükümet Konağı adlı fotoğraflarda ise Kapı Altı yapısından başka bir Hükümet binası tespit edilmiştir (Şekil 5.13). Yapıya dair yapım ve yıkım zamanlarına dair kesin bilgi bulunmamaktadır. Bu girişi dört sütunlu yapının erişilen fotoğraflarından fikir yürütülmüştür. Yapının 1942’de açılan Hükümet Konağının yerinde olduğu Tan Sineması ile birlikte çekilmiş fotoğrafından öğrenilmiştir (Şekil 5.14).

Şekil 5.13 : Hükümet Konağı ve Saat Kulesi önünde bir tören (Mustafa Şenalp Arşivi).

Tan Sinemasının yapımına 1933 yılında başlandığı ve 1935 yılında tamamlandığı düşünülürse 1930’larda Hükümet Konağı olarak bu yapının kullanıldığını söyleyebiliriz. Atatürk’ün 1930’larda Kayseri’ye geldiğinde çekilmiş bir fotoğrafta arkada görünen yapı bu yapıdır (Şekil 5.15).

Şekil 5.14 : 1935 yılı Şehir Meydanında Hükümet Konağı ve Tan Sineması (Faruk Molu Arşivi).

Şekil 5.15 : Atatürk Hükümet Konağı'nın önünde (Mustafa Şenalp Arşivi).

Ayrıca tarihi ve konumu hakkında herhangi bir bilgi olmayan bir başka yapı söz konusudur (Şekil 5.16). Atatürk Kitaplığı Arşivinde Kayseri Hükümet Konağı olarak arşivlenmiş fotoğrafta “Tacettin İlk Mektebi” yazdığı görülmektedir (Şekil 5.17). 1928 harf inkılabından sonra çekilmiş fotoğraf olduğu düşünülmektedir.

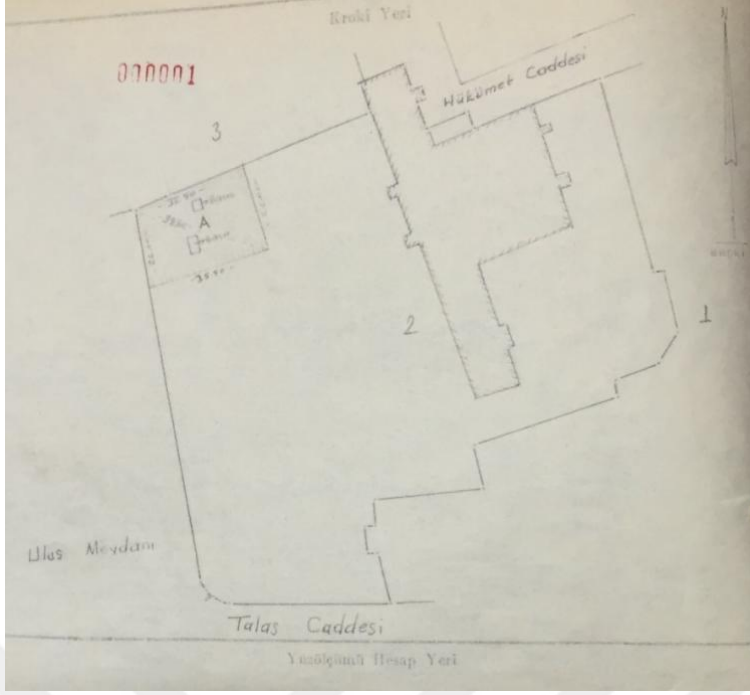
Şekil 5.16 : Kayseri Hükümet Konağı (İBB Atatürk Kitaplığı, URL-20).

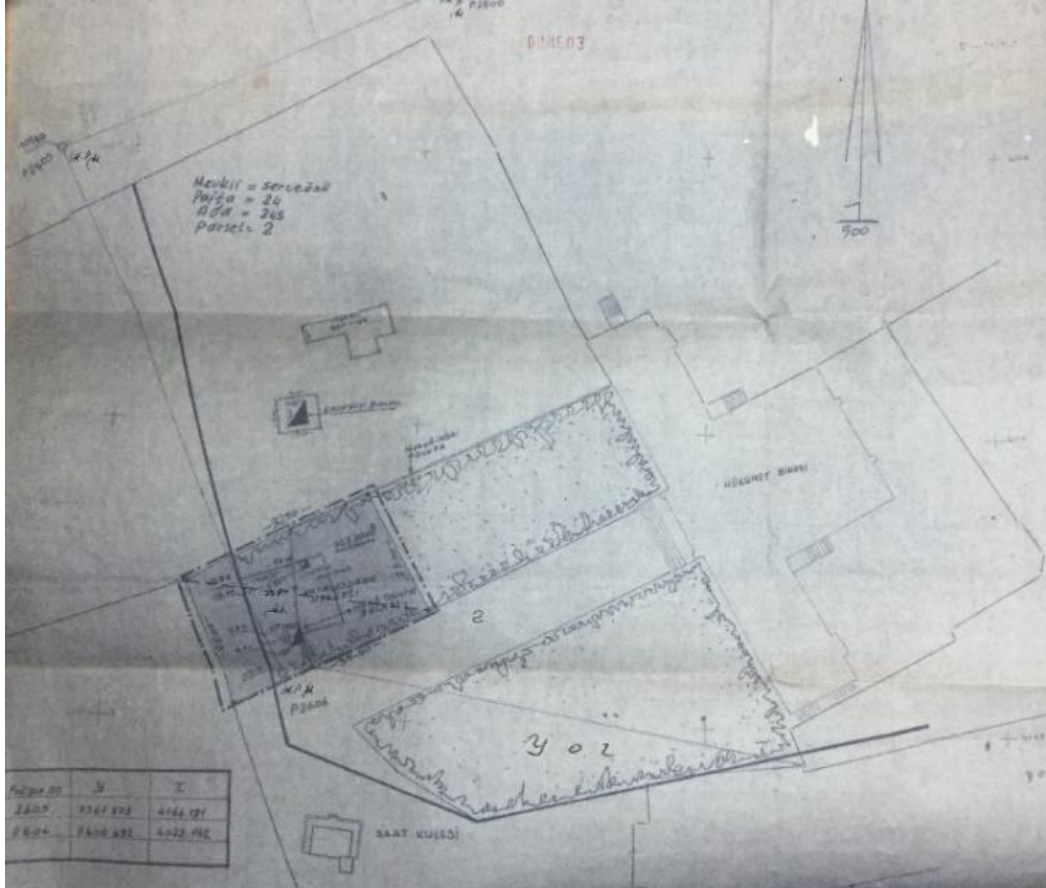
Şekil 5.17 : Kayseri Hükümet Konağı (Mustafa Şenalp Arşivi).

Mevcut Valilik Binasından önce kullanılan Hükümet Konağının yapımına başlamadan önce yer seçimiyle ilgili kentin imarını önemli ölçüde etkileyecek tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalar Hükümet konağının mevcut yerinde mi yoksa şehir dışında bir alanda mı yapılmasının uygun olacağı hakkındadır (Tekinsoy, 2011).

6 Mart 1939 tarihli Kayseri Gazetesinde Hükümet Konağının yerinin kararlaştırıldığı yazılmıştır. Nafia Vekâletinden gelen emre göre Hükümet Konağı eskisinin bulunduğu yere yapılacağı (Şekil 5.18) ve hızla işlemlere başlanacağı duyurulmuştur (Şekil 5.19). 8 Nisan 1940 tarihli Kayseri Gazetesi haberinden Eski Hükümet Konağının yıkılma işinin 15 Nisan 1940 tarihinde tamamlanacağı ve derhal yeni inşaat başlanacağı duyurulmuştur.

Şekil 5.18 : Hükümet Konağı ve Talas Caddesi konumu (Kayseri Kadastro Müdürlüğü Arşivi).

Şekil 5.19 : Hükümet Konağı ve bahçesinin Saat Kulesi ile konumu (Kayseri Kadastro Müdürlüğü Arşivi).

Şekil 5.21 : 1940’larda Hükümet Konağı ve Cumhuriyet Meydanı (Karakaya, 2006).

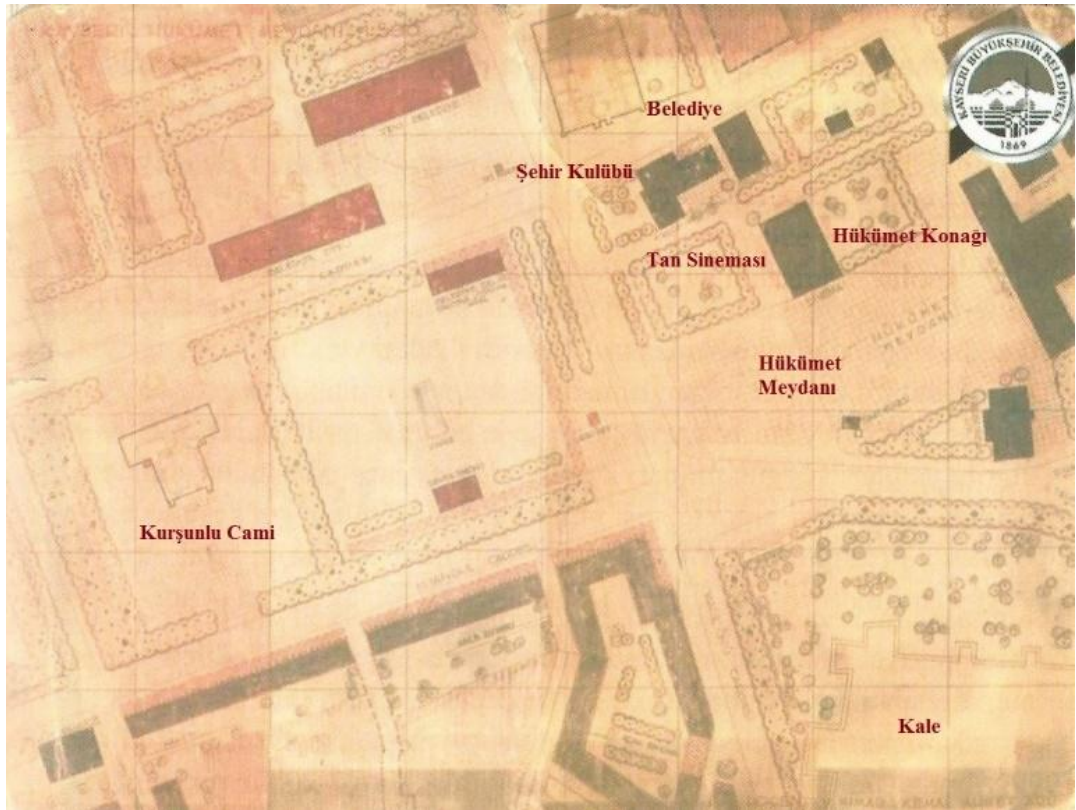
Şekil 5.22 : Hükümet Konağı ve Saat Kulesi (Faruk Yaman Arşivi).

1940’lı yıllarda araç trafiği yoğun olmadığı için Cumhuriyet Meydanı şehrin merkezi ve tören alanı olarak ön plana çıkmıştır. Hükümet Konağı yapısının sol tarafında Saat Kulesi, sağ tarafında Vali Nazmi Toker zamanında yapılmış Tan Sineması, Şehir Kulübü ve Belediye Binası bulunmaktadır (Şekil 5.23).

Şekil 5.23 : Hükümet Konağı ve sağında yer alan Tan Sineması (Mustafa Şenalp Arşivi).

1945 yılında hazırlanan Aru planında Hükümet Konağının önündeki alan taranarak “Hükümet Meydanı” olarak gösterilmiştir (Şekil 5.24). Ancak Aru planında tören alanı olması düşünülen ve sert zemin olarak gösterilmiş olan Hükümet Konağının giriş kısmı yeşil alan olarak düzenlenmiştir (Tekinsoy, 2011) (Şekil 5.25).

Şekil 5.24 : Hükümet Meydanı 1945 Aru planı (Tekinsoy, 2011).

1940'lı yıllarda şehrin tüm cadde ve sokaklarına Kayseri'nin ünlü bazalt kesme taşı döşenmiştir. Bu uygulama ilk olarak 1932 yılında Hükümet Konağı'nın önünden Kapalı Çarşı girişine kadar olan yüz elli metrelik yola uygulanmıştır. Hükümet Konağı ve çevresi her zaman ön planda tutulmuştur (Şekil 5.26).

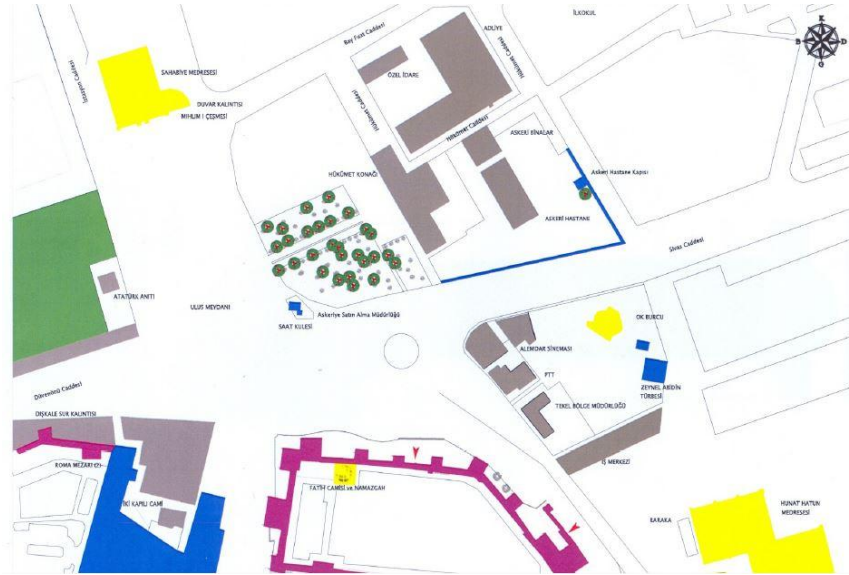

Şekil 5.25 : Hükümet Konağı Bahçesi ve Girişi (Kayseri, 1995).

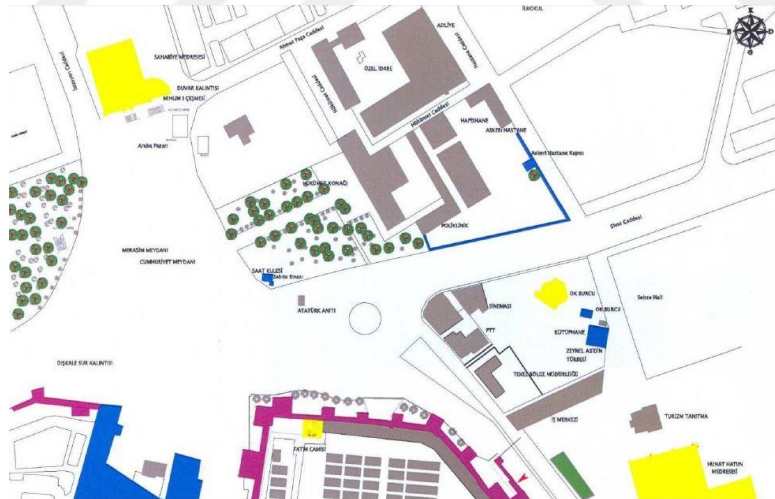
Şekil 5.26 : Hükümet Konağından Kapalı Çarşıya bakış (KUDEB Arşivi).

1960'lı yıllarda Hükümet Konağının arkasında bulunan Evlendirme Dairesi, Mahkeme ve Belediye Binalarının yerini L formundaki Adliye Binası almıştır (Şekil 5.27). Ayrıca yapının sağ tarafındaki Şehir Kulübü, Belediye ve Tan Sineması sol tarafında ise Askeri binalar tam tarih bilinmemekle birlikte bu yıllarda yıkılmıştır. Bu bilgilere haritalardan ve eski fotoğraflardan ulaşılmıştır.

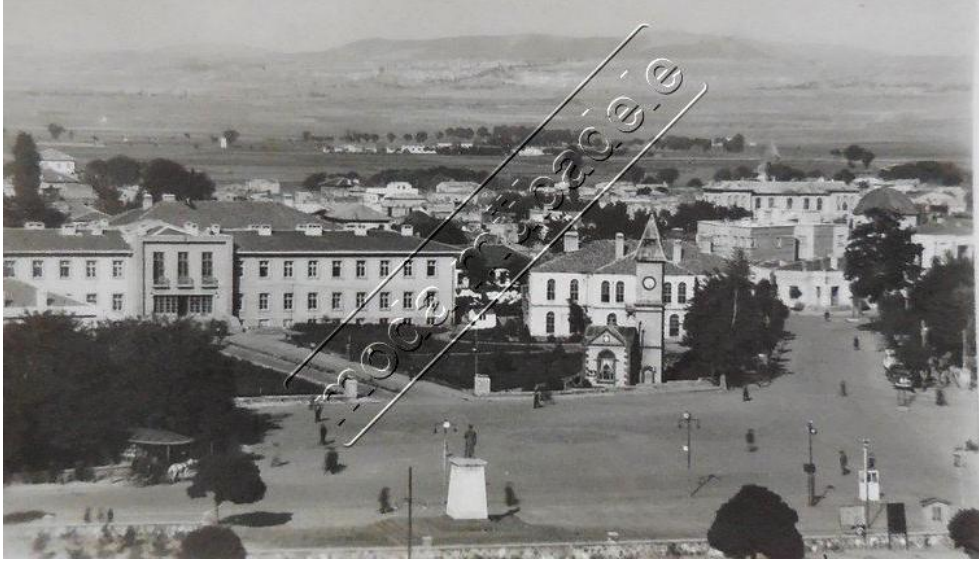
Şekil 5.27 : Cumhuriyet Dönemi kentsel gelişimi 1960'lı yıllar (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).

Hovardaoğlu'nun çalışmasında yer alan 1965 tarihli planlarda görüldüğü üzere Hükümet Konağının sağ tarafında yer alan Özel İdare Binası yeni yapılmış, önüne arzuhalcilerin bulunduğu odalar eklenmiş ve yapının arka tarafına Askeri Hastane için yeni binalar inşa edilmiştir (Şekil 5.28)

Şekil 5.28 : Cumhuriyet Dönemi kentsel gelişimi 1965 (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).

Hükümet Konağı sade ve zarif mimarisinin yanında kararlı bir kimliğe sahiptir (Şekil 5.29) İkinci Ulusal Mimarlık akımı anlayışıyla tasarlanmış bir yapıdır. Hükümet konağı plan düzleminde de cephe düzeninde de simetrik olarak kurgulanmıştır. Yalın cephe tasarımında düşey pencere ritmi II. Ulusal Mimarlık örneklerinde ortak özelliklerdendir. Yapının tasarımında dik açılar hakimdir.

Şekil 5.29 : Hükümet Konağı (Moda Müzayede Arşivi).

Hükümet Konağının cephesi her türlü tarihi dekoratif öğeden uzaktır. Genel hatlarıyla yalın bir dili olan binanın giriş bölümü dikkat çekicidir. Planda yer alan ölçülere göre 10 metre boyunda yaklaşık 1,5 metre genişliğindeki dışarı taşan giriş bölümü, yapının ana kısmının saçak seviyesinden daha yüksek yapılmıştır. Yapının orta bölümünün diğer yüzeylerden farklı olarak taş kaplanması, merdivenle yükseltilmiş olması ve bu yüzeyde ana kütlede farklı pencere oranlarının kullanılması ile yapının girişine vurgu yapılmıştır (Şekil 5.30). Ayrıca öne çıkarılarak vurgulanan ana girişin yerleştirildiği uzun cephe meydana bakacak şekilde düzenlenmiştir. Yapının yalın bir anıtsallığa sahip olduğu söylenebilir.

Şekil 5.30 : Hükümet Konağı Giriş Bölümü (Erkiletlioğlu, 1998).

Yapı, 12,7x71,6 metre ölçülerinde bir dikdörtgene ortasından saplanmış 21,7x25,8 metre ölçülerinde kareye yakın kütleinin birleşimiyle oluşmuştur. Yapının taşıyıcı sistemi karkas sistemdir. Planlarda taşıyıcı elemanlarının hepsi işlenmemiş sadece orta bölümlerdeki kolonlar ve kesitte kirişler gösterilmiştir. Ana cephenin ortasında yer alan giriş bölümü taş kaplanmış. Ayrıca pencere kenarında taş söveler bulunmaktadır. Yapının plan şeması ters T biçimindedir ve Bodrum, zemin, normal kat olmak üzere yapı 3 kattan oluşmaktadır.

Zemin katta, basamaklarla yükseltilmiş girişten sonra karşıda geniş bir alanda üç kollu tek sahanlıklı merdiven yer almıştır. Merdivenin arka tarafındaki bölümde ortada büyük bir mekân etrafında koridor ve dinlenme alanı yer almıştır. Koridora bağlanan odalarda ise tapu ve sicil büroları bulunmuştur. Ayrıca kare hacmin sağında ve solunda yarı açık alanlar düzenlenmiştir (Şekil 5.31). Uzun dikdörtgen kütleinin ortasından geçen koridorun iki yanında odalar sıralanmıştır ve üç katta da aynı düzen söz konusudur. Zemin kattaki mekanlarda ise Milli Emlak, Defterdarlık, Sivil Savunma, muhasebe büroları yer almıştır.

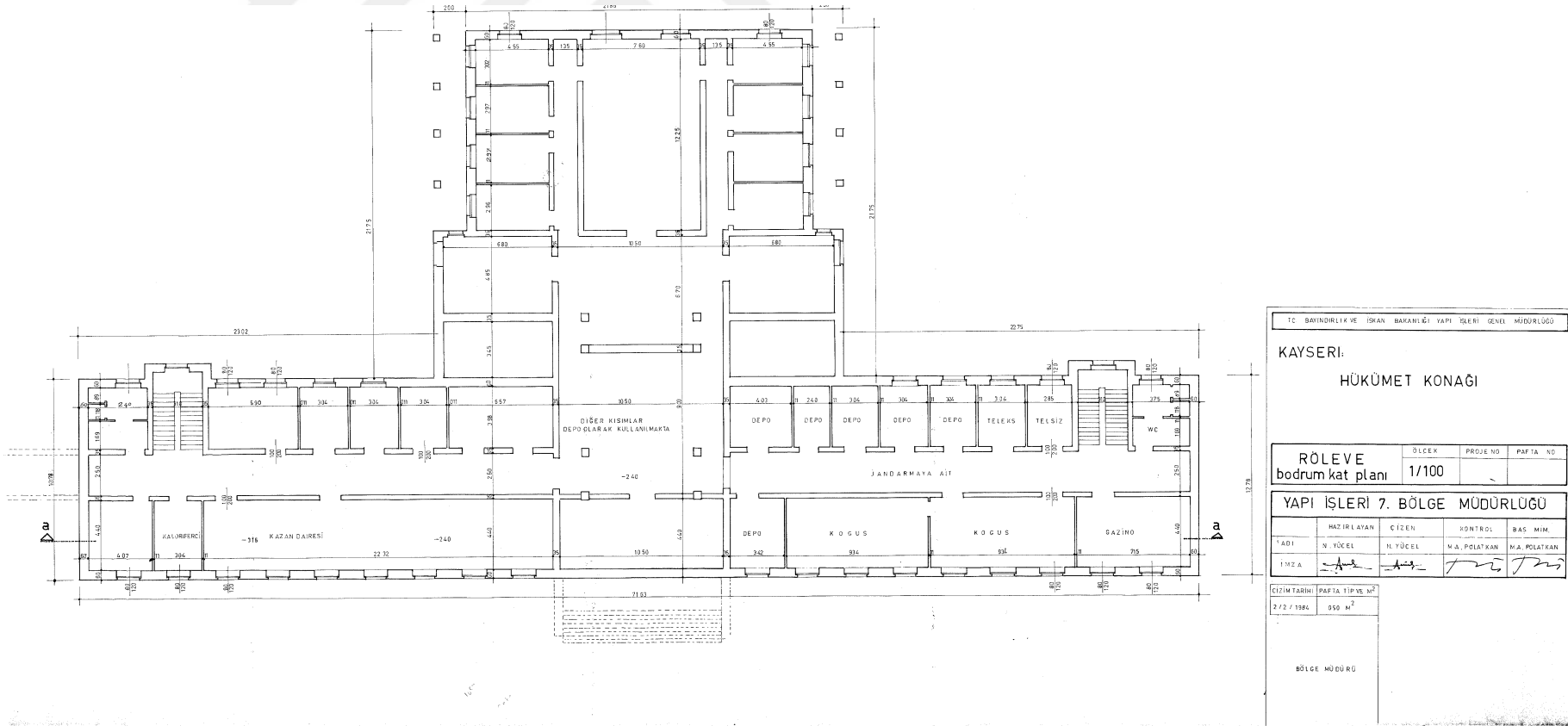
Şekil 5.31 : Hükümet Konağının yan cephesindeki yarı açık alanlar ve sağ tarafında yer almış arzuhalciler⁴³ (Mustafa Şenalp Arşivi).

⁴³ Arzuhalci: Para karşılığında dilekçe, mektup vb. yazan kimse.

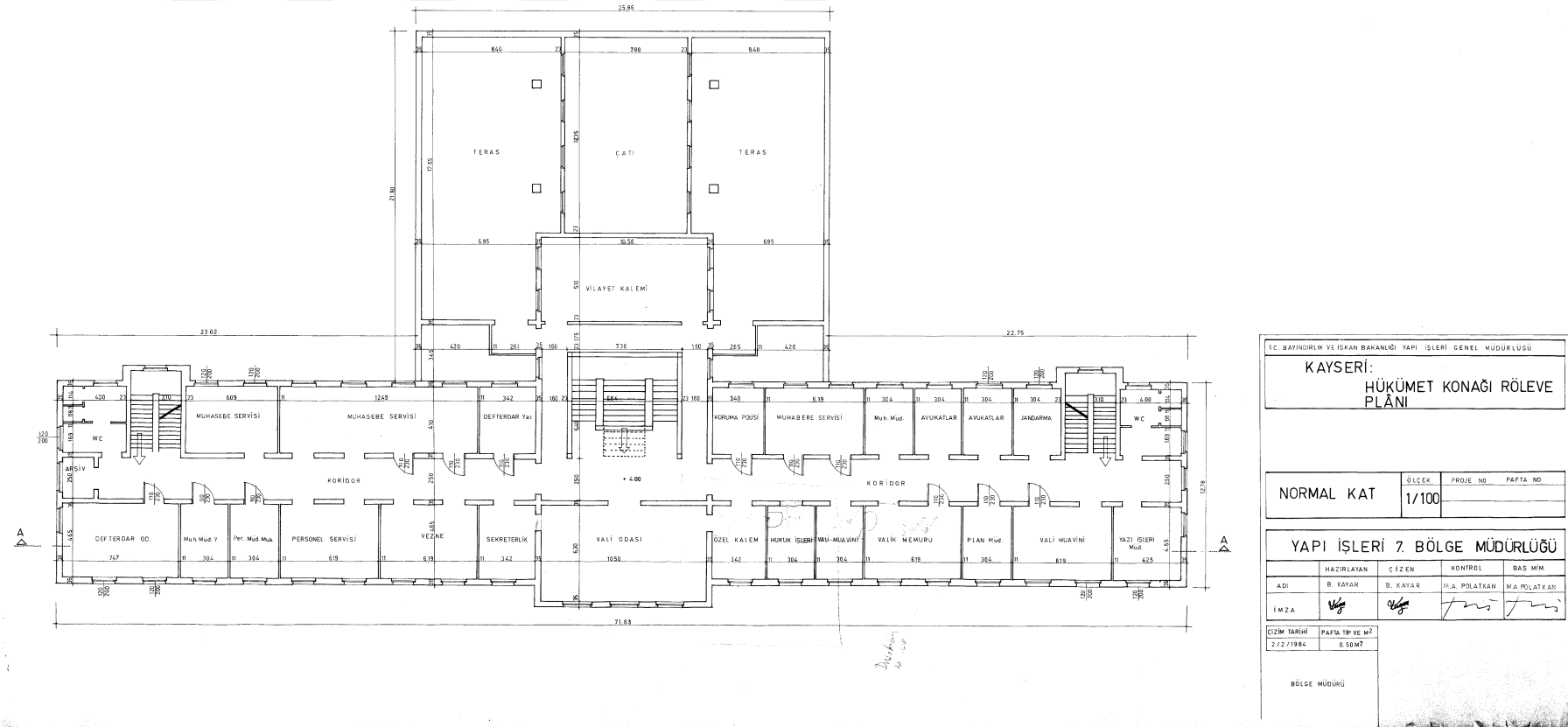
Bodrum katta binanın sol kısmı Jandarma tarafından kullanılmıştır. Jandarma bölümünde koğuşlar, gazino ve depolar yer almıştır. Katın kalan kısmında teknik birimler ve depolar bulunmuştur (Şekil 5.32). Bodrum katta olduğu gibi zemin katta da sol tarafta Jandarmanın birimleri vardır. (Şekil 5.33).

Hükümet Konağının 1. katında girişin üstüne denk gelen alanda Vali Makamı yer almıştır. Merdivenin arka tarafında ise kapalı mekân olarak sadece vilayet kalemi bulunmuş simetrik planın iki yanında teraslar düzenlenmiştir. Meydana bakan kütlede defterdar, vezne, muhasebe servisi, avukatlar, yazı işleri gibi idari birimler yer almıştır (Şekil 5.34).

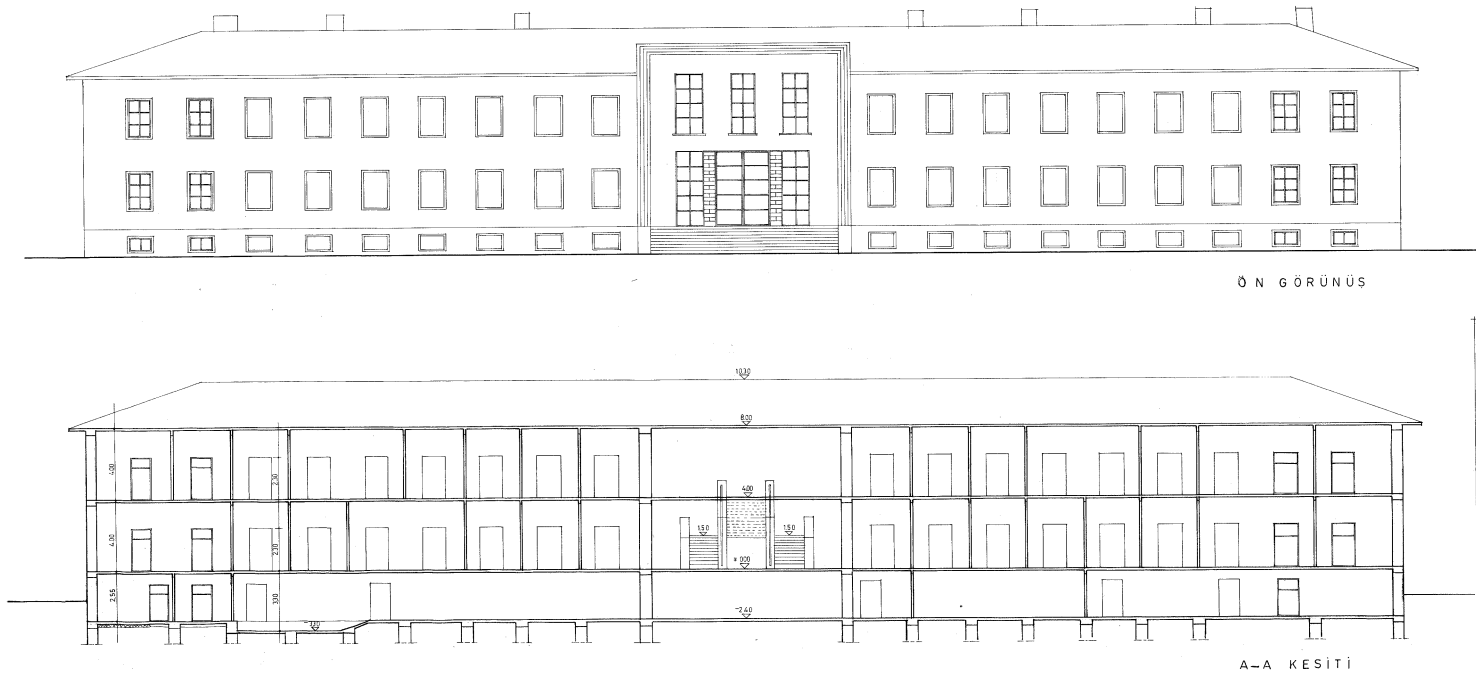
Kesit incelendiğinde zemin ve birinci katta kat yüksekliğinin 4 metre uygulandığı görülmektedir (Şekil 5.35). Cephe çiziminde giriş bölümünü çerçeveleyen dışa doğru çıkıntı yapmış yapı elemanları kentte bulunan Selçuklu eserlerinin taç kapılarını anımsatmaktadır (Şekil 5.36). Selçuklu eserlerinden Sahabiye Medresesi, Hacı Kılıç Cami, Hunat Hatun Külliyesi yakınında bulunmuş Hükümet Konağını tasarlayan mimarın bu yapıların girişlerini soyutlayarak atıfta bulunduğu düşünülebilir (Şekil 5.37).

Şekil 5.32 : Hükümet Konağı Bodrum Kat Planı, 1984 Rölöve Çizimi (Çevre ve Şehircilik Kayseri İl Müdürlüğü Arşivi).

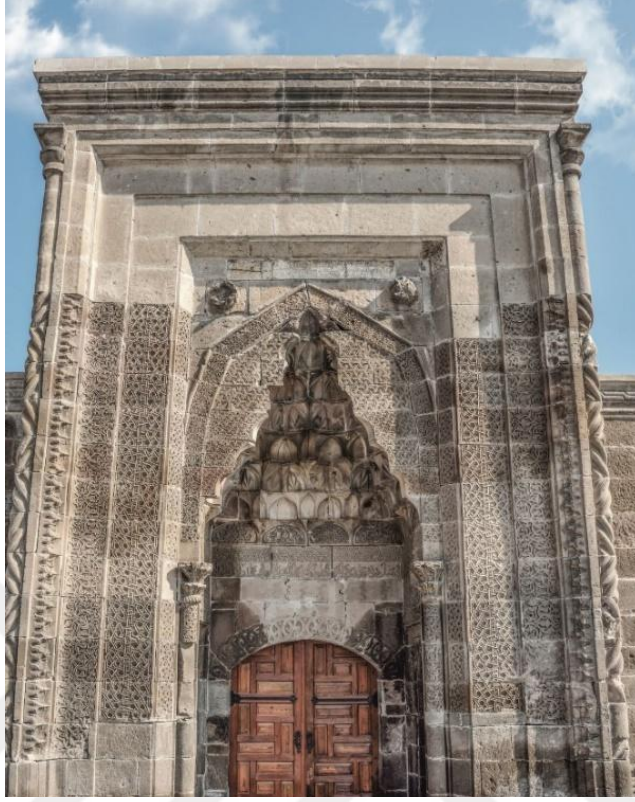

Şekil 5.34 : Hükümet Konağı Normal Kat Planı, 1984 Rölöve Çizimi (Çevre ve Şehircilik Kayseri İl Müdürlüğü Arşivi).

T. C. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI YAPI İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ				
KAYSERİ: HÜKÜMET KONAĞI RÖLEVE PLÂNI				
ÖN GÖRÜNÜŞ A-A KESİTİ	ÖLÇEK 1 / 100	PROJE NO	PAFTA NO	
YAPI İŞLERİ 7. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ				
HAZIRLAYAN	CİZEN	KONTROL	BAŞ MÜH.	
A. Dİ.	H. YÜCEL	H. YÜCEL	M. A. POLATKAN	M. A. POLATKAN
İNZA				
CİZİM TARİHİ	PAFTA VE NÖ.			
2 / 2 / 1984				
BÖLGE MÜDÜRÜ				

Şekil 5.35 : Hükümet Konağı Ön Görünüş ve Kesiti, 1984 Rölöve Çizimi (Çevre ve Şehircilik Kayseri İl Müdürlüğü Arşivi).

Şekil 5.36 : Kayseri Sahabiye Medresesi Taç kapısı (Url-21).

Şekil 5.37 : Hükümet Konağı Giriş Kapısı (Kayseri İl Yıllığı, 1973).

1990'lı yıllarda yapının küçük olması gerekçe gösterilerek Büyük Meydan Projesi kapsamında yıkılması gündeme gelmiştir. Dönemin gazetelerinden yapının taşınması, yıkılması ve yerine yeni Valilik binasının yapılması hakkında haberlere ulaşılmıştır.

15 Aralık 1995 Kayseri Gündem gazetesinde yer alan haberde Vilayet Konağında hizmet veren birimlerin taşınmaya başladığı ve yapının 24 Aralık 1995 seçiminden sonra yıkılacağı okuyucuya aktarılmıştır (Şekil 5.38).

Şekil 5.38: “Hükümet Konağı taşınıyor” (15 Aralık 1995 Kayseri Gündem Gazetesi).

22 aralık 1995 Kayseri Gündem gazetesinde “Valilik binası yıkılacak” başlığı altında Hükümet konağının yıkılacağı, yeni binanın 1996 yılı sonunda tamamlanacağı ve o zamana kadar Vilayet binasının Fevzi Çakmak mahallesindeki temel eğitim okulunda hizmet vereceği ifade edilmiştir (Şekil 5.39).

Şekil 5.39 : Hükümet Konağı ve Saat Kulesi (22 Aralık 1995 Kayseri Gündem Gazetesi).

Hükümet Konağının yıkılmasıyla ilgili vatandaşların tepki gösterdiğini ise 26 Aralık 1995 tarihli Yeni Kayseri gazetesinde yazılan şu sözlerden anlıyoruz; “Birçok valiye ev sahipliği yapan bu tarihi konağın tadilat görmesi beklenirken yıkılarak yerine yeni bina yapılacak olması vatandaşların tepki göstermesine neden oluyor.”

1 ocak 1996 tarihli Kayseri Akın Günlük gazetesinde yapının artık tamamen boşaltıldığı ve yıkımına başlandığı yazılmıştır. 15 ocak 1996 tarihli Kayseri Gündem gazetesinde yer alan “Valilik binasının yıkımı devam ediyor” başlığıyla hazırlanmış haberde Hükümet Konağının yıkım çalışmalarına başlandığı okuyucuya duyurulmuştur (Şekil 5.40).

Şekil 5.40 : Hükümet Konağı yıkım çalışmaları (15 Ocak 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).

16 Şubat 1996 tarihli Kayseri Gündem gazetesinde “Vilayet binası yıkımı sürüyor” başlığıyla yapının hızla yıkıldığı ve yeni binanın 1992 yılında ihale edildiği ancak çeşitli sebeplerle işin geciktiği ifade edilmiştir. Bu haberde yapının giriş bölümünün henüz ayakta olup ve sol tarafın yıkılmış olduğunu gösteren bir fotoğraf yer almaktadır (Şekil 5.41).

22 Mart 1996 Kayseri Akın Günlük gazetesinde yer alan haberde yeni Hükümet binasının temel kazısına engel olan ağaçların kesildiği, vatandaşların ise büyük tepki gösterdikleri yazılmıştır. Haberde ağaç katliamı olarak ifade edilen bu durumda

vatandaş Eski Hükümet Konağının etrafında bulunan ağaçların tek tek kesildiğini gördükçe Vali Vekiline tepki verdiği yazılmıştır.

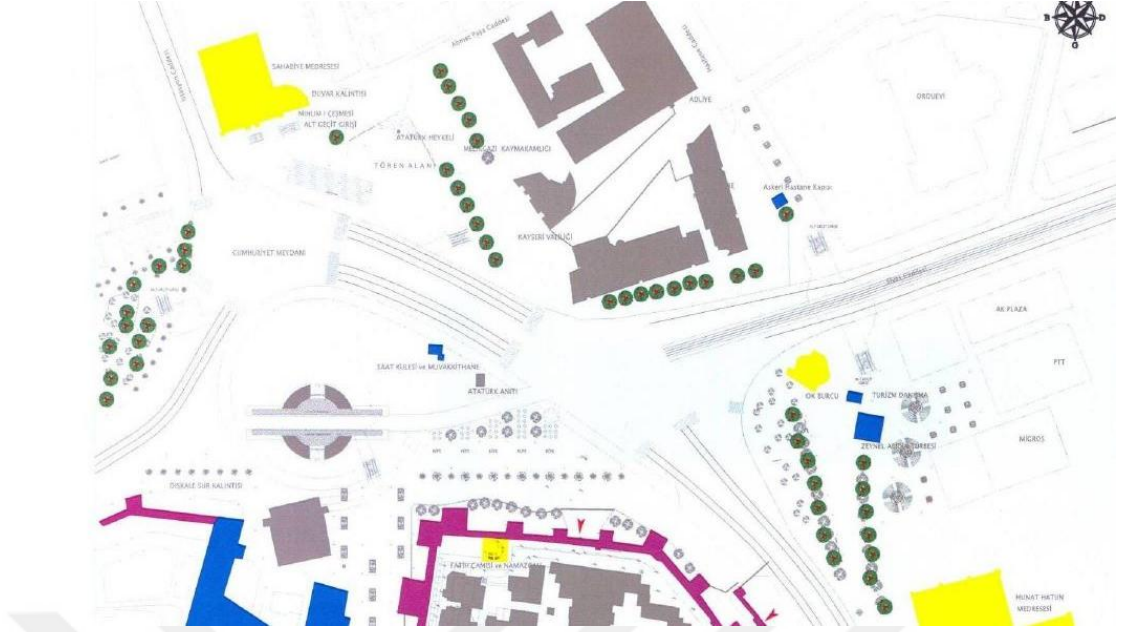

Şekil 5.41 : Hükümet Konağı'nın bir kısmının yıkılmış hali (16 şubat 1996 Kayseri Gündem Gazetesi).

1942 yılında açılan bu güzel taş yapı 54 yıl kullanılmıştır (Şekil 5.42). 1996 yılının Ocak ayında yıkımına başlanan yapının bulunduğu alanın doğusuna (Şekil 5.43) daha büyük bir Hükümet Binası yaptırılmaya başlanmıştır. Yeni Valilik Binası yarışma projesi kapsamında hazırlanan bir projedir ve mimarı Merih Karaaslan'dır (Şekil 5.44).

Şekil 5.42 : 1995 öncesi Cumhuriyet Meydanına havadan bakış (Mustafa Şenalp Arşivi).

Şekil 5.43 : Cumhuriyet Dönemi kentsel gelişimi 2009 ve Yeni Valilik Binası (Çalışır Hovardaoğlu, 2009).

Şekil 5.44 : Cumhuriyet Dönemi Meydanı 2019 (Url-22).

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Erken Cumhuriyet Döneminde yeni yönetim sisteminin hedefleri doğrultusunda kentlerde modernleşme süreci hızlanmıştır. Başkent Ankara ve çevresindeki Anadolu şehirlerinin yeni rejimin görünür simgesi olmaları için pek çok çalışma yapılmıştır. Kayseri içinde bu çalışmalar 1933 yılında başlamıştır. Kentte, gerçekleştirilen imar faaliyetleri sonucunda dar, kıvrımlı yollar yerini geniş bulvarlara, çok katlı binalara bırakmıştır.

Kentlerin modernleştirilmesi çalışmaları kapsamında en önemli hedef ise Cumhuriyeti simgeleyecek bir meydan oluşturmaktır. Kayseri haritaları ve planları incelendiğinde 1920’li yıllarda yol akslarının belirginleşmesi ardından Sivas ve İstanbul caddelerinin birbirine bağlanmasıyla şehir merkezi olgusu güçlenmiştir. 1935 yılında hazırlanan ilk imar planıyla kentte modern anlamda ilk meydan düzenlemesi yapıldığı görülmektedir. Bahçe, park gibi kamusal alanların meydana yeni bir yaşam tarzı getirdiği söylenebilir. İmar planlarında kamusal mekanların önemsenmesi modernizm yaklaşımının bir sonucudur. Ayrıca Erken Cumhuriyet Döneminde Atatürk heykelinin, Hükümet Konağının bulunduğu modern Cumhuriyet meydanları oluşturmaının siyasi anlamlar içerdiği söylenebilir. Yeni rejimi yansıtan Cumhuriyet Meydanlarının kamu yapıları ile çevrelenmesi istenmektedir. Bu çerçevede Kayseri kent merkezine birçok kamu yapısı inşa edilmiştir. Ancak Erken Cumhuriyet dönemi yapılarının yakın dönemde inşa edilmiş olmaları ve anıtsal yapıların aksine süslemeden uzak olmaları yapılara gereken değerin verilmemesine neden olduğu düşünülebilir. Bu çalışma Kayseri kentinin gelişim sürecinde Cumhuriyet Meydanı çevresindeki Erken Cumhuriyet Döneminde yapılmış ve günümüzde olmayan yapıları araştırmıştır.

Kayseri Cumhuriyet Meydanı alanı içinde Kale, Tarihi Surlar, Sahabiye Medresesi, Hunad Hatun Külliyesi, Kurşunlu Cami, Zeynel Abidin ve Türbedar evi, Kapalıçarşı, Saat kulesi, Yer altı Çarşısı (1973), Bürüngüz Cami (1977-İki Kapılı Cami), Hükümet Konağı (1869,1942, 2000), Atatürk Heykeli, Tan Sineması, Açık hava sineması, Almer Oteli (1996), PTT binası (1942), Tekel binası(1942), Alemdar İş

Merkezi, Sait Azmi İş hanı, İl Halk Kütüphanesi, Turizm Danışma binası (1985), Orduevi Binası, Adliye Binası, Beğendik (1983), Hal Binası, Şehir kulübü gibi yapılar yer almıştır. Bu yapılardan bazıları korunmuş bazıları ise yıkılmıştır. 1975 Yavuz Taşçı imar planında anıtsal yapıların yakın çevresinin yıkılarak yeniden düzenlenmesi düşüncesi, 1986 Bülent Berkhan imar planında ise meydan çevresinde yoğunlaşma önerisiyle Cumhuriyet Meydanı'nın genişlemesinin amaçlanması pek çok yapının yıkımına zemin hazırlamıştır. Anıtsal yapıların etrafının açılması düşüncesi ile Zeynel Abidin Türbesi'nin çevresindeki Alemdar Sineması, PTT Binası, Tekel Binası, Sait Azmi İşhanı, Turizm Binası, İl Halk Kütüphanesi yapılarının yıkılmasına karar verilmiştir.

Kayseri şehrinde yönetim sadece anıtsal yapıları korumayı önemsemiş ve bu yapıların çevresinin genişletilerek sergilenmesini hedeflemiştir. Bu tutumun sonucunda anıtsal yapıların bağlamlarından kopuk tekil objelere dönüştüğü söylenebilir. Meydanın genişlemesi ve tarihi dokunun ön plana çıkması için yapılan bu müdahaleler Erken Cumhuriyet Dönemine ait önemli yapıların yıkılmasına sebep olmuştur. Oysa bu yapılar hem mekânsal hem de işlevsel olarak yeni yönetimin öngördüğü şekilde çağdaş anlayışla yapılmışlardır. Ancak alınan bilinçsiz kararlar, yeni bir dönemin ilk ürünlerinden olan bu yapıların yıkılmasına, kent belleğinden silinmesine ve önemli tarihi belgelerinin yok olmasına neden olmuştur. Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı mimarlık tarihimiz için diğer dönemler kadar önemlidir buna rağmen henüz gereken değerin verilmediği düşünülmektedir.

Başka bir perspektiften bakıldığında yıkılan yapıların sadece Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları olmadığı görülmektedir. Bu noktada tez kapsamında incelenen yapılar yapılmadan önce bu alanlarda nelerin olduğu önem arz etmektedir. Araştırmalar sonucunda Hükümet Konağı'ndan önce aynı alanda başka bir Hükümet binasının yer aldığı gözlemlenmiştir. Tan Sineması ile birlikte fotoğrafı olan bu yapı muhtemelen yeni idari sistemin anlayışını daha iyi yansıtacak Hükümet Konağı'nın yapımı için yıkılmıştır. Tan Sineması'nın bulunduğu alanda sinemadan önce altında Belediye eczanesi bulunan Belediye Otelı yer almıştır. Eskiye hatırlatan bu yapının modern ve sosyal yaşamı öngören Cumhuriyet ideolojisinin bir uzantısı olan sinema binası yapılması için yıkıldığı düşünülebilir. Zeynel Abidin Türbesi'nin bulunduğu adada yer alan yapıların yerinde ise medrese ve mezarlıkların bulunduğu

bilinmektedir. Tekel Binası'nın bulunduğu alanda önceden Medrese yer almıştır. Medrese ve mezarlıklar kaldırılıp yeni, modern çizgilere sahip yapılar yapılmıştır. Yıkılıp yerine modern yapılar inşa edilen yapıların önceki rejimi ve düşünce yapısını temsil ettiği düşünülebilir. Bu yapıların yıkılması ve yenilerinin yapılması önceki rejime dair izleri azaltmaya yönelik çaba ve akabinde yeni bir ulus kurma gayreti olarak yorumlanabilir. Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarının kaldırıldığı tarihlere geldiğimizde ise geçmişe ait olgulara verilen değerin arttığını söyleyebiliriz. Bu nedenle anıtsal yapıların çevresi açılmak istenmiş ve modern anlayış yerine geçmişin izlerini barındıran yapılar yapılmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları da onların öncesinde yıkılan yapılar da bizim kent kültürümüzün bir parçasıdır. Hepsi şehir için bir değerdir. Malesef her yeni dönem kendi vurgusunu yapmaya çalışarak kent kimliğine zarar vermektedir.

Çalışma kapsamında günümüzde varlığını sürdüremeyen Erken Cumhuriyet Dönemi eserlerinden Hükümet konağı, Tan sineması, Alemdar Sineması, PTT, Tekel Binası, Sait Azmi İş hanı, Turizm ve Tanıtma Binası, Belediye Oteli, Şehir Kulübü, İl Halk Kütüphanesi ele alınmıştır. Ülkedeki modern kentleşme çalışmaları içinde önemli bir yer tutan Hükümet Konakları birbirlerine yakın tarihlerde birçok ilde inşa edilmiştir. Ülke çapındaki bir seri tasarımın Kayseri kentindeki örneği araştırmada daha detaylı incelenmiştir. Kayseri Hükümet Konağı yatayda gelişen simetrik kütlesi, vurgunun ve süslemenin cephede toplandığı tasarımı, işlevselci yaklaşımıyla II. Ulusal Mimarlık akımının bir örneğidir. Fakat yapı hakettiği değeri görememiş ve sadece 54 yıl varlığını sürdürebilmiştir. Diğer araştırılan yapılar da benzer şekilde kısa süre kullanılmıştır.

Bu çalışmada ele alınan Hükümet Konağı yıkıldıktan sonra yerine Valilik Binası yapılmıştır. 2000 yılında tamamlanan Valilik Binası'nın yıkılması ve eski Hükümet Konağı'na benzer bir bina yapılması konuşulmaktadır. Ayrıca bu yapı yıkıldıktan sonra yeni yapılacak yapının daha geriye inşa edilmesi ve meydanın daha da genişletilmesi düşünülmektedir. Henüz 19 yıl kullanılmış bir binanın yıkılmasının ve daha önce yıkılmış olan yapıya benzer inşa edilmesinin konuşuluyor olması geçmişte alınan yanlış kararların devam ettirildiğini göstermektedir. Kentte mevcut yapıyı korumak yerine yıkıp yenisini yapma eğiliminin hala devam ettiği düşünülebilir. Kenti yöneten erklerin yıkıp yenisini yaparak kentin giderek kimliksizleşmesine, değerlerinin kaybolmasına sebep olduğu söylenebilir. Ülkemizdeki birçok şehir gibi

Kayseri kenti de kent ile ilgili alınan kararlarda yıkmadan, mimari mirasına sahip çıkarak hareket etmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet ile başlayan muasır medeniyetler seviyesine çıkma sürecinde sanayi alanında gelişimin ülke politikasında önemsendiği söylenebilir. Bu amaç ile birçok Anadolu kentinde sanayi tesisleri kurulmuştur. Kayseri de ilk Uçak Fabrikası'nın kurulduğu kent olarak ülkenin sanayi alanında gelişmesini öngördüğü şehirler arasındadır. Günümüzde dünyada birçok kentin tarihi kimliğinin korunması konusunda öncü rol üstlenen turizm olgusu bir sanayi şehri olan Kayseri'de (Erciyes'teki kış turizmi hariç) önemsenmemiştir. Şehrin gelişiminin sadece sanayi alanında ilerleme ile sağlanacağı düşünülmüştür. Bu sebeple tarihi eserleri korumak, yenilemek, kullanmak ve bunları turizm sektöründe değerlendirmek hedeflenmemiştir. Kenti yönetenlerin ve halkın, yapıları yıkmayı bir değer kaybı olarak algılamadıkları aksine sanayileşmiş, modern kentte yenilik yapmayı ilerleme olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Ancak günümüzde kent artık sanayi kenti olmanın yanı sıra, tarihi kent kimliğini de koruyan bir yerleşim olmayı istemektedir. Günümüzde kentlinin tarihi kimliğin korunmasıyla turizmin etkili bir güç olarak ekonomiyi destekleyebileceğinin farkına vardığı söylenebilir. Eski Hükümet Konağı'nın yeniden yapılmasının düşünülmesinde tarihi kimliğe önem verilmesi etkili olmuş olabilir. Ancak yine de kent kimliği konusunda yeterince hassas olunmadığı söylenebilir.

Tez kapsamında incelenen Kayseri kenti Cumhuriyet Meydanı çevresinde modern tasarım anlayışıyla inşa edilen ve günümüzde olmayan yapıların yanı sıra şehirde sayısız terk edilmiş, kullanılamayan ya da yıkılması planlanan nitelikli yapı bulunmaktadır. Ne yazık ki kent adına geçmişte alınmış yanlış kararların benzerleri günümüzde de konuşulmakta ve uygulanmaktadır. Bu çalışma kapsamının dışında kalan araştırılmaya değer başka yapılarında belgelenmesi kent ve mimarlık tarihi açısından oldukça kıymetli olduğu düşünülmektedir. Ülkemiz, kentlerimiz için değer olan yapıların sadece belgelenmesi ile kalmayıp bu yapıların korunması ve yaşatılması için emek verilmelidir. Kayseri şehrinde olduğu gibi pek çok kentte yapılar korunmamakta ve yapılara anlamlar yüklenerek yıkılmaktadır. Bunun yerine yapıların her birinin kentlerimiz için bir katman, kültürümüzün kıymetli bir parçası olduğu özümserenek yapılara daha özenli yaklaşılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alsac, Ü.** (1973). Türk Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Devrindeki Evrimi, Mimarlık Dergisi, 11-12, 12-25.
- Alsac, Ü.** (1976), Türkiye'deki Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi, (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Arslantaş, F.** (2009). 20.Yüzyıl'ın İlk Yarısında Kayseri'de Kamu Yapıları, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Asiliskender, B.** (2006). Kayseri Eski Kent Merkezi'nde Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Mekân ve Kimlik Deneyimi, (Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 22(1-2), s. 203-212, Kayseri.
- Aslanoğlu, İ.** (2010). Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Aslanapa, O.** (1972). Türk Sanatı, MEB, İstanbul.
- Batur, A.** (2007). Modern Olmak: Bir Cumhuriyet Mimarlığı Arayışı, (ed.) R. Holod, A. Evin, S. Özkan, Modern Türk Mimarlığı, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
- Bozdoğan, S.** (2002) Modernizm ve Bir Ulusun İnşası; Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür, Metis Yayınları, İstanbul, s.18.
- Çabuk, S.** (2012b). Kayseri'nin Cumhuriyet Dönemindeki İlk Kent Düzenlemesi: 1933 Çaylak Planı, METU JFA
- Çakmakoglu, A.** (1998). Kayseri'de Türk Devri Mimarisi, s.1, Ankara.
- Çelebi, E.** (2006). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çelebi, Ö.** (1972). Kayseri İli ve Yakın Cevre İncelemeleri, Ankara s. 38.
- Çelik, M.** (2017). Cumhuriyet Dönemi Tekel Binaları, Basım yeri 2017.
- Çelik, Z., Favro, D. ve Ingersol, R.** (2017). Şehirler ve Sokaklar,(Bilgi Altınok, Çev) Kitap Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Dalkılıç, F.N. ve Halifeoğlu, M.** (2011). Erken Cumhuriyet Döneminde Diyarbakır'da Kamu Binaları: 1923-1950 Dönemi, Mimarlık Dergisi, Sayı: 358.
- Demir, K. ve Çabuk, S. (2013).** Türk dönemi Kayseri kenti ve mahalleleri, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.

- Eldek, H.** (2014). Kayseri’de 1935-55 Yılları Arasında İnşa Edilmiş Modern Yapıların Korunması Üzerine Yöntem Önerisi (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eldek Güner, H. ve Tuncer F.** (2018). Paul Bonatz İmzalı Tipolojik Bir Deneme: Kayseri Erkek Sanat Okulu, Mimarlık Dergisi Sayı: 402.
- Eldem, H.** (1982). Kayseri Şehri, (Haz. : Kemal Göde), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Eldem, S.H.** (1973). Elli Yıllık Cumhuriyet Mimarlığı. Akademi dergisi, Mimarlık Sayı: 11-12.
- Eldem, S.H.** (1940). Yerli Mimariye Doğru. Arkitekt dergisi.
- Elden, Y.** (2018). Kayseri’de Sinema Kültürü, Düşünen Şehir Dergisi, Sayı:7 s. 74-85 Kayseri.
- Eravşar, O.** (2000a). Seyahatnamelerde Kayseri, Kayseri Ticaret Odası Yayınları, Kayseri.
- Eravşar, O.** (2000b). Kayseri’de Selçuklu Köşk ve Sarayları, Çekül / Sanatsal Mozaik Dergisi, İstanbul.
- Erkiletlioğlu, H.** (1996). Osmanlılar Zamanında Kayseri, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, s.84, Ankara.
- Erkiletlioğlu, H.** (1998). Kayseri Yakın Tarihinden Notlar, Kayseri Ticaret Odası Yayınları, Kayseri.
- Erkiletlioğlu, H.** (2006). Geniş Kayseri Tarihi, Bel-Sin Eğitim Hizmet, Güzelleştirme ve Yardım Vakfı Kültür Yayını, Kayseri.
- Gabriel, A.** (1954) Kayseri Türk Anıtları, (Çev. : Ahmed Akif Tütenk), Güneş Matbaası, Ankara.
- Gül, M.** (2018). Modern İstanbul’un Doğuşu: Bir Şehrin Dönüşümü ve Modernizasyonu, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Hasol, D.** (2017). 20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı, YEM Yayın, İstanbul.
- Hovardaoğlu, S.** (2009) Tarihi Süreklilikte Kentsel Katmanlaşmanın Belgelenmesi Bağlamında Kayseri Kent Merkezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Hovardaoğlu, S. ve Akın, N.** (2010). “Kentsel katmanlaşmanın belgelenmesi: Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve Yakın Çevresi”, İstanbul Teknik Üniversitesi mimarlık, planlama, tasarım. Cilt:9, Sayı:2, s.121-132, İstanbul.
- İşık, G.** (2010). Kayseri’de Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- İl Yıllığı Hazırlama Komitesi** Cumhuriyetin 50. Yılında Kayseri 1973 İl Yıllığı, Kayseri Valiliği, Ankara.
- İmamoğlu, V.** (1997) 20. Yüzyılın ilk Yarısında Kayseri Kenti: Fiziki Çevre ve Yaşam, I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri, Erciyes Üniversitesi, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları No:1, s. 119-128, Kayseri.

- Karakaya, N. (2006).** Fotoğraflarda Kayseri: 1880 – 2006, Kayseri Kocasinan Belediyesi, Kayseri.
- Karatepe, Ş. (1999).** Kendini Kuran Şehir, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kayseri.
- Kars, Z. (1995).** Kayseri Sancağı 1922, Kayseri Ticaret Odası Yayınları, Kayseri.
- Kars, Z. (2005).** Kayseri'nin çağdaşlaşması ve Vali Ahmet Muammer Bey (1910-1923), T.C. Kayseri Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, Kayseri.
- Kemaleddin, K.M.A. (1934).** Erciyes Kayseri'si ve Tarihine bir Bakış, Yeni Matbaa, Kayseri.
- Kaya, Ö. ve Toroğlu, E. (2015).** Kayseri'nin Şehirsel Gelişiminin İzlenmesi Ve Değişim Analizi, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:65 s. 87.96.
- Kocatürk, F. (2009).** Kayseri'nin kentsel gelişim süreci. Tol Mimarlık Kültürü Dergisi, 7 (7): 49–56.
- Kostof, S. (1985).** A History of Architecture: Settings and Rituals, Oxford University Press, Newyork.
- Kostof, S. (1991).** The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History, Boston.
- Lewis, B. (2018)** Modern Türkiye'nin Doğuşu, Arkadaş Yayınevi, Ankara. 2018, sf.360, Çevirmen: Boğaç Babür Tuna. Kitabın özgün adı: The Emergence of Modern Turkey, Oxford University Press, Inc, 2002.
- Lynch K. (2014).** Kent İmgesi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Merkez Belediye Reisliği 1967 yılı Çalışma Raporu,** Hakimiyet Matbaası, Kayseri.
- Oral, F.S. (2006).** Kayseri'de Modernleşme Sürecinde Kent Konutu Kavramının Gelişimi 1950-1970 (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Satoğlu, A. (2002).** Kayseri Ansiklopedisi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sönmez, F. (2012)** Kayseri Barınma Kültüründe Değişim: 1930-1970 (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sönmez, F. ve Alper, B. (2012).** “Kayseri Kentinde Fiziksel Çevrenin Değişimi: 1882-1945”, YTÜ, Sigma Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, Sayı:4, s. 111-130 İstanbul.
- Sözen, M. ve Tapan, M. (1973).** 50 Yıllın Türk Mimarisi, İşbankası Yayınları, İstanbul.
- Subaşı, M. İ. (1986).** Düünden Bugüne Kayseri, Örnek Kitabevi, Kayseri.
- Subaşı, M. İ. (2003).** Bu Şehrin Hikâyesi, Kayseri Ticaret Odası Yayınları, Kayseri.
- Tanyeli, U. (1998).** Yıkarak Yapmak, Üç Kuşak Cumhuriyet, Tarih Vakfı, İstanbul.
- Taşçı H. (2014).** Şehir, Mekan, Meydan, Kaknüs Yayınevi, İstanbul.
- TCCDAB-Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. (1933)** Kayseri İmar Planına Ait Rapor ve Şehrin Krokisi, Tarih: 7/11/1933, Dosya: 836, Fon Kodu: 30..10.0.0 Yer No: 81.533..5.

- Tekinsoy, K.** (2011). Kayseri'nin İmarı ve Mekansal Gelişimi, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Aydoğdu Ofset, Kayseri.
- Topaloğlu, G.** (2013). Bir Yok-Mekân Öyküsü: Trabzon Tekel Binası (Yüksek Lisans Tezi). Fen Bilimleri Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Vanlı, Ş.** (2006). 20.Yüzyıl Türk Mimarlığı, Vanlı Mimarlık Vakfı, Ankara.
- Yılmaz Bakır N.** (2012). Kentsel Planlama Ve Proje Bütünleşme Süreci Kayseri Kenti Örneği (Doktora Tezi). Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Zürcher E.J.** (2018). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi (Çev. Yasemin Saner Gönen), İletişim Yayınları, s. 221 İstanbul.
- Url-1** < <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/85625>>, erişim tarihi 05.02.2019.
- Url-2** < <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/89556> >, erişim tarihi 05.02.2019.
- Url-3** < <https://tarihsizler.blogspot.com/2017/05/osmanli-bankalari.html> >, erişim tarihi 10.02.2019.
- Url-4** <<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/122025>>, erişim tarihi 10.02.2019.
- Url-5** : <https://www.youtube.com/watch?v=e7F4Gf1Q0us>
- Url-6**:<http://develilisesi.com/index.php/2018/10/01/develi-lisesi-kulturunun-mimarlarinin-ziyareti/>
- Url-7**<http://mozartcultures.com/ankara-devlet-tiyatrosu-rehberi-1/evkaf-apartmani_741902/>, erişim tarihi 10.02.2019.
- Url-8** <<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/67975>>, erişim tarihi 10.02.2019.
- Url-9** <<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/91353>>, erişim tarihi 10.02.2019.
- Url-10** <<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/79546>>, erişim tarihi 10.02.2019.
- Url-11**<<http://www.gazete38.org/kayseri-il-saglik-mudurlugunden-yeni-bir-hayat-mumkun-projesi/13961/>
- Url-12**<<https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/cumhuriyet-meydani-genel-planlar>>, erişim tarihi 12.03.2019.
- Url-13**<<https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/cumhuriyet-meydani-genel-planlar>>, erişim tarihi 12.03.2019.
- Url-14**<<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/necati-yalcin/500-metrede-5-eser-40556898>>, erişim tarihi 25.03.2019.
- Url-15**<<http://www.arkitera.com/haber/6781/tekelin-tarihi-binasi-butik-otel-olacak>>, erişim tarihi 25.03.2019.

Url-16<<http://www.dursunbey.com/karesi-ve-altieylul-kaymakamlıkları-icin-binalar-incelendi-h357482.html>>, erişim tarihi 25.03.2019.

Url17<https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/cumhuriyet-meydani-genel-planlarhttp://www.mimarlikdergisi.com/dsp_imageNavigasyon.cfm?YaziID=2615&ResimID=68558>, erişim tarihi 25.03.2019.

Url18<http://www.mimarlikdergisi.com/dsp_imageNavigasyon.cfm?YaziID=2615&ResimID=68560>, erişim tarihi 25.03.2019.

Url-19<<https://www.youtube.com/watch?v=S6UBeB9CSPM>> erişim tarihi 30.03.2019.

Url20<<http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?aTumu=kayseri%20h%C3%BCk%C3%BCmet%20kona%C4%9F%C4%B1#>>, erişim tarihi 02.04.2019.

Url-21<<http://www.selcuklurmirasi.com/architecture-detail/sahibiye-medresesi>>, erişim tarihi 28.04.2019.

Url-22 < <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/cumhuriyet-meydani-genel-planlar>>, erişim tarihi 28.04.2019.

Gazeteler

Yalçın, K. “Yılanların Öcü’nden Yarım Ekmek’e Fakir Baykurt” Cumhuriyet Kitap, Sayı 425, s.13, 25 Ocak 1998.

"Kayseri Posta ve Telgraf Müdürlüğü", Kayseri Gazetesi, 4 Aralık 1930.

"Belediye İşleri", Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Temmuz 1933.

"Kayserinin İmar Faaliyetlerine Bir Bakış", Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1934.

"Vilayetimizde Seçimler Nasıl Oldu?", Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Şubat 1935.

"Cumhuriyet Devrinde Kayseride Bayındırlık İşleri", Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 1935

"Yılbaşı Balosu Pek Parlak Oldu", Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Ocak 1936.

"Kayseri Posta ve Telgraf Müdürlüğünden", Kayseri Gazetesi, 5 Ekim 1936.

"Bugünkü Kayseri", Kayseri Gazetesi, 6 Eylül 1937.

"Görüşler", Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Eylül 1939.

"Belediyemiz Çalışıyor", Kayseri Vilayet Gazetesi, 7 Eylül 1939.

"Şehir kulübü açıldı", Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Mayıs 1940.

"İhale", Kayseri Gazetesi, 28 Ekim 1940.

"Konferans", Kayseri Vilayet Gazetesi, 19 Mayıs 1941.

"İhale", Kayseri Gazetesi, 17 Temmuz 1941.

"Yeni Hükümet Konağı Törenle Açıldı", Kayseri Gazetesi, 31 Ağustos 1942.

"Şehir Röportajları", Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Ağustos 1945.

"Kayseri'nin İmar Meselesi", Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946.

"Şehrimizde üçüncü sinama", Kayseri Vilayet Gazetesi, 30 Ocak 1947.

"Tan Sineması", Hakimiyet Gazetesi, 7 Haziran 1962.

EKLER

EK A: Alemdar Sineması Proje Çizimleri

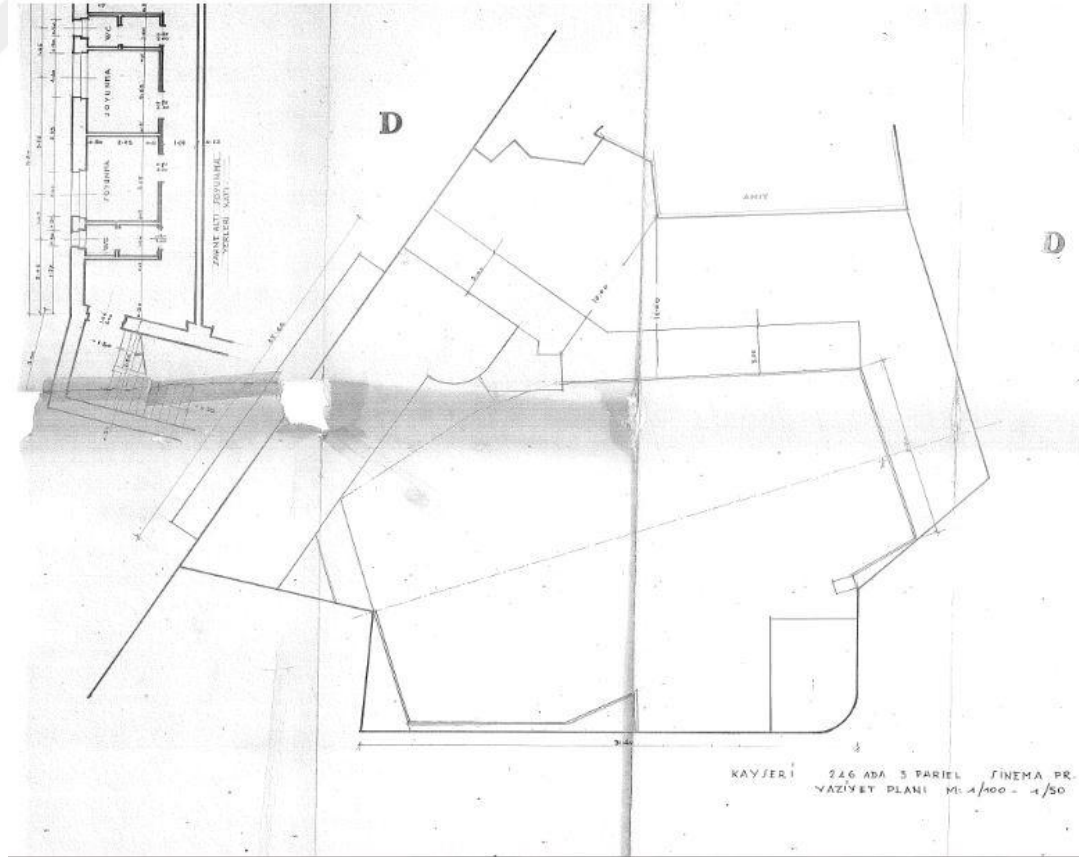
EK B: Alemdar Pasajı Proje Çizimleri

EK C: Turizm ve Tanıtma Bölge Müdürlüğü Binası Proje Çizimleri

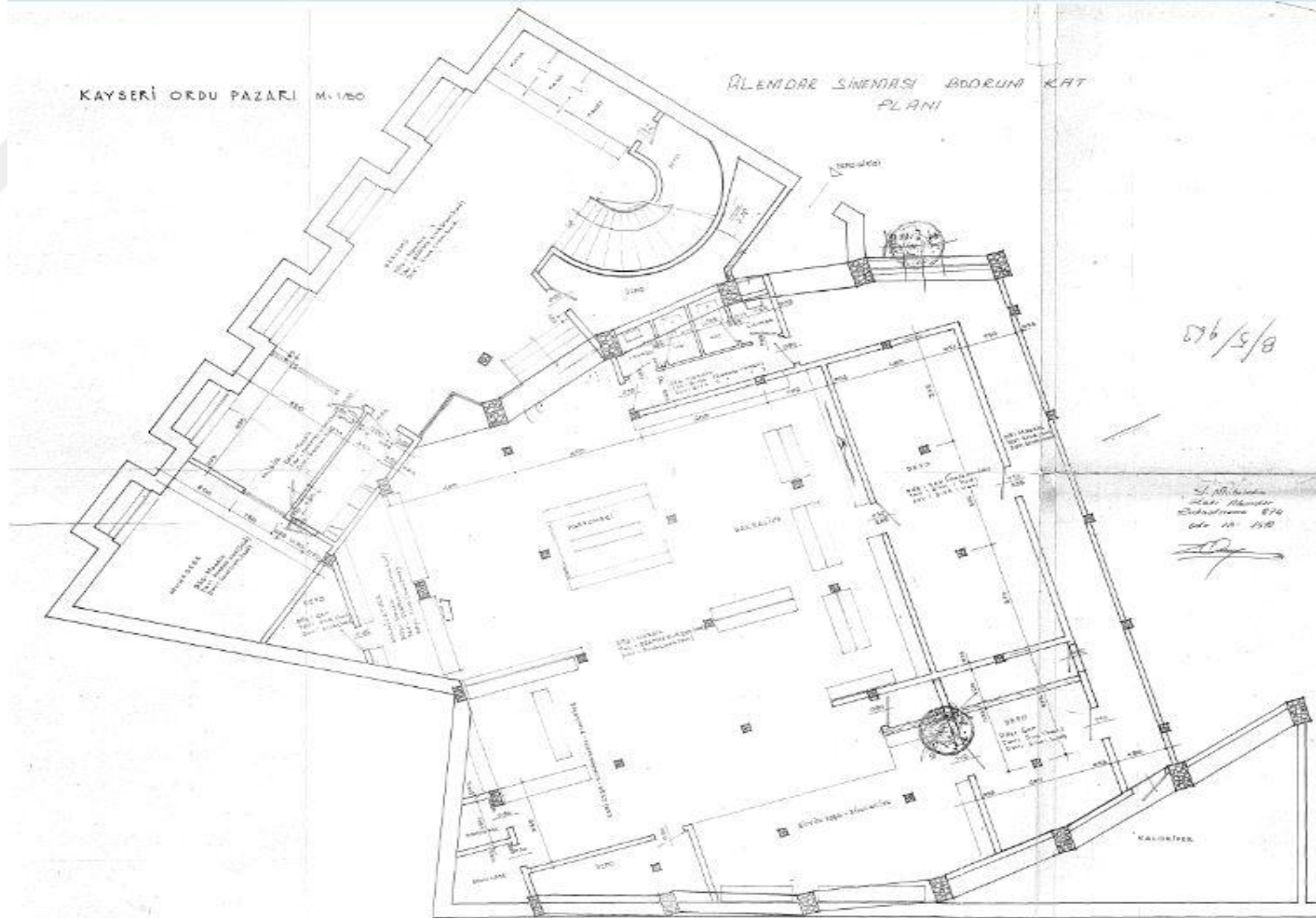
EK D: Fevzioğlu İşhanı Cephe Çizimleri

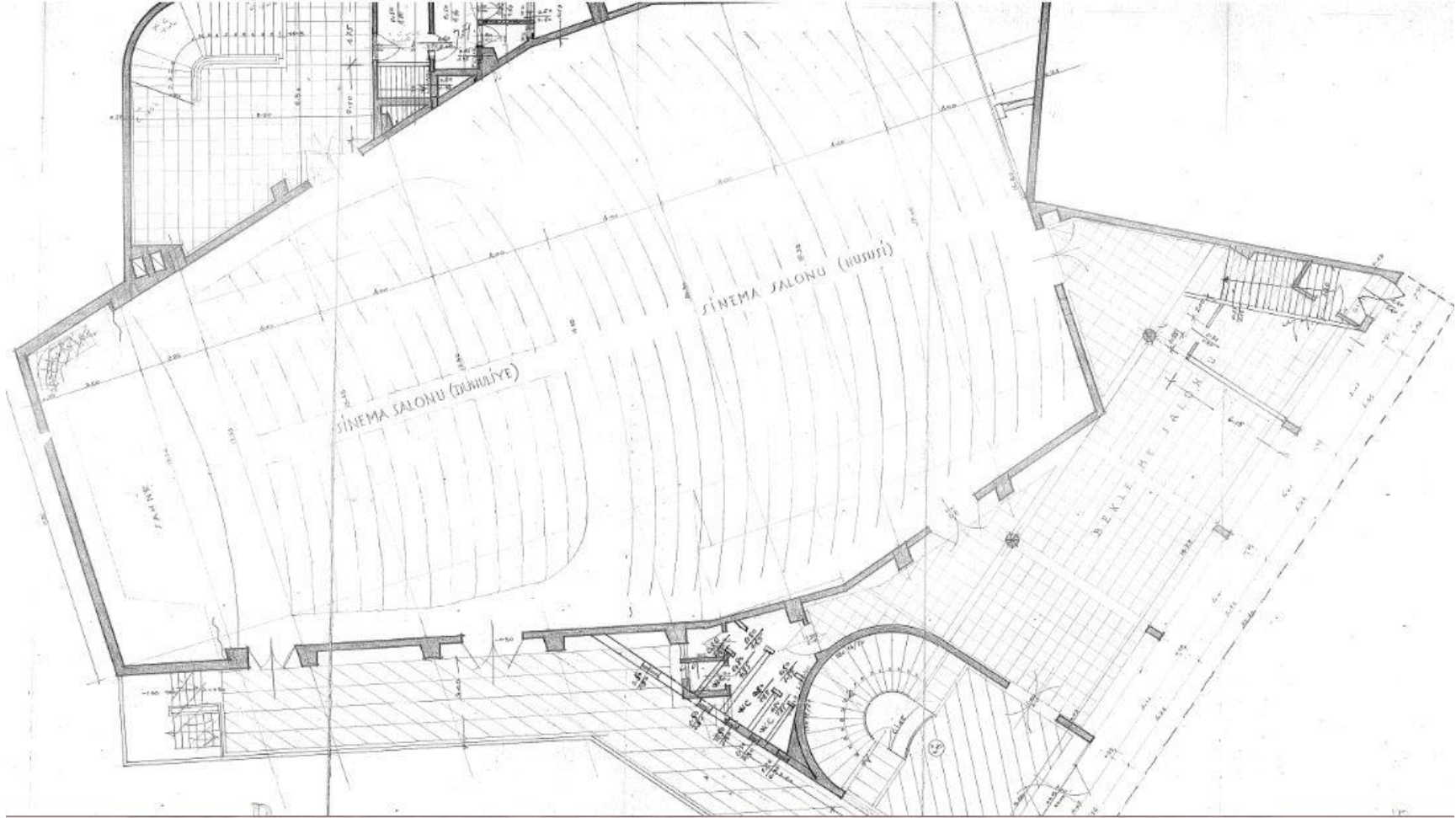
EK A/ Alemdar Sineması Proje Çizimleri

Şekil A. 1 : Alemdar Sineması Vaziyet Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

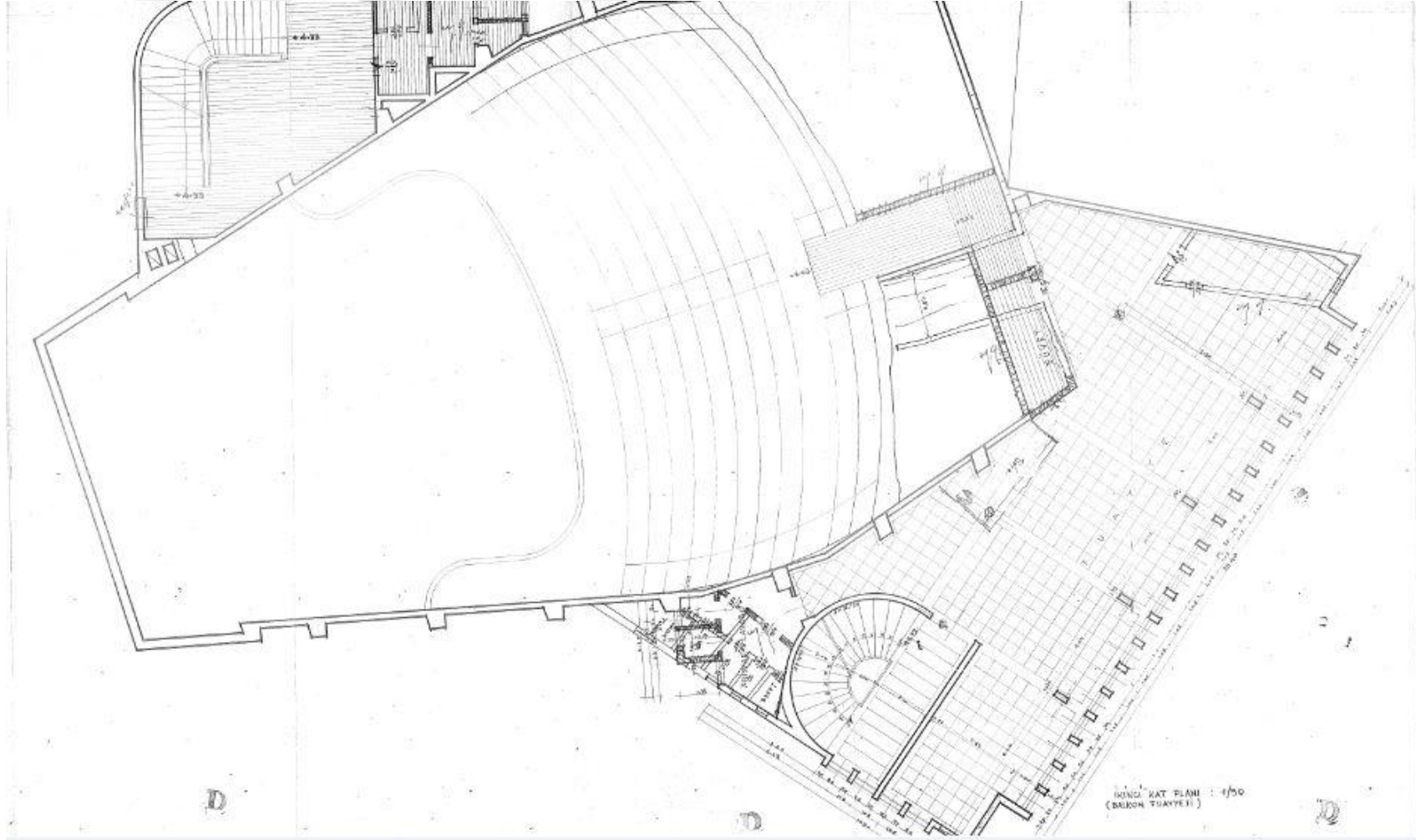
Şekil A. 2 : Alemdar Sineması Bodrum Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

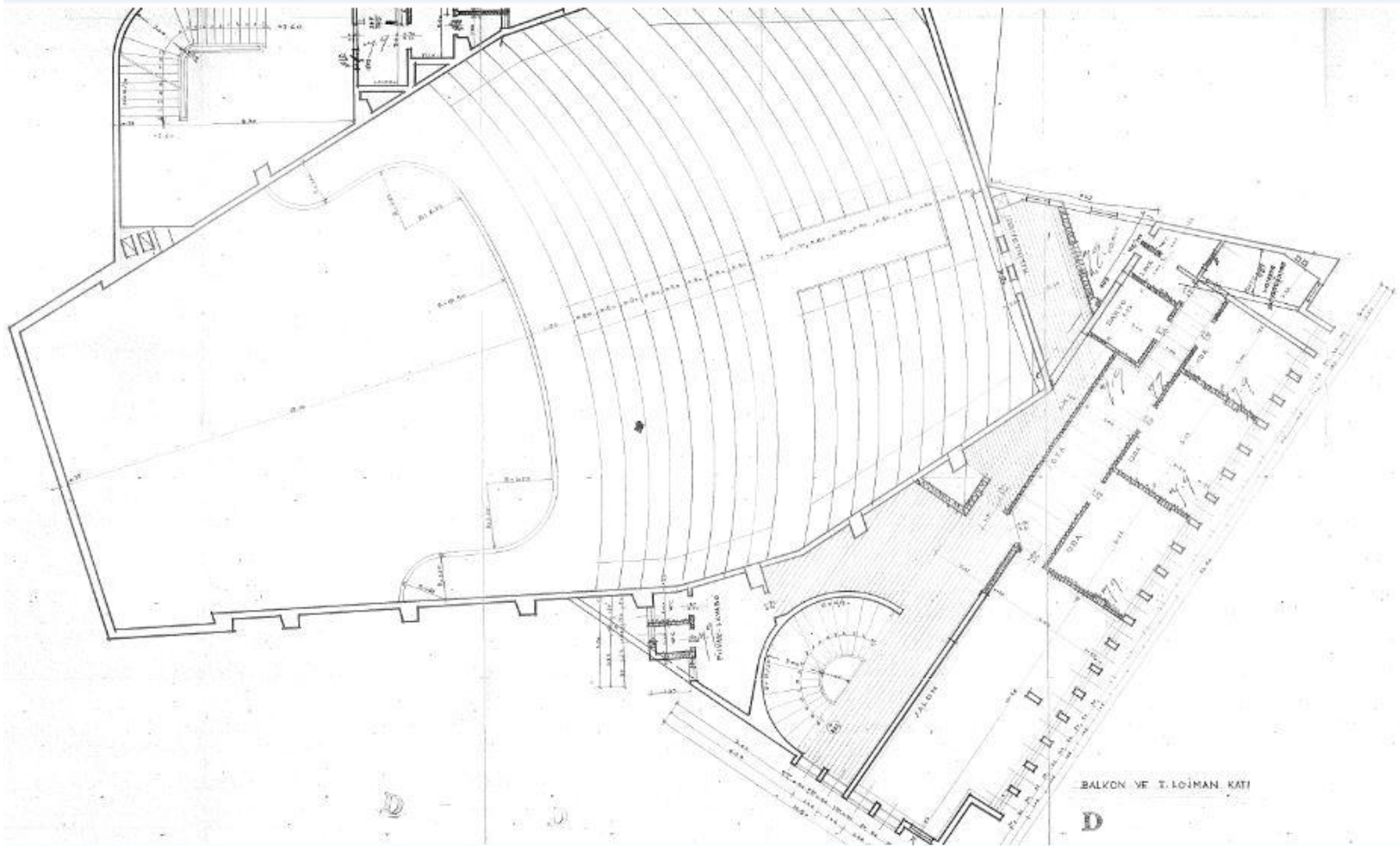
Şekil A. 3 : Alemdar Sineması Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

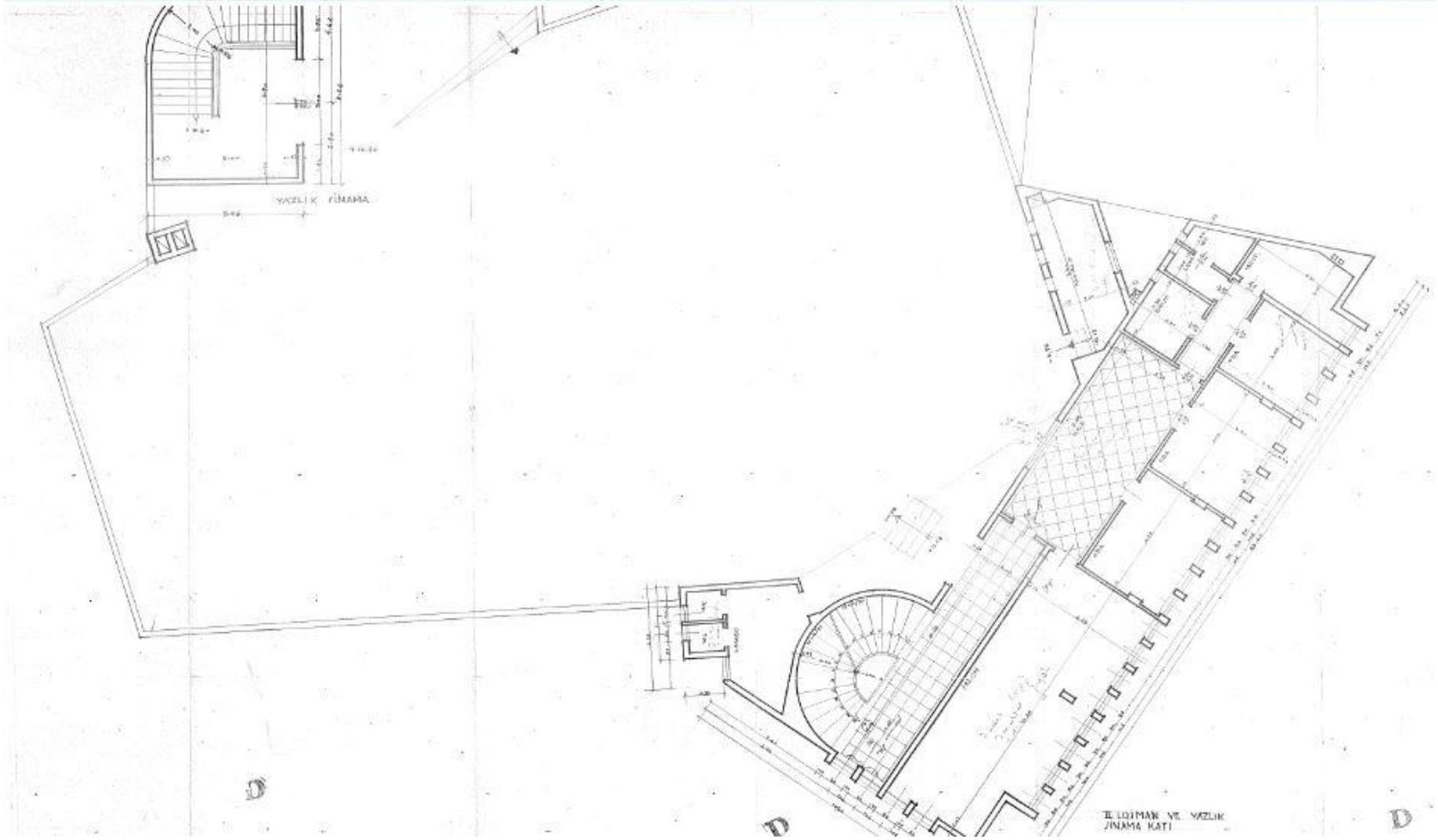
Şekil A. 4 : Alemdar Sineması Birinci Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

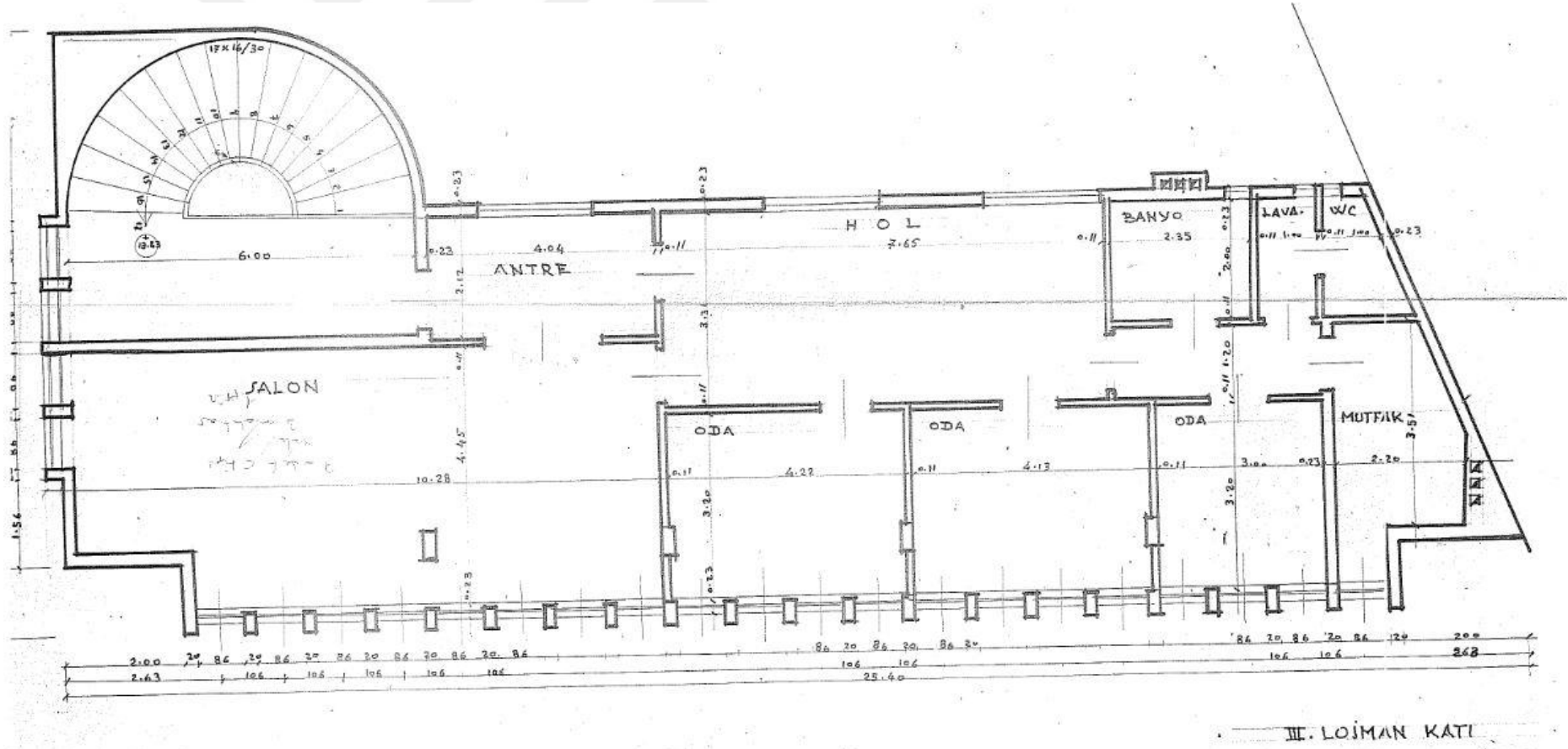
Şekil A. 5 : Alemdar Sineması İkinci Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

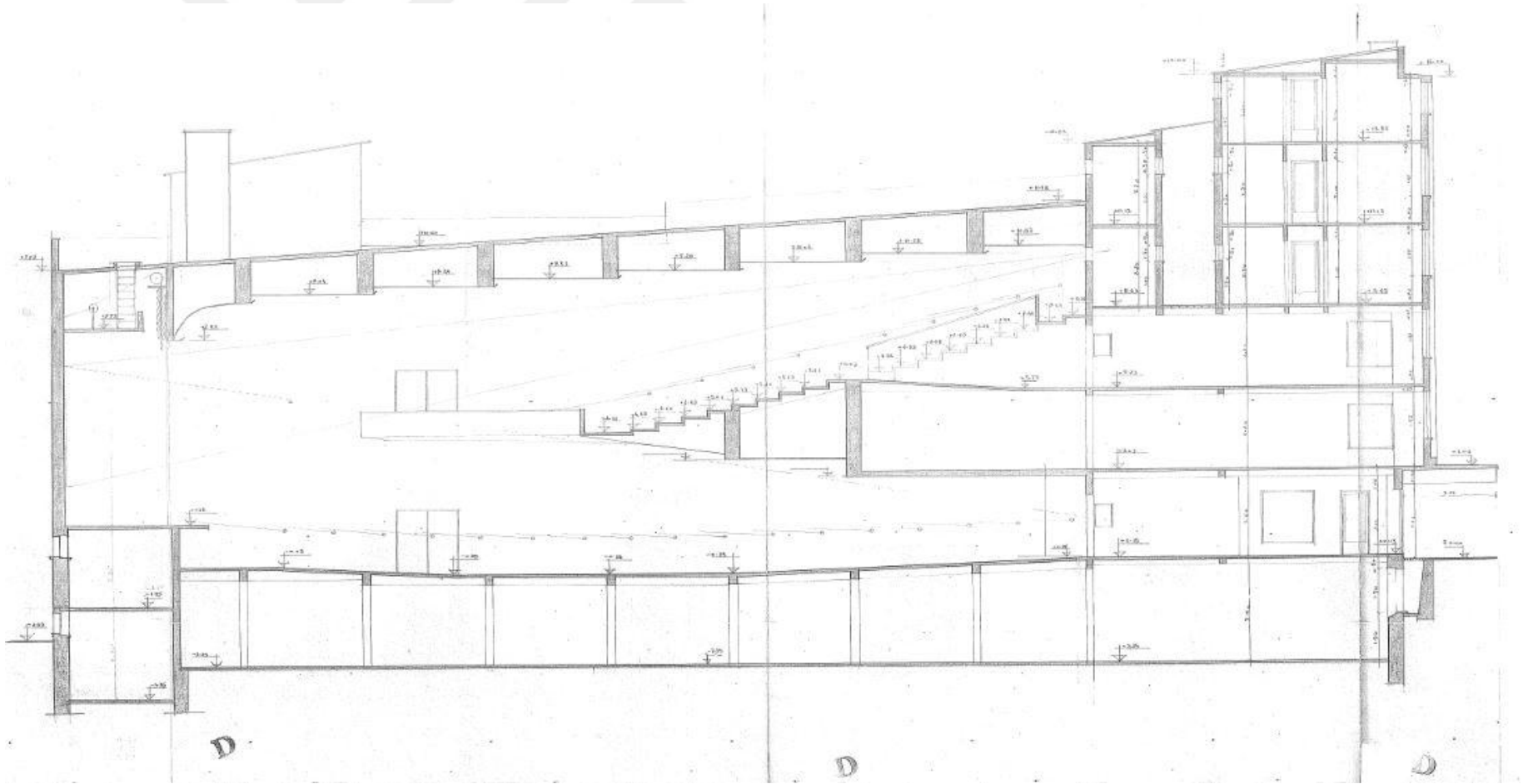
Şekil A. 6 : Alemdar Sineması Balkon ve I. Lojman Katı Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

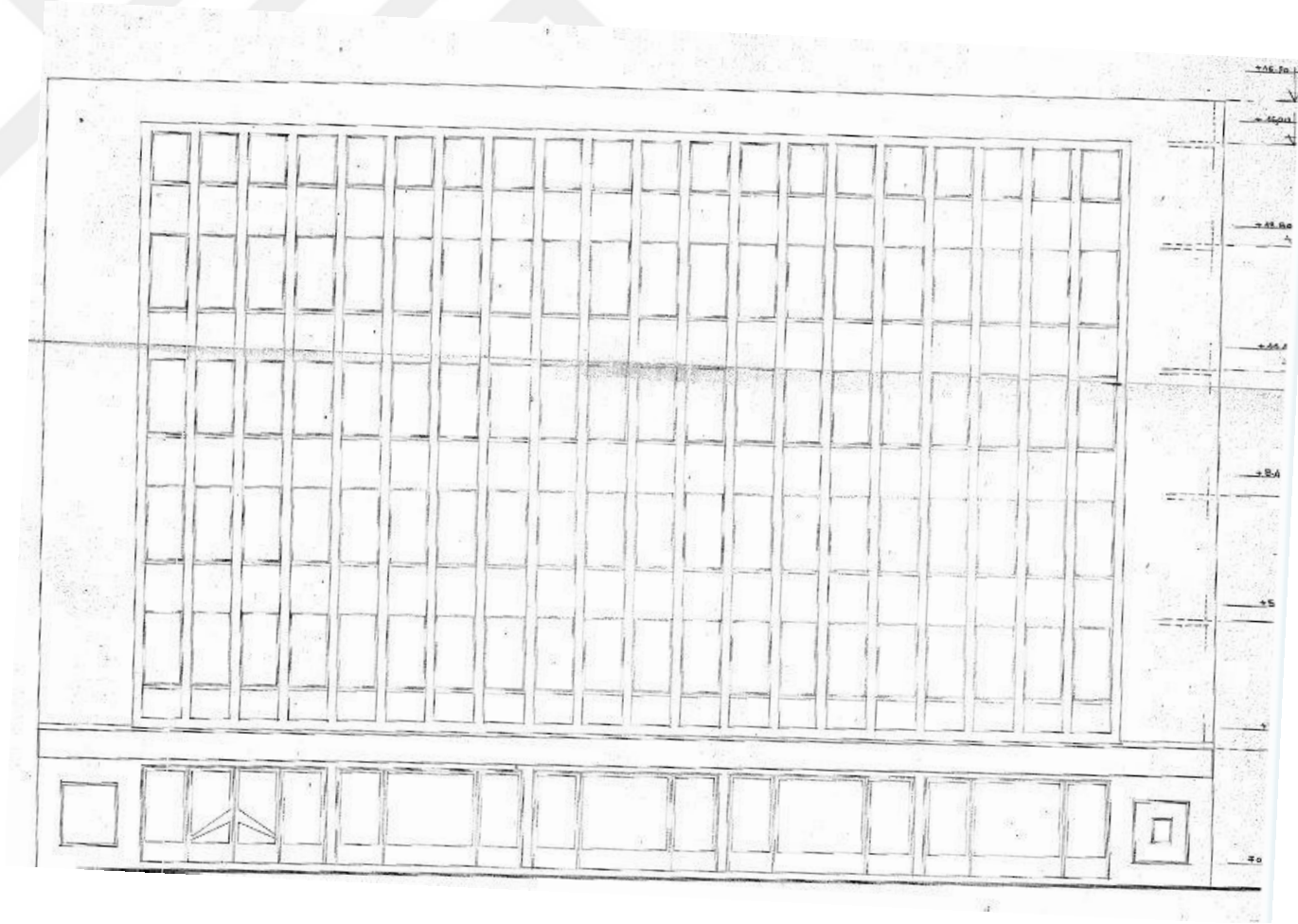
Şekil A. 7 : Alemdar Sineması II. Lojman ve Yazlık Sinema Katı Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

Şekil A. 8 : Alemdar Sineması III. Lojman Katı Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

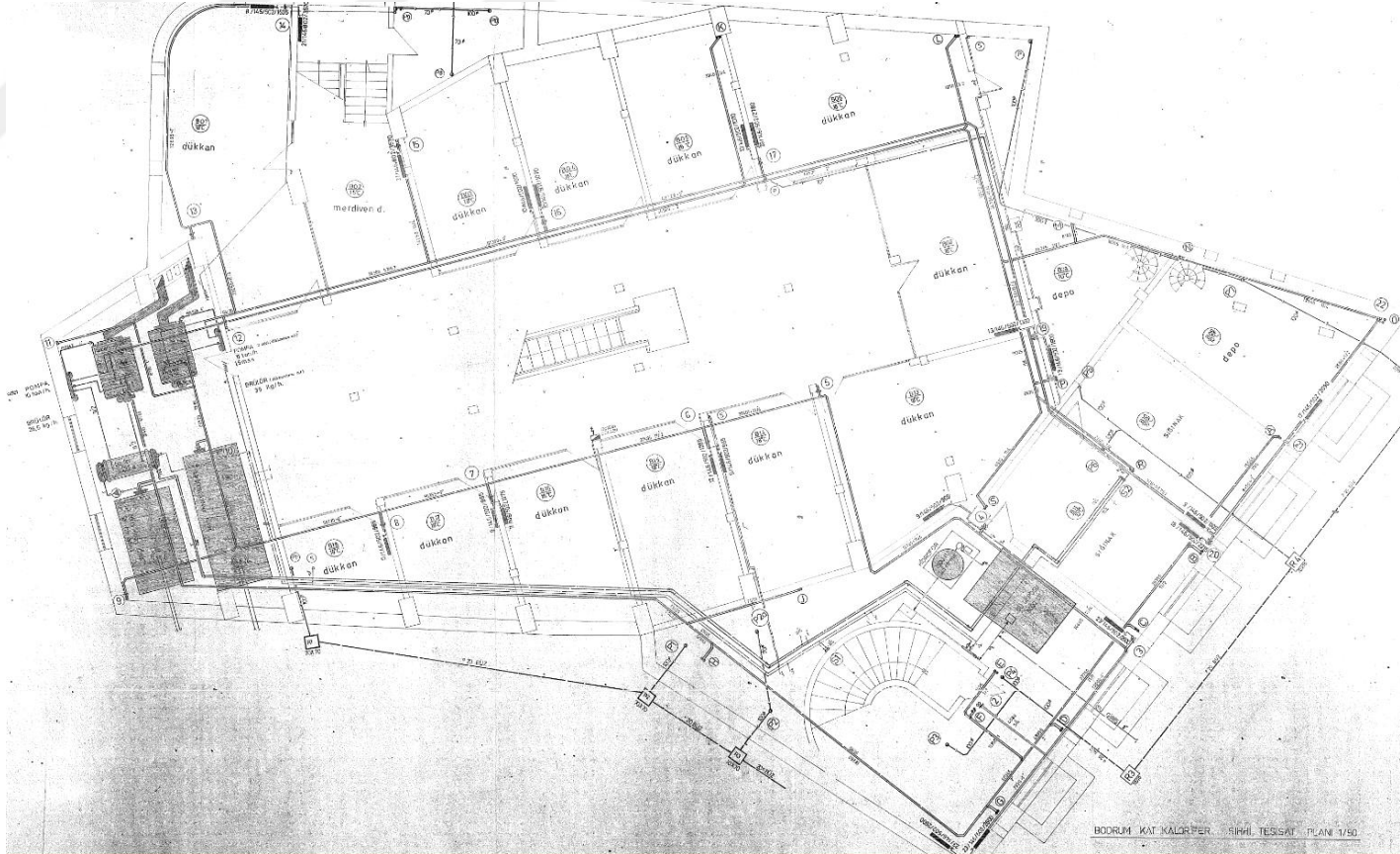

Şekil A. 9 : Alemdar Sineması Kesit (Melikgazi Belediye Arşivi).

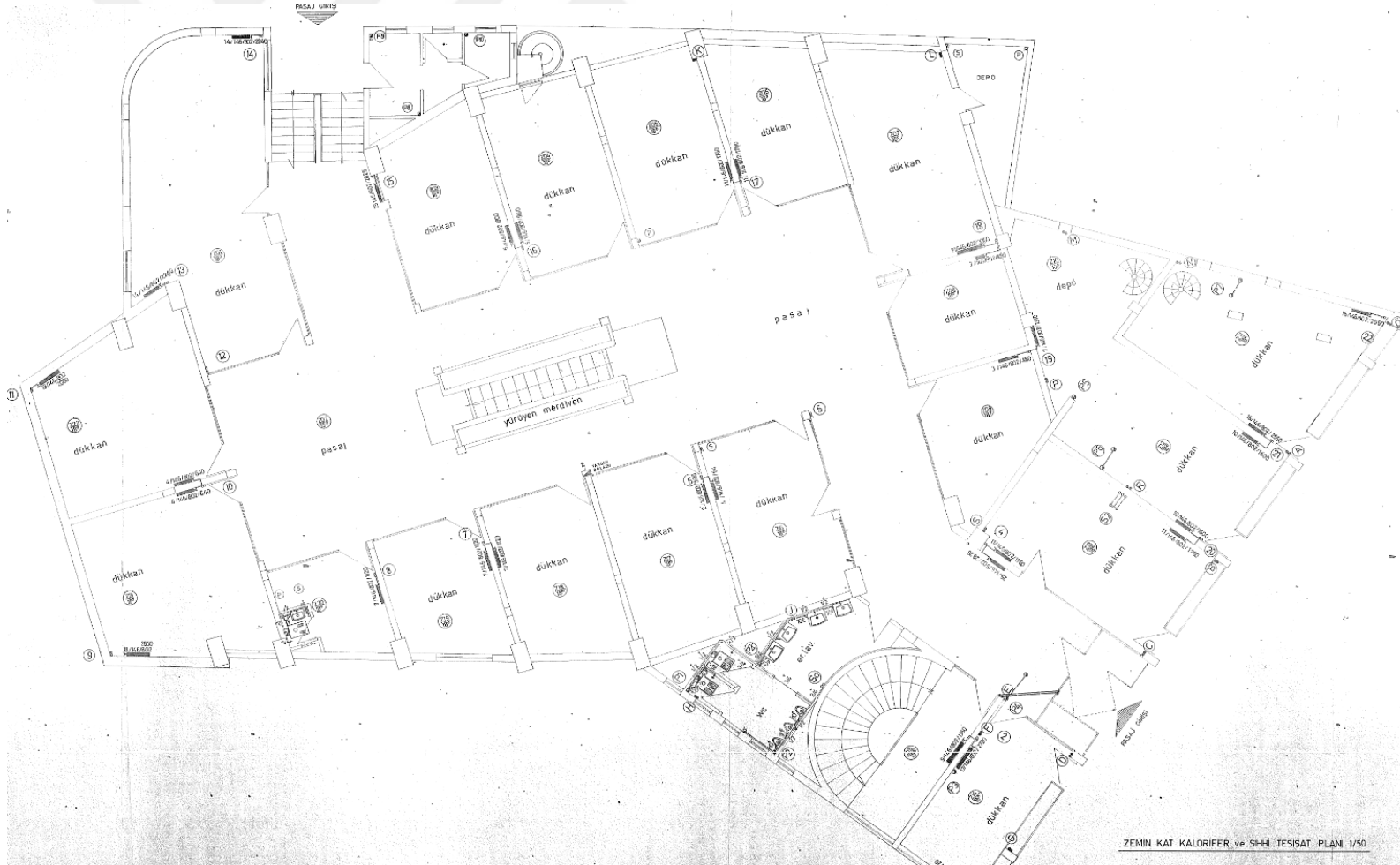

Şekil A. 10 : Alemdar Sineması Ön Cephe (Melikgazi Belediye Arşivi).

EK B/ Alemdar Pasajı Proje Çizimleri

Şekil B. 1 : Alemdar Pasajı Bodrum Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

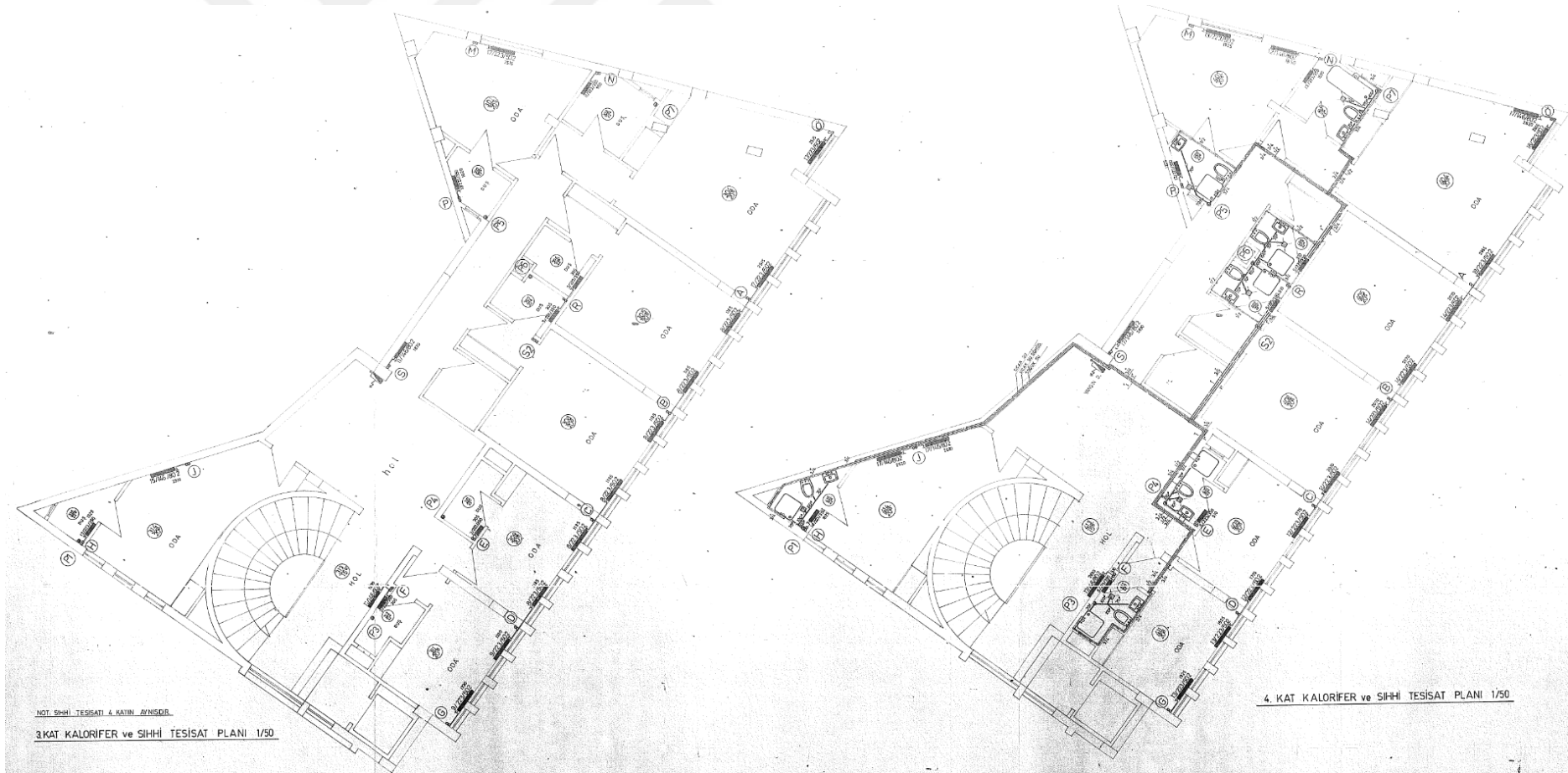
Şekil B. 2 : Alemdar Pasajı Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

Şekil B. 3 : Alemdar Pasajı I. Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

Şekil B. 4 : Alemdar Pasajı II. Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

Şekil B. 5 : Alemdar Pasajı III. Ve IV. Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

EK C/ Turizm ve Tanıtma Bölge Müdürlüğü Binası Proje Çizimleri

TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI
KAYSERİ
BÖLGE
MÜDÜRLÜĞÜ

MÜZE

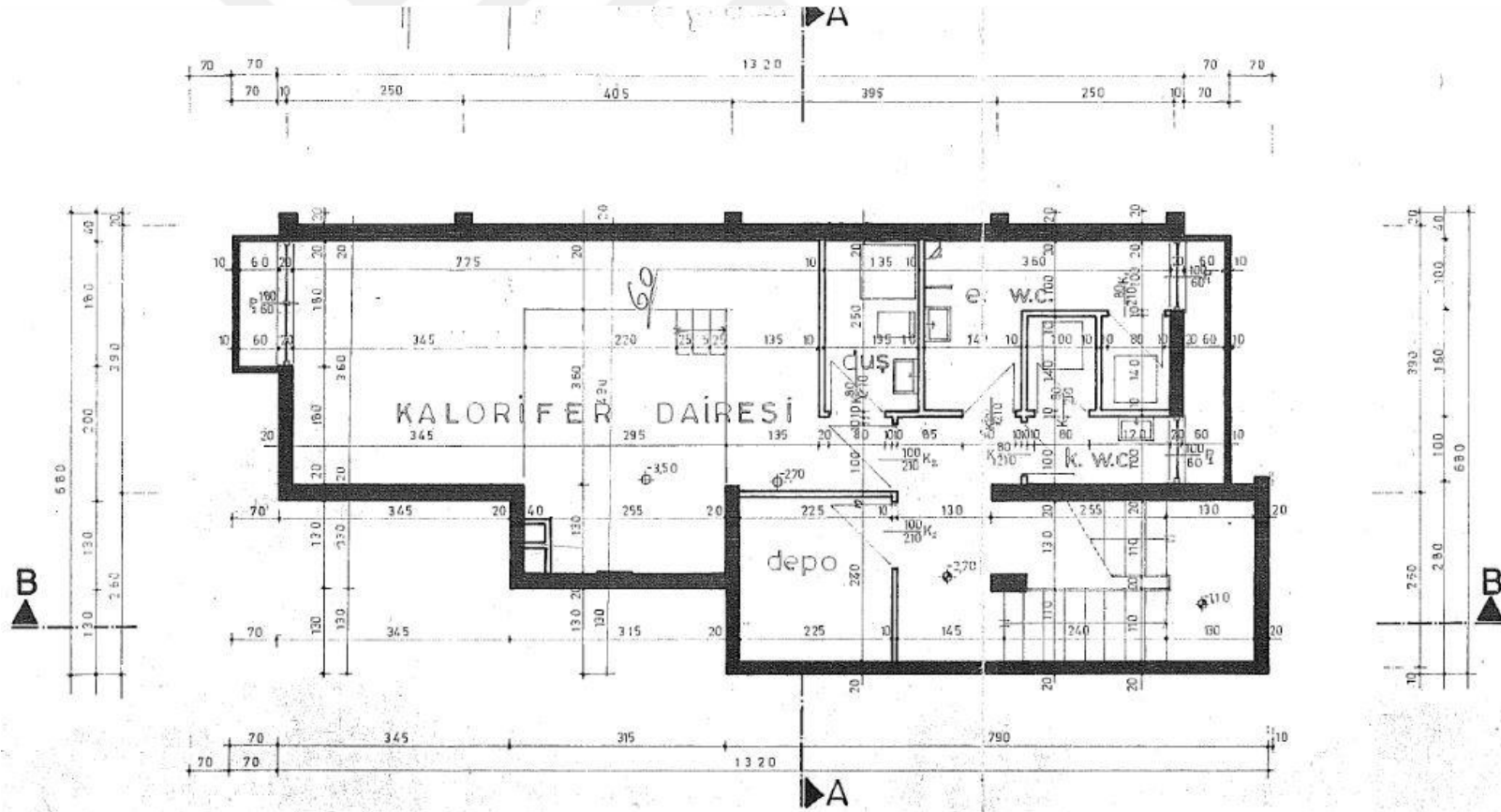
VAYA YOLU

TURİZM
BÖLGE
MÜDÜRLÜĞÜ

VAZİYET PLANI 1/200

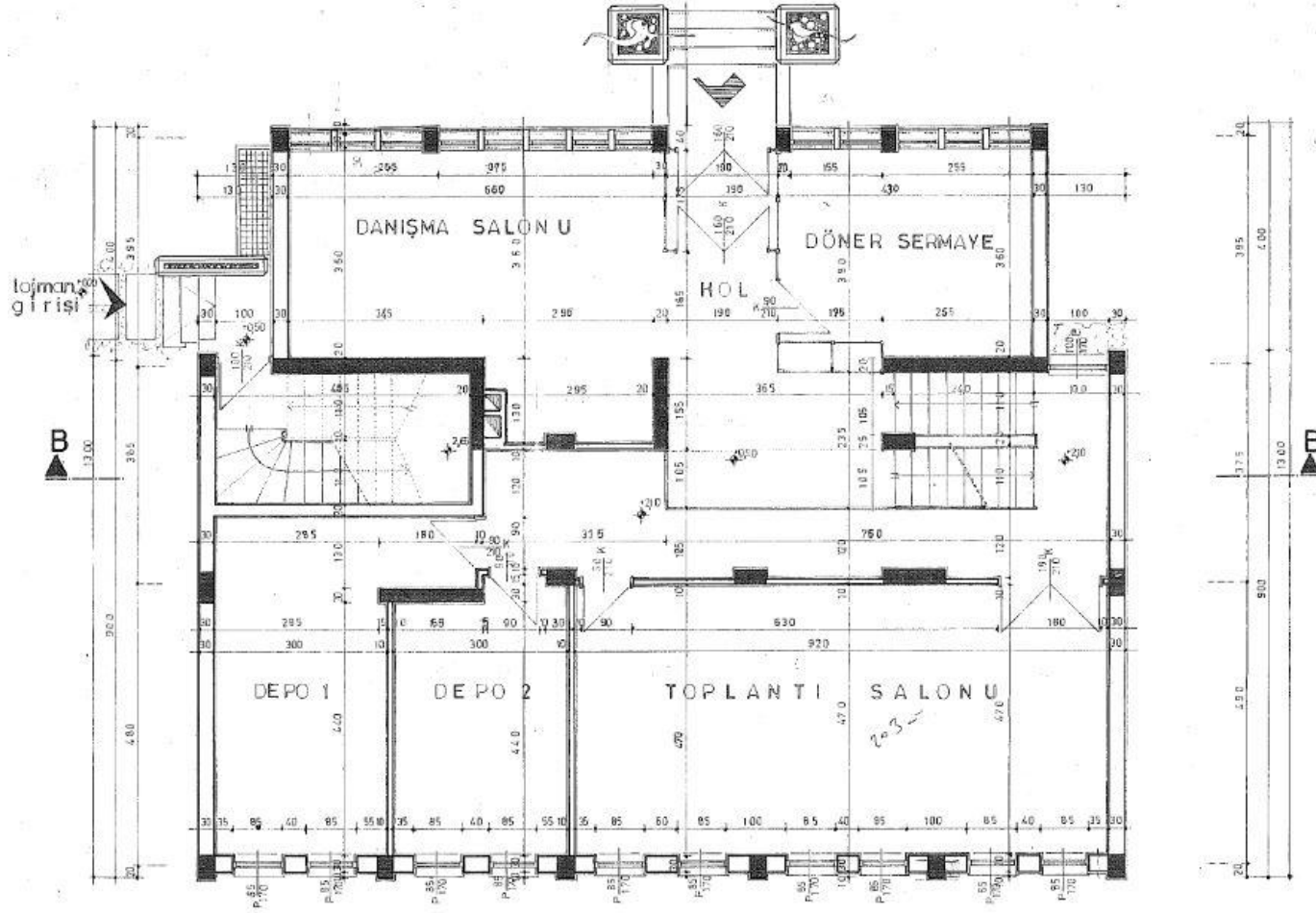

Şekil C. 1 : Turizm Binası Vaziyet Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

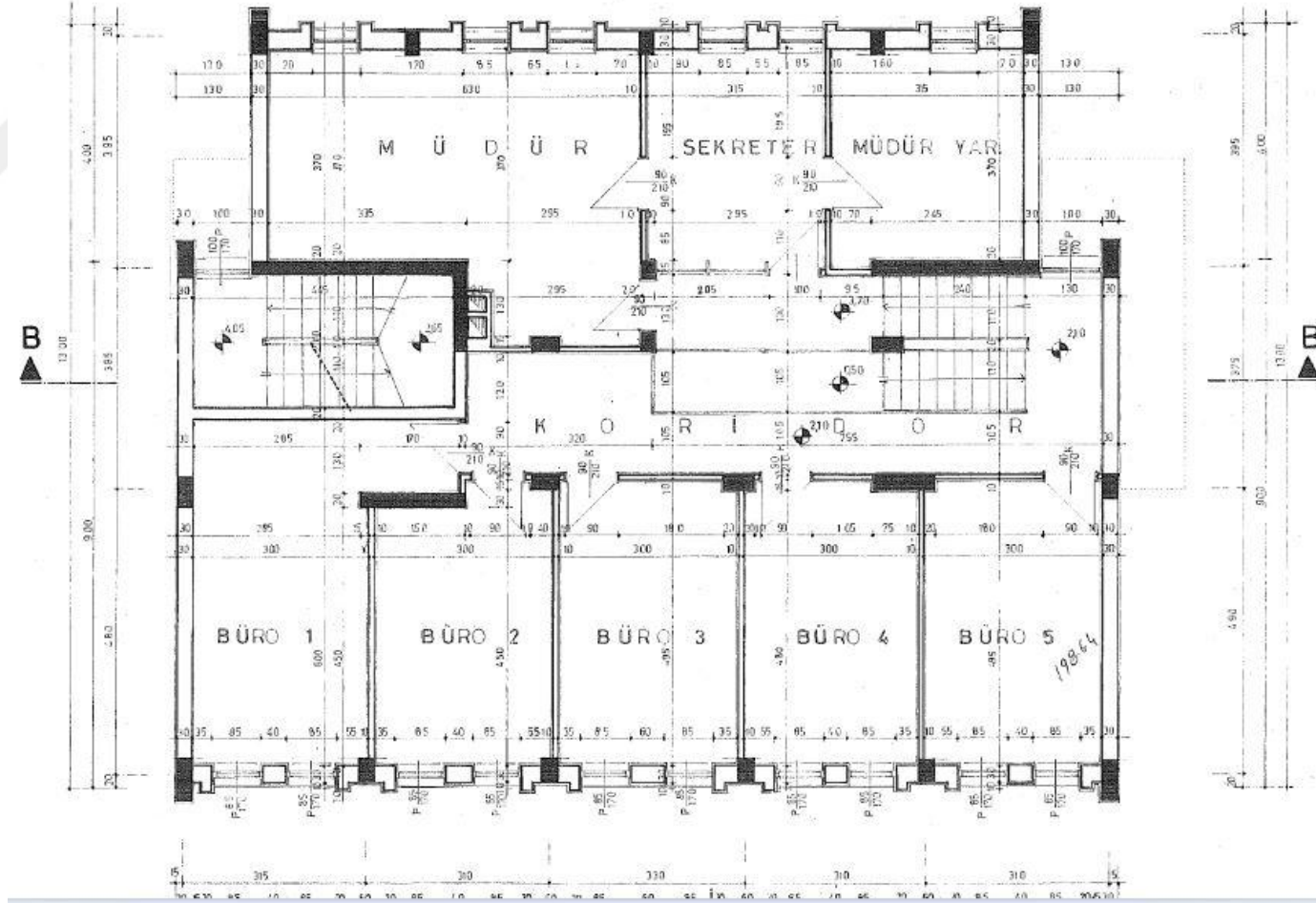

(- 2,10) KOTU PLANI 1/50

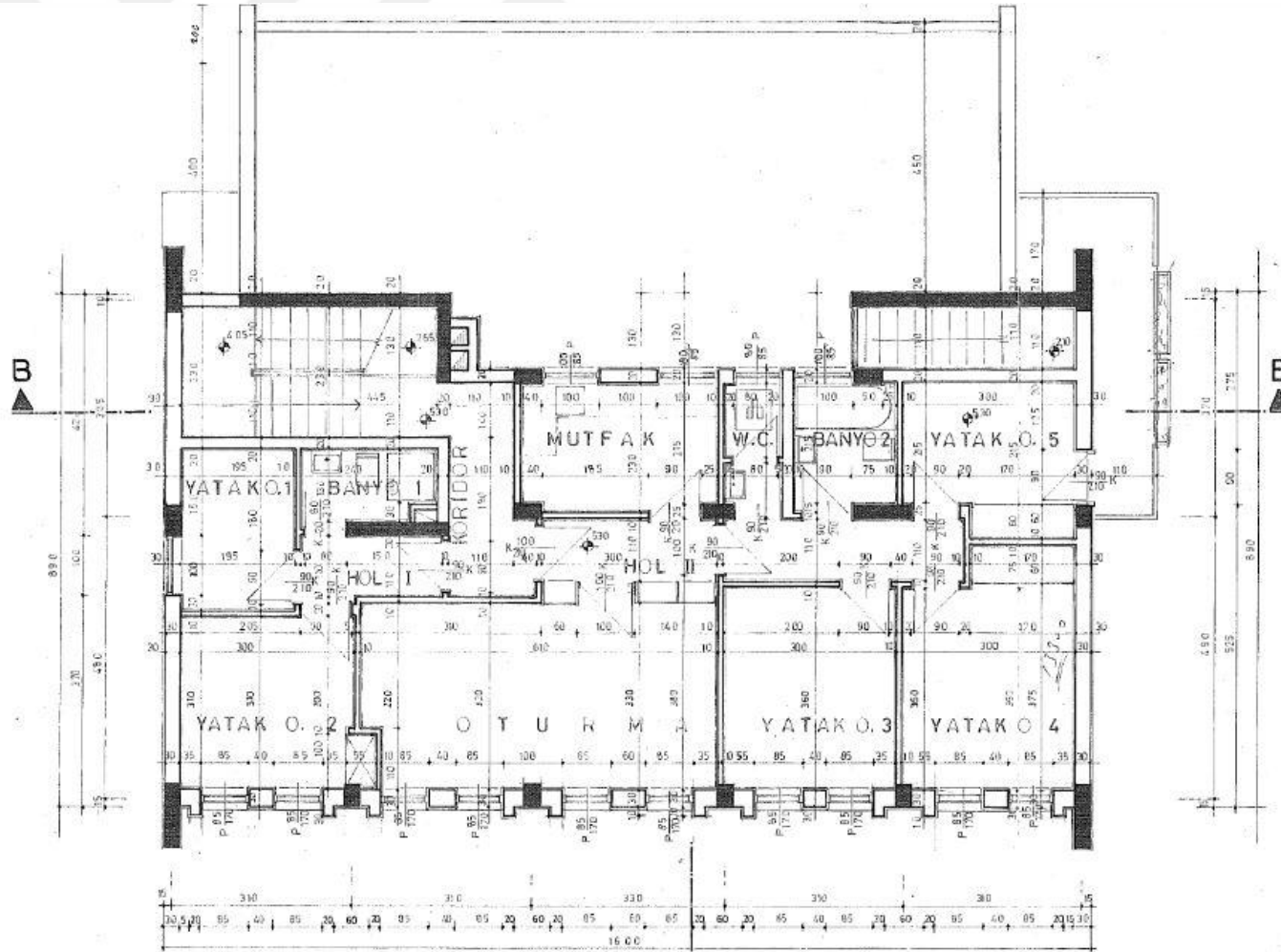
Şekil C. 2 : Turizm Binası Bodrum Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

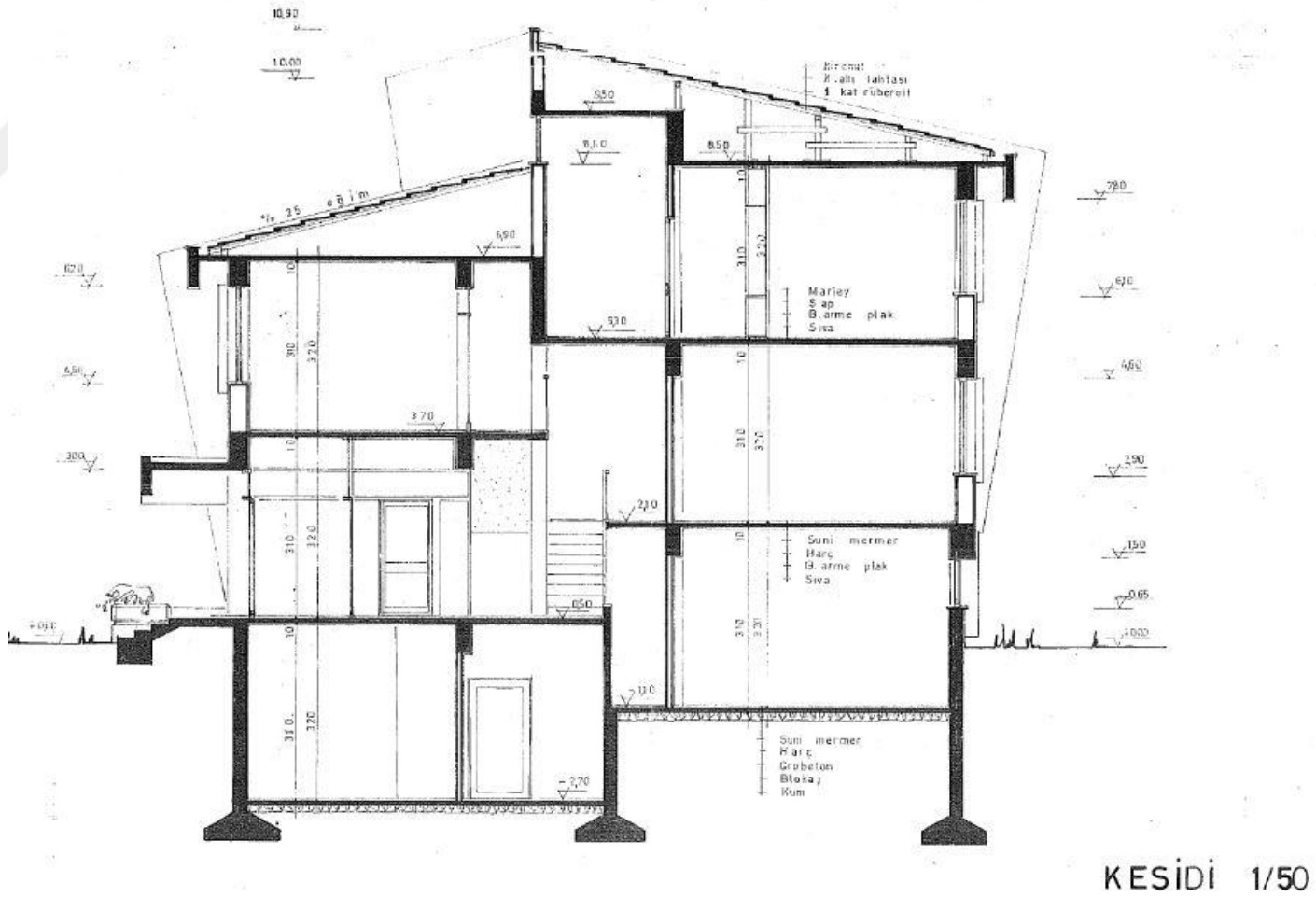
Şekil C. 3 : Turizm Binası Zemin Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

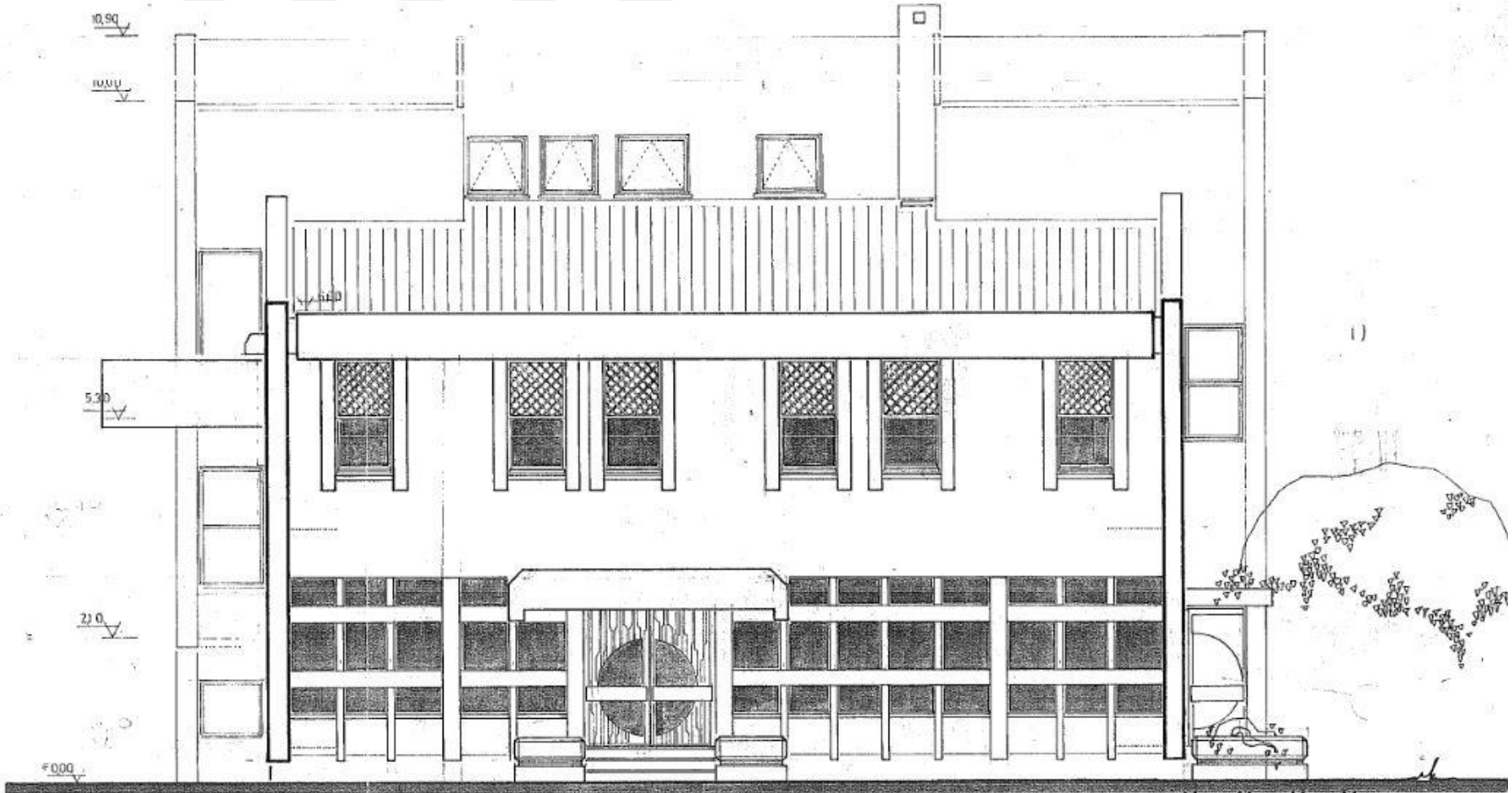
Şekil C. 4 : Turizm Binası 1.Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

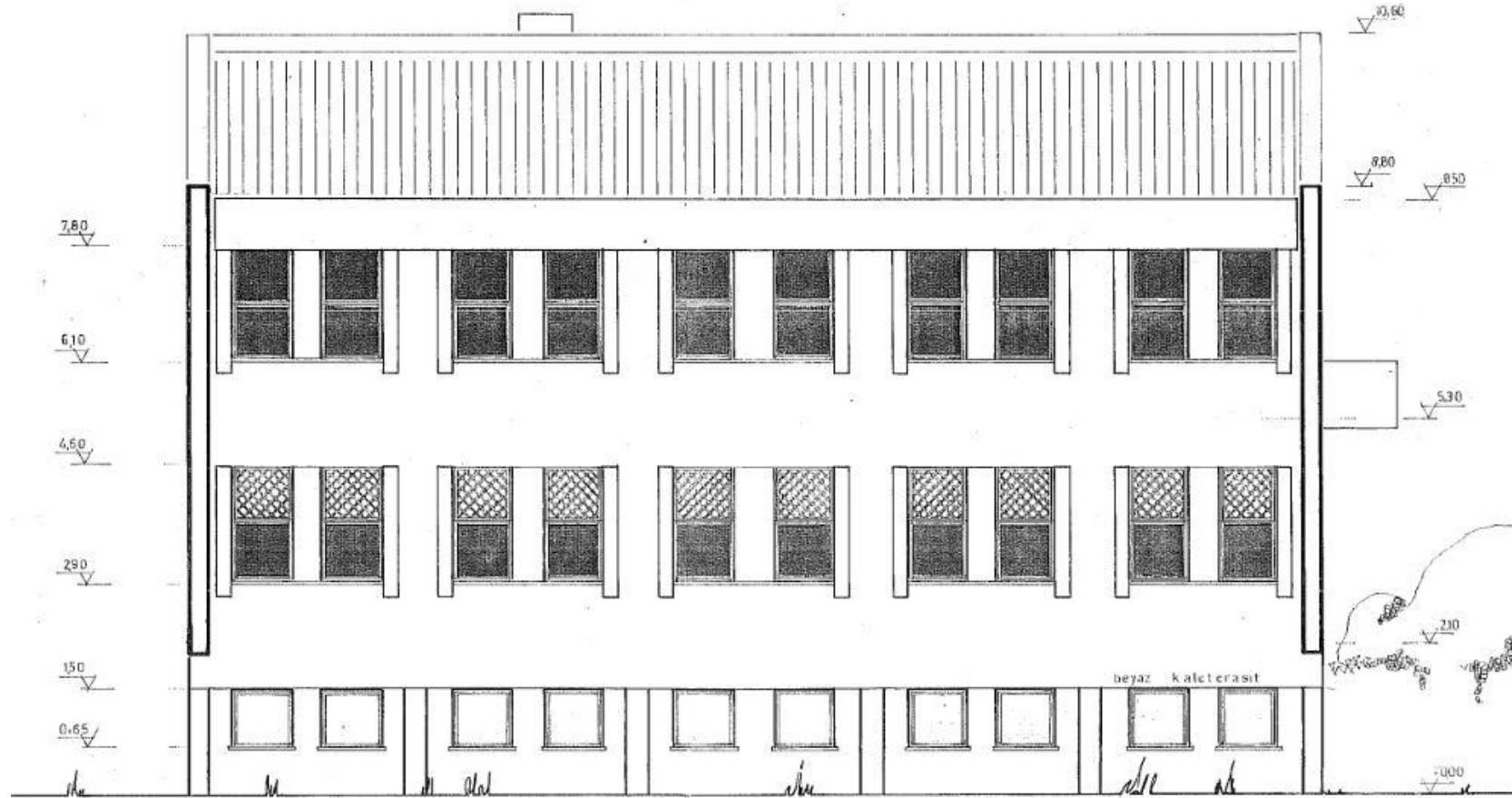
Şekil C. 5 : Turizm Binası 2.Kat Planı (Melikgazi Belediye Arşivi).

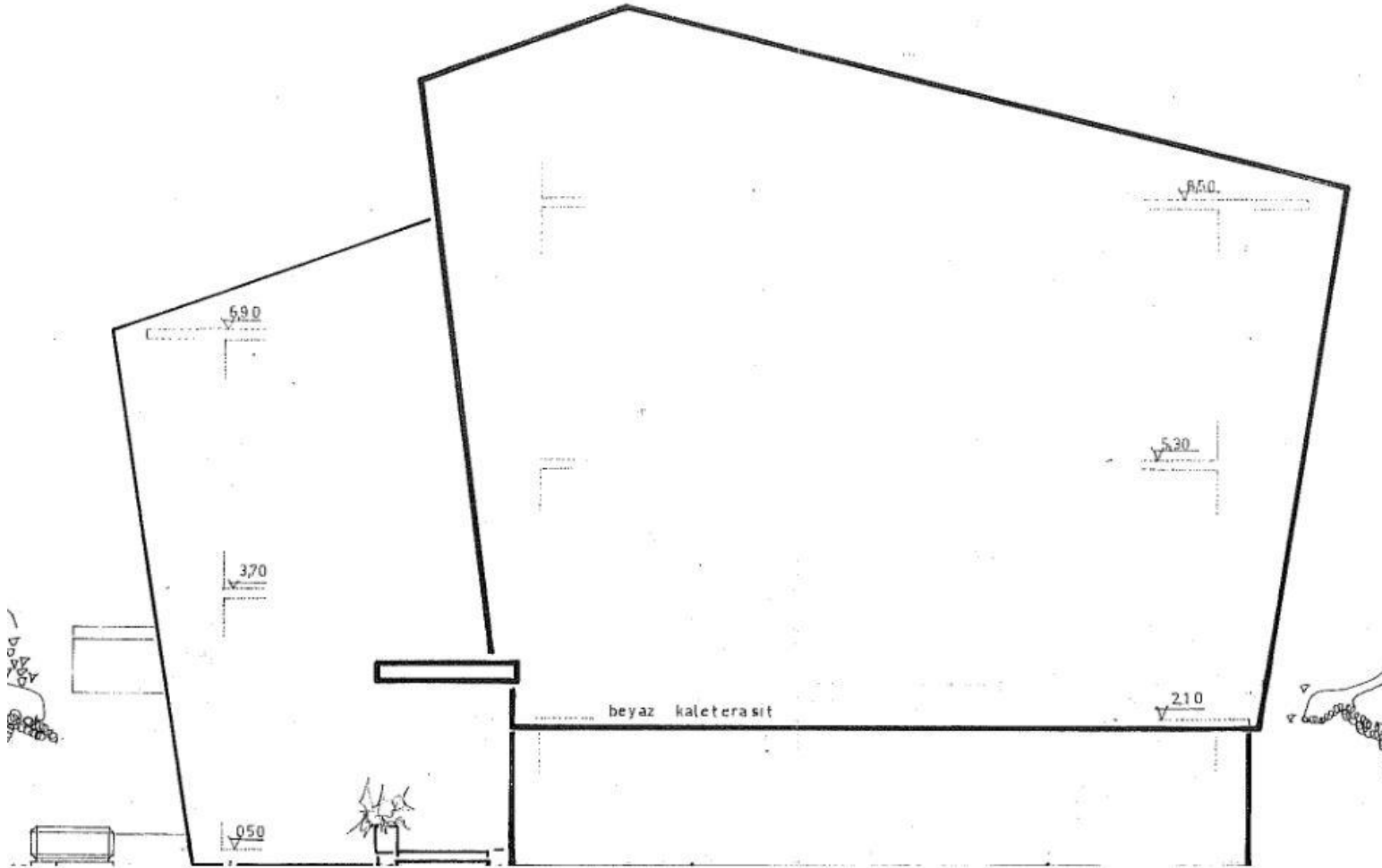
Şekil C. 6 : Turizm Binası A-A Kesiti (Melikgazi Belediye Arşivi).

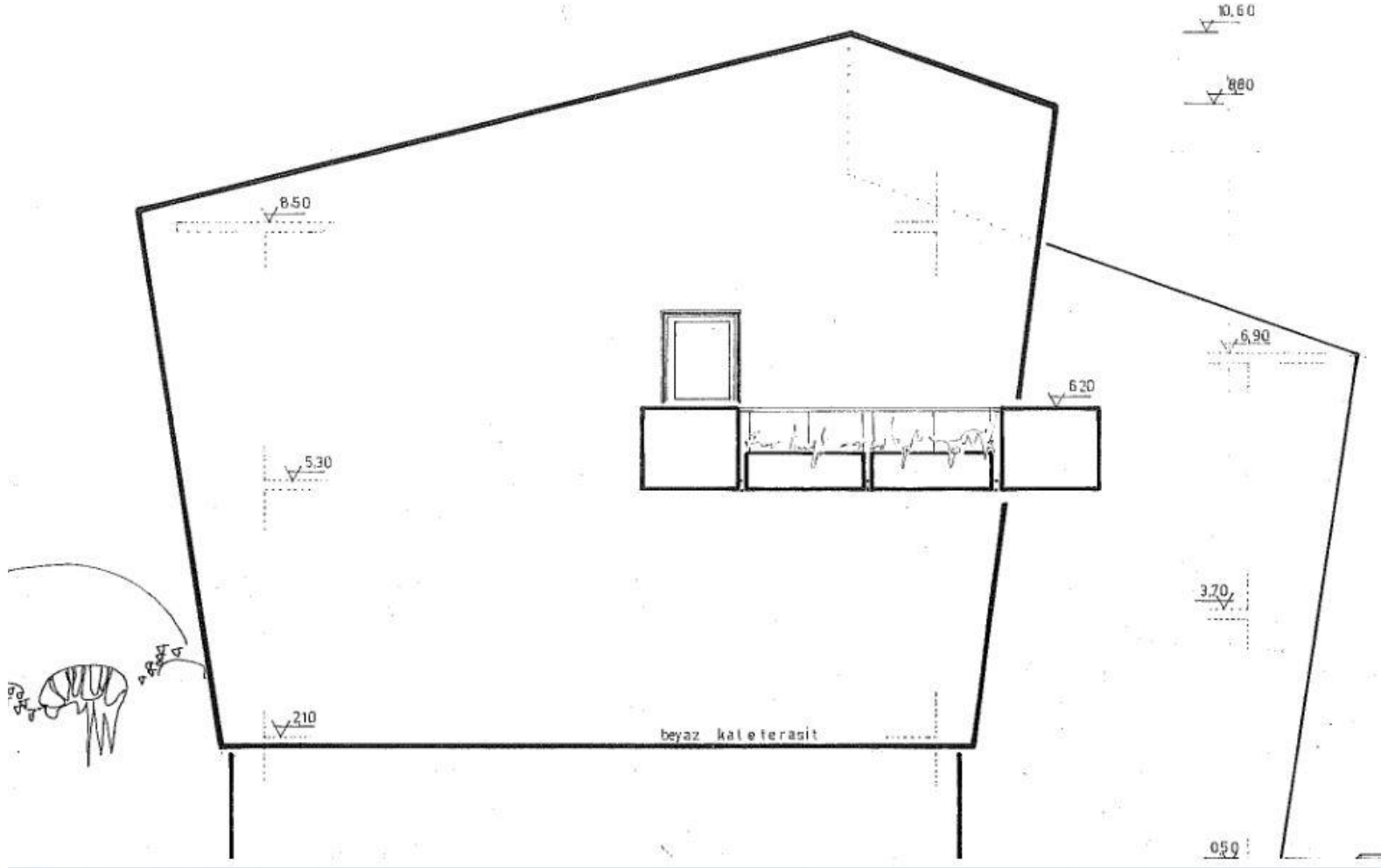
Şekil C. 8 : Turizm Binası Batı Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).

Şekil C. 9 : Turizm Binası Doğu Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).

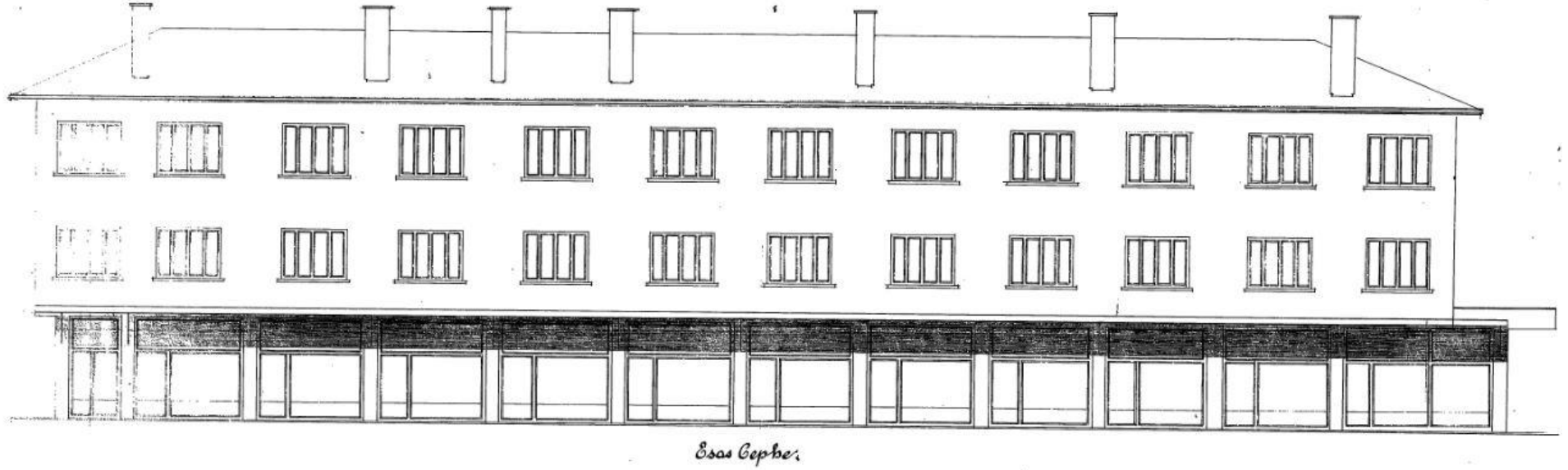

Şekil C. 10 : Turizm Binası Güney Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).

Şekil C. 11 : Turizm Binası Kuzey Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi).

EK D/ Fevzioğlu İşhanı Cephe Çizimleri

Şekil D. 1 : Fevzioğlu İşhanı Cephe Görünüşü (Melikgazi Belediye Arşivi)

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : K. Merve ARIN SAMANCI
Doğum Tarihi ve Yeri : 1991, Kayseri
E-posta : mervearin@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2014, Erciyes Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- **Yüksek Lisans** : İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Tarihi Programı, 2019

MESLEKİ DENEYİMLER:

- 2014-2016 yıllarında Çizgi Proje mimarlık ofisinde mimar olarak çalışmıştır.
- Temmuz 2017'den beri kurucu ortağı olduğu Samancı Yapı Proje ofisinde mimar olarak çalışma hayatını sürdürmektedir.